This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

WONINGWET
EN GEZONDHEIDSWET.

(رجع بتاريخ ...)

WONINGWET

met Inleiding en Aanteekeningen benevens tekst der

GEZONDHEIDSWET

en der algemeene maatregelen van bestuur
tot uitvoering van beide wetten,

DOOR

Mr. Dr. F. SLEUTELAAR,

ADVOCAAT EN PROCUREUR TE AMSTERDAM.

HAARLEM
DE ERVEN F. BOHN
1902.

FORTY
S

INHOUD.

Blz.

Tekst der Woningwet 3
Inleiding 39
1. Totstandkoming der wet 39
2. Waarom was eene woningwet noodzakelijk geworden? 41
3. Omtrek en hoofdinhoud der wet 44
4. Staatsrechtelijke beteekenis 50
5. Overzicht der paragrafen 54
§ 1. Voorschriften betreffende aan woningen te stellen eischen 54
§ 2. Aangifte omtrent het aantal bewoners 59
§ 3. Verbetering van woningen; overbevolking . 61
§ 4. Onbewoonbaarverklaring, ontruiming, sluiting en afbraak 63
§ 5. Onteigening 65
§ 6. Uitbreiding van bebouwde kommen 74
§ 7. Geldelijke steun van gemeentewege 77
§ 8. Geldelijke steun van Rijkswege 80
§ 9. Strafbepalingen 81
§ 10. Slotbepalingen 83
Aanteekeningen op de artikelen 86

§ 1. *Voorschriften betreffende aan woningen te stellen eischen.*

Art. 1. Verplichting van den gemeenteraad tot het vaststellen van woningverordeningen 86
Art. 2. Aanwijzing omtrent den inhoud dier verordening 88

Blz.

Art. 3. Aanwijzing van punten, waaromtrent voorschriften in de verordening moeten opgenomen worden 90

Art. 4. Vrijstelling van het vaststellen van voorschriften, te verleenen door Gedeputeerde Staten 92

Art. 5. Vergunning van B. en W. tot het bouwen of tot het tot woning in gebruik nemen van gebouwen; beroep bij den gemeenteraad 94

Art. 6. Delegatie van bevoegdheid aan B. en W.; beroep bij den gemeenteraad 97

Art. 7. Goedkeuring der woningverordening door Gedeputeerde Staten 99

Art. 8. Bij gebreke van vaststelling der woningverordening door den gemeenteraad, vaststelling door Gedeputeerde Staten onder goedkeuring van de Koningin. Aanvulling, wijziging en intrekking der verordening op dezelfde wijze als vaststelling 102

§ 2. *Aangifte omtrent het aantal bewoners.*

Art. 9. Aangifte door verhuurders van woningen met drie of minder woonvertrekken omtrent het aantal vertrekken en bewoners. Aangifte door bewoners omtrent kostgangers te regelen bij algemeenen maatregel van bestuur binnen vier jaren 104

Art. 10. Maandelijksche kennisgeving der opgaven aan de gezondheidscommissie 107

§ 3. *Verbetering van woningen; overbevolking.*

Art. 11. Aanwijzing door de gezondheidscommissie van onbewoonbare, verbetering eischende en overbevolkte woningen 107

Art. 12. Aanwijzing door drie of meer meerderjarige ingezetenen van onbewoonbare, verbetering eischende en overbevolkte woningen 108

Art. 13. Besluit van B en W. naar aanleiding der ingekomen klachten 110

Blz.

Art. 14. Aanschrijving van B. en W. tot het aanbrengen van verbeteringen of het staken der bewoning. Kennisgeving aan de hypothecaire schuldeischers 111
Art. 15. Aanschrijving van B. en W. betreffende overbevolking 115
Art. 16. Zelfstandige werkzaamheid en aanschrijvingen van B. en W. betreffende onbewoonbare, verbetering eischende en overbevolkte woningen 116
Art. 17. Beroep over aanschrijving betreffende verbetering en overbevolking bij den gemeenteraad 116

§ 4. *Onbewoonbaarverklaring, ontruiming, sluiting en afbraak.*

Art. 18. Besluit van den gemeenteraad tot onbewoonbaarverklaring. Ontruiming 117
Art. 19. Beroep betreffende onbewoonbaarverklaring bij Gedeputeerde Staten 121
Art. 20. Besluit van B. en W. tot ontruiming en sluiting 122
Art. 21. Ontruiming en sluiting in tegenwoordigheid van kantonrechter, burgemeester, wethouder of commissaris van politie 123
Art. 22. Afbraak der onbewoonbaar verklaarde woning bij gevaar of overwegenden hinder voor andere woningen 123
Art. 23. Kennisgeving van sluiting en afbraak aan de eigenaars 124
Art. 24. Verkoop van bouwmaterialen bij afbraak . 124
Art. 25. Opheffing der onbewoonbaarverklaring door gemeenteraad of Gedeputeerde Staten 124

§ 5. *Onteigening.*

Art. 26. Toevoeging van een IVden Titel „Over onteigening in het belang der volkshuisvesting" aan de onteigeningswet 125
Art. 77. Aanwijzing van gevallen, waarin onteigening in het belang der volkshuisvesting

Blz.

zonder voorafgaande verklaring van algemeen nut bij de wet kan geschieden 125
Art. 78. Onteigening slechts ten name van gemeenten of van vereenigingen, vennootschap- of stichtingen, uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam . 128
Art. 79. Onteigening bij besluit van den gemeenteraad, goedgekeurd door de Koningin 131
Art. 80. Neerlegging en publicatie van het onteigeningsplan met kaarten en grondteekeningen 132
Art. 81. Indiening van bezwaren 133
Art. 82. Schadevergoeding wegens voorloopige gravingen en opmetingen 134
Art. 83. Bij het raadsbesluit tot onteigening aanhaling van plans of kaarten en vermelding der kadastrale nummers en eigenaars 134
Art. 84. Publicatie van het raadsbesluit tot onteigening 135
Art. 85. Verslag van Gedeputeerde Staten betreffende het besluit tot onteigening 135
Art. 86. Goedkeuring van het raadsbesluit tot onteigening door de Koningin en opneming daarvan in de Staatscourant 135
Art. 87. Beroep van weigering der onteigening door den gemeenteraad bij de Koningin. Bekrachtiging van het Koninklijk besluit tot onteigening bij de wet 135
Art. 88. Toepasselijkverklaring van bepalingen der onteigeningswet. 136
Art. 89. Overlegging van stukken door de eischende partij in de onteigeningsprocedure 138
Art. 90. Geen toewijzing van den eisch bij het ontbreken der genoemde stukken of der publicatie van het plan of het besluit tot onteigening . 139
Art. 91. Geene schadevergoeding wegens veranderingen na de publicatie van het onteigeningsplan 139

Blz.

Art. 92. Omschrijving der werkelijke waarde ter bepaling der schadevergoeding in de genoemde gevallen van onteigening 140
Art. 93. Omschrijving der schadevergoeding bij onteigening van onbewoonbaar verklaarde woningen 141
Art. 94. Omschrijving der schadevergoeding bij onteigening van woningen na aanschrijving tot verbetering en bij overbevolking 143
Art. 95. Schadevergoeding aan den huurder. . . . 144
Art. 96. Terugvordering of nadere schadevergoeding, zoo het werk niet wordt aangevangen, wordt gestaakt of klaarblijkelijk niet tot stand komt 145

§ 6. *Uitbreiding van bebouwde kommen.*

Art. 27. Bouwverbod op voor straten, grachten of pleinen bestemden grond. Goedkeuring daarvan door Gedeputeerde Staten 146
Art. 28. Plan van uitbreiding, inhoudende aanwijzing van grond, in de naaste toekomst voor den aanleg van straten, grachten of pleinen bestemd. Goedkeuring daarvan door Gedeputeerde Staten 151

§ 7. *Geldelijke steun van gemeentewege.*

Art. 29. Rentedragende voorschotten van gemeentewege voor verbetering van woningen 153
Art. 30. Voorschotten en bijdragen aan bouwvereenigingen 155
Art. 31. Overdracht van gemeentegrond en gebouwen aan bouwvereenigingen 157
Art. 32. Directe gemeentelijke werkzaamheid in het belang der volkshuisvesting 158

§ 8. *Geldelijke steun van Rijkswege.*

Art. 33. Voorschotten van Rijkswege aan gemeenten in het belang der volkshuisvesting. Bijdragen van Rijkswege 160

Blz.

Art. 34. Voorwaarden betreffende geldelijken steun van Rijkswege, te regelen bij algemeenen maatregel van bestuur 161
Art. 35. College van bijstand bij het verleenen van Rijkssteun. 162
Art. 36. Bevoegdheid en werkkring van dat college te regelen bij algemeenen maatregel van bestuur 162

§ 9. *Strafbepalingen.*

Art. 37. Strafbaarstelling van overtreding der woningverordening en der verordening, houdende het bouwverbod 162
Art. 38. Strafbaarstelling van het zonder vergunning van B. en W. bouwen en tot woning in gebruik nemen of geven 163
Art. 39. Strafbaarstelling van nalatigheid in de aangifte omtrent het aantal bewoners 164
Art. 40. Strafbaarstelling van nalatigheid in het aanbrengen van verbeteringen of het staken der bewoning met oploopende boete 165
Art. 41. Strafbaarstelling van nalatigheid in het doen ophouden der overbevolking met oploopende boete 166
Art. 42. Strafbaarstelling van schending van het kenteeken aan eene onbewoonbaar verklaarde woning 166
Art. 43. Strafbaarstelling van het bewonen of ter bewoning afstaan na ontruiming 166
Art. 44. De strafbare feiten van de artt. 37—43 zijn overtredingen 167

§ 10. *Slotbepalingen.*

Art. 45. Aanvullende verordeningsbevoegdheid van den gemeenteraad ten aanzien van het onderwerp der volkshuisvesting 167
Art. 46. Politierechtelijke bevoegdheid van het gemeentebestuur ten aanzien van het onderwerp

Blz.

der volkshuisvesting. Voorrecht bij verhaal der kosten op de opbrengst van het goed 168
Art. 47. Executie der kosten bij dwangbevel. Verzet daartegen bij de rechtbank 169
Art. 48. Vrijdom van zegel en registratie 171
Art. 49. Niet-toepasselijkheid der artt. 1—25 en 27 op loodsen, keeten enz., tenzij de bewoning langer dan vijf jaren aanhoudt. Vergunning van B. en W. tot het bewonen van loodsen en keeten enz. Politierechtelijke bevoegdheid van B. en W. 172
Art. 50. Niet-toepasselijkheid der artt. 11—25 en der voorschriften betreffende afmetingen van vertrekken op Rijks- en provinciale gebouwen. Niet-toepasselijkheid der wet op woonwagens en woonschepen 174
Art. 51. Verval van plaatselijke verordeningen betreffende de volkshuisvesting drie jaren na de inwerkingtreding der wet 174
Art. 52. Jaarlijksch verslag van B. en W. betreffende de volkshuisvesting aan den raad. Algemeen verslag van Rijkswege 175
Art. 53. Titulatuur 176
Art. 54. Inwerkingtreding 176
Algemeene maatregel van bestuur tot uitvoering der Woningwet 177
Gezondheidswet 195
Algemeene maatregel van bestuur tot uitvoering der Gezondheidswet 223
Koninklijk besluit tot uitvoering der Gezondheidswet 235
Koninklijk besluit, houdende aanwijzing der gemeenten of vereenigingen van gemeenten, waarvoor gezondheidscommissiën worden ingesteld 241
Register 259

Afkortingen en verwijzingen.

O. O. = Oorspronkelijk Ontwerp (Handelingen IIe Kamer 1899/1900, bijlagen 74).
M. v. T. = Memorie van toelichting.
Verslag = Verslag der Commissie van voorbereiding uit de IIe Kamer (Handelingen IIe Kamer 1900/1901, bijlagen 34 n°. I).
V. = Verslag van het afdeelingsonderzoek (Handelingen IIe Kamer 1900/1901, bijlagen 34, n°. 1).
M. = Memorie van antwoord der Regeering (Handelingen IIe Kamer 1900/1901, bijlagen 34, n°. 1).
M. O. = Mondeling overleg tusschen de Commissie van voorbereiding en de Regeering (Handelingen IIe Kamer 1900/1901, bijlagen 34, n°. 1).
G. O. = Gewijzigd Ontwerp (Handelingen IIe Kamer 1900/1901, bijlagen 34, nos. 4 en 5).
H. II = Handelingen IIe Kamer 1900/1901, blz. 1193—1474.
V. V. I = Voorloopig Verslag der Commissie van rapporteurs uit de Ie Kamer (Handelingen Ie Kamer 1900/1901, blz. 373).
M. A. I = Memorie van antwoord der Regeering op het Voorloopig Verslag der Ie Kamer (Handelingen Ie Kamer 1900/1901, blz. 415).
H. I = Handelingen Ie Kamer 1900/1901, blz. 467—511.

WONINGWET.

WET

van den 22sten Juni 1901 (Staatsblad No. 158)

houdende wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is bepalingen vast te stellen betreffende de volkshuisvesting;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

§ 1. *Voorschriften betreffende aan woningen te stellen eischen.*

ARTIKEL 1.

1. De gemeenteraad stelt voorschriften vast betreffende de eischen, waaraan moet worden voldaan:

a. bij het bouwen van woningen,

b. bij het geheel of voor een gedeelte vernieuwen van woningen,

c. met betrekking tot bestaande niet onder *b* begrepen woningen.

2. De gemeenteraad stelt voorschriften vast nopens behoorlijke bewoning.

ART. 2.

1. De voorschriften, in artikel 1 bedoeld, kunnen verschillend zijn naar gelang van den aard en de bestemming der woningen, alsmede van hare ligging.

2. Bij die voorschriften kunnen eischen worden gesteld omtrent de zuivering van ongedierte, de afscheiding van slaapplaatsen, het aantal woningen in een zelfde gebouw in verband met de inrichting van dat gebouw, alsmede omtrent het aantal bewoners in verband met de ruimte der vertrekken.

3. De eischen omtrent het aantal bewoners in verband met de ruimte der vertrekken blijven buiten toepassing ten aanzien van woningen, waarin:

a. geene andere personen wonen dan die haar reeds bewoonden bij het indienen van de verordening, waarbij de eischen worden gesteld;

b. de overschrijding het gevolg is van vermeerdering van het gezin door geboorte of door wederopneming van tijdelijk elders gevestigde leden na het tijdstip, waarop de woning door het gezin betrokken werd.

4. Onder gezin zijn begrepen de bloed- en aanverwanten, die volgens de artikelen 376–378 en artikel 383 van het Burgerlijk Wetboek in de termen kunnen vallen om op onderhoud aanspraak te maken.

ART. 3.

1. Ten aanzien van geheel of voor een gedeelte te vernieuwen of nieuw te bouwen woningen of als woning

in gebruik te nemen gebouwen of gedeelten van gebouwen worden door den gemeenteraad voorschriften vastgesteld betreffende:

a. de plaatsing van de gebouwen ten opzichte van den openbaren weg en van elkander,

b. het hoogtepeil van den vloer der beneden-woonvertrekken en de hoogte van de gebouwen,

c. de afmetingen der ter bewoning in te richten vertrekken en van trappen en portalen,

d. privaten,

e. beschikbaarheid van drinkwater,

f. voorkoming van brandgevaar,

g. voorkoming van vochtigheid,

h. hechtheid van fundamenten, muren, vloeren, trappen, zolderingen en dak,

i. verwijdering van rook, water en vuil,

j. toevoer van licht en lucht.

2. Ten aanzien van de vernieuwing van een gedeelte eener woning worden alleen die voorschriften van toepassing verklaard, die met het te vernieuwen gedeelte verband houden.

3. Ten aanzien van bestaande niet onder het eerste lid begrepen woningen worden door den gemeenteraad voorschriften vastgesteld betreffende de in het eerste lid onder *e—j* vermelde punten.

Art. 4.

1. Met betrekking tot een of meer der in artikel 3 vermelde punten kan door Gedeputeerde Staten, den inspecteur, belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting, gehoord, bij een met redenen omkleed besluit vrijstelling worden verleend, hetzij voor alle woningen, hetzij naar gelang van haren aard, bestemming of ligging voor sommige.

2. Door Gedeputeerde Staten kan, den inspecteur gehoord, bij een met redenen omkleed besluit vrijstelling worden verleend van de verplichting tot het vaststellen van voorschriften nopens behoorlijke bewoning.

3. De vrijstelling, bedoeld in het eerste en in het tweede lid, wordt voor niet langer dan vijf jaren verleend op aanvrage van den gemeenteraad en kan, den inspecteur gehoord, op aanvrage van den gemeenteraad, bij een met redenen omkleed besluit worden verlengd, telkens voor een bepaalden tijd, vijf jaren niet te boven gaande.

4. Gedeputeerde Staten deelen, met overlegging van het raadsbesluit en van het advies van den inspecteur, hunne beslissing mede aan den centralen gezondheidsraad. Deze brengt daaromtrent, zoo hij termen tot vernietiging dezer beslissing aanwezig acht, een met redenen omkleed advies uit aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

5. Wordt door Ons het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, dan hebben deze opnieuw uitspraak te doen met inachtneming van Onze beslissing.

6. De artikelen 166 en 169—173 der Provinciale wet zijn ten deze van toepassing.

Art. 5.

1. Het is verboden zonder schriftelijke vergunning van Burgemeester en Wethouders:

a. een gebouw op te richten of geheel of voor een gedeelte te vernieuwen,

b. krachtens eenig zakelijk recht tot woning in gebruik te nemen of als eigenaar of in eenige andere hoedanigheid tot woning in gebruik te geven een gebouw of een gedeelte van een gebouw, laatstelijk niet als woning gebezigd.

2. In gemeenten, waar voorschriften met betrekking tot gebouwen zijn vastgesteld, wordt de vergunning, behoudens

het bepaalde bij het eerste lid van artikel 6, alléén geweigerd op grond, dat aan die voorschriften niet wordt voldaan.

3. Een besluit tot het verleenen van voorwaardelijke vergunning of tot weigering der vergunning is altijd met redenen omkleed.

4. Van het besluit, bedoeld in het voorgaande lid, is beroep op den gemeenteraad toegelaten, volgens regelen, bij plaatselijke verordening vast te stellen.

ART. 6.

1. Voorzoover eene verordening met betrekking tot gebouwen Burgemeester en Wethouders daartoe uitdrukkelijk bevoegd verklaart, kunnen zij:

a. nadere eischen vaststellen ten opzichte van in die verordening bepaaldelijk aangewezen punten;

b. vrijstelling verleenen van het voldoen aan in die verordening bepaaldelijk omschreven eischen.

2. In het geval, omschreven sub *a* van het voorgaand lid, is beroep op den gemeenteraad toegelaten, volgens regelen, bij plaatselijke verordening vast te stellen.

3. Van het besluit van den gemeenteraad wordt door Burgemeester en Wethouders onverwijld kennis gegeven aan hem, die het beroep heeft ingesteld.

4. Wijkt het besluit van den gemeenteraad van dat van Burgemeester en Wethouders af, dan geldt bedoelde kennisgeving als eene door Burgemeester en Wethouders verleende vergunning.

ART. 7.

1. De besluiten tot vaststelling, aanvulling, wijziging of intrekking van de in artikel 1 bedoelde voorschriften zijn aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten aan wie zij binnen tweemaal 24 uren na de vaststelling

worden toegezonden onderworpen. De goedkeuring betreft, zoo zij aan eene verordening in haar geheel wordt verleend, alleen die voorschriften, welke aan goedkeuring onderworpen zijn. De artikelen 196 en 197 der Gemeentewet zijn ten deze van toepassing met dien verstande, dat de daar genoemde termijn wordt gesteld op twee maanden.

2. Alvorens te beslissen winnen Gedeputeerde Staten het advies van den inspecteur in.

3. Het besluit van Gedeputeerde Staten, waarbij de goedkeuring wordt geweigerd, is altijd met redenen omkleed. Van dit besluit kan de gemeenteraad binnen 30 dagen, te rekenen van de dagteekening der beslissing van Gedeputeerde Staten, bij Ons voorziening vragen. Artikel 201 der Gemeentewet is ten deze van toepassing.

4. Gedeputeerde Staten deelen, met overlegging van het raadsbesluit en van het advies van den inspecteur, hunne beslissing mede aan den centralen gezondheidsraad. Deze brengt daaromtrent, zoo hij termen tot vernietiging dezer beslissing aanwezig acht, een met redenen omkleed advies uit aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

5. Wordt, buiten het geval van voorziening bedoeld in het derde lid, door Ons het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, dan hebben deze opnieuw uitspraak te doen met inachtneming van Onze beslissing.

6. De artikelen 166 en 169—173 der Provinciale wet en de artikelen 166, 168, 172 en 174—177 der Gemeentewet zijn ten deze van toepassing met dien verstande, dat de afkondiging geschiedt binnen veertien dagen na dagteekening van het besluit, waarbij de goedkeuring wordt verleend en dat het formulier van afkondiging bij algemeenen maatregel van bestuur wordt vastgesteld.

ART. 8.

1. Indien binnen twee jaren na het in werking treden dezer wet geene voorschriften, als bedoeld in artikel 1 en

goedgekeurd overeenkomstig artikel 7, tot stand zijn gekomen, noodigen Gedeputeerde Staten Burgemeester en Wethouders uit zoodanige voorschriften te ontwerpen en binnen een bepaalden termijn bij hen in te zenden.

2. Over het ingediend ontwerp winnen Gedeputeerde Staten het advies van den inspecteur in en stellen daarna zoodanige voorschriften vast, als zij tot uitvoering van de bepalingen dezer wet noodig achten.

3. Wordt door Burgemeester en Wethouders binnen den bepaalden termijn geen ontwerp ingediend, dan gaan Gedeputeerde Staten, den inspecteur gehoord, zelfstandig tot vaststelling van de voorschriften over.

4. De besluiten, door Gedeputeerde Staten ingevolge het tweede en derde lid vastgesteld, zijn aan Onze goedkeuring onderworpen.

5. Bij de toezending van de vastgestelde en door Ons goedgekeurde voorschriften leggen Gedeputeerde Staten aan den gemeenteraad over het advies van den inspecteur, alsmede het ontwerp van Burgemeester en Wethouders, indien dit binnen den gestelden termijn is ingekomen.

6. De door Ons goedgekeurde voorschriften worden door Burgemeester en Wethouders binnen veertien dagen, nadat zij die van Gedeputeerde Staten hebben ontvangen, afgekondigd, met inachtneming van het bij algemeenen maatregel van bestuur vastgestelde formulier. De artikelen 172, 174, 175, eerste lid, en 176 der Gemeentewet zijn ten deze van toepassing.

7. De gemeenteraad is bevoegd de door Gedeputeerde Staten vastgestelde voorschriften aan te vullen, te wijzigen of in te trekken. De bepalingen van artikel 7 zijn daarbij van toepassing.

8. Zijn Gedeputeerde Staten, den inspecteur gehoord, van oordeel, dat aanvulling, wijziging of intrekking van voorschriften, als bedoeld in artikel 1, noodzakelijk is, zoo

noodigen zij, met overlegging van het advies van den inspecteur, den gemeenteraad uit tot die aanvulling, wijziging of intrekking over te gaan.

9. Voor zoover medewerking hiertoe door den raad wordt geweigerd kunnen Gedeputeerde Staten, Burgemeester en Wethouders gehoord, na verloop van zes maanden sedert de in het voorgaande lid vermelde uitnoodiging, met Onze goedkeuring die voorschriften aanvullen, wijzigen of intrekken.

§ 2. *Aangifte omtrent het aantal bewoners.*

ART. 9.

1. Verhuurders van woningen, welke drie of minder ter bewoning bestemde vertrekken bevatten, zijn, onverschillig of de woning op zich zelve een gebouw vormt dan wel van een gebouw deel uitmaakt, verplicht bij het bestuur der gemeente, waarin de woning is gelegen, binnen een door het gemeentebestuur vast te stellen termijn, aangifte te doen van:

a. hunnen naam, hunne voornamen en woonplaats;

b. de ligging, zoo mogelijk met aanduiding van straat en nummer, van het gebouw, waarin zich de woning bevindt;

c. het aantal vertrekken der woning;

d. het aantal der bewoners met vermelding van naam en beroep.

2. Onder verhuurders worden verstaan de personen, die hetzij voor zich zelven hetzij in eenige hoedanigheid eene woning schriftelijk of mondeling verhuren.

3. De eerste aangiften geschieden binnen den door het gemeentebestuur vastgestelden termijn, uiterlijk twee jaren na het in werking treden dezer wet.

4. Verhuurders, in het eerste lid vermeld, zijn voorts verplicht nieuwe aangifte te doen binnen eene maand

nadat de woning door een nieuwen huurder is betrokken tenzij deze inmiddels de bewoning heeft gestaakt.

5. Binnen vier jaren na het in werking treden dezer wet wordt bij algemeenen maatregel van bestuur, volgens daarbij vast te stellen regelen, met betrekking tot kostgangers en daarmede gelijkgestelden verplichting tot aangifte opgelegd aan hen, bij wie bedoelde personen inwonen.

6. De modellen voor de aangiften worden vastgesteld door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

7. De formulieren van aangifte worden ter gemeentesecretarie kosteloos verkrijgbaar gesteld.

8. Geene andere formulieren dan bedoeld in het voorgaand lid mogen worden gebezigd.

9. Bij algemeenen maatregel van bestuur worden nadere voorschriften vastgesteld betreffende de inrichting van registers van aangifte.

ART. 10.

Burgemeester en Wethouders brengen vóór den 15den van elke maand de opgaven, in de afgeloopen maand ontvangen, ter kennis van de gezondheidscommissie.

§ 3. *Verbetering van woningen; overbevolking.*

ART. 11.

De gezondheidscommissie wijst bij met redenen omkleed advies het gemeentebestuur de woningen aan:

a. die wegens niet-inachtneming van de voorschriften, bedoeld bij artikel 1, of uit anderen hoofde ongeschikt ter bewoning zijn, met bijvoeging van eene omschrijving der noodzakelijke verbeteringen, indien de commissie van oordeel is, dat de woning alsnog in bewoonbaren staat kan worden gebracht;

b. waarbij, ofschoon zij niet ter bewoning ongeschikt zijn, het aanbrengen van bepaaldelijk aangeduide verbeteringen noodzakelijk is;

c. waarin meer personen zijn gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is.

ART. 12.

1. Indien drie of meer meerderjarige ingezetenen eener gemeente bij het gemeentebestuur een met redenen omkleed bezwaarschrift indienen betreffende een of meer woningen, die, blijkens persoonlijk onderzoek hetzij wegens niet-inachtneming van de voorschriften, bedoeld bij artikel 1, hetzij uit anderen hoofde ongeschikt ter bewoning zijn, of waarbij het aanbrengen van bepaaldelijk aangeduide verbeteringen noodzakelijk is, of wel waarin meer personen zijn gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, wint het gemeentebestuur, met overlegging van het ingediende bezwaarschrift, onverwijld het advies van de gezondheidscommissie in.

2. Hetzelfde geldt, indien het hoofd van een gezin of een afzonderlijk levend persoon zoodanig bezwaarschrift indient betreffende de door hem bewoonde woning.

3. De zakelijke inhoud van het bezwaarschrift wordt door het gemeentebestuur medegedeeld aan den eigenaar der woning of aan dengene, die tot het aanbrengen der vereischte verbeteringen bevoegd is; ingeval het bezwaarschrift betreft woningen waarin meer personen zijn gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, tevens aan den bewoner, hoofd van het gezin.

4. De gezondheidscommissie geeft bij met redenen omkleed advies en met inachtneming van het voorgaand artikel, binnen eene maand kennis aan het gemeentebestuur, of zij het bezwaarschrift geheel of ten deele gegrond dan wel ongegrond oordeelt.

5. Afschrift van dit advies wordt onverwijld door Burgemeester en Wethouders gezonden aan den eersten of den eenigen onderteekenaar van het bezwaarschrift.

ART. 13.

1. Burgemeester en Wethouders nemen, naar aanleiding van het bij de artikelen 11 en 12 bedoeld advies binnen eene maand na de dagteekening daarvan, een met redenen omkleed besluit.

2. Ingeval hét advies der gezondheidscommissie strekt tot onbewoonbaarverklaring, zijn Burgemeester en Wethouders verplicht eene beslissing van den gemeenteraad omtrent het al of niet onbewoonbaar verklaren uit te lokken.

3. Burgemeester en Wethouders zenden binnen acht dagen een afschrift van elk ingevolge dit artikel genomen besluit aan de gezondheidscommissie en aan den eersten of den eenigen onderteekenaar van het bezwaarschrift.

ART. 14.

1. Indien Burgemeester en Wethouders beslissen dat het aanbrengen van verbeteringen noodzakelijk is, schrijven zij te gelijker tijd, met overlegging van een afschrift van het advies der gezondheidscommissie, den eigenaar der woning of dengene, die tot het aanbrengen der vereischte verbeteringen bevoegd is, aan om de noodig bevonden verbeteringen aan te brengen, of, zoo hij daaraan de voorkeur geeft, de bewoning te staken of te doen staken, een en ander binnen een door Burgemeester en Wethouders vast te stellen termijn van ten minste eene maand en ten hoogste een jaar.

2. Van de in het eerste lid bedoelde aanschrijving wordt door Burgemeester en Wethouders te gelijker tijd schriftelijk kennis gegeven aan hen, die in de daartoe bestemde registers als hypothecaire schuldeischers zijn ingeschreven. Deze kennisgeving geschiedt aan de bij die inschrijving gekozen woonplaats.

ART. 15.

Indien aan Burgemeester en Wethouders blijkt, dat in de woning meer personen zijn gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, schrijven zij te gelijker tijd, met overlegging van een afschrift van het advies der gezondheidscommissie, den bewoner, hoofd van het gezin, aan, de overschrijding te doen ophouden binnen een door Burgemeester en Wethouders vast te stellen termijn van ten minste eene maand en ten hoogste een jaar.

ART. 16.

Burgemeester en Wethouders zijn evenals de gezondheidscommissie verplicht na te gaan, welke woningen ongeschikt ter bewoning zijn, verbetering behoeven of overbevolkt zijn, invoege als omschreven bij artikel 11. Zij doen, ook indien geene aanwijzing overeenkomstig artikel 11 en geen bezwaarschrift overeenkomstig artikel 12 is ingekomen, zelfstandig aanschrijvingen, als vermeld in de artikelen 14 en 15, uitgaan, maar zijn daarbij gehouden vooraf het advies der gezondheidscommissie in te winnen. Bij de aanschrijving wordt een afschrift van dat advies overgelegd.

ART. 17.

1. De gezondheidscommissie en in de gevallen, bij artikel 12 omschreven, eveneens zij, die het bezwaarschrift hebben ingediend, kunnen binnen veertien dagen na het verstrijken van den termijn, gesteld bij artikel 13, eerste lid, bij den gemeenteraad voorziening vragen, indien in het advies der commissie is verklaard, dat het aanbrengen van bepaaldelijk aangeduide verbeteringen noodzakelijk is of wel, dat in de woning meer personen zijn gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, en Burgemeester en Wethouders geene beslissing overeenkomstig dat advies hebben genomen.

2. Gelijke voorziening kan worden gevraagd door hen, tot wie eene aanschrijving, als vermeld in de artikelen 14—16 wordt gericht; in dit geval binnen dertig dagen na dagteekening der aanschrijving.

3. De gemeenteraad beslist binnen zes weken na den dag, waarop de voorziening is gevraagd.

4. Hangende de termijnen tot en de behandeling der voorziening, blijft de aanschrijving buiten werking.

§ 4. *Onbewoonbaarverklaring, ontruiming, sluiting en afbraak.*

Art. 18.

1. Indien eene woning ongeschikt is ter bewoning en niet door het aanbrengen van verbeteringen in bewoonbaren staat kan worden gebracht, wordt zij bij besluit van den gemeenteraad, de gezondheidscommissie gehoord, onbewoonbaar verklaard.

2. Gelijke verklaring wordt uitgesproken, indien na het verstrijken van den ingevolge artikel 14 gestelden termijn de geeischte verbeteringen niet zijn aangebracht en de woning dientengevolge ongeschikt ter bewoning is.

3. Het besluit tot onbewoonbaarverklaring houdt tevens in den last tot ontruiming binnen een daarbij bepaalden termijn, te rekenen van den dag, waarop de tijd tot voorziening is verstreken of het besluit tot onbewoonbaarverklaring is gehandhaafd.

4. De termijn, in het voorgaand lid bedoeld, wordt gesteld op ten hoogste zes maanden, behoudens in geval:

a. eene woning onbewoonbaar wordt verklaard, zonder dat blijkt van niet-inachtneming van de eischen, omschreven bij krachtens artikel 1 vastgestelde voorschriften;

b. Gedeputeerde Staten, den inspecteur gehoord, goedkeuring hebben verleend aan een door den gemeenteraad

vastgesteld plan, waarin de woning is opgenomen en dat de geleidelijke ontruiming verzekert, binnen een bij dat plan bepaalden tijd, van de in de gemeente of in een bepaaldelijk aangewezen deel der gemeente gelegen woningen, welke ongeschikt ter bewoning zijn en niet door het aanbrengen van verbeteringen in bewoonbaren staat kunnen worden gebracht;

c. de woning is opgenomen in een door den gemeenteraad vastgesteld plan van onteigening, als bedoeld bij artikel 26.

5. De termijn van ontruiming kan door den gemeenteraad telkens voor ten hoogste zes maanden worden verlengd onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, aan wie het advies der gezondheidscommissie wordt overgelegd.

6. Het besluit tot onbewoonbaarverklaring wordt onverwijld met overlegging van een afschrift van het advies der commissie ter kennis gebracht van den bewoner, hoofd van het gezin of afzonderlijk levend persoon en van den eigenaar der woning of dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen.

7. Aan de onbewoonbaar verklaarde woning wordt, binnen veertien dagen nadat de termijn van voorziening is verstreken of het besluit tot onbewoonbaarverklaring is gehandhaafd, door of van wege Burgemeester en Wethouders, op de wijze, bij plaatselijke verordening te bepalen, een kenteeken bevestigd, waarop met duidelijke letters te lezen is: onbewoonbaar verklaarde woning.

8. Na den dag, waarop het kenteeken in het voorgaand lid vermeld, aan de woning is bevestigd, mogen, behoudens de bepaling van artikel 25, personen, die de woning op dien dag niet bewoonden, daarin geen intrek nemen, met uitzondering van de leden van het gezin, dat daarin sedert dien dag gevestigd is gebleven.

9. Artikel 2, vierde lid, is ten aanzien van het bepaalde in het voorgaand lid van toepassing.

ART. 19.

1. Indien aan een advies der gezondheidscommissie tot onbewoonbaarverklaring binnen drie maanden na dagteekening van dat advies geen gevolg is gegeven door den gemeenteraad, kunnen de commissie en in de gevallen, bij artikel 12 omschreven, eveneens zij, die het bezwaarschrift hebben ingediend, bij Gedeputeerde Staten gedurende zes weken voorziening vragen.

2. Voorziening bij Gedeputeerde Staten kan ook worden gevraagd door de commissie en in de gevallen, bij artikel 12 omschreven, mede door hen, die het bezwaarschrift hebben ingediend, indien de verklaring, bedoeld bij het tweede lid van het voorgaand artikel, niet binnen twee maanden na het verstrijken van den voor het aanbrengen van verbeteringen gestelden termijn is uitgesproken.

3. Binnen dertig dagen na dagteekening van het besluit tot onbewoonbaarverklaring, kan bij Gedeputeerde Staten voorziening worden gevraagd door den bewoner, hoofd van het gezin of afzonderlijk levend persoon en door den eigenaar der woning of dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen.

4. Gedeputeerde Staten beslissen, den inspecteur gehoord, binnen zes weken na den dag, waarop de voorziening is gevraagd.

5. Hangende de termijnen tot en de behandeling van de voorziening blijft het besluit tot onbewoonbaarverklaring buiten werking.

6. Wordt door Ons het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, dan doen deze opnieuw uitspraak met inachtneming van Onze beslissing.

ART. 20.

1. Bij besluit van Burgemeester en Wethouders wordt onverwijlde ontruiming van eene onbewoonbaar verklaarde

woning gelast, ingeval na verloop van den volgens artikel 18 gestelden termijn de bewoning voortduurt of, in strijd met het bepaalde bij het achtste lid van dat artikel, opnieuw aanvangt.

2. Tevens kan bij gebleken noodzakelijkheid door hen tot sluiting, voor zoolang noodig, worden overgegaan.

ART. 21.

De ontruiming en de sluiting geschieden op vertoon van den daartoe strekkenden last, in tegenwoordigheid hetzij van den kantonrechter, hetzij van den burgemeester of eenen wethouder der gemeente, hetzij van een commissaris van politie.

ART. 22.

Indien eene onbewoonbaar verklaarde woning na verloop van den voor ontruiming gestelden termijn blijkt gevaar of overwegenden hinder te veroorzaken voor de bewoning van andere woningen, besluiten Burgemeester en Wethouders, de gezondheidscommissie gehoord, tot afbraak van het gebouw, of van het gedeelte van het gebouw, waarin zich die woning bevindt, of wel tot andere maatregelen, waardoor het gevaar of de hinder worden weggenomen.

ART. 23.

Van het bevel tot sluiting alsmede van elk besluit, bedoeld in het voorgaande artikel, wordt onverwijld kennis gegeven aan den eigenaar der woning of aan dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen.

ART. 24.

In geval van afbraak worden de bouwmaterialen in het openbaar verkocht en wordt de opbrengst na aftrek

der kosten van afbraak en verkoop den rechthebbende ter hand gesteld.

ART. 25.

1. Opheffing der onbewoonbaarverklaring kan, mits voldoende blijkt dat de woning alsnog in bewoonbaren staat is gebracht, geschieden bij besluit van den gemeenteraad, de gezondheidscommissie gehoord; in geval de onbewoonbaarverklaring niet is uitgesproken door den gemeenteraad, bij besluit van Gedeputeerde Staten, den inspecteur gehoord.

2. Bij opheffing der onbewoonbaarverklaring wordt het kenteeken, in artikel 18 bedoeld, verwijderd.

§ 5. *Onteigening.*

ART. 26.

I.

Aan de wet van den 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 125) laatstelijk gewijzigd bij de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) wordt toegevoegd een IVde Titel „Over onteigening in het belang der volkshuisvesting."

Deze Titel bevat de volgende bepalingen:

Art. 77. Zonder voorafgaande verklaring bij de wet, dat het algemeen nut de onteigening vordert, kan in het belang der volkshuisvesting onteigening plaats vinden:

1°. ter ontruiming van oppervlakten, waarop ten gevolge van gebrekkigen toevoer van licht of lucht of gemis van andere voor bewoonbaarheid noodzakelijke vereischten in verband met den onderlingen zamenhang of met de ligging der gebouwen, afdoende verbetering der woningen langs anderen weg bezwaarlijk uitvoerbaar is;

2°. ter verwijdering van één of meer woningen, waarvan afdoende verbetering in verband met hare ligging, onderling of ten opzigte van andere woningen of perceelen, bezwaarlijk uitvoerbaar is;

3°. ter verwijdering van één of meer woningen of perceelen, die, al of niet geschikt ter bewoning of niet ter bewoning bestemd, beletten dat aangrenzende of nabijgelegen woningen in bewoonbaren staat kunnen worden gebragt;

4°. ter verkrijging van de beschikking over ongebouwde of gebouwde eigendommen, ten einde uitvoering te kunnen geven aan een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouwplan of aan een plan van uitbreiding, vastgesteld in verband met § 6 der Woningwet.

In de genoemde gevallen geschiedt de onteigening overeenkomstig de volgende artikelen.

Art. 78. De onteigening geschiedt ten name der gemeente of van vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam en als zoodanig, door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, toegelaten.

De vereischten voor toelating worden nader bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

Art. 79. Onteigening in het belang der volkshuisvesting heeft, behoudens het geval omschreven in artikel 87, plaats uit kracht van een besluit van den gemeenteraad, door Ons, den Raad van State gehoord, goedgekeurd.

In het geval, omschreven bij artikel 77, 1°., brengt de gezondheidscommissie, ingevolge de Gezondheidswet ingesteld, een beredeneerd verslag uit aangaande den toestand der woningen, met opgaaf van de te onteigenen gebouwen, welke haars inziens alsnog aan voor bewoonbaarheid noodzakelijke vereischten voldoen.

Art. 80. Belanghebbenden worden, voordat eene beslissing van den gemeenteraad omtrent de onteigening wordt genomen, in de gelegenheid gesteld hunne bezwaren te doen hooren.

Te dien einde doen Burgemeester en Wethouders, indien onteigening ten name der gemeente wordt beoogd, een uitgewerkt, bij besluit van den gemeenteraad voorloopig goedgekeurd plan, met uitvoerige kaarten en grondteekeningen en met duidelijke aanwijzing van de te onteigenen eigendommen, met hunne kadastrale nummers en de namen hunner in de registers van het kadaster aangeduide eigenaars gedurende ten minste dertig dagen op de gemeentesecretarie ter inzage voor een ieder nederleggen.

Eene vereeniging, vennootschap of stichting, als bedoeld in artikel 78, die onteigening ten haren name verlangt, legt aan Burgemeester en Wethouders over een uitgewerkt plan met verdere bescheiden, als vermeld in het tweede lid. Binnen eene maand, nadat hieraan is voldaan, doen Burgemeester en Wethouders die stukken gedurende ten minste dertig dagen op de gemeentesecretarie ter inzage voor een ieder nederleggen.

Van elke nederlegging wordt door het hoofd van het gemeentebestuur in een of meer nieuwsbladen der gemeente of, bij het ontbreken daarvan, eener naburige gemeente, onverwijld kennis gegeven. Zij wordt daarenboven door hem op de gebruikelijke wijze aan de ingezetenen bekend gemaakt.

Bij de stukken, die ter inzage worden nedergelegd, voegen Burgemeester en Wethouders in het geval, bedoeld bij artikel 79, tweede lid, het daar genoemde verslag der gezondheidscommissie.

Art. 81. De belanghebbenden kunnen uiterlijk veertien dagen na verloop van den termijn voor nederlegging hunne bezwaren schriftelijk aan het gemeentebestuur opgeven. Burgemeester en Wethouders brengen die bezwaren ten spoedigste ter kennis van de gezondheidscommissie, met verzoek om advies.

Art. 82. Artikel 9 is ten deze van toepassing, met dien verstande, dat hetgeen daar van den Staat gezegd wordt, van toepassing wordt op de gemeente.

Art. 83. Besluit de gemeenteraad tot onteigening ten name der gemeente of van eene vereeniging, vennootschap of stichting, dan worden bij het raadsbesluit tot onteigening de perceelen aangewezen, welke onteigend zullen worden, door aanhaling van de plans of kaarten, waarop die perceelen nauwkeurig zijn aangewezen en vermelding van hunne kadastrale nummers en de namen der in de registers van het kadaster aangeduide eigenaars.

Indien andere perceelen dan die, welke bij het eerste plan vermeld zijn, moeten worden onteigend, worden de bepalingen der vier voorgaande artikelen ten aanzien dier perceelen toegepast.

Art. 84. Het raadsbesluit tot onteigening wordt in een of meer nieuwsbladen der gemeente of, bij het ontbreken daarvan, eener naburige gemeente openbaar gemaakt. Het wordt daarenboven door het hoofd van het gemeentebestuur op de gebruikelijke wijze aan de ingezetenen bekend gemaakt.

Art. 85. Het raadsbesluit tot onteigening wordt met de plannen, kaarten, grondteekeningen, verslagen, bezwaarschriften en adviezen, in de artikelen 79—81 vermeld, voorgedragen aan Gedeputeerde Staten, die Ons binnen twee maanden na ontvangst verslag doen.

Gedeputeerde Staten winnen, alvorens verslag te doen, het advies in van den inspecteur, belast met het toezigt op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting.

Art. 86. Onze beslissing, binnen drie maanden nadat Gedeputeerde Staten Ons verslag hebben gedaan, bij een met redenen omkleed besluit te nemen, wordt aan Gedeputeerde Staten medegedeeld en door dezen ter kennis gebragt van het gemeentebestuur en van de onteigenende partij.

Wordt het raadsbesluit door Ons goedgekeurd, zoo wordt Ons daartoe strekkend besluit in de *Staatscourant* opgenomen.

Art. 87. Indien de gemeenteraad naar aanleiding van een tot onteigening strekkend verzoek van eene vereeniging, vennootschap of stichting niet tot onteigening besluit, kan door den aanvrager binnen vier maanden na verloop van den termijn, genoemd in artikel 81, maar niet eerder dan eene maand na verloop van dien termijn, voorziening bij Ons worden gevraagd.

Wordt door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, de onteigening toegestaan, zoo zijn de artikelen 83 en 84 van toepassing, met dien verstande, dat hetgeen daar van het raadsbesluit wordt gezegd, van toepassing wordt op Ons besluit.

Ons besluit tot onteigening behoeft bekrachtiging door de wet en vervalt indien deze wet niet binnen zes maanden na dagteekening van Ons besluit is afgekondigd.

Art. 88. De artikelen 3 en 4, alsmede de artikelen 17—22, 24, 26—38, 40, 41, 42, 1ste en 2de lid, 43—47, 49—54 zijn ten deze van toepassing behoudens dat, indien de gemeenteraad tot onteigening heeft besloten, hetgeen van Ons besluit gezegd wordt, van toepassing wordt op het besluit van den gemeenteraad en dat, wanneer de onteigening geschiedt ten name van eene vereeniging, vennootschap of stichting, deze als eischende partij optreedt.

Art. 89. Ten minste drie dagen vóór de verschijning legt de onteigenende partij tot staving van haren eisch ter griffie van de regtbank over

a. indien de gemeenteraad tot onteigening heeft besloten:

1°. het raadsbesluit, waarbij de te onteigenen perceelen worden aangewezen;

2°. Ons besluit tot goedkeuring daarvan;

3°. een door het hoofd van het gemeentebestuur afgegeven bewijs, dat de artikelen 80 en 84 zijn nageleefd;

b. indien tot onteigening is besloten overeenkomstig het bepaalde in art. 87:

1°. Ons besluit, waarbij de te onteigenen perceelen worden aangewezen;

2°. een nummer van het *Staatsblad*, waarin de wet tot bekrachtiging van Ons besluit is opgenomen.

Art. 90. De regtbank kan aan de onteigenende partij haren eisch niet toewijzen:

1°. wanneer de volgens artikel 89 door de onteigenende partij over te leggen bescheiden niet zijn overgelegd;

2°. wanneer het blijken mogt, dat de artikelen 80 en 84 niet zijn nageleefd.

Art. 91. Bij de berekening der schadevergoeding wordt niet gelet op nieuwe getimmerten of op veranderingen, gemaakt na de nederlegging ter inzage van het in artikel 80, tweede en derde lid, bedoeld plan.

Art. 92. Als de werkelijke waarde, bedoeld in art. 40, wordt aangemerkt, behoudens het bepaalde in de volgende artikelen, de som, die de goederen in het tijdperk, beginnende achttien maanden en eindigende zes maanden vóór den dag, waarop het plan, bedoeld in artikel 80, tweede en derde lid, ter inzage is nedergelegd, elk in het bijzonder hadden kunnen opbrengen, bijaldien alle goederen, op welke het besluit tot onteigening betrekking had, in het bovengenoemde tijdperk ten verkoop waren aangeboden.

Art. 93. Indien het te onteigenen gebouw onbewoonbaar is verklaard, wordt vergoed de waarde van den grond en van de bouwmaterialen, ingeval het gebouw voor geen enkel doeleinde kan worden gebruikt. Ingeval het gebouw tot eenig ander doeleinde dan bewoning zoude kunnen worden gebruikt, wordt vergoed de waarde van den grond en van de bouwmaterialen, vermeerderd met zoodanig

bedrag, als billijk kan worden geacht in verband met de meerdere voordeelen, welke de eigenaar uit bedoeld gebruik zou kunnen trekken. Voor de bepaling van de waarde van den grond is artikel 92 van toepassing.

Indien slechts een gedeelte van het te onteigenen gebouw onbewoonbaar is verklaard, wordt bij de bepaling der waarde van het geheel daarmede rekening gehouden. Daarbij wordt gelet op de geschiktheid of ongeschiktheid van het onbewoonbaar verklaarde deel voor andere doeleinden dan bewoning.

Art. 94. Indien eene aanschrijving tot het aanbrengen van verbeteringen volgens artikel 14 der Woningwet is gedaan, zonder dat daaraan gevolg is gegeven, wordt vergoed de waarde, die het gebouw zoude hebben in geval zoodanige verbeteringen waren aangebragt, met aftrek van de kosten van verbetering.

Indien het gebouw door een grooter aantal personen wordt bewoond dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, wordt bij het bepalen van de werkelijke waarde geene rekening gehouden met de vermeerdering van huurprijs, welke uit die overschrijding voortvloeit.

Art. 95. Indien de huurder minder dan een jaar huur had, wordt hem het viervoud van den huurprijs, berekend per tijdperk, waarvoor de huur was aangegaan, tot ten hoogste dien van een jaar, of de waarde der te velde staande vruchten, zoo die meer beloopt, vergoed.

Indien de verhuring of hare verlenging na het tijdstip, in artikel 91 aangewezen, heeft plaats gehad, wordt door de onteigenende partij aan den huurder geene schadeloosstelling betaald, maar heeft deze eene vordering tot schadevergoeding tegen den verhuurder, ten ware anders mogt zijn overeengekomen.

Voortzetting van huur, bij de week aangegaan, wordt niet als verlenging in den zin van het vorige lid beschouwd.

Art. 96. Ten aanzien van de betaling der schadeloosstelling gelden de bepalingen van het Vierde Hoofdstuk van den Eersten Titel, behoudens dat, in de gevallen, genoemd bij artikel 61, de onteigende de keuze heeft tusschen terugvordering, als omschreven bij dat artikel, en eene vordering tot uitkeering van eene door den regter naar billijkheid te bepalen schadeloosstelling boven de reeds genotene en dat de daar genoemde termijnen van één jaar worden gesteld op tien jaren.

II.

Artikel 77 der wet van den 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 125), laatstelijk gewijzigd bij de wet van den 15den April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) wordt artikel 97; artikel 78 dier wet wordt artikel 98.

§ 6. *Uitbreiding van bebouwde kommen.*

ART. 27.

1. De gemeenteraad is bevoegd in het belang van stelselmatige bebouwing te verbieden, dat gebouwen worden gebouwd of herbouwd op grond, welke ingevolge een voorafgaand raadsbesluit in de naaste toekomst voor den aanleg van eene straat, eene gracht of een plein bestemd is.

2. Bij een raadsbesluit, hetwelk een verbod tot aanbouw of herbouw inhoudt, wordt aangegeven, op welk deel van den grond, aan één en denzelfden eigenaar toebehoorende, het verbod betrekking heeft en worden, ingeval het verbod meer dan één derde gedeelte van zijn in het plan begrepen grond betreft, de redenen medegedeeld, waarom niet tot aankoop of onteigening wordt overgegaan.

3. Op dit raadsbesluit zijn de bepalingen van artikel 7 van toepassing, met dien verstande, dat ook belanghebbenden bij Ons voorziening kunnen vragen tegen het verleenen van goedkeuring door Gedeputeerde Staten.

4. Het ontwerp van dit raadsbesluit ligt met uitvoerige kaarten en grondteekeningen ten minste gedurende vier weken vóór de vaststelling op de gemeentesecretarie voor een ieder ter inzage.

5. Het raadsbesluit ligt met uitvoerige kaarten en grondteekeningen op de gemeentesecretarie voor een ieder ter inzage.

6. Van de nederlegging en van de goedkeuring door Gedeputeerde Staten wordt door het hoofd van het gemeentebestuur in een of meer nieuwsbladen der gemeente of, bij het ontbreken daarvan, eener naburige gemeente, onverwijld kennis gegeven. Zij worden daarenboven door hem op de gebruikelijke wijze aan de ingezetenen bekend gemaakt.

ART. 28.

1. In gemeenten, die meer dan 10 000 zielen tellen, alsmede in gemeenten, wier zielental in de laatste vijf jaren met meer dan een vijfde is toegenomen, stelt de raad behoudens vrijstelling van Gedeputeerde Staten een plan van uitbreiding vast, waarbij de grond wordt aangewezen, die in de naaste toekomst voor den aanleg van straten, grachten of pleinen is bestemd.

2. Dit plan wordt ten minste eenmaal in de tien jaren herzien.

3. Het plan van uitbreiding alsmede de plannen tot herziening daarvan zijn aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen. Tegen weigering van de goedkeuring kan door den raad en tegen het verleenen van de goedkeuring door belanghebbenden binnen eene maand beroep bij Ons worden ingesteld.

4. Het ontwerp van het plan van uitbreiding alsmede de ontwerpen tot herziening daarvan liggen met uitvoerige kaarten en grondteekeningen ten minste gedurende vier

weken vóór de vaststelling op de gemeentesecretarie voor een ieder ter inzage.

5. Het plan van uitbreiding alsmede de plannen tot herziening daarvan liggen met uitvoerige kaarten en grondteekeningen op de gemeentesecretarie voor een ieder ter inzage.

6. Van de nederlegging en van de goedkeuring door Gedeputeerde Staten wordt door het hoofd van het gemeentebestuur in een of meer nieuwsbladen der gemeente of, bij het ontbreken daarvan, eener naburige gemeente, onverwijld kennis gegeven. Zij worden daarenboven door hem op de gebruikelijke wijze aan de ingezetenen bekend gemaakt.

7. Bij algemeenen maatregel van bestuur worden voorschriften gegeven betreffende de inrichting van plannen van uitbreiding overeenkomstig dit artikel.

§ 7. *Geldelijke steun van gemeentewege.*

Art. 29.

1. Bij besluit van den gemeenteraad kunnen rentedragende voorschotten worden verleend aan hen, tot wie eene aanschrijving, als bedoeld in artikel 14, is gericht.

2. Deze voorschotten worden slechts verstrekt onder hypothecair verband van het gebouw met den ondergrond ten behoeve waarvan zij worden verleend.

3. Deze voorschotten worden alleen verleend onder voorwaarde van aflossing, uiterlijk in twintig jaren, in gelijke jaartermijnen of bij wege van annuïteiten.

4. Bij ontbinding eener vereeniging, vennootschap of stichting en bij faillissement worden de nog verschuldigde gelden terstond opvorderbaar.

ART. 30.

1. Bij besluit van den gemeenteraad kunnen onder nader bij algemeenen maatregel van bestuur te regelen voorwaarden aan vereenigingen, vennootschappen en stichtingen uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam en als zoodanig door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, toegelaten, voorschotten en bijdragen worden verleend ter tegemoetkoming in de door die vereenigingen, vennootschappen en stichtingen ten behoeve van de volkshuisvesting aan te wenden kosten.

2. Dit raadsbesluit wordt aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen.

3. Wordt door Ons het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, dan hebben deze opnieuw uitspraak te doen, met inachtneming van Onze beslissing.

4. De voorschotten en de bijdragen, in dit artikel bedoeld, worden alleen verleend onder voorwaarde, dat het bedrag, hetwelk voor rekening der vereeniging, vennootschap of stichting blijft, uiterlijk in vijftig jaren, in gelijke jaartermijnen of bij wege van annuïteiten, wordt afgelost.

5. Bij ontbinding en bij faillissement worden de nog verschuldigde gelden terstond opvorderbaar.

ART. 31.

1. Bij besluit van den gemeenteraad kunnen gronden en gebouwen, aan de gemeente toebehoorende, aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, als genoemd in het voorgaand artikel, in eigendom, erfpacht of opstal worden overgedragen tot aanbouw of verbouw van woningen in het belang der volkshuisvesting en kunnen met gelijk doel gronden en gebouwen worden aangekocht.

2. Artikel 30, tweede en derde lid zijn op de raadsbesluiten bovenvermeld van toepassing.

ART. 32.

1. Bij besluit van den gemeenteraad kan een bedrag beschikbaar worden gesteld:

a. ter uitvoering van een onteigeningsplan, als genoemd bij artikel 26;

b. ter tegemoetkoming in de kosten van voorziening in de huisvesting, verhuiskosten hieronder begrepen, der bewoners van na onbewoonbaarverklaring ontruimde en van overeenkomstig artikel 26 onteigende gebouwen;

c. tot aankoop van gronden en tot aankoop, aanbouw of verbouw van woningen in het belang der volkshuisvesting voor rekening der gemeente, ingeval dit noodzakelijk is voor de richtige uitvoering van deze wet.

2. Artikel 30, tweede en derde lid zijn op de raadsbesluiten bovenvermeld van toepassing.

§ 8. *Geldelijke steun van Rijkswege.*

ART. 33.

1. Aan gemeenten kunnen door Ons voorschotten uit 's Rijks kas worden verstrekt voor de doeleinden, in § 7 omschreven.

2. De rente en de aflossing dezer voorschotten moeten voldaan worden in ten hoogste vijftig gelijke annuïteiten.

3. Aan de gemeenten kunnen tot betaling dezer annuïteiten bijdragen worden verzekerd uit 's Rijks kas.

ART. 34.

1. Bij algemeenen maatregel van bestuur worden regelen gesteld met betrekking tot de voorwaarden, waaronder geldelijke steun, als bedoeld in het voorgaand artikel, wordt verleend.

2. Onze besluiten tot het verleenen van zoodanigen geldelijken steun worden, met redenen omkleed, in de *Staatscourant* openbaar gemaakt.

ART. 35.

1. Tot bijstand in de uitvoering van het bepaalde in de beide voorgaande artikelen wordt een college ingesteld, hetwelk de aanvragen om voorschotten en bijdragen onderzoekt, toezicht houdt op het richtig gebruik daarvan en overigens de werkzaamheden verricht, waarmede het bij algemeenen maatregel van bestuur wordt belast.

2. Dit college bestaat uit ten minste drie leden en wordt bijgestaan door een bezoldigden secretaris.

3. De leden en de secretaris worden door Ons benoemd en ontslagen.

4. Een der leden wordt door Ons als voorzitter aangewezen.

5. De leden en de secretaris genieten vergoeding van bureau-, reis- en verblijfkosten. Daarenboven genieten de leden presentiegeld.

ART. 36.

De bevoegdheid en de werkkring van het college, in het voorgaand artikel bedoeld, worden nader bij algemeenen maatregel van bestuur geregeld.

§ 9. *Strafbepalingen.*

ART. 37.

1. Op overtreding van de verordeningen, krachtens de artikelen 1, 8 en 27 vastgesteld, kan hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden worden gesteld.

2. Indien tijdens het plegen van de overtreding nog geen jaar is verloopen, sedert eene vroegere veroordeeling

van den schuldige wegens gelijke overtreding onherroepelijk is geworden, kan de rechter geldboete of hechtenis tot het dubbel van het voor elke overtreding gesteld maximum uitspreken.

ART. 38.

1. Hij, die zonder schriftelijke vergunning van Burgemeester en Wethouders of zonder nadere goedkeuring met afwijking van het bouwplan, overeenkomstig hetwelk de vergunning is verleend, een gebouw opricht of geheel of voor een gedeelte vernieuwt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

2. Met gelijke straf wordt gestraft hij, die zonder schriftelijke vergunning van Burgemeester en Wethouders hetzij krachtens eenig zakelijk recht tot woning in gebruik neemt, hetzij als eigenaar of in eenige andere hoedanigheid tot woning in gebruik geeft een gebouw of een gedeelte van een gebouw, laatstelijk niet als woning gebezigd, of wel eene inrichting, als bedoeld in artikel 49, eerste lid, voor zoover die niet aan het Rijk, de provincie of de gemeente toebehoort of daarbij in gebruik is.

ART. 39.

Hij, die niet of niet behoorlijk voldoet aan eene der verplichtingen, in artikel 9 of krachtens dat artikel bij algemeenen maatregel van bestuur of bij plaatselijke verordening opgelegd, wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden.

ART. 40.

Hij, die niet of niet tijdig gevolg geeft aan eene aanschrijving overeenkomstig artikel 14, wordt, tenzij hij de bewoning heeft gestaakt of de noodige maatregelen genomen heeft om haar te doen staken vóór den afloop

van den termijn, binnen welken de verbeteringen moeten zijn aangebracht, gestraft met eene geldboete van ten hoogste vijf gulden voor elken dag, volgende op dien, waarop gemelde termijn verstrijkt, tot en met dien, waarop hetzij de verbeteringen zijn aangebracht, hetzij de bewoning alsnog is gestaakt, hetzij onbewoonbaarverklaring is uitgesproken.

ART. 41.

Hij, die na verloop van den in artikel 15 bedoelden termijn geen gevolg geeft aan de aanschrijving, in dat artikel genoemd, wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste drie gulden voor elken dag van verzuim.

ART. 42.

Hij, die het kenteeken, bedoeld in artikel 18, zevende lid, wegneemt, vernielt of onleesbaar maakt, wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste honderd gulden.

ART. 43.

1. De bewoner, hoofd van een gezin of afzonderlijk levend persoon, eener onbewoonbaar verklaarde woning, die na verloop van den gestelden termijn van ontruiming de woning niet verlaat, wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste drie gulden voor elken dag van verzuim, tenzij blijkt, dat het hem onmogelijk was andere huisvesting te bekomen.

2. Hij, die in strijd met artikel 18, achtste lid, eene onbewoonbaar verklaarde woning betrekt en daarin blijft wonen wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste drie gulden voor elken dag van verzuim.

3. Met gelijke straf wordt gestraft hij, die in de boven omschreven gevallen de woning ter bewoning afstaat.

ART. 44.

De in de artikelen 37–43 bedoelde strafbare feiten worden als overtredingen beschouwd.

§ 10. *Slotbepalingen.*

ART. 45.

De bevoegdheid, den gemeenteraad toekomende ingevolge artikel 135 der Gemeentewet, blijft ten aanzien van het onderwerp, waarin deze wet voorziet, gehandhaafd, voor zoover de door hem te maken verordeningen niet met de bepalingen dezer wet in strijd zijn.

ART. 46.

1. Waar de uitvoering van deze wet en van de krachtens deze wet vastgestelde verordeningen en besluiten aan het gemeentebestuur is opgedragen, behoort onder die uitvoering de bevoegdheid tot het, desnoods ten koste der overtreders, doen wegnemen, beletten of verrichten van hetgeen in strijd met die wet of die verordeningen en besluiten, wordt daargesteld, ondernomen of nagelaten. Spoedeischende gevallen uitgezonderd, geschiedt dit niet, dan nadat de belanghebbende schriftelijk is gewaarschuwd.

2. De kosten, ingevolge het voorgaand lid aangewend in het belang der volkshuisvesting, zijn bevoorrecht op het gebouw, ten aanzien waarvan zij zijn besteed, en worden nà de kosten tot behoud, bedoeld in artikel 1185, 4°. van het Burgerlijk Wetboek, uit de opbrengst van het goed gekweten.

ART. 47.

1. Aan den schuldenaar of aan diens woning wordt door den beambte, daartoe aangewezen door het gemeentebestuur, beteekend eene door het bestuur op-

gemaakte en geteekende acte, die het bedrag der overeenkomstig het voorgaand artikel gemaakte kosten, zooveel mogelijk door bescheiden gestaafd, vermeldt en de waarschuwing inhoudt het bedrag binnen drie dagen te voldoen ter plaatse, in de acte aan te wijzen.

2. Indien de schuldenaar hieraan niet voldoet, wordt hij schriftelijk aangemaand binnen drie dagen het verschuldigde te betalen, onder kennisgeving, dat dit anders zal worden ingevorderd bij dwangbevel.

3. Bij niet-voldoening aan deze aanmaning wordt het verschuldigde ingevorderd bij dwangbevel, uitgevaardigd door den beambte, met de ontvangst der verschuldigde gelden belast en uitvoerbaar verklaard door den kantonrechter, in wiens kanton de invordering geschiedt.

4. Dit dwangbevel wordt beteekend en ten uitvoer gelegd op de wijze, bij het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ten aanzien van vonnissen en authentieke akten voorgeschreven.

5. De tenuitvoerlegging van het dwangbevel wordt geschorst door verzet, binnen veertien dagen na de uitvaardiging bij de arrondissements-rechtbank aanhangig te maken.

6. Dit verzet, dat met redenen moet zijn omkleed, is toegelaten hetzij op grond, dat de kosten niet zijn aangewend of wel tot een geringer bedrag dan het dwangbevel aangeeft, hetzij op grond van het niet krachtens wet of verordening verschuldigd zijn van het ingevorderd bedrag.

7. Ten laste van den schuldenaar komen ook de uitgaven, vallende op de invordering der boven vermelde kosten.

8. Zij worden betaald volgens de berekening en op quitantie van het bestuur, van hetwelk de invordering uitgaat.

9. Binnen veertien dagen na de aanbieding der quitantie kan de schuldenaar in verzet komen bij de arrondissements-

rechtbank. Dit verzet schorst de verplichting tot betaling niet op. Wordt het gegrond verklaard, dan wordt het te veel betaalde onverwijld teruggegeven.

ART. 48.

1. De in de artikelen 12—20 dezer wet bedoelde bezwaar- en verzoekschriften, beslissingen, aanschrijvingen en kennisgevingen zijn vrij van zegelrecht en van de formaliteit van registratie. Hetzelfde geldt ook ten aanzien van de vergunningen bedoeld in de artikelen 5 en 49 en van de ter verkrijging daarvan in te dienen verzoekschriften.

2. Alle acten en vonnissen betreffende overdrachten van onroerende zaken krachtens artikel 26, en alle acten van overdracht, alsmede van uitgifte in erfpacht en opstal opgemaakt ingevolge artikel 31, eerste lid, zijn vrijgesteld van de rechten van registratie en van overschrijving.

3. De aanschrijvingen en kennisgevingen, in de artikelen 14—16 en 18 bedoeld, geschieden bij te adviseeren dienstbrief.

ART. 49.

1. De artikelen 1—25 en 27 dezer wet zijn niet van toepassing op ter tijdelijke bewoning bestemde loodsen, keeten, tenten en andere soortgelijke inrichtingen, tenzij de bewoning, zij het door verschillende bewoners, langer dan vijf jaren aanhoudt.

2. Inrichtingen als bedoeld in het eerste lid van dit artikel mogen, voor zoover zij niet aan het Rijk, de provincie of de gemeente toebehooren, of daarbij in gebruik zijn, alleen met schriftelijke vergunning van Burgemeester en Wethouders ter bewoning worden gebezigd.

3. Burgemeester en Wethouders verbinden aan het verleenen van die vergunning voorwaarden in het belang van gezondheid, veiligheid en zedelijkheid.

4. Burgemeester en Wethouders zijn bevoegd op kosten der overtreders te doen wegnemen of te beletten hetgeen zonder de vereischte vergunning of in strijd met de opgelegde voorwaarden wordt daargesteld of ondernomen en te doen verrichten hetgeen in strijd met die voorwaarden wordt nagelaten. Spoedeischende gevallen uitgezonderd, geschiedt dit niet, dan nadat de belanghebbende schriftelijk is gewaarschuwd.

5. De artikelen 46 en 47 zijn op de in het vierde lid bedoelde kosten van toepassing.

ART. 50.

1. De artikelen 11 tot en met 25 dezer wet alsmede de voorschriften in gemeentelijke verordeningen omtrent de afmetingen der ter bewoning in te richten vertrekken, zijn niet van toepassing op gebouwen, aan het Rijk of de provincie toebehoorende of daarbij in gebruik.

2. Deze wet is niet van toepassing op woonwagens en woonschepen.

ART. 51.

Alle plaatselijke verordeningen, regelende het onderwerp, waarin deze wet voorziet, vervallen drie jaren na het tijdstip, waarop zij in werking treedt, indien zij niet met inachtneming van de bepalingen dezer wet binnen dien termijn zijn herzien.

ART. 52.

1. Jaarlijks doen Burgemeester en Wethouders aan den raad een beredeneerd verslag van hetgeen met betrekking tot verbetering der volkshuisvesting in de gemeente is verricht.

2. Dit verslag wordt ingericht in den vorm, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te bepalen.

3. Het wordt aan Gedeputeerde Staten en aan het college, bedoeld bij artikel 35, alsmede aan den centralen gezondheidsraad medegedeeld.

4. Van Regeeringswege wordt jaarlijks een algemeen verslag samengesteld, aan de Staten-Generaal aangeboden en in afdruk tegen betaling der kosten verkrijgbaar gesteld.

ART. 53.

Deze wet kan worden aangehaald onder den titel van „Woningwet".

ART. 54.

Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip.

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven op het Loo, den 22sten Juni 1901,

WILHELMINA.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
H. GOEMAN BORGESIUS.

De Minister van Justitie,
CORT V. D. LINDEN.

De Minister van Financiën,
PIERSON.

Uitgegeven den vierden Juli 1901.

De Minister van Justitie,
CORT V. D. LINDEN.

INLEIDING.

1. TOTSTANDKOMING DER WET.

In nakoming van hare belofte in de troonrede van 1897 werd door de Regeering den 11den September 1899 een ontwerp van wet, houdende wettelijke bepalingen betreffende de volkshuishuisvesting, ingediend, hetwelk na zorgvuldige behandeling in de beide takken der Staten-Generaal en niet te groote wijziging als „Woningwet" van 22 Juni 1901 in het Staatsblad verscheen. Het wetsontwerp droeg de onderteekening van de Ministers Goeman Borgesius, Cort van der Linden en Pierson (H. II, n°. 74). Vooral aan de behandeling in de Tweede Kamer werd groote zorg besteed. Benoemd werd hier eene Commissie van voorbereiding met den heer Drucker tot voorzitter en de heeren Kolkman, Goekoop, van Alphen en Heldt tot leden. Haar uitvoerig verslag beantwoordde de Regeering met eene niet minder uitvoerige Memorie van antwoord, welke vergezeld ging van eene Nota van wijziging, terwijl daarna tusschen de Commissie en de Regeering op verzoek van de eerste op 3 en 4 Januari 1901 een mondeling overleg plaats had, als resultaat waarvan door de Regeering een nadere Nota van wijziging werd ingediend. Het Verslag, de Memorie van antwoord en de uitkomsten van het mondeling overleg, te zamen in eene bijlage opgenomen verschenen den 25sten Januari 1901

(H. II 1900/1901, n°. 34, n°. 1). Nadere nota's van wijziging werden nog ingediend den 20sten en den 27sten Maart 1901. Na de openbare beraadslaging van 14—29 Maart 1901, werd het ontwerp eindelijk den 19den April met 72 tegen 4 stemmen in de Tweede Kamer aangenomen. In de Eerste Kamer verscheen het Verslag over het ontwerp op 18 Mei 1901, waarop de Memorie van antwoord volgde op 29 Mei 1901 (H. I blz. 373 en 415). Het ontwerp kwam ten slotte den 18den en 19den Juni in openbare beraadslaging en werd hier met 25 tegen 19 stemmen aangenomen.

Tegelijk met het ontwerp-Woningwet werd ingediend een ontwerp-Gezondheidswet, houdende regeling van het Staatstoezicht op de volksgezondheid, dat, door de Tweede Kamer op den 14den Maart 1901 en door de Eerste Kamer op den 20sten Maart 1901 aangenomen, als Gezondheidswet van den 21sten Juni 1901 in het Staatsblad verscheen. Deze wet staat in nauw verband met de Woningwet, omdat de uitvoering van de laatste voor een deel is opgedragen aan de organen van het staatstoezicht op de volksgezondheid, wier algemeene bevoegdheden in de Gezondheidswet zijn omschreven. De tekst dezer wet met algemeenen maatregel van bestuur is daarom hierachter afgedrukt. De betreffende stukken zijn te vinden in H. II 1899/1900, n°. 74; H. II 1900/1901, n°. 35, 1 en 4; H. II blz. 1194—1209 en blz.1263; en H. I blz. 480—482.

Ter uitvoering der Woningwet worden nog vereischt 9 algemeene maatregelen van bestuur en 2 besluiten van den Minister van Binnenlandsche Zaken. Ééne maatregel, betreffende aangifte van kostgangers ingevolge art. 9 lid 5, behoeft eerst vaststelling binnen vier jaren na de inwerkingtreding der wet. Het tijdstip van de inwerkingtreding der Woning- en Gezondheidswet zal nader bij Koninklijk besluit worden bepaald.

2. WAAROM WAS EENE WONINGWET NOODZAKELIJK GEWORDEN?

Langzamerhand was het bewustzijn levendig geworden, dat geen volksbelang meer behartiging verdient dan dat der huisvesting. Uit enquêtes, rapporten en particulier onderzoek was gebleken, dat een belangrijk deel der bevolking, en dat niet alleen in de groote steden, dikwijls is gehuisd in woningen, die aan noodzakelijk te stellen eischen in het geheel niet voldoen. Meerdere belangstelling in het lot der arbeiders had juist in dit opzicht toestanden leeren kennen, waarvan men gruwde, en in verschillende kringen de overtuiging doen post vatten, dat van elke duurzame verbetering van het lot dier arbeiders, ook in moreelen zin, verbetering van zijne woning uitgangspunt zou moeten zijn. Het woningvraagstuk werd in dien zin „het hart der sociale kwestie" genoemd. Dat particulieren in dezen alles zouden kunnen tot stand brengen, daarvan was men reeds geruimen tijd de onmogelijkheid beginnen in te zien. Zonder het geven van voldoende voorschriften omtrent den bouw van overheidswege, was gebleken, zou in dit opzicht weinig te verwachten zijn. Maar vooral was aan den dag getreden de moeilijkheid voor bijzondere personen en vereenigingen om voor den aanbouw van arbeiderswoningen gronden rondom de bebouwde kom tegen matigen prijs te bekomen of gelden tegen niet te hooge rente beschikbaar te krijgen. Ten aanzien van de bevoegdheden der gemeentebesturen, die hier allereerst geroepen waren het euvel in zijn loop te stuiten, was velerlei twijfel gerezen en ook waar die twijfel niet bestond, viel op hun ijver allerminst te roemen.

De Regeering noemde vier redenen, waarom staatstusschenkomst ten aanzien van het woningvraagstuk dringend was geworden. Ten eerste om het belang der zaak zelve, terwijl het klimaat en de gesteldheid van ons land de beteekenis der woning hier te lande nog verhoogden. Ten tweede omdat uitstel op geen gebied zulke wijdreikende

gevolgen heeft, daar slechte woningbouw zich nog geslachtenlang doet gevoelen. In de derde plaats omdat hier geenszins een nieuw terrein werd betreden, maar op bestaande grondslagen kon worden voortgebouwd. Gemeentebesturen moesten evenwel tot krachtiger optreden worden geprikkeld, desnoods gedwongen, het particulier initiatief moest worden aangemoedigd en hetgeen de werkzaamheid van plaatselijke besturen en van particulieren belemmerde, uit den weg worden geruimd. En in de vierde plaats zou hier veel kunnen worden tot stand gebracht zonder te groote offers van de schatkist.

Voor den bestaanden slechten toestand meende de regeering 5 hoofdoorzaken te moeten aanwijzen:

1°. de mogelijkheid om slecht ingerichte, voor de gezondheid schadelijke, woningen bij voortduring te verhuren;

2°. de weinige geneigdheid om aan woningen, welke dreigen onbewoonbaar te worden, de noodige verbeteringen aan te brengen;

3°. de aanbouw van insolide, aan de matigste eischen niet voldoende woningen, welke zoo niet terstond dan toch na eenige jaren het aantal krotten zullen vermeerderen;

4°. onvoldoende bouw van goede woningen;

5°. financieel onvermogen, waardoor velen genoodzaakt zijn zich met een slechte woning te behelpen.

Al dadelijk meende de Regeering te moeten bestrijden de meening van sommigen, dat bij de regeling van het woningwezen het de taak van den Staat zou zijn aan ieder het genot van een goede en gezonde woning te verzekeren en daarmee het laatste euvel uit den weg te helpen. Zij, die te arm zijn om de huur van een aan zeer matige eischen voldoende woning te betalen, moeten door de liefdadigheid of op andere wijze geholpen worden. Tegen de algemeene oorzaken der armoede te strijden lag allerminst op het gebied van eene woningwet. Deze zou voldoende te regelen hebben door de bijzondere oorzaken der slechte woningtoestanden zooveel mogelijk te doen verdwijnen.

Vooreerst zou daartoe moeten leiden een streng toezicht op den aanbouw. Wanneer de mogelijkheid bleef bestaan, dat woningen gebouwd werden, die reeds dadelijk een kiem van verderf meebrachten, zou geen duurzame verbetering ooit kunnen worden verkregen. Bij gemeenteverordening zouden dus voorschriften moeten gegeven worden, waaraan bij elken nieuwen aanbouw moest worden voldaan. Reeds totnutoe waren vele gemeenten, vooral de grootere, daartoe vrijwillig overgegaan. In het vervolg zouden zij tot vaststelling van dergelijke verordeningen echter moeten worden verplicht. Deze voorschriften zouden evenwel niet alleen betrekking moeten hebben op nieuw te bouwen woningen, doch voor een deel zich ook moeten uitstrekken over bestaande. Nu over een zeer lang tijdperk het grootste deel der bevolking steeds zal huizen in den bestaanden voorraad gebouwen, zou het een halve maatregel zijn wanneer te hunnen aanzien in het geheel geen eischen dringend werden gesteld.

Naast nauwkeurige omschrijving van de eischen, waaraan nieuw te bouwen en bestaande woningen behooren te voldoen, zou evenwel voortdurend toezicht van groot belang zijn. Op eene goede regeling daarvan kwam het voor een groot deel aan. Immers zonder dit ware er geen waarborg, dat aan eenmaal gestelde eischen blijvend werd voldaan, en bovendien zou ook verwaarloozing zonder overtreding der gestelde eischen zeer goed mogelijk zijn en diende niet minder daartegen ten scherpste te worden gewaakt.

In de derde plaats zou het onteigeningsrecht hulpe moeten verschaffen, door op niet te moeilijke wijze grond voor den bouw van arbeiderswoningen zoowel door een kortere procedure als eene juistere berekening der schadevergoeding beschikbaar te stellen. En eindelijk diende ook door geldelijken steun van gemeente- en Rijkswege beter dan te voren voldoende aanbouw van gezonde woningen te worden verzekerd.

3. OMTREK EN HOOFDINHOUD DER WET.

Hoewel de Woningwet ten doel heeft verbetering der woningtoestanden zoowel in de steden als in de landelijke gemeenten en deze bedoeling ook bij de ontwerpers heeft voorgezeten, moet er evenwel de aandacht op worden gevestigd, dat moge de wet ten aanzien van alle deelen van het woningvraagstuk in de steden in mindere of meerdere mate voorziening hebben getroffen, dit niet kan gezegd worden ten opzichte van het platte land. Bij de behandeling der wet in de Tweede Kamer is daarop gewezen door den heer DE BOER.

De wensch naar eene betere huisvesting der arbeidende bevolking daar richt zich immers niet enkel op verbetering van bestaande woningen of aaneengesloten uitbreiding der bebouwde kom, maar voor een goed deel op verkrijging van een huis met eenigen grond ter bebouwing, door VAN HOUTEN „arbeiderstede" genaamd, is in elk geval daarmee zeer nauw verwant. De bepalingen betreffende onteigening in de 6de paragraaf, waardoor de verkrijging van beschikbaren grond voor de uitvoering van een bouwplan gemakkelijker is gemaakt, kunnen in deze behoefte natuurlijk niet voorzien. Latere wetten zullen hieromtrent dus eene bijzondere regeling moeten treffen.

In de tweede plaats kent de wet eene beperking door buiten haar bereik te stellen het wonen in schepen, ten aanzien waarvan, evenals van woonwagens, eene uitdrukkelijke uitzondering is gemaakt. Bedenkt men, dat volgens de laatste tienjaarlijksche volksstelling het getal der bewoonde huizen 890 157, dat der bewoonde schepen 10 445 bedroeg, dan werden hiermede dus heel wat bewoners aan de werking der wet onttrokken. Hun losse band met het grondgebied der gemeente, welke in de eerste plaats tot uitvoering der wet geroepen is, en de moeilijkheid van toezicht zullen daartoe zeker aanleiding hebben gegeven.

In de derde plaats worden buiten de wet gesteld gebouwen,

aan het Rijk of de provincie toebehoorende of daarbij in gebruik, behalve wat betreft de werking der bouwverordeningen. Ingrijping van lager gezag in dat van hooger kon overigens niet wel worden gedoogd. En ook ten aanzien van de afmetingen der woonvertrekken moest noodzakelijk (o.a. met het oog op gevangenissen) eene uitzondering worden gemaakt. Buiten de wet vallen verder, behalve wat de onteigeningsparagraaf aangaat, ter tijdelijke bewoning bestemde loodsen, keeten, tenten en dergelijke. De gemeenten zullen daaromtrent afzonderlijke voorschriften kunnen in het leven roepen.

Wat den omvang der wet overigens betreft, de bedoeling is geweest deze zoo ruim mogelijk te trekken. Niet alleen heeft zij betrekking op arbeiderswoningen of woningen, die voor lagen prijs worden verhuurd, maar eveneens op die der hoogere standen en die welke eene hoogere huurwaarde hebben. Daar de wet zonder nadere omschrijving slechts van „volkshuisvesting" spreekt, welk woord reden tot twijfel gaf, werd in het V. der Tweede Kamer eene uitdrukkelijke verklaring dienaangaande van de Regeering gevraagd, omdat het bij verschillende voorschriften der wet van veel gewicht ware, wat daaronder zou moeten worden verstaan. Volgens de wet zal onteigening kunnen plaats hebben ten name van vereenigingen, in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam. Men vroeg of onteigening nu ook zou kunnen geschieden ten name van coöperatieve vereenigingen van hoogere ambtenaren, opgericht tot het bouwen van woningen voor de leden dier vereeniging. Zouden ook aan dergelijke vereenigingen voorschriften en bijdragen ingevolge art. 30 der wet mogen worden verleend? En mochten ook bouwplannen en plannen van uitbreiding, bedoeld in het nieuwe art. 77 der onteigeningswet, andere dan arbeiderwoningen betreffen? In het V. werd er nog de aandacht op gevestigd, dat men in het buitenland in deze eene andere terminologie bezigde, door als in Engeland te spreken van „Housing of the

Working Classes Act" en als in Frankrijk van „habitations à bon marché".

De Regeering antwoordde, dat aan de uitdrukking „volkshuisvesting" evenals aan die van „volksgezondheid" de ruimste beteekenis moest worden gehecht. Ook de Engelsche wet had in werkelijkheid op alle woningen, groot of klein, bestemd voor de arbeidende klasse of voor anderen, betrekking. Tegen misstanden diende te worden gewaakt ook in woningen, voor niet-arbeiders bestemd. Uit den aard der zaak zouden wel arbeiderswoningen in de eerste plaats tot toepassing der wet aanleiding geven, maar in bepaalde gevallen zouden ook woningen van hoogen huurprijs b.v. voor het geven van financieelen steun in aanmerking kunnen komen. Dat bouwplannen en plannen van uitbreiding, bedoeld in het nieuwe art. 77 der onteigeningswet, op alle soorten van woningen betrekking hadden, sprak naar de meening der Regeering reeds voldoende uit de woorden van het artikel zelf.

Onder de werking der wet vallen voorts zoowel woningen, welke door de eigenaars worden bewoond als die, welke worden verhuurd. Een amendement van den heer DE WAAL MALEFIJT, welke van de bevoegdheid tot onderscheiding tusschen eigenaar en huurder wilde gewag maken, werd verworpen eensdeels omdat ook zonder die uitdrukkelijke erkenning dit verschil toch zou kunnen worden gemaakt, anderdeels omdat ook zij, die bij den eigenaar inwonen, evenzeer als huurders op eene goede huisvesting aanspraak mogen maken.

Men kan den inhoud der wet in drie gedeelten splitsen. Het eerste gedeelte, vervat in § 1, heeft betrekking op de voorschriften aangaande de bestaande, de nieuwe en de te vernieuwen woningen. Het zijn de bouwverordeningen, die reeds in menige gemeente bestaan. Het nieuwe van de wet is echter, dat, voorzoover die bouwverordeningen op woningen, d. w. z. op tot verblijf van menschen bestemde

gebouwen of gedeelten van gebouwen, betrekking hebben, de gemeentebesturen tot vaststelling daarvan verplicht worden en daarbij in het bijzonder omtrent bepaalde punten (hechtheid van fundamenten, voorkoming van vochtigheid, beschikbaarheid van drinkwater) voorschriften moeten geven. Bij deze verordeningen sluiten zich aan die omtrent het als woning in gebruik nemen van gebouwen of gedeelten van gebouwen en die betreffende bewoning. De laatste zijn nieuw. Met de eerste paragraaf hangt nauw samen de tweede, die verhuurders verplicht geregeld aan het gemeentebestuur gegevens omtrent hunne woning te verstrekken en daardoor den weg tot goede verordeningen baant.

Dit eerste gedeelte der wet is belangrijk, omdat het beter dan totnutoe verzekert, dat slechts gezonde huizen worden gebouwd en de bestaande aan strikt noodzakelijke eischen voldoen. Toch ware hiermee alleen nog weinig verkregen. In de eerste plaats is een juiste naleving van verordeningen alleen door strafbedreiging niet te bereiken. Wel is waar kan ook politiedwang toegepast worden, maar strikte waarborg, dat alle woningen in voldoenden staat verkeeren, zou daarmee allerminst zijn gegeven. Voortdurend toezicht moet waken, dat aan het voorgeschrevene de hand wordt gehouden. Daarenboven is het onmogelijk bij verordening in alle gevallen te voorzien en kunnen zich nog dikwijls weinig gewenschte toestanden voordoen, ook zonderdat overtreding van ééne bepaling der verordening plaats heeft.

Het tweede gedeelte der wet (§§ 3 en 4) legt daarom aan de gezondheidscommissie de verplichting op en kent aan drie gezamenlijk optredende ingezetenen en den bewoner de bevoegdheid toe om Burgemeester en Wethouders te adviseeren omtrent het aanbrengen van verbeteringen, indien woningen ongeschikt tot bewoning zijn, of ook zonderdat het aanbrengen van verbeteringen toch noodzakelijk is, of wel indien de woning overbevolkt is. Het

eigenaardige is, dat B. en W. in deze gevallen tot het nemen van een besluit verplicht zijn en hooger beroep op den gemeenteraad is toegelaten. Is het besluit niet overeenkomstig het advies der gezondheidscommissie, dan kan de laatste, evenals de afzonderlijke personen, bij den gemeenteraad voorziening vragen. De eigenaar kan òf de vereischte verbeteringen aanbrengen òf de bewoning staken of doen staken. Gaat hij daartoe niet binnen bepaalden tijd over, dan wordt hij strafbaar. Bovendien moet de gemeenteraad dan onbewoonbaarverklaring uitspreken, waarop binnen 6 maanden de ontruiming moet volgen. Maar verbetering der woning is toch het eigenlijke doel der wet. Ten eerste heeft zij daartoe kennisgeving van de aanschrijving aan de hypothecaire schuldeischers voorgeschreven. Bij onbewoonbaarverklaring zullen deze laatste dikwijls veel verliezen. Allicht dat zij dus nog hunne medewerking tot verbetering verleenen. En in de tweede plaats heeft de wet uitdrukkelijk van de bevoegdheid der gemeentebesturen melding gemaakt, om aan de aangeschrevenen rentedragende voorschotten (uiterlijk in 20 jaartermijnen of annuïteiten af te lossen) te geven. Dwingend is daarbij het voorschrift, dat de voorschotten slechts geschieden onder hypothecair verband (met gewonen rang in tegenstelling met wat de Regeering oorspronkelijk had voorgesteld).

Heeft de gezondheidscommissie tot onbewoonbaarverklaring geadviseerd en de gemeenteraad deze niet uitgesproken, dan kunnen de commissie en de ingezetenen, bedoeld in art. 12, bij Gedeputeerde Staten in hooger beroep komen. Hetzelfde kunnen bij onbewoonbaarverklaring de betreffende personen. De ontruiming kan telkens door den gemeenteraad onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten voor 6 maanden worden verlengd. Blijft niettegenstaande verloop van den termijn de woning bewoond, dan wordt ontruiming door B. en W. gelast, bij gebleken noodzakelijkheid zelfs sluiting. De ontruiming en sluiting geschieden in tegenwoordigheid van den kanton-

rechter, burgemeester, wethouder of commissaris van politie.

Het derde gedeelte der wet (§§ 5, 6, 7 en 8) bevat in hoofdzaak voorschriften betreffende den aanbouw van nieuwe woningen. Dezen aanbouw, vooral van arbeiderswoningen, gemakkelijker te maken was een der voornaamste redenen waarom wettelijke voorziening werd gewenscht en vormt eene noodzakelijke aanvulling der beide andere gedeelten. In de eerste plaats moet er een voldoend aantal woningen zijn. Ging men dus slechts de oude woningen opruimen, dan zou in plaats van een betere een slechtere toestand geboren worden; want geen woning is minder dan eene slechte woning. De wet is daarbij van het denkbeeld uitgegaan, dat ook hier particulieren en vereenigingen vooraan moeten gaan en eerst daarna de gemeente bij gebleken noodzakelijkheid voor de richtige uitvoering der wet dient op te treden. Indirect zullen echter zoowel gemeente als Rijk aan dergelijke vereenigingen steun moeten verleenen en ook andere middelen worden aangewezen, om het beoogde doel te bereiken. Onteigening ter verkrijging van voor den bouw beschikbaren grond wordt gemakkelijker dan onder de bestaande wetgeving gemaakt, formaliteiten zijn daartoe vereenvoudigd en de schadevergoeding is op dusdanige wijze omschreven, dat niet meer dan de werkelijk geleden schade zal kunnen worden vergoed.

Ook voor bebouwde gedeelten is onteigening en opruiming in uitzicht gesteld en de mogelijkheid van exorbitante schadevergoedingen afgesneden. Voorts wordt door enkele voorschriften eene rationeele uitbreiding der steden in de hand gewerkt. En eindelijk kunnen gemeente en Rijk belangrijk financieelen steun verleenen, de laatste echter niet direct, maar in den vorm van annuïteiten wegens voorschotten aan de gemeenten.

De beide laatste paragrafen der wet (§§ 9 en 10) bevatten strafbepalingen en slotbepalingen en geven o.a. eenige aanvullende voorschriften betreffende den omvang der wet.

4. STAATSRECHTELIJKE BETEEKENIS.

De Woningwet heeft tot veel verschil van gevoelen en strijd juist in dit opzicht aanleiding gegeven. Van den beginne waren er, die het verwijt deden hooren, dat zij inbreuk maakte op de door de Grondwet gewaarborgde autonomie der gemeentebesturen. Het woningvraagstuk was eene zaak, welke bij uitsluiting de plaatselijke gemeenten raakte. Bij eene betere huisvesting waren belangen in het spel, welke uitteraard ter behartiging aan de plaatselijke besturen stonden. Ging het nu aan verordeningen, waarvan de Grondwet zegt dat de gemeenteraad diegene maakt, welke hij (de raad) noodig oordeelt, niet alleen aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten te onderwerpen, maar zooals de wet doet, bij gebreke van vaststelling door den gemeenteraad, zelfs te laten vaststellen door Gedeputeerde Staten met medewerking van de Koningin. De betrokken Minister zou dus in laatste instantie de regeling in handen hebben. Men sprak van centraliseerenden geest, welke het wetsontwerp ademde.

De Regeering had misschien aan deze opvatting voedsel gegeven, door in artikel 1 voorop te zetten „de volkshuisvesting is een voorwerp van de aanhoudende zorg der gemeentebesturen". Allicht kon daarin worden gelezen de overtuiging, dat niettegenstaande de opneming in de Woningwet, de volkshuisvesting toch gemeentezaak bleef. Om deze reden werd het artikel dan ook later geschrapt.

Het kan intusschen moeilijk worden ontkend, dat met deze regeling van Rijkswege, de gemeentebesturen weer een belangrijk stuk van hunne uitsluitende bevoegheid zien heengaan. De verplichting tot het maken van woningverordeningen wordt hun opgelegd en goedkeuring door Gedeputeerde Staten daarvan geeischt. Zonder den raad tot het nemen van besluiten in dien zin te verplichten wordt tevens goedkeuring van Ged. Staten voorgeschreven van een plan tot geleidelijke ontruiming, van het gemeente-

raadsbesluit, houdende bouwverbod op voor straten bestemden grond, van het uitbreidingsplan, van de besluiten tot het verleenen van voorschotten en bijdragen en tot het afstaan van grond en gebouwen aan vereenigingen, uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam, ten slotte ook nog van besluiten tot het aankoopen van grond en gebouwen en tot het beschikbaarstellen van bedragen en van die tot eigen behartiging van dat belang. Op deze en andere punten zien de gemeenten hunne autonomie beperkt en wordt de behartiging voor een deel opgedragen aan hoogere organen, vnl. de Gedeputeerde Staten. De Regeering meende dat eene dergelijke beperking dringend was geworden, in de eerste plaats omdat vele gemeenten hunne vrijheid hadden misbruikt door het kwaad op het gebied van woningtoestanden te laten voortwoekeren, terwijl ingrijpen noodzakelijk was geweest. Uit dit oogpunt reeds was dwang h. i. volkomen gerechtvaardigd. Maar zij voegde daaraan andere redenen toe. Waar de eene gemeente zich door goede verordeningen en voortdurend toezicht beijvert om ongezonde woningen zooveel mogelijk te verbeteren, daar helpt het haar toch weinig, wanneer de naburige gemeente door verwaarloozing op haar territoir een foyer van vuilheid en ziekte kweekt, waardoor ook omliggende streken kunnen worden aangetast. En ook zou, zooals nu reeds dikwijls geschiedt, een strenge bouwverordening in eene gemeente dikwijls slechts ten gevolge hebben dat een gedeelte der bevolking haar verliet en zich ging vestigen in de naburige, waar dergelijke strenge bepalingen niet bestonden. Zelfs was verdrijving van eene arme bevolking soms het doel, dat met eene dergelijke bouwverordening werd beoogd. Ook om deze redenen ware voorziening hoogst gewenscht.

Staat nu aan eene dergelijke regeling een grondwettig bezwaar in den weg? Zij, die dit bezwaar uiten, gaan uit van het denkbeeld, dat er zoowel voor de gemeente, als voor de provincie en het Rijk een groep van belangen

bestaat, die uit den aard der zaak tot hunne uitsluitende behartiging behooren. Sinds lang heeft men echter ingezien, dat er tusschen Rijks-, provinciale- en gemeentezaken zulk een vaste grens niet valt te trekken en ook de Grondwet eene dergelijke onderscheiding niet kent. De doelmatigheid beheerscht de vraag, aan wie de behartiging moet worden opgedragen. Totnutoe was het aan de gemeenten overgelaten voor behoorlijke huisvesting te zorgen. Nu deze daarin hebben te kort geschoten, heeft men de zaak bij het Rijk gebracht. Hetzelfde geschiedde met andere belangen, o. a. met de wering van besmettelijke ziekten. Door het voorwerp der volkshuisvesting bij de wet te regelen, is zij tot Rijkszaak gemaakt. Provincie en gemeente zijn slechts geroepen haar mede uit te voeren.

Van geen belang is voorts, of de uitvoering der wet aan de gemeenten in ruimeren of geringeren omvang is opgedragen. Dat de wetgever ten aanzien van bouwverordeningen niet zelf eischen heeft gesteld, maar slechts punten heeft genoemd, waarover de regeling zich zal moeten uitstrekken, maakt in dit opzicht niet het minste verschil. Bij het vaststellen dezer verordeningen geeft zij niet meer voorschriften, die zij als autonoom lichamen in het belang van de huishouding der gemeente noodig acht, maar werkt zij slechts mede tot uitvoering van de Woningwet. Onder de aandacht is voorts nog gebracht, dat de wet in sommige gevallen, o.a. ten aanzien van het bouwverbod van art. 27, onder vrijlating om al of niet tot regeling over te gaan toch goedkeuring door hooger gezag voorschrijft. Hoewel kan worden toegegeven, dat deze vorm niet zeer gebruikelijk is, kan zeker geen enkel wettelijk bezwaar daartegen worden ingebracht. Een zelfde bepaling kent trouwens reeds art. 28 van de Veiligheidswet van 20 Juli 1895 (Stb. 137), dat aan de gemeente toestaat, zoo noodig, eene verordening tot uitvoering der wet vast te stellen, maar in dat geval ook goedkeuring door de Koningin eischt.

Van staatsrechtelijke beteekenis in de wet is voorts

nog art. 6, dat tusschen de bevoegdheden van gemeenteraad en het college van Burgemeester en Wethouders ten aanzien van de uitvoering dezer wet eene vaste grenslijn tracht te trekken. Volgens de bestaande jurisprudentie was het zeer aan twijfel onderhevig, of B. en W. in een bepaald geval nadere eischen omtrent bepaalde punten mochten stellen. Waren B. en W. bv. bevoegd, om wanneer de verordening fundamenten van voldoende hechtheid voorschreef, nader aan te geven aan welke vereischten deze fundamenten verder hadden te voldoen om de hoedanigheid van hechtheid te bezitten? Art. 6 heeft nu den knoop doorgehakt door B. en W. uitdrukkelijk daartoe bevoegd te verklaren voor het geval, dat de verordening van die bevoegdheid melding maakt, en met bepaling, dat zij zich alleen uitstrekt over in de verordening bepaald aangewezen punten. De kwestie der delegatie van bevoegdheid is hiermee tot eene oplossing gekomen, die zeker gelukkig mag geacht worden. Jammer echter, dat het geschil slechts is beslist ten aanzien der Woningwet en niet, door een dergelijk voorschrift in de gemeentewet te plaatsen, ten aanzien van de verhouding van den gemeenteraad en B. en W. in het algemeen. Gewenscht mag nu zeker heeten, dat men uit deze opneming enkel in de Woningwet voor andere onderwerpen niet juist tot de tegengestelde opvatting zal besluiten.

Van belang is voorts, dat de gemeenteraad te dezen aanzien is gemaakt tot het college, dat in hooger beroep over geschillen betreffende de weigering der vergunning en de voorwaarden, welke bij het verleenen der vergunning door B. en W. zijn gesteld, uitspraak doet. In de practijk zal moeten blijken of het juist gezien is aan de gemeenteraad het zeggenschap in dezen op te dragen. Van verschillende zijden heeft men dat betwijfeld, op grond dat de goede verhouding, welke tusschen gemeenteraad en B. en W. onmisbaar is, daaronder noodzakelijk zou moeten lijden.

5. OVERZICHT DER PARAGRAFEN.

§ 1. Voorschriften betreffende aan woningen te stellen eischen.

De eerste paragraaf heeft in hoofdzaak betrekking op het preventieve toezicht op den woningbouw, op de zoogenaamde bouwverordeningen. Zij omvat echter aan de eene zijde meer, omdat ook wordt gehandeld over voorschriften nopens behoorlijke bewoning, die met den eigenlijken bouw niets te maken hebben. Van den anderen kant is zij eigenlijk beperkter, omdat hier geen regeling wordt getroffen voor alle bouwverordeningen, maar de wet slechts op het oog heeft voorschriften betreffende het bouwen of vernieuwen van woningen of met betrekking tot bestaande woningen, daar niet alle bouwverordeningen met het onderwerp der wet, de verbetering der volkshuisvesting, verband houden. [1]) Tot het vaststellen van dergelijke verordeningen, waartoe de groote gemeenten reeds bijna alle vrijwillig waren overgegaan, worden zij nu verplicht. Maar niet alleen is hun de vrijheid ontnomen om al of niet eene regeling te treffen, ook omtrent den inhoud der regeling worden hun beperkingen opgelegd. In tweeërlei opzicht.

In de eerste plaats doordat de wet bepaalde punten opnoemt, waaromtrent zij voorschriften, in welken zin ook, hebben vast te stellen. Uitdrukkelijk werd door de Regeering bestreden, in de wet zelve minimum-eischen op te nemen. Deze zouden of te streng zijn en daardoor een groot aantal gemeenten in ongelegenheid brengen, of te laag blijven en daardoor doelloos zijn of zelfs nadeelig, omdat zij zeer vele gemeentebesturen in de verleiding zouden brengen zich daarbij neer te leggen. En ook indeeling met het oog

[1]) Ter aanduiding van het overwegend belang van deze woningverordeningen tegenover de bouwverordeningen in het algemeen kan dienen, dat volgens de laatste 10-jaarlijksche volkstelling het aantal der voor woning bestemde gebouwen in ons land bedroeg 920 865, dat der niet voor woning bestemde gebouwen 69 995.

hierop in steden en plattelandsgemeenten leek der Regeering niet doenlijk. In de tweede plaats behoeven de aldus vastgestelde voorschriften nog de goedkeuring van hooger gezag, in dezen van Gedeputeerde Staten, welke alvorens het advies van den inspecteur, ingesteld ingevolge de Gezondheidswet, hebben in te winnen. Kan geene overeenstemming tusschen het gemeentebestuur en Gedeputeerde Staten worden verkregen, dan noodigen de laatste Burgemeester en Wethouders uit een ontwerp binnen bepaalden tijd bij hen in te zenden. Eerst daarna gaan Gedeputeerde Staten zelf tot vaststelling van dergelijke voorschriften over, welke ten slotte op hunne beurt weer door de Koningin moeten worden goedgekeurd. Deze voorschriften gelden dan als door den gemeenteraad vastgestelde verordeningen. De door den gemeenteraad vastgestelde en door Gedeputeerde Staten goedgekeurde evenals de door de laatste vastgestelde en door de Koningin goedgekeurde voorschriften kunnen eindelijk weer op dezelfde als voor de totstandkoming noodzakelijke wijze, nl. bij gemeenteraadsbesluit, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten, worden aangevuld, gewijzigd of ingetrokken. Neemt het gemeentebestuur tot dit laatste niet het initiatief, dan kunnen Gedeputeerde Staten daartoe zelfstandig onder goedkeuring van de Koningin overgaan.

Zooals boven reeds vermeld, heeft dit gedeelte der wet met dat betreffende onteigening tot de meeste oppositie aanleiding gegeven. Achtten velen dit overbrengen van een stuk gezag van de gemeenten naar de provincie en het Rijk in dezen al niet in strijd met de Grondwet, dan toch in elk geval met den geest onzer staatsinstellingen. Het gevolg van deze zienswijze was een reeks van amendementen. De verste strekking hadden die van den heer DE SAVORNIN LOHMAN, welke voorstelde in plaats van art. 7 te lezen: „De besluiten tot vaststelling, aanvulling, wijziging of intrekking van de in artikel 1 bedoelde voorschriften worden binnen tweemaal 24 uren na de vaststelling medegedeeld aan Gedeputeerde Staten, en kunnen door

Ons, zoover zij met de wetten of het algemeen belang strijden, worden geschorst of vernietigd" en in de plaats van art. 8: „1. Indien binnen twee jaren na het in werking treden dezer wet geene voorschriften, als bedoeld in artikel 1, zijn tot stand gekomen, kunnen Gedeputeerde Staten zoodanige voorschriften vaststellen. Deze kunnen door Ons, zoover zij met de wetten of het algemeen belang strijden, worden geschorst of vernietigd.

2. De gemeenteraad is bevoegd de door Gedeputeerde Staten vastgestelde voorschriften te wijzigen of in te trekken."

Deze amendementen hadden dus ten doel de verplichting tot vaststelling voor de gemeenten te scheppen, doch hen vrij te laten wat den inhoud daarvan betreft. Een amendement voorgesteld door den heer KUIJPER scheen daarentegen meer in de lijn van het regeeringsvoorstel, door eveneens den invloed van hooger gezag op den inhoud te doen gelden, maar daarvan slechts te verschillen wat betreft de keuze van het gezag, dat bij gemis van overeenstemming tusschen gemeentebestuur en Gedeputeerde Staten ten slotte tot vaststelling zou moeten overgaan. Het luidde om art. 8 te lezen: „Indien binnen twee jaren na het in werking treden van deze wet geene voorschriften als bedoeld in artikel 1, en goedgekeurd overeenkomstig artikel 7, tot stand zijn gekomen, wijst eene wet het gezag aan, dat voor de naleving van deze wet het gemeentebestuur vervangt; regelt, zooveel noodig, de bevoegdheden van dit gezag; en bepaalt hoe uit de gemeentekas de noodige gelden ter zijner beschikking komen."

Door den Minister van Binnenlandsche Zaken werden beide amendementen zeer krachtig bestreden. De amendementen van den heer DE SAVORNIN LOHMAN werden door hem genoemd een schijnwaarborg, dat werkelijk verordeningen als door de wet bedoeld zouden tot stand komen. Met elke verordening, waarin voorschriften betreffende de aangewezen punten waren opgenomen, van hoe geringe

beteekenis overigens ook, zou kunnen worden volstaan en wanneer ten slotte bij gebreke van vaststelling de Gedeputeerde Staten zelf gingen regelen, zouden hunne verordeningen weer zonder eenige medewerking van hooger gezag door het gemeentebestuur kunnen worden gewijzigd of ingetrokken. Het amendement-KUIJPER vond bij hem echter nog sterkere afkeuring. De Minister verklaarde er zelfs in te zien, wat juist de voorsteller trachtte te keeren, een aanslag op de vrijheid van de gemeentebesturen, daar zij bij nalatigheid van hunne zijde zich niet slechts eene verordening van hooger hand zouden toegediend zien, zooals volgens het regeeringsvoorstel, maar zich zelfs door een bij speciale wet genoemd gezag geheel vervangen en ter zijde gesteld. De beide amendementen werden ten slotte door de voorstellers ingetrokken. De heer KUIJPER verklaarde daartoe te eerder te kunnen overgaan, nu op op art. 7 was ingediend een amendement van de heeren ASCH VAN WIJK (Ede), DE WAAL MALEFIJT en VAN DE VELDE, dat van weigering der goedkeuring door Gedeputeerde Staten hooger beroep toekende op de Koningin, waartegenover de Regeering eene welwillende houding had aangenomen. Dit amendement ging van de gedachte uit, dat beter gewaarborgd moest worden, dat tegenover de gemeentebesturen de billijkheid zou worden betracht, welke waarborg zou zijn te verkrijgen door de eindbeslissing niet in handen te stellen van de onverantwoordelijke Gedeputeerde Staten, maar in die van den verantwoordelijken Minister. Het bleek inderdaad de brug te zijn, waarop regeeringspartij en oppositie elkaar ontmoetten, en werd dan ook zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Dat de Regeering ten slotte haar stelsel aangenomen zag, was zeker voor een deel te wijten aan het feit, dat zij de mogelijkheid van vrijstellingen door Gedeputeerde Staten op aanvrage der gemeentebesturen had geopend, waardoor met bestaande toestanden en bijzondere plaatselijke omstandigheden ten volle rekening zou kunnen worden

gehouden. Bij de bouwverordeningen zal deze vrijstelling zich echter niet over de geheele verplichting tot regeling mogen uitstrekken, doch enkel over een of meer der in de wet genoemde punten.

De wet heeft voorts voor technische voorlichting, ten minste wat het punt der volksgezondheid betreft, zorg gedragen door bij alle besluiten van Gedeputeerde Staten in dezen advies van den inspecteur, belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting, voor te schrijven. De Gezondheidswet kent een zelfde advies van de gezondheidscommissiën ten aanzien van de besluiten en verordeningen der gemeenteraden betreffende de volkshuisvesting. Van deze inspecteurs, waarvan, naar de meening der toenmalige Regeering, een 6-tal maar naar die der tegenwoordige een 8-tal enkel ter handhaving van de Woningwet zullen worden benoemd, en van de gezondheidscommissiën, welke in elke gemeente boven de 18000 inwoners zullen moeten aanwezig zijn, zal zeker voor een goed deel afhangen, of een krachtdadige uitvoering van de bepalingen dezer wet zal geschieden.

Ten slotte verdienen vermelding de beide artikelen 5 en 6, welke van algemeene strekking zijn en niet enkel op woningen, doch op alle gebouwen en bouwverordeningen betrekking hebben. Art. 5 heeft ten doel, onverschillig of eene verordening is tot stand gekomen of niet, preventief toezicht noodzakelijk te maken, door schriftelijke vergunning van B. en W. tot oprichting van een gebouw of het als woning in gebruik nemen of geven te eischen. In de meeste bouwverordeningen kwam reeds hetzelfde voorschrift voor. Art. 6 heeft tot strekking een einde te maken aan den strijd, die jaren lang was gestreden over de vraag of delegatie van bevoegdheid van den gemeenteraad op B. en W. geoorloofd was te achten. Bij het bekende arrest van den Hoogen Raad van 28 November 1887 (Weekblad van het Recht n°. 5512) en in andere rechterlijke en

administratieve uitspraken was die bevoegdheid ontkend. Daar de practijk juist op het gebied der bouwverordeningen, waarbij meer technische beslissingen noodzakelijk aan B. en W. dienen te worden overgelaten, het onhoudbare van dien toestand had bewezen, heeft de wet de bevoegdheid uitdrukkelijk erkend voor het geval de verordening daarvan melding maakt.

Zoowel bij de weigering der vergunning als bij voorwaardelijke vergunning door B. en W., is voorts beroep op den gemeenteraad toegelaten. Geen beroep is echter toelaatbaar, wanneer door B. en W. vrijstelling is gegeven van het voldoen aan in de verordening bepaaldelijk omschreven eischen, van welke bevoegdheid de wet nu uitdrukkelijk melding maakt. Men vond meer reden om beroep toe te laten daar waar een last wordt opgelegd, dan daar waar niet gunstig wordt beschikt op een verzoek om vrijstelling.

§ 2. Aangifte omtrent het aantal bewoners.

Deze paragraaf staat in nauw verband met de vorige. Vooral bij het inwerkingtreden van deze wet zal het velen gemeenten moeilijk vallen in hunne verordeningen passende voorschriften op te nemen, omdat zij dikwijls missen voldoende kennis van den feitelijken toestand, vooral wat de overbevolking betreft. Ook totnutoe waren de gemeenten bevoegd een onderzoek dienaangaande in te stellen, maar zij maakten daarvan weinig gebruik en de Regeering vreesde, dat deze vrijheid ook in de toekomst velen van het nemen van een dergelijken maatregel in het algemeen zou weerhouden, omdat men er tegen op zou zien, aan eenige categorie van burgers een kleinen last op te leggen. Op het voetspoor van het Hessische „Gesetz, die polizeiliche Beaufsichtigung von Miethwohnungen und Schlafstellen betreffend" van 1 Juli 1893, meende de Regeering dan ook de verplichting daartoe in de wet te moeten voorschrijven. Behalve dat eertijds verborgen misstanden hierdoor aan den dag zullen komen en uitstekend materiaal zal worden

verkregen om het kwaad te beteugelen, zal enkel het feit dat opgaven moeten worden verstrekt en misstanden aan het licht zullen treden, zeker ook een goede preventieve werking uitoefenen en veel voorkomen, waarvan anders bij gemis aan publiciteit het ongeoorloofde nauwelijks zou worden ingezien. De verplichting tot opgave wordt enkel opgelegd aan verhuurders van woningen met drie of minder ter bewoning bestemde vertrekken, niet aan eigenaars en andere verhuurders, omdat verkeerde toestanden zich in de meeste gevallen tot de eerste categorie zullen beperken. Op aandrang van den in het V. geuiten wensch, het voorschrift mede uit te breiden over hen, die kostgangers hebben, en over slaapsteehouders, omdat ook ergerlijke misbruiken in dit opzicht aan de kaakstelling verdienen, werd wat de eersten betreft gevolg gegeven. Binnen vier jaren na het inwerkingtreden dezer wet zal een algemeene maatregel van bestuur ook verplichting tot aangifte door hen, die kostgangers én daarmede gelijkstelden houden, moeten regelen.

Nog in anderen zin werd eene uitbreiding aan het oorspronkelijk voorgestelde gegeven. Oorspronkelijk zou de verplichting slechts rusten op gemeenten met meer dan 20 000 zielen, terwijl ten aanzien van andere gemeenten slechts van de bevoegdheid werd melding gemaakt. In het V. werd er opgewezen, dat ook in kleine gemeenten opeenhooping van menschen maar al te dikwijls voorkomt en een verplichte aangifte juist aan het licht moet brengen waar misbruiken wel en waar zij niet voorkomen. Op naderen aandrang van de Commissie van voorbereiding liet de Regeering daarop de onderscheiding vervallen.

Ten einde een voor de statistiek bruikbaar materiaal te verschaffen, wordt gebruikmaking van door den Minister van Binnenlandsche Zaken vastgestelde modellen van aangifte voorgeschreven, terwijl bij algemeenen maatregel van bestuur nog nadere voorschriften betreffende de inrichting der registers van aangifte zullen worden gegeven.

Met voor te schrijven dat de gegevens maandelijks door B. en W. aan de gezondheidscommissie zullen worden gezonden, is bovendien de kans op verwerking daarvan zooveel mogelijk bevorderd.

§ 3. Verbetering van woningen; overbevolking.

Het is meermalen opgemerkt, dat men op het gebied der volkshuisvesting met het uitvaardigen van verordeningen en het strafbaarstellen van overtreding niet kan volstaan. In de eerste plaats omdat de vormen, waarin verwaarloozing en vervuiling van woningen voorkomen, zich door eene algemeene omschrijving niet laten omvatten. Geen verordening zal het gelukken alle gevallen, waarin verbetering dringend noodig is, bij een regel te voorzien. Het uitvoerend gezag moet reeds daarom in bijzondere gevallen tot verbetering kunnen optreden en in dit opzicht met bijzondere bevoegdheid worden omkleed. En in de tweede plaats, omdat het doel der wet, verbetering der woningtoestanden met afdoender middelen dan met strafbedreiging en strafoplegging alleen kan worden bereikt. In deze paragraaf wordt daartoe aan het uitvoerend gezag, in dezen aan Burgemeester en Wethouders, de bevoegdheid gegeven, zelfs de plicht opgelegd, om bij overtreding der woningverordening of in de gevallen, dat ook zonder dat woningen ter bewoning ongeschikt zijn of het aanbrengen van bepaaldelijk aangeduide verbeteringen noodzakelijk is, den eigenaar met aanwijzing der vereischte verbeteringen tot aanbrenging daarvan aan te manen. Doel van deze aanschrijving is, nog een laatste poging tot verbetering aan te wenden en voorts den eigenaar te waarschuwen, dat bij nalatigheid onbewoonbaarverklaring hem boven het hoofd hangt. In de meeste gevallen zal enkel de bedreiging reeds voldoende zijn, maar in het uiterste geval zal toch deze onbewoonbaarverklaring, welke binnen korteren of langeren tijd door ontruiming wordt gevolgd, werkelijk worden uitgesproken. Zelfs heeft de wet de mogelijkheid voor-

zien, dat dit reeds dadelijk zal geschieden, nl. wanneer de woning reeds in zulk een staat van verval is dat het aanbrengen van verbeteringen niet meer zou baten. Een zelfde aanschrijving als tot verbetering der woning hebben B. en W. uit te brengen bij overschrijding van het bij verordening vastgesteld maximum van het aantal bewoners. Bij elk van hunne aanschrijvingen hebben zij het advies der gezondheidscommissie over te leggen, welker advies telkens ook verplichtend is.

Een van de eigenaardigheden der wet is de belangrijke rol, welke op dit gebied aan de gezondheidscommissie en ook aan afzonderlijk optredende personen is toebedeeld. Terwijl art. 8 der Grondwet het recht van petitie, het recht om verzoekschriften bij de bevoegde macht in te dienen, algemeen erkent, wordt in deze paragraaf dat recht ten aanzien van het onderhavige onderwerp niet alleen uitdrukkelijk vermeld, maar zelfs belangrijk versterkt. Aan B. en W. wordt zelfs de plicht opgelegd eene beslissing te nemen, wanneer vermelde commissie of drie of meer ingezetenen eener gemeente (de laatsten echter niet dan na persoonlijk onderzoek) hen op een geval van absolute of relatieve onbewoonbaarheid wijzen. Bedoeling is zoo weinig mogelijk op het uitgestrekte gebied van het woningwezen aan de aandacht van het gemeentebestuur te doen ontsnappen. Door zoowel aan de gezondheidscommissie als aan de afzonderlijke personen in het geval, dat B. en W. in strijd met het advies der commissie ingrijping onnoodig achten, als aan hen, tot wie eene aanschrijving als bovengemeld werd gericht, hooger beroep op den gemeenteraad toe te kennen, heeft men ook hier waarborg voor voldoend en toch niet te ver gaand ingrijpen gegeven.

§ 4. Onbewoonbaarverklaring, ontruiming, sluiting en afbraak.

In deze paragraaf worden vier, in klimmende mate ingrijpende, maatregelen behandeld, die achtereenvolgens

tegenover woningen, ter bewoning ongeschikt, kunnen worden toegepast. Ook totnutoe waren de gemeentebesturen reeds ingevolge art. 135 der gemeentewet bevoegd op dergelijke krasse wijze op te treden. De Woningwet maakt nu echter uitdrukkelijk melding van de gevallen waarin het nemen dezer maatregelen slechts geoorloofd zal zijn, regelt de gevolgen en versterkt bovendien, door het geven van beroep, den waarborg, dat eenerzijds bij blijkbare gevallen van verwaarloozing steeds en anderzijds niet op lichtvaardige wijze van overheidswege worde ingegrepen. Onbewoonbaarverklaring kan slechts worden uitgesproken door den gemeenteraad in twee gevallen, nl. wanneer een woning ongeschikt is ter bewoning en niet door het aanbrengen van verbeteringen in bewoonbaren staat kan worden gebracht, en wanneer na de aanschrijving aan den eigenaar de gevorderde verbeteringen niet werden aangebracht en bovendien de woning dientengevolge ongeschikt ter bewoning is. Dadelijke gevolgen van de onbewoonbaarverklaring zijn aanhechting aan de woning van een kenteeken, waarop te lezen: „onbewoonbaar verklaarde woning" en verbod aan anderen dan de leden van het gezin, dat daarin gevestigd was, om in de woning intrek te nemen. Is echter eenige tijd verstreken, waarbinnen de vroegere bewoners geacht worden een nieuwe woonplaats te hebben kunnen vinden, dan moet ontruiming geschieden. De wet stelt dezen termijn op ten hoogste zes maanden; verlenging kan echter telkens voor een nieuwen termijn van zes maanden door den gemeenteraad onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten geschieden. Om billijkheidsredenen kan echter in drie gevallen de ontruiming reeds dadelijk door den gemeenteraad voor langer dan zes maanden worden opgeschort. In de eerste plaats, wanneer geen bepaalde overschrijding der verordening plaats had en de eigenaar dus niet, zooals bij overschrijding, onbewoonbaarverklaring duidelijk had kunnen voorzien. Ten tweede, wanneer er een door den gemeenteraad vast-

gesteld en door Gedeputeerde Staten goedgekeurd plan van geleidelijke ontruiming bestaat, omdat dan van den ernstigen wil van den gemeenteraad kan zijn gebleken en dadelijke ontruiming velen in ongelegenheid zou kunnen brengen. En in de derde plaats, wanneer de woning is opgenomen in een door den gemeenteraad vastgesteld plan van onteigening om dezelfde beweegreden.

Van het besluit tot onbewoonbaarverklaring kan wederzijds in hooger beroep worden gekomen bij Gedeputeerde Staten, de eigenaar zelfs ook dan, wanneer de verklaring werd uitgesproken overeenkomstig het advies van de gezondheidscommissie. Nu men reeds bij aanschrijvingen tot het aanbrengen van verbeteringen en het waken tegen overbevolking aan den eigenaar in hetzelfde geval hooger beroep had toegestaan, kon men dit hun hier, waar het een zooveel ingrijpender maatregel betrof, moeilijk weigeren.

Op onbewoonbaarverklaring en ontruiming volgt sluiting. Echter niet in alle gevallen, maar alleen bij gebleken noodzakelijkheid, wanneer niettegenstaande ontruiming de woning weer bewoond wordt. Terecht werd de sluiting door de Regeering tevens een straf genoemd; immers zal de vroegere woning nu ook niet meer voor andere doeleinden, als pakhuis of bergplaats gebruikt kunnen worden. De sluiting geschiedt op bevel van Burgemeester en Wethouders.

Als laatste middel kan, eveneens bij besluit van B. en W., tot afbraak worden overgegaan, wanneer de onbewoonbaar verklaarde woning na afloop van den voor ontruiming bestemden termijn gevaar of overwegenden hinder voor de bewoning van andere woningen blijkt te veroorzaken. Betreft het eene woning, waarbij van afbraak moeilijk sprake zal kunnen zijn (bv. kelder, woning beneden andere, bewoonbare, woningen), dan kunnen ook andere afdoende maatregelen worden genomen. Hebben ten slotte de oorzaken opgehouden te bestaan, dan kan de gemeenteraad weder tot opheffing der onbewoonbaarverklaring besluiten.

Vermelding verdient hier eindelijk nog een eigenaardige, in onze administratieve wetten zeer schaarsch voorkomende, bepaling, welke in het O. O. was opgenomen maar na het V. door de Regeering werd geschrapt. Aan den gemeenteraad werd nl. uitdrukkelijk de bevoegdheid gegeven den eigenaar, wiens woning onbewoonbaar was verklaard zonderdat de toestand der woning in strijd was met de voorschriften der woningverordening, uit de gemeentekas bij het besluit der onbewoonbaarverklaring eene tegemoetkoming in de te lijden schade toe te kennen. Eigenaardig dat van deze bevoegheid werd melding gemaakt, omdat schuld van den eigenaar dikwijls de oorzaak der onbewoonbaarverklaring is. Naar aanleiding van de bezwaren, in het V. geopperd, liet de Regeering het voorschrift vallen, echter niet omdat zij het beter achtte dat nimmer schadevergoeding zou worden toegekend, maar omdat vermelding der bevoegdheid ten aanzien van de genoemden tot de meening zou kunnen leiden, dat vergoeding der schade aan hen, die de woningverordening hadden overschreden, niet geoorloofd zou zijn. (Verslag M. blz. 26).

§ 5. Onteigening.

Van den beginne af heeft men wijziging van het onteigeningsrecht met het oog op het woningvraagstuk om drie redenen noodzakelijk geacht. In de eerste plaats diende de wet eene ruime omschrijving te geven van de gevallen, waarin onteigening ten behoeve der volkshuisvesting buiten twijfel mogelijk zou zijn. Ten tweede moest in het belang van snel en krachtdadig optreden de zeer omslachtige en tijdroovende procedure volgens de bestaande onteigeningswet worden vereenvoudigd en verkort. En in de derde plaats werd op eene nauwkeurige, meer met de werkelijk geleden schade rekening houdende, omschrijving der schadevergoeding aangedrongen.

Wat het eerste punt betreft, ook onder het bestaande recht waren reeds onteigeningen in het belang der volks-

huisvesting op min of meer groote schaal tot stand gekomen. Zoo ter verwijdering van ongezonde wijken of buurten te Rotterdam in 1886 (Stb. 135), te Arnhem (van de buurt Klarendal) in 1892 (Stb. 58) en ter uitbreiding van de bebouwde kom der steden zelfs meerdere malen o. a. te Amsterdam van het terrein achter het Rijksmuseum, groot 25 hectaren, in 1874 (Stb. 221). Maar beweegreden voor het laatste was steeds geweest een andere, ophooging of effening van het terrein, niet uitbreiding van de bebouwde kom of voldoende aanbouw van woningen. Waar afdoende verbetering der huisvesting zoo dikwijls afstuitte op gebrek aan beschikbaren grond tegen matigen prijs en vooral, nu de wet krachtig ingreep in den bestaanden woningvoorraad, moest ook doelbewust op gemakkelijken aanbouw van nieuwe woningen worden aangestuurd. En bovendien moest de mogelijkheid worden geopend, dat ook bestaande woningen, die zelve wegens hunne ligging voor verbetering niet meer vatbaar waren of beletsel waren voor verbetering van anderen, door onteigening uit den weg werden geruimd. De bestaande onteigeningsprocedure zou voor dit alles veel te omslachtig blijken. Waar ook het publieke belang zoo evident was en bovendien meestal in beoordeeling van plaatselijke toestanden zou moeten worden getreden, ware het onnoodig en ongewenscht, nog telkens eene wet verklarende het algemeen nut van het werk, te eischen. En waar de ervaring had geleerd, dat bij onteigeningen dikwijls schadevergoedingen werden toegekend, die de werkelijk geleden schade verre overtroffen, diende hier, waar door hooge onteigeningskosten vele goede bouwplannen anders zouden schipbreuk lijden, nadere voorziening te worden gegeven.

De Regeering stelde deze wijzigingen voor in den vorm van een in de bestaande onteigeningswet te voegen nieuwen titel, om het verband tusschen de nieuwe bepalingen en andere artikelen van de onteigeningswet niet te loor doen gaan, ook om geen voedsel te geven aan de bedenking,

dat de Grondwet slechts ééne algemeene wet, regelende de onteigening, kent. Vermelding dient echter, dat niettegenstaande dit zoowel in de Tweede als in de Eerste Kamer het grondwettige bezwaar tegen wijziging der onteigeningswet bij eene wet, welke iets anders ten doel heeft, is te berde gebracht.

Zooals boven gemeld, spreekt de wet dan in de eerste plaats bij voorbaat het algemeen nut van onteigening in vier gevallen uit 1°. ter ontruiming van ongezonde wijken of buurten, wat de Engelsche wet noemt „unhealthy areas"; 2°. ter verwijdering van één of meer woningen, die zelve voor verbetering niet meer vatbaar zijn; 3°. ter verwijdering van één of meer woningen of perceelen, die afdoende verbetering van nabijgelegen woningen belemmeren (zgn. obstructive buildings); 4°. ter verkrijging van beschikbare ruimte voor de uitvoering van een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouwplan of van een plan van uitbreiding, vastgesteld in verband met § 6 der Woningwet.

Kan onteigening in de eerste drie gevallen reeds zeer nuttig zijn, van het grootste belang is de sub 4° genoemde onteigening. Door de Regeering werd het steeds genoemd de noodzakelijke en onmisbare aanvulling van het eerste gedeelte der wet, omdat afbreking en afkeuring van woningen half werk of erger zoude zijn, wanneer daarmede niet gepaard gingen voorschriften, die beter dan nu voldoende aanbouw van nieuwe woningen waarborgden. Terecht werd dan ook het amendement-KARNEBEEK, ten doel hebbende het sub 4° uit de wet te lichten, verworpen. Niet alleen ten behoeve van een plan voor den bouw van arbeiderswoningen, maar ook voor stadsuitbreiding in den ruimsten zin kan onteigening nu plaats hebben. In het laatste geval evenwel niet dan na vaststelling van een plan van uitbreiding ingevolge § 6 der wet.

De onteigening in de genoemde vier gevallen kan voorts geschieden bij gemeenteraadsbesluit, later nog goed te

keuren door de Koningin, den Raad van State gehoord. Van den eenen kant wordt veel omslag hierdoor vermeden, terwijl aan den anderen kant waarborgen, dat niet lichtvaardig en noodeloos eigendomsontneming zal plaats hebben, niet zijn verdwenen. Het plan moet gedurende dertig dagen op de gemeente-secretarie ter inzage liggen en belanghebbenden kunnen hunne bezwaren daartegen bij het gemeentebestuur inbrengen. Gedeputeerde Staten hebben na afloop daarvan aan de Koningin verslag uit te brengen. Naar aanleiding van de bedenking in het V. geopperd, dat tegen gemeentebesturen, die, niettegenstaande gebleken noodzakelijkheid geen besluit tot onteigening wenschten te nemen, elk middel van voorziening ontbrak, en op naderen aandrang van de Commissie van voorbereiding, werd in art. 87 aan de aanvragers de bevoegdheid verleend bij weigering van den gemeenteraad bij de Koningin in hooger beroep te gaan.

In het algemeen is de onteigening dus gemakkelijker gemaakt dan in gewone omstandigheden. In één opzicht echter heeft men haar binnen nauwere perken besloten. De onteigening kan in deze gevallen alleen geschieden ten name der gemeente of van vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, uitsluitend in het belang der volkshuisvesting werkzaam en als zoodanig door de Koningin, Gedeputeerde Staten gekend, toegelaten. Ook ten name van bijzondere personen onteigening toe te laten achtte de Regeering met het doel der wet in strijd. Immers, waar bij gewone onteigeningen publiek en privaat belang meestal hand aan hand gaan, kan bij wezenlijke behartiging van het belang der volkshuisvesting slechts het algemeen welzijn richtsnoer zijn. En waar bij bijzondere personen deze waarborg niet zou kunnen worden verkregen, zou bij vereenigingen door goedkeuring van hunne statuten en op andere wijze voldoende toezicht kunnen worden uitgeoefend. Bovendien zal een algemeene maatregel van bestuur de algemeene vereischten moeten aangeven, waaraan dergelijke vereenigingen behooren te voldoen.

Van den anderen kant dient ook niet verder te worden gegaan. Een verworpen amendement van den heer TYDEMAN had tot doel slechts ten name van gemeenten onteigening toe te laten. De Regeering stelde daartegen in het licht, dat totnutoe de kracht van het particulier initiatief reeds was gebleken en daarvan in de toekomst, beter dan van gemeentelijke actie alleen, groote dingen mochten worden verwacht. Noodige waarborg, dat het doel der volkshuisvesting voldoende in het oog zou worden gehouden, kon worden verkregen door omschrijving van hunne vereischten in het algemeen en goedkeuring van ieder hunner statuten in het bijzonder. Meerdere waarborg werd ook nog gevonden door overneming van het amendement-MACKAY, hetwelk eischte dat zij zich *uitsluitend* verbetering der volkshuisvesting ten doel zouden stellen. Bij behartiging van meerdere doeleinden zou allicht niet voldoende onderscheiden worden, wat juist in het belang der volkshuisvesting geschiedde.

De procedure van de gewone onteigening is overigens ook voor deze gevallen, behoudens natuurlijk de noodzakelijke wijzigingen, van toepassing verklaard. Ook hier moet de onteigenende partij alvorens te dagvaarden, den eigendom bij minnelijke overeenkomst pogen te verkrijgen en wordt bij proces de verliezende partij in de kosten veroordeeld. In het ontwerp had de Regeering aan Burgemeesters en Wethouders nog de verplichting opgelegd, om ten minste drie dagen voor de verschijning ter terechtzitting een afschrift van de adviezen der gezondheidscommissie ter griffie van de rechtbank neer te leggen, om den rechter een leiddraad te meer voor de bepaling der schadevergoeding te geven. Op voorstel van den heer PIJNAPPEL, die het goede beginsel, dat in een proces niet verplichtingen worden opgelegd aan hen, die in dat proces geen partij zijn, ook hier wenschte te handhaven, werd dit voorschrift ingetrokken.

Het onderwerp, van groot gewicht, dat zoowel in de

Tweede als in de Eerste Kamer tot principieele besprekingen heeft aanleiding gegeven, is de bijzondere regeling der schadevergoeding.

Waren de enkele voorschriften, die de onteigeningswet daaromtrent bevat, volkomen juist, in de practijk hadden zij toch niet belet het geven van schadevergoedingen, die de werkelijke waarde verre overtroffen en den eigenaren zoodoende een groot onverdiend voordeel in den schoot wierpen. Tegen eene dergelijke toepassing wenschte men te reageeren. Vooral nu met de invoering der Woningwet verwaarloozing van woningen door de wet als ongeoorloofd zou worden gestempeld, mochten hooge huursommen, in weerwil van overtreding der wet verkregen, geen aanleiding tot hooge schadevergoedingen zijn. In navolging van de Engelsche Housing of the Working Classes Act van 1890 werd daarom bij onteigening van onbewoonbare of verbetering behoevende woningen nauwkeurige omschrijving der geleden schade gegeven, waarbij wordt aangeknoopt aan de maatregelen, welke de wet tegenover verwaarloosde, onbewoonbare of overbevolkte woningen aan de hand geeft. In het O. O. was daarenboven bepaald, dat niet mocht gelet worden op persoonlijke elementen der geleden schade, als verhuiskosten, kosten voor inrichting van een nieuw gebouw, overdrachtskosten bij aankoop van zoodanig gebouw en renteverlies. En de werkelijke waarde in het algemeen wordt eindelijk nader omschreven als de som, die de goederen in het tijdperk, beginnende achttien maanden en eindigende zes maanden vóór den dag, waarop het plan der onteigening ter inzage is nedergelegd, elk in het bijzonder hadden kunnen opbrengen, bijaldien alle goederen, op welke het besluit tot onteigening betrekking had, in het bovengenoemde tijdperk ten verkoop waren aangeboden. Ter rechtvaardiging van het laatste werd aangevoerd, dat zonder een dergelijk voorschrift de aangekondigde onteigening zelve oorzaak zou kunnen worden van overdreven schattingen en tevens moest voorkomen worden, dat de

verkoopwaarde van een deel, misschien een zeer klein deel, der te onteigenen oppervlakte tot maatstaf zou genomen worden voor het geheel.

Een deel van het verzet, dat zich hiertegen richtte, betrof het feit, dat de Grondwet niet toeliet, in elk geval het zeer ongewenscht was, voor bepaalde gevallen een van de gewone afwijkende, bijzondere berekening der schadevergoeding toe te laten en aldus naar gelang der doeleinden, waarvoor onteigend wordt, den eigenaar, wien deze bestemming onverschillig moest zijn, in meerdere of mindere mate schadeloos te stellen. Waren de nieuw gegeven voorschriften daaromtrent juist, dan moest aan hen dadelijk in alle gevallen toepassing worden gegeven.

Van den anderen kant waren er echter velen, waaronder de heer DE SAVORNIN LOHMAN in de Tweede, de heer VLIELANDER HEIN in de Eerste Kamer, die meenden dat met de nieuwe berekening der schadevergoeding de Regeering was gegaan beneden de werkelijke waarde van het te onteigenen goed, beneden de geoorloofde grens dus. Vooral het voorschrift van art. 92 der wet achtten zij in de hoogste mate onjuist en onbillijk. De heer VLIELANDER HEIN betoogde, dat het niet aanging, den eigenaar te berooven van de waardevermeerdering, welke het goed na het in de wet genoemde tijdstip, doch vóór de nederlegging der plans had ondergaan; en tevens dat men door zich te richten naar een fictieven verkoop van allen in de onteigening begrepen grond, niet de werkelijk geleden doch een fictieve schade zou vergoeden.

In de Tweede Kamer stelde de heer TYDEMAN een amendement voor, om uit het artikel te doen verdwijnen de zinsnede „bijaldien alle goederen, op welke het besluit tot onteigening betrekking had, in het bovengenoemde tijdperk ten verkoop waren aangeboden." Daar gelijktijdige verkoop van eene groote oppervlakte grond in de werkelijkheid veelal niet geschiedde en de waarde zich dus ook niet naar zulk een aanbod richtte, mocht deze ook in geen

geval als maatstaf voor de schadevergoeding bij onteigening gelden. Het amendement werd ten slotte verworpen met 41 tegen 31 stemmen.

Daarentegen werd op voorstel van den heer VAN RAALTE e.a. door de Regeering overgenomen het voorschrift, dat niet zouden mogen worden vergoed de verhuiskosten, kosten voor inrichting van een nieuw gebouw, overdrachtskosten bij aankoop van zoodanig gebouw en renteverlies, geschrapt. Maar uitdrukkelijk werd daarbij vermeld, dat de bedoeling hiervan was, geen aanleiding tot de tegenovergestelde opvatting bij gewone onteigening te geven, niet omdat men de wenschelijkheid der bepaling hier in twijfel trok. Aan den rechter blijft dus vraag, of vergoeding in deze gevallen moet worden gegeven, overgelaten. Toch worden verhuiskosten nog in art. 32 der wet genoemd.

Wat betreft de schadevergoeding, heeft men nog ten aanzien van den huurder afwijkende voorschriften gegeven. De onteigeningswet stelt deze schadevergoeding, zoo de huur nog één of meer jaren moet loopen, op eene som, gelijkstaande met den huurprijs van twee jaren, en indien de huurder minder dan een jaar huur heeft, op den huurprijs van een jaar. Terecht noemde de Regeering deze laatste schadevergoeding overdreven, vooral bij onteigening in het belang der volkshuisvesting, waarbij men meest zou komen te staan voor week- en maandhuren, in welke gevallen den huurders met toekenning van een jaar huur een geheel onverdiend voordeel in den schoot zou worden geworpen. Bij huur van minder dan een jaar zal daarom aan huurders bij onteigeningen in het belang der volkshuisvesting worden vergoed het viervoud van den huurprijs, berekend per tijdperk, waarover de huur was aangegaan, tot ten hoogste dien van een jaar. Bij weekhuren krijgt de huurder dus 4 weken, bij maandhuren 4 maanden, en bij huren, voor langer dan 3 maanden en korter dan een jaar aangegaan, één jaar huur vergoed. Daar ingeval van verhuring of verlenging der huur na de ter inzage

legging der plans van geene vergoeding mocht sprake zijn en men het billijk vond aan weekhuurders in elk geval de vier weken huur als schadevergoeding te verzekeren, werd bepaald dat voortzetting van huur, bij de week aangegaan, niet als gewone verlenging mocht worden beschouwd.

Eene eigenaardige wijziging werd ten slotte nog gebracht in het bij art. 61 der onteigeningswet bepaalde. Volgens dit artikel heeft de onteigende het recht zijn goed terug te vorderen, wanneer niet binnen een jaar na het vonnis van onteigening met het werk een aanvang is gemaakt, de arbeid daaraan meer dan een jaar is gestaakt, of indien uit andere omstandigheden valt af te leiden, dat het werk blijkbaar niet tot stand zal worden gebracht. Aangezien het tot stand brengen van stadsverbeteringen en het uitvoeren van bouwplannen of plannen van uitbreiding geruimen tijd vergen, werd de termijn van één jaar bij onteigeningen in het belang der volkshuisvesting gebracht op die van tien jaar. Het nieuwe is echter, dat den onteigende mede het recht wordt gegeven in plaats van het goed terug te vorderen eene boven de reeds genotene nadere schadevergoeding te eischen, welke door den rechter in billijkheid zal worden vastgesteld. Dat hier een toeslag op de vroeger reeds gegeven vergoeding wordt billijk geoordeeld zonderdat van nadere schade blijkt, mag zeker vreemd worden geacht.

§ 6. Uitbreiding van bebouwde kommen.

In deze paragraaf worden eenige voorschriften gegeven omtrent een onderwerp, dat, hoewel niet direct betreffende de volkshuisvesting, in eene Woningwet toch voorziening eischte. Het is een bekend feit, dat vele slechte woningtoestanden zijn ontstaan, doordat de gemeentebesturen het niet genoeg in hunne macht hadden bij uitbreiding der bebouwde kom voor voldoenden stratenaanleg en vrijhouding van open ruimten zorg te dragen. Kon aankoop of ont-

eigening van den noodigen grond om financieele of andere redenen niet geschieden, dan was het der gemeente bij goeden wil dikwijls niet mogelijk dit gemeentebelang, stelselmatige uitbreiding der bebouwde kom, naar behooren te behartigen. Sommige gemeenten, o. a. Nieuwer-Amstel, Utrecht en 's-Gravenhage, hadden daarin voorzien, door krachtens art. 135 der gemeentewet te verbieden het bouwen op gronden, in de toekomst voor straten bestemd. Doch bij Koninklijke besluiten van 8 April 1889 (Stb. 36), van 10 April 1893 (Stb. 73) en van 6 October 1894 (Stb. 161), werden deze verordeningen te recht of ten onrechte vernietigd, omdat een verbod om te bouwen op grond, ook wanneer die aan bijzondere personen behoort en tot bijzonder gebruik bestemd is, niet zou betreffen de huishouding der gemeente, noch het belang der openbare orde, zedelijkheid of gezondheid en derhalve in strijd is met art. 135 der gemeentewet. In vele gemeenten ook had men op andere wijze in de behoefte voorzien, o. a. door te verbieden het bouwen aan straten, welke niet aan bepaalde eischen voldeden, of door bezwarende voorwaarden te stellen ten aanzien van water- en gasleiding. Toch verdiende het natuurlijk de voorkeur den gemeenten rechtstreeks de wettelijke middelen te verschaffen om het beoogde doel te bereiken.

In de eerste plaats nu wordt haar in deze paragraaf de bevoegdheid gegeven in het belang van stelselmatige bebouwing den bouw of herbouw op voor toekomstige straten aangewezen gronden te verbieden. En in de tweede plaats aan gemeenten met meer dan 10 000 zielen of met minder dan dat, maar die toch een snellen aanwas van bevolking hebben, behoudens vrijstelling, de verplichting opgelegd een plan van uitbreiding vast te stellen, opdat niet meer sleur en willekeur, maar regel en stelselmaat in dit opzicht heersche.

Het bouwverbod, zonder daarmee gepaard gaande schadevergoeding, vond in de Tweede Kamer bij sommige leden

strenge afkeuring. De heer DE SAVORNIN LOHMAN noemde het een ongeoorloofde eigendomsontneming en zag er vooral voor kleine grondeigenaren, die zich door de waardevermeerdering van den overigen grond niet voldoende gecompenseerd zagen, een zeer onbillijken maatregel in. Zeker is, dat wanneer de gemeente niet dadelijk tot aankoop of onteigening overgaat, het altijd een willekeurig iets blijft of zij de straten over de gronden van A of over die van B zal traceeren en daarmee aan B of aan A een groot voordeel zal toekennen. De gemeente mag in dat geval met nog zulke goede voornemens bezield zijn en zooveel mogelijk trachten de billijkheid tegenover allen in acht te nemen, hoe zij de straten ook trekt, steeds zal blijken dat sommige grondeigenaren daardoor in betere positie zijn gekomen dan andere. Het gaat echter aan den anderen kant zeker te ver te beweren, dat het bouwverbod practisch zou zijn eene onteigening zonder schadevergoeding. Terecht merkte de Regeering op, dat niemand er op mocht rekenen, dat alle grond voor bebouwing in aanmerking kwam. Aan de gemeente behoort echter de beslissing hoe bouwterrein en stratengrond over de aan verschillende eigenaren toekomende perceelen zal worden verdeeld. Het is alleen de vraag, of deze moeilijkheid er niet reeds toe had moeten leiden, om in deze wet op te nemen het stelsel der omlegging naar Duitschen trant, waarbij alle gronden in een bepaald gedeelte der gemeente *en masse* worden geworpen en ieder eigenaar een evenredig stuk bouwterrein terugontvangt. De Regeering meende evenwel, dat eene dergelijke regeling bij afzonderlijke wet zou moeten geschieden en dat in dezen zou kunnen worden volstaan met de zorg, dat tegenover alle bij de uitbreiding betrokken partijen, zooveel mogelijk, de billijkheid worde betracht. Vooreerst heeft zij daartoe voor het betreffende raadsbesluit de goedkeuring van Gedeputeerde Staten voorgeschreven. In navolging van art. 7 der wet kan de gemeenteraad bij niet-goedkeuring in hooger beroep komen bij de Koningin;

en op aandrang der Kamer is daaraan nog toegevoegd, dat bij goedkeuring van het besluit belanghebbenden eveneens beroep kunnen instellen. Bovendien moet aan den eigenaar worden kennis gegeven, op welk deel van zijn grond het bouwverbod betrekking heeft en, in geval het verbod meer dan één derde gedeelte van zijn in het plan begrepen grond omvat, hun de redenen worden meegedeeld, waarom niet tot aankoop of onteigening wordt overgegaan. Een inscherping voor de gemeenten des te meer om vooral voor een billijke verdeeling der lasten zorg te dragen. En eindelijk werd nog aangenomen een amendement-MACKAY, om het bouwverbod niet uit te breiden voor den aanleg van parken, als oorspronkelijk was voorgesteld, zoodat bij bestemming tot park dadelijke aankoop of onteigening zal moeten geschieden.

In de Eerste Kamer had de strijd, die daar over de Woningwet gestreden is, zelfs voor een groot deel betrekking op de beide artikelen 27 en 28. Ook hier zagen meerdere leden o. a. de heer VLIELANDER HEIN in het bouwverbod eigendomsontneming zonder schadevergoeding, in elk geval den eigenaar niet voldoende gewaarborgd tegen een hem schadelijke opvatting van het bouwverbod in de latere onteigeningsprocedure. Door een der leden werd nog de opmerking gemaakt, dat men hier verder ging dan voor de bereiking van het beoogde doel noodzakelijk was. Hiertoe had kunnen worden volstaan met niet geheel den bouw of herbouw te verbieden maar met enkel te bepalen, dat bij latere onteigening van het na het raadsbesluit gebouwde geene schadevergoeding zou worden gegeven. In werkelijkheid zou ook dan als regel geen bouw of herbouw geschieden. Maar open gebleven ware de mogelijkheid daartoe over te gaan, wanneer het belang van den eigenaar dit ook zonder vooruitzicht op schadevergoeding klaarblijkelijk meebracht, welke mogelijkheid bij de voorgeschreven bepaling is afgesneden.

Bij de beraadslagingen is door de Regeering nog met

nadruk gewezen op enkele dingen, ten aanzien waarvan, ook door uitlatingen harerzijds, twijfel was gerezen. Zij gaf te kennen 1°. dat ook na het bouwverbod bij werkelijke bestemming tot straat onteigening van gemeentewege noodzakelijk zou zijn; 2°. dat het bouwverbod niet kan beletten, dat de eigenaar op andere wijze, b.v. door het plaatsen van hekken, van den grond gebruik maakt. Het laatste in overeenstemming met wat de Hooge Raad bij arrest van 6 November 1899 (Weekblad van het Recht n°. 7358) ten aanzien van eene verordening der gemeente Enschedé had beslist.

§ 7. Geldelijke steun van gemeentewege.

De gemeente- en Rijksfinanciën in verband met de volkshuisvesting, met de verbetering van oude en den aanbouw van nieuwe woningen, vormen het onderwerp van de §§ 7 en 8. Aan de gemeenten worden geene nieuwe bevoegdheden toegekend, maar de nadruk wordt slechts gelegd op de verantwoordelijkheid, die zij tegenover de zaak der volkshuisvesting, ook wat geldelijken steun betreft, dragen. Tot dusver hadden zij zich van deze taak weinig rekenschap gegeven en, waar zij hun goeden wil hadden getoond, was niet zelden het college van Gedeputeerde Staten in den weg getreden. Het doel van deze regeling was nu volgens de Regeering in de eerste plaats om met nadruk op de werkzaamheid der gemeenten in dezen te wijzen en in de tweede plaats, om eenige vormen aan te geven waarin en eenige voorwaarden waaronder dergelijke steun het verkieslijkst scheen. Niet uitgesloten zou echter zijn ook op andere wijze hulp te verleenen Daar de draagkracht van vele gemeenten evenwel te wenschen overlaat en de volkshuisvesting, blijkens de bemoeiing van den wetgever, ook een groot algemeen volksbelang is, wordt ook financieele steun van Rijkswege uitdrukkelijk in vooruitzicht gesteld. Het door de Regeering aangenomen stelsel is daarbij deze, dat slechts de gemeente, die met de plaat-

selijke toestanden volkomen op de hoogte mag worden geacht, directen steun verleent en daarmee ook de risico van het door haar voorgeschotene loopt, en het Rijk enkel hulp verschaft aan de gemeente, wanneer deze met dit doel optreedt.

Het gemeentebestuur kan vooreerst rentedragende voorschotten geven aan hen, tot wie eene aanschrijving ingevolge art. 14 tot verbetering der woning is gericht maar die de daarvoor benoodigde gelden niet bezitten en op andere wijze niet kunnen verkrijgen. Aflossing moet geschieden in gelijke jaartermijnen of bij wijze van annuïteiten, uiterlijk in twintig jaren, en bovendien mogen de voorschotten slechts worden verleend onder hypothecair verband. Oorspronkelijk was door de Regeering voorgesteld, om deze schulden te maken tot bevoorrechte, rang nemende zelfs boven hypotheek na die van art. 1185 1° B. W., en later bij Nota van wijziging om hypotheek verplichtend stellen en dezen rang te geven boven andere, ook vroeger ingeschrevene. Maar een amendement van de heeren VAN RAALTE, VEEGENS en WILLINGE, strekkende om ook in dezen aan het gemeene recht, aan den rang der inschrijving, te blijven vasthouden en daarmee het verleenen van hypotheek voor den bouw van arbeiderswoningen niet te bemoeilijken, werd ten slotte met 43 tegen 29 stemmen aangenomen.

In de tweede plaats kunnen bij, door Gedeputeerde Staten goedgekeurd, besluit van den gemeenteraad voorschotten, maar ook bijdragen, worden verleend aan vereenigingen, vennootschappen en stichtingen, uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam. Bij de verleening moeten tevens in acht genomen worden de voorwaarden, welke bij algemeenen maatregel van bestuur zullen worden gesteld. De wet zelve echter stelt reeds ééne voorwaarde, nl. dat de aflossing van het voor rekening der gemeente blijvende geschiede uiterlijk in vijftig jaren, in gelijke jaartermijnen of bij wege van annuïteiten. Eveneens kunnen bij gemeenteraadsbesluit

gronden en gebouwen, aan de gemeente toebehoorende, aan dergelijke vereenigingen, vennootschappen en stichtingen, in eigendom, erfpacht of opstal worden overgedragen en kunnen met gelijk doel gronden en gebouwen worden aangekocht. Twee hierop ingediende amendementen van de heeren VAN KOL, SCHAPER en TROELSTRA, om verkoop van eigendommen door de gemeente slechts toe te laten onder goedkeuring der Koningin en slechts te spreken van overdracht „in erfpacht en opstal", niet van „in eigendom", werden ingetrokken, na de verklaring der Regeering en der Commissie van voorbereiding, dat zij, hoewel eveneens verkoop van gemeentelijken grondeigendom in het algemeen afkeurende, voor bijzondere gevallen belemmering van dergelijken verkoop toch ongewenscht achtten.

Wordt in het voorgaand gedeelte aanmoediging van het initiatief van particuliere vereenigingen voorop gesteld, ook op directe gemeentelijke werkzaamheid wordt uitdrukkelijk gewezen. Bij, door Gedeputeerde Staten goedgekeurd, besluit van den gemeenteraad kunnen ingevolge art. 32 voor drie doeleinden gelden beschikbaar worden gesteld 1°. voor de uitvoering van een onteigeningsplan; 2°. ter ondersteuning van wegens onbewoonbaarverklaring en onteigening uit hunne woning gejaagde personen; 3°. tot aankoop van gronden en tot aankoop, aanbouw of verbouw van woningen in het belang der volkshuisvesting, ingeval dit noodzakelijk is voor de richtige uitvoering der wet. Daar ten aanzien der laatste woorden twijfel over de gevallen, waarin het gemeentebestuur tot zelfstandig optreden bevoegd zou zijn, mogelijk bleef, werd op een desbetreffende vraag door de Regeering geantwoord: „Aanmoediging van het particulier initiatief door het stellen van een voorbeeld is niet uitgesloten."

§ 8. Geldelijke steun van Rijkswege.

Zooals boven gezegd, is de Regeering van het denkbeeld uitgegaan, dat directe Rijkssteun aan bouwvereenigingen

geene aanbeveling verdient, maar dat voorschotten en bijdragen slechts zouden moeten verleend door het intermediair der gemeentebesturen. Eerst daar, waar de gemeente, met plaatselijken toestand bekend, haren beurs opende, zou ook het Rijk mogen optreden. De risico zou ten laste der gemeente moeten komen.

Tot meerderen waarborg, dat de Rijksfinanciën slechts dan ten dienste zullen worden gesteld wanneer er werkelijk behoefte aan is, wordt vooreerst een uit 3 leden samengesteld en door een bezoldigden secretaris bijgestaan Rijkscollege in het leven geroepen, dat adviseert omtrent de aanvragen om voorschotten en bijdragen, toezicht houdt op het richtig gebruik daarvan, en overigens belast is met de werkzaamheden, welke het bij algemeenen maatregel van bestuur zullen worden opgedragen. In de tweede plaats zal de geldelijke steun slechts mogen worden verleend onder voorwaarden, bij algemeenen maatregel van bestuur nader te omschrijven, en zal het besluit tot verleening in de Staatscourant moeten worden openbaar gemaakt. En ten slotte moeten de voorschotten aan de gemeenten, evenals die van de gemeenten aan de particuliere vereenigingen, in vijftig gelijke annuïteiten worden afgelost.

Ten aanzien van de werkelijke bijdragen wordt deze beperking gesteld, dat zij slechts kunnen geschieden in den vorm van betaling dezer annuïteiten aan de gemeente. Ter toelichting voegde de Regeering hieraan toe, dat het hare bedoeling was het Rijk telkens zooveel annuïteitsdeelen te doen bijdragen als de gemeente zelf voor hare rekening nam. Stel dat de aflossing van het voorschot aan eene particuliere vereeniging in veertig gelijke annuïteiten zou moeten geschieden, dan zou jaarlijks $4\frac{1}{2}$ procent moeten worden gelost. Lieten de financiën der vereeniging nu geen meerdere aflossing dan $2\frac{1}{2}$ percent toe, dan zou de gemeente de helft van het overige, $\frac{4\frac{1}{2} - 2\frac{1}{2}}{2} = 1$ percent voor hare rekening

moeten nemen en het Rijk de andere helft, ook 1 percent.

Ten einde een duidelijk overzicht over het door het Rijk in dezen verrichte te verkrijgen, zouden de voorschotten aldus verleend, naar de meening der Regeering, onder hoofdstuk VII, Financiën, der Staatsbegrooting moeten gebracht worden, terwijl de annuïteiten, welke het Rijk van de gemeente zou terugontvangen, onder de middelen zouden moeten worden opgenomen. Uit den aard der zaak zouden deze tegen elkaar opwegen, maar duidelijk zou toch blijken, wat door de Regeering in dezen werd verricht. Hoofdstuk V, Binnenlandsche Zaken, zou daarentegen moeten bevatten de bijdragen, de betaling der annuïteiten of annuïteitsdeelen aan de gemeenten, zoodat hier zou worden aangegeven wat de zaak der volkshuisvesting in werkelijkheid aan het Rijk zou kosten. Hoe met geringe uitgaven betrekkelijk groote resultaten zouden kunnen worden verkregen, werd met een voorbeeld aangetoond. Verondersteld, dat ieder voorschot van eene gemeente aan eene particuliere vereeniging den Staat op 1½ percent zou komen te staan, dan zou eene jaarlijksche uitgave gedurende 40 jaar van *f* 15.000 de mogelijkheid openen om *f* 1.000.000 beschikbaar te stellen. En na 40 jaar zou deze mogelijkheid terugkeeren.

Hoe de benoodigde gelden zouden worden gevonden, zou telkens naar de omstandigheden moeten worden beoordeeld. Bij gebreke aan kasgeld zou daartoe uitgifte van vlottende schuld moeten geschieden of, bij gebleken noodzakelijkheid, eene leening gesloten worden. Uitgifte van bijzondere woning-obligatiën, waarop door sommige leden der Tweede Kamer was gezinspeeld, lag echter geenszins in de bedoeling der Regeering.

§ 9. Strafbepalingen.

In art. 161 der gemeentewet wordt aan den raad de bevoegdheid gegeven op overtreding zijner verordeningen hechtenis van ten hoogste zes dagen of geldboete van ten hoogste vijfentwintig gulden te stellen. In de practijk

was echter herhaaldelijk gebleken, dat een dergelijke geringe strafbedreiging tegen overtreding van bouwverordeningen onvoldoende waarborgt. Waar er voor de bouwondernemers dikwijls belangen op het spel staan, die op geld gewaardeerd het maximum der gestelde boete verre overtreffen, zagen velen er niet tegen op de bij de verordening gestelde voorschriften keer op keer te omgaan. Nu bovendien de gemeenten door deze wet tot meerder ingrijpen worden geroepen, mocht het dus zeer gewenscht heeten door de mogelijkheid van hoogere strafoplegging de nakoming der verordeningen beter dan totnutoe te verzekeren.

In de eerste plaats wordt daartoe voor overtreding van woningverordeningen of van het bouwverbod van art. 27 het maximum der op te leggen straf verhoogd tot twee maanden hechtenis en driehonderd gulden geldboete waartegenover het algemeene minimum van één dag hechtenis en *f* 0.50 geldboete natuurlijk blijft bestaan. De gestelde straffen geven een grens aan; de gemeenteraad kan het maximum steeds lager bepalen.

In de tweede plaats worden in deze paragraaf enkele feiten, ten aanzien waarvan geene verordeningen van gemeentewege behoeven te worden vastgesteld, als het in strijd met de vergunning van B. en W. bouwen, het nalaten der vereischte aangifte omtrent het aantal bewoners, het niet aanbrengen van de noodige verbeteringen, het niet verlaten der woning na het verstrijken van den termijn van ontruiming, in verschillende mate zelfstandig strafbaar gesteld. Eigenaardig is daarbij, dat ten aanzien van enkele feiten in afwijking van het gemeene recht en in navolging van de Engelsche woningwet van 1890 het stelsel der oploopende boete is gekozen, waarbij het maximum der straf stijgt met het aantal dagen, dat de overtreding voortduurt. Dit, omdat anders allicht de prikkel zou ontbreken, om alsnog aan het voorschrift der wet gehoor te geven. Eene andere is de regeling, getroffen in art. 17 al. 3 der

Arbeidswet, waarbij voor iederen dag der overtreding een nieuw strafbaar feit in het leven is geroepen.

Bij het strafbaarstellen van het nalaten der verbeteringen ingevolge aanschrijving van B. en W. werd het door den heer DE SAVORNIN LOHMAN een zeer onbillijke en onjuiste maatregel genoemd, den eigenaar, die het voor de verbeteringen noodige geld niet heeft en den huurder langs minnelijken weg niet heeft kunnen bewegen de bewoning te staken, strafschuldig te verklaren. Door de Regeering werden daarom ter gemoetkoming aan dit bezwaar achter „tenzij hij de bewoning heeft gestaakt" ingelascht de woorden „of de noodige maatregelen heeft genomen om haar te doen staken", zoodat geen straf tegen den eigenaar mag worden uitgesproken, die langs gerechtelijken of anderen weg althans pogingen in het werk heeft gesteld om den huurder uit zijne woning te verwijderen.

De in deze paragraaf genoemde strafbare feiten worden beschouwd als overtredingen, zoodat de kantonrechter voor de berechting is aangewezen.

§ 10. Slotbepalingen.

In deze paragraaf hebben eenige bepalingen van verschillende strekking plaats gevonden. Wat het werkingsgebied der wet betreft, is in art. 45 uitdrukkelijk voorgeschreven, dat de autonome bevoegdheid van den gemeenteraad ingevolge art. 135 der Gemeentewet ten aanzien van het onderwerp der volkshuisvesting overigens blijft gehandhaafd, onder voorbehoud natuurlijk, dat niet gehandeld wordt in strijd met de bepalingen dezer wet. Waar meermalen twijfel was gerezen omtrent des gemeenteraads bevoegdheid, om ten aanzien van de bij de wet geregelde onderwerpen aanvullingsvoorschriften te maken, verdiende uitdrukkelijke vermelding daarvan zeker alle aanbeveling. In geen geval toch mocht in het totstandkomen der Woningwet eene beperking van de macht der gemeentebesturen worden gezien.

Buiten de wet worden verder gesteld de woonwagens en woonschepen, alsmede ter tijdelijke bewoning bestemde loodsen, keeten, tenten, enz., indien hunne bewoning niet langer dan vijf jaren aanhoudt. Zoo wenschelijk, kan in die gevallen de gemeenteraad dus naar goedvinden optreden. Ten aanzien van Rijks- en provinciale woningen wordt eene onderscheiding in het leven geroepen. In het algemeen zijn ook zij aan de voorschriften der wet onderworpen; eene uitzondering moest echter worden gemaakt met betrekking tot de afmetingen der vertrekken (bv. met het oog op gevangenissen) en tot de aanschrijving tot verbetering en de onbewoonbaarverklaring, waarin geen onderworpenheid aan de gemeentebesturen kon worden geduld.

Van belang zijn voorts de artt. 46 en 47 betreffende het politierecht en de parate executie. In navolging van art. 180 der gemeentewet wordt ook hier van des raads bevoegdheid, om ook feitelijk aan zijne verordeningen uitvoering te geven, melding gemaakt. Terwijl totnutoe de daarvoor gemaakte kosten echter slechts langs den gewonen weg, door het instellen van eene vordering bij den burgerlijken rechter, konden teruggeeischt worden waardoor eene krachtige uitvoering van gemeenteverorderingen allerminst werd in de hand gewerkt, wordt nu verhaal daarvan op eenvoudige wijze mogelijk gemaakt. In overeenstemming met betreffende artikelen in het ontwerp van wet tot regeling der bevoegdheid van het administratief hooggerechtshof, aangeboden door de Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 16 September 1891, n°. 14, wordt aan het gemeentebestuur de bevoegdheid gegeven de gemaakte kosten bij dwangbevel in te vorderen. Verzet tegen het dwangbevel is toegelaten bij de arrondissements-rechtbank hetzij op grond, dat de kosten niet zijn aangewend of wel tot een geringer bedrag dan het dwangbevel aangeeft, hetzij op grond van het niet krachtens wet of verordening verschuldigd zijn van het ingevorderde bedrag. Bij de behandeling in de Tweede Kamer werd door den heer Loeff

naar aanleiding van deze voorschriften nog eens met nadruk op de wenschelijkheid van invoering der administratieve rechtspraak gewezen. Hij betoogde, dat waar de gegeven regeling in meerdere mate dan totnutoe uitoefening van het politierecht zou ten gevolge hebben, waarborg voor de rechten van het individu ook te minder gemist zou kunnen worden. In afwachting van de inrichting dezer administratieve rechtspraak beval hij daarom opdracht aan den burgerlijken rechter om te oordeelen over geschillen betreffende de rechtmatigheid dier uitoefening in dezen aan. Door de Regeering werd deze bijvoeging echter bestreden op grond dat, nu de administratieve rechtspraak in het zicht was, het niet aanging hier in omgekeerde richting publiekrechtelijke geschillen nog aan den burgerlijken rechter ter berechting op te dragen. Ten einde echter eenigszins aan het bezwaar tegemoet te komen, stelde zij in bovengemelden zin voor ten aanzien der kosten verzet tegen het dwangbevel ook toe te staan op grond van het niet krachtens wet of verordening verschuldigd zijn van het gevorderde bedrag.

De uitvoering van de bepalingen der wet wordt voorts zooveel mogelijk bevorderd door in ruimen zin vrijstelling te geven van zegelrecht en van de rechten van registratie en overschrijving. De bestaande plaatselijke verordeningen worden verklaard te vervallen 3 jaren na het tijdstip van de inwerkingtreding der wet. En zoowel aan het gemeentebestuur als aan het Rijk wordt de verplichting opgelegd elk jaar een verslag van het in zake de volkshuisvesting verrichte samen te stellen.

De inwerkingtreding der wet, welke aangehaald zal kunnen worden als Woningwet, wordt eindelijk nog afhankelijk gesteld van een nader Koninklijk besluit.

AANTEEKENINGEN OP DE ARTIKELEN.

§ 1. *Voorschriften betreffende aan woningen te stellen eischen.*

ARTIKEL 1.

1. De gemeenteraad stelt voorschriften vast betreffende de eischen, waaraan moet worden voldaan:

a. bij het bouwen van woningen,

b. bij het geheel of voor een gedeelte vernieuwen van woningen,

c. met betrekking tot bestaande niet onder *b* begrepen woningen.

2. De gemeenteraad stelt voorschriften vast nopens behoorlijke bewoning.

1. Aan den gemeenteraad wordt hier de verplichting opgelegd woningverordeningen vast te stellen, behoudens verkregen vrijstelling ingevolge ad. 4. Opzettelijk is echter niet gekozen het woord „verordeningen", maar „voorschriften", zoodat de bepalingen niet in eene afzonderlijke verordening behoeven te worden opgenomen, maar plaats kunnen vinden in eene algemeene politieverordening (Verslag M. O. blz. 10). De verplichting betreft alleen gebouwen, tot woning d. i. tot voortdurend verblijf van menschen bestemd. Worden evenwel in éénzelfde verordening voorschriften omtrent woningen en omtrent gebouwen in het algemeen gegeven, dan zijn alleen de eerste aan de goedkeuring van Gedeputeerde

Staten onderworpen (art. 7, lid 1). In het O. O. was aan de voorschriften omtrent woningen de beperking gesteld, dat zij moesten worden vastgesteld „in het belang van gezondheid en veiligheid", en aan die omtrent behoorlijke bewoning, dat zij moesten worden vastgesteld „in het belang van gezondheid en zedelijkheid". In tegenstelling met art. 135 der gemeentewet, waarin aan den raad de bevoegdheid wordt gegeven verordeningen vast te stellen in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid, was het woord „openbare" daarbij weggelaten, omdat dit meermalen tot eene te nauwe begrenzing der gemeentelijke bevoegdheid had aanleiding gegeven. Naar aanleiding van de in het V. gemaakte opmerkingen, werden de uitdrukkingen „in het belang van gezondheid en veiligheid" en „in het belang van gezondheid en zedelijkheid" echter geschrapt, omdat in de practijk geene grens tusschen aldus vast te stellen voorschriften en voorschriften, die bv. in het belang van welstand zouden worden gegeven, ware te trekken (Verslag blz. 10). Een amendement van den heer KARNEBEEK om ze weer in de wet te plaatsen, werd verworpen (H. II blz. 1239).

2. De in het eerste lid vermelde eischen hebben betrekking op den bouw der woning, die in het tweede lid op de bewoning afgescheiden van den bouw, de inrichting der woning, de reiniging daarvan, het aantal bewoners enz. Voorschriften in den laatsten zin zijn noodzakelijk, omdat eene goed gebouwde woning, die met bewoners overkropt wordt of door onvoldoende reiniging in een staat van vervuiling verkeert, hetzelfde gevaar oplevert als een slecht gebouwde woning.

De eischen omtrent den bouw kunnen betrekking hebben *a.* op geheel nieuw te bouwen woningen, *b.* op geheel of voor een gedeelte te vernieuwen woningen, welke uitdrukking voor de oorspronkelijke „geheele of gedeeltelijke vernieuwing van woningen" werd in de plaats gesteld om duidelijk te maken, dat kleine herstellingen niet werden bedoeld, en *c.* op bestaande woningen, ook zonderdat zij geheele of gedeeltelijke vernieuwing ondergaan. Ten aanzien van bestaande woningen hadden de gemeentebesturen nog zelden ingegrepen. Slechts een enkele maal was aansluiting aan de waterleiding of het hebben van een beerput voorgeschreven.

ART. 2.

1. De voorschriften, in artikel 1 bedoeld, kunnen verschillend zijn naar gelang van den aard en de bestemming der woningen, alsmede van hare ligging.

2. Bij die voorschriften kunnen eischen worden gesteld omtrent de zuivering van ongedierte, de afscheiding van slaapplaatsen, het aantal woningen in een zelfde gebouw in verband met de inrichting van dat gebouw, alsmede omtrent het aantal bewoners in verband met de ruimte der vertrekken.

3. De eischen omtrent het aantal bewoners in verband met de ruimte der vertrekken blijven buiten toepassing ten aanzien van woningen, waarin:

a. geene andere personen wonen dan die haar reeds bewoonden bij het indienen van de verordening, waarbij de eischen worden gesteld;

b. de overschrijding het gevolg is van vermeerdering van het gezin door geboorte of door wederopneming van tijdelijk elders gevestigde leden na het tijdstip, waarop de woning door het gezin betrokken werd.

4. Onder gezin zijn begrepen de bloed- en aanverwanten, die volgens de artikelen 376—378 en artikel 383 van het Burgerlijk Wetboek in de termen kunnen vallen om op onderhoud aanspraak te maken.

---

1. Ten einde onzekerheid te voorkomen, wordt in het eerste lid uitdrukkelijk gezegd, dat verschillende voorschriften voor verschillende categorieën van woningen kunnen worden in het leven geroepen. Niet alleen wordt hierdoor mogelijk gemaakt de bebouwde kom in verschillende zonen te verdeelen en daarop meerdere of mindere strenge bepalingen van toepassing te verklaren, maar ook kunnen afzonderlijke voorschriften gegeven worden naar gelang de woningen aan eene breede of smalle

straat of op een hoek gelegen zijn. Door de Regeering werden als voorbeeld nog genoemd afzonderlijke reglementen voor hofjes en kazernewoningen. Door den heer DE WAAL MALEFIJT werd een amendement voorgesteld om hier van de onderscheiding tusschen woningen, die verhuurd en die door de eigenaars zelve bewoond worden, uitdrukkelijk melding te maken. Door de Regeering werd de toevoeging echter bestreden op grond, dat de toestand zeer wisselende is, de woning, die heden door den eigenaar wordt bewoond, morgen verhuurd wordt, en bovendien, omdat evengoed als huurders zij, die bij den eigenaar inwonen, tegen slechte woningtoestanden beschermd dienen te worden. Het amendement werd met 49 tegen 27 stemmen verworpen. (H. II blz. 1246) Overbodig is het bijna te zeggen, dat de bevoegdheid van den gemeenteraad om voor eigen en gehuurde woningen verschillende voorschriften vast te stellen, blijft bestaan.

2. kunnen, 2e lid. In het tweede lid wordt van de bevoegdheid, niet van eene verplichting, om aangaande bepaalde punten, de bewoning betreffende, voorschriften vast te stellen, melding gemaakt. De zuivering van ongedierte en het aantal bewoners in verband met de ruimte der vertrekken worden hier uitdrukkelijk genoemd, omdat dergelijke voorschriften in eene verordening der gemeente Utrecht bij Koninklijk besluit van 12 Juli 1897 (Stb. 175) waren vernietigd met de overweging dat: „al moge bewijsbaar zijn, dat de gezondheid der bewoners onder overbevolking en besmetting met ongedierte lijdt, een en ander in elk geval behoort tot hunne bijzondere gezondheidszorg en hieromtrent noch bij de gemeentewet, noch bij eenige andere wet, eenige bevoegdheid aan de gemeentebesturen is toegekend." Hiertegen wenschte men te reageeren, ook omdat uit onderzoekingen van lateren tijd was gebleken, dat tusschen het belang der maatschappij en dat van het individu in dezen nauwer verband bestaat, dan men oppervlakkig zou vermoeden; een weinig ongedierte kan de overbrenger zijn van smetstof, voldoende om een epidemie te doen uitbreken. (M. v. T. op art. 2.) Door den heer PASTOORS werd nog ingediend en werd met 45 tegen 32 stemmen aangenomen een amendement, om hier uitdrukkelijk melding te maken van „het aantal woningen in een zelfde gebouw in verband met de inrichting van dat gebouw", ten doel hebbende op het euvel der vele huisgezinnen

herbergende kazernewoningen de aandacht te vestigen. Verworpen werd daarentegen een amendement van de heeren VAN KOL, SCHAPER en TROELSTRA, om tot het vaststellen van voorschriften omtrent overbevolking te verplichten. Waar dergelijke voorschriften nog slechts in enkele gemeenteverordeningen voorkwamen, meende de Regeering, dat eene imperatieve bepaling niet gewenscht was.

De in het tweede lid genoemde punten zijn eindelijk slechts voorbeelden. Uitdrukkelijk werd door de Regeering gezegd, dat geene beperking was bedoeld. (H. II blz. 1243.)

3. Het derde en vierde lid hebben ten doel bij verordeningen betreffende overbevolking met bestaande toestanden en met de eenheid van het gezin rekening te doen houden. Ook met overschrijding van het gestelde getal mogen familieleden in de rechte linie nog steeds in de woning opgenomen worden. Wel is dus bv. geoorloofd opneming van eene dochter-dienstbode, die hare betrekking verloor, niet die van een broeder of zuster. Volgens de woorden der wet behoort ook een zoon, die trouwt, nog tot het gezin zijner ouders en zal dus ongetwijfeld ook hij met vrouw en kinderen nog opgenomen kunnen worden. De Regeering liet zich echter uit in anderen zin; volgens haar behoorde een zoon, die trouwde, niet tot het gezin zijner ouders (Verslag M. blz. 13).

ART. 3.

1. Ten aanzien van geheel of voor een gedeelte te vernieuwen of nieuw te bouwen woningen of als woning in gebruik te nemen gebouwen of gedeelten van gebouwen worden door den gemeenteraad voorschriften vastgesteld betreffende:

a. de plaatsing van de gebouwen ten opzichte van den openbaren weg en van elkander,

b. het hoogtepeil van den vloer der beneden-woonvertrekken en de hoogte van de gebouwen,

c. de afmetingen der ter bewoning in te richten vertrekken en van trappen en portalen,

d. privaten,

e. beschikbaarheid van drinkwater,

f. voorkoming van brandgevaar,

g. voorkoming van vochtigheid,

h. hechtheid van fundamenten, muren, vloeren, trappen, zolderingen en dak,

i. verwijdering van rook, water en vuil,

j. toevoer van licht en lucht.

2. Ten aanzien van de vernieuwing van een gedeelte eener woning worden alleen die voorschriften van toepassing verklaard, die met het te vernieuwen gedeelte verband houden.

3. Ten aanzien van bestaande niet onder het eerste lid begrepen woningen worden door den gemeenteraad voorschriften vastgesteld betreffende de in het eerste lid onder *e*—*j* vermelde punten.

---

1. In dit artikel worden de punten opgenoemd, ten aanzien waarvan vaststelling van voorschriften verplichtend is, terwijl natuurlijk regeling van andere punten allerminst is uitgesloten. In de gemeenteverordeningen moeten dergelijke voorschriften worden opgenomen, tenzij ingevolge art. 4 door Gedeputeerde Staten vrijstelling is verleend. Ook voor het in gebruik nemen van woningen moeten voorschriften worden gegeven. Aangenomen zal daarbij zeker moeten worden, dat de voorschriften ook zullen gelden voor het geval, dat eene woning in twee of meer afzonderlijke woningen wordt gesplitst, omdat dan in gebruik genomen wordt een gedeelte van een gebouw, laatstelijk niet als woning gebezigd (zie art. 5, 1ste lid). Uit den aard der zaak zullen de voorschriften ten aanzien van nieuwe en te vernieuwen woningen en ten aanzien van het als woning in gebruik te nemen van gebouwen dezelfde moeten zijn.

2. privaten, 1e lid *d.* Een amendement van den heer KERDIJK, om voorschriften dienaangaande ook voor bestaande woningen

verplichtend te maken, werd verworpen. (H. II blz. 1260). De bevoegdheid der gemeentebesturen om dergelijke voorschriften te maken blijft natuurlijk bestaan.

beschikbaarheid van drinkwater, 1e lid *e*. Volgens de Regeering moet dit in ruimen zin worden opgevat, zoodat b.v. de nabijheid van een bron of put reeds aan den eisch voldoet (Verslag M. blz. 15).

hechtheid van fundamenten enz., 1e lid *h*. Verworpen werd een amendement van den heer VAN DE VELDE om als afzonderlijk punt te noemen „*k*. de eischen te stellen aan bij den bouw te bezigen materialen" (H. II blz. 1260). Intusschen zal men ook bij het hier genoemde punt eischen aan bepaalde materialen kunnen stellen. In dien zin valt bv. in de Rotterdamsche politieverordening te lezen: „Het trasraam moet samengesteld worden van harde klinkersteenen in sterke tras- of cementmortel. De trasmortel moet bestaan uit gelijke deelen tras en kalk. De cementmortel moet bestaan uit één deel cement en twee deelen zand".

vuil, 1e lid *i*. Onder vuil zijn begrepen faecaliën (H. II blz. 1251).

3. Het tweede lid is het gevolg van de overneming door de Regeering van het amendement-KUIJPER Wordt dus slechts een der vertrekken in een gebouw vernieuwd, dan zullen de voorschriften omtrent de afmetingen enz. alleen op dit vertrek van toepassing zijn, niet op het overige deel der woning (H. II blz. 1259).

4. Ook ten aanzien van bestaande woningen moeten voorschriften gegeven worden, echter slechts betreffende een gedeelte der in het eerste lid genoemde punten. De eischen kunnen dan echter lager gesteld worden dan ten aanzien van nieuwe en te vernieuwen woningen. Door wijziging der redactie heeft men dit duidelijk trachten te doen uitkomen (H. II blz. 1247).

ART. 4.

1. Met betrekking tot een of meer der in artikel 3 vermelde punten kan door Gedeputeerde Staten, den inspecteur, belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting,

gehoord, bij een met redenen omkleed besluit vrijstelling worden verleend, hetzij voor alle woningen, hetzij naar gelang van haren aard, bestemming of ligging voor sommige.

2. Door Gedeputeerde Staten kan, den inspecteur gehoord, bij een met redenen omkleed besluit vrijstelling worden verleend van de verplichting tot het vaststellen van voorschriften nopens behoorlijke bewoning.

3. De vrijstelling, bedoeld in het eerste en in het tweede lid, wordt voor niet langer dan vijf jaren verleend op aanvrage van den gemeenteraad en kan, den inspecteur gehoord, op aanvrage van den gemeenteraad, bij een met redenen omkleed besluit worden verlengd, telkens voor een bepaalden tijd, vijf jaren niet te boven gaande.

4. Gedeputeerde Staten deelen, met overlegging van het raadsbesluit en van het advies van den inspecteur, hunne beslissing mede aan den centralen gezondheidsraad. Deze brengt daaromtrent, zoo hij termen tot vernietiging dezer beslissing aanwezig acht, een met redenen omkleed advies uit aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

5. Wordt door Ons het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, dan hebben deze opnieuw uitspraak te doen met inachtneming van Onze beslissing.

6. De artikelen 166 en 169—173 der Provinciale wet zijn ten deze van toepassing.

---

1. De vrijstelling kan door Gedeputeerde Staten slechts worden verleend op aanvrage van den gemeenteraad. Bijzondere personen, welke zoodanige vrijstelling voor hunne woningen wenschen, hebben zich dus te wenden tot het gemeentebestuur. Evenwel blijkt uit niets, dat hier zou sprake zijn van een recht van dispensatie, enkel op aanvrage van belanghebbenden te verleenen. Door den gemeenteraad zal derhalve ook zelfstandig ten aanzien van bepaalde woningen vrijstelling bij Gedeputeerde Staten kunnen worden gezocht.

2. De vrijstelling kan gegeven worden voor alle woningen gelijkelijk, maar ook voor bepaalde, bij het besluit tot vrijstelling genoemde. In het laatste geval evenwel alleen op grond van haren aard, bestemming of ligging.

3. Terwijl in het O. O. de vrijstelling geregeld was in art. 2 en op de verplichting tot vaststelling van voorschriften in het algemeen betrekking had, zoodat de woningverordening geheel zou kunnen achterwege blijven, heeft de Regeering haar later als art. 4 opgenomen en voorts de beperking gesteld, dat zij slechts ten aanzien van bepaalde punten geldt. In ieder geval dus moet binnen twee jaren na het inwerkingtreden der wet eene woningverordening tot stand komen, van hoe geringe omvang die ook zij. Alleen de verplichting tot vaststelling van voorschriften nopens behoorlijke bewoning kan voor bepaalden tijd geheel worden opgeheven.

4. inspecteur, 1e lid. Zie hierover Inleiding blz. 58 en tekst der Gezondheidswet, artt. 2 en 18—22.

5. De beslissing tot vrijstelling moet worden meegedeeld aan den centralen gezondheidsraad, welke tot vernietiging aan den Minister kan adviseeren. Volgens de van toepassing verklaarde artikelen der Provinciale wet kan de vernietiging voorts evenals anders geschieden wegens strijd met de wet of het algemeen belang en slechts worden genomen bij met redenen omkleed, in het Staatsblad te plaatsen, besluit. Deze waarborgen, dat vrijstellingen niet lichtvaardig zullen worden verleend en hooger gezag steeds voldoend toezicht zal kunnen uitoefenen, zijn het gevolg van een amendement van de heeren VAN KOL, SCHAPER en TROELSTRA, door hen voorgesteld bij de behandeling van art. 7, waar een dergelijke regeling wordt gegeven ten aanzien van de goedkeuring of niet-goedkeuring van de woningverordeningen door Gedeputeerde Staten (H. II blz. 1271 en 1298).

6. centrale gezondheidsraad, 4e lid. Zie hierover den tekst der Gezondheidswet, artt. 2 en 9—12.

ART. 5.

1. Het is verboden zonder schriftelijke vergunning van Burgemeester en Wethouders:

a. een gebouw op te richten of geheel of voor een gedeelte te vernieuwen, .

b. krachtens eenig zakelijk recht tot woning in gebruik te nemen of als eigenaar of in eenige andere hoedanigheid tot woning in gebruik te geven een gebouw of een gedeelte van een gebouw, laatstelijk niet als woning gebezigd.

2. In gemeenten, waar voorschriften met betrekking tot gebouwen zijn vastgesteld, wordt de vergunning, behoudens het bepaalde bij het eerste lid van artikel 6, alléén geweigerd op grond, dat aan die voorschriften niet wordt voldaan.

3. Een besluit tot het verleenen van voorwaardelijke vergunning of tot weigering der vergunning is altijd met redenen omkleed.

4. Van het besluit, bedoeld in het voorgaande lid, is beroep op den gemeenteraad toegelaten, volgens regelen, bij plaatselijke verordening vast te stellen.

---

1. De artt. 5 en 6 hadden in het O. O. slechts betrekking op voor woning bestemde gebouwen. Wegens moeilijkheden, welke onderscheiding tusschen gebouwen in het algemeen en woningen in de practijk zeker zouden opleveren, is bij Nota van wijziging het vereischte van vergunning voor elk gebouw noodzakelijk gemaakt.

gebouw, 1e lid. Onder dit begrip vallen niet kooien, hokken, bergplaatsen en dergelijk getimmerten. (M. v. A. I blz. 421.)

2. zonder schriftelijke vergunning, 1e lid. Volgens de jurisprudentie van den Hoogen Raad is het niet-hebben der vergunning een element van het strafbare feit, dat door het Openbaar Ministerie bewezen moet worden. Op het zonder schriftelijke vergunning van B. en W. of zonder nadere goedkeuring met afwijking van het bouwplan, overeenkomstig hetwelk de vergunning is verleend, bouwen wordt door art. 38 hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden gesteld. De verzoekschriften en vergunningen, hier bedoeld, zijn ingevolge art. 48 vrij van zegel en van de formaliteit van registratie.

3. geheel of voor een gedeelte te vernieuwen, 1e lid *a*. Deze uitdrukking werd gekozen om te doen uitkomen, dat kleine herstellingen niet worden bedoeld.

4. Eerste lid *b*. De bedoeling hiervan is ook bij het in gebruik nemen als woning van een gebouw of een gedeelte van een gebouw toezicht van B. en W. noodzakelijk te maken, doch daarbij den huurder buiten aansprakelijkheid te houden. Om hieraan voldoende uitdrukking te geven, werd aangenomen een amendement van den heer VAN STYRUM, om in plaats van de door de Regeering voorgestelde woorden „als eigenaar of vruchtgebruiker tot woning in gebruik te nemen of te geven een gebouw of een gedeelte van een gebouw" te plaatsen „krachtens eenig zakelijk recht tot woning in gebruik te nemen of als eigenaar of in eenige andere hoedanigheid tot woning in gebruik te geven". De woorden „in eenige andere hoedanigheid" doelen hier op vruchtgebruikers, administrateurs, voogden enz. (H. II blz. 1263 en 1264).

5. laatstelijk niet als woning gebezigd, 1e lid *b*. Deze woorden, welke ook in het O. O. voorkwamen, werden later gewijzigd in „voor een ander doel bestemd" maar hersteld door een amendement van den heer DE SAVORNIN LOHMAN, hetwelk door de Regeering werd overgenomen. De wijziging was aangebracht naar aanleiding van eene opmerking in het V., dat bij de gekozen redactie geene vergunning zou behoeven hij, die een pakhuis bouwt, dit niet als zoodanig bezigt en het later als woning in gebruik neemt. Het gebouw ware dan immers in het geheel niet gebezigd. De heer DE SAVORNIN LOHMAN deze zienswijze niet deelende, verklaarde zich evenwel voor de oorspronkelijke redactie ten einde aan een ook door den heer DE VISSER geopperd bezwaar te gemoet te komen. Gevreesd was nl., dat telkens wanneer een pakkamer als slaapvertrek, een schoollokaal als woonkamer werd in gebruik genomen, vergunning zou noodzakelijk zijn. Werd echter nu „niet-gebezigd zijn als woning" vereischte, dan zou daarmee meer worden te kennen gegeven, dat niet toevoeging van een enkel vertrek aan eene bestaande woning, maar tot woning in gebruik geving van een op zich zelfstaand gedeelte van een gebouw bedoeld werd. Eerst wanneer een afzonderlijk deel van een gebouw aan een nieuwen huurder in gebruik werd gegeven, zou het voorschrift in werking mogen treden (H. II blz. 1267, 1269 en 1270).

Deze bedoeling had m. i. echter reeds gelezen kunnen worden in de woorden „tot woning in gebruik te nemen". Het spreekt overigens van zelf en volgt uit art. 45, dat eene gemeenteverordening ook buiten deze gevallen vergunning van B. en W. kan eischen.

Op het eerste lid was nog ingediend een amendement-DE KLERK, ten doel hebbende eene afzonderlijke vergunning te eischen voor het in gebruik nemen van een nieuw gebouw, zooals in sommige gemeenten reeds was voorgeschreven, omdat gebleken was, dat te vroege bewoning van nieuwe gebouwen gevaar voor de gezondheid oplevert. Het werd echter met 69 tegen 14 stemmen verworpen (H. II blz. 1265 en 1270).

5. Naar aanleiding van den wensch, in het V. geuit, is van het besluit van B. en W. betreffende de vergunning beroep op den gemeenteraad voorgeschreven. Voor alle gemeenten is het beroep verplichtend gesteld. Alleen zal eene plaatselijke verordening, o. a. met het oog op de termijnen, eenige nadere regelen moeten stellen.

6. In het O. O. was nog opgenomen de bepaling, dat aan de vergunning als voorwaarde zou kunnen worden verbonden het betalen van eene bijdrage in de kosten van bestrating, rioleering, verlichting en aanleg van waterleiding. Wegens moeilijkheden, welke men bij de uitwerking door de gemeentebesturen vreesde, werd zij echter ingetrokken. Een dergelijk voorschrift mocht zeker ook volkomen overbodig heeten, daar art. 240 *j* der gemeentewet reeds dezelfde bevoegdheid geeft. Aanbeveling had evenwel verdiend, in de Woningwet melding te maken van eene mogelijke vermindering dezer bijdragen voor arbeiderswoningen ter bevordering van den bouw daarvan. Ook zonder dat zullen de gemeentebesturen zeker dezen maatregel kunnen nemen, maar de aandacht ware er alsdan op gevestigd.

ART. 6.

1. Voorzoover eene verordening met betrekking tot gebouwen Burgemeester en Wethouders daartoe uitdrukkelijk bevoegd verklaart, kunnen zij:

a. nadere eischen vaststellen ten opzichte van in die verordening bepaaldelijk aangewezen punten;

b. vrijstelling verleenen van het voldoen aan in die verordening bepaaldelijk omschreven eischen.

2. In het geval, omschreven sub *a* van het voorgaand lid, is beroep op den gemeenteraad toegelaten, volgens regelen, bij plaatselijke verordening vast te stellen.

3. Van het besluit van den gemeenteraad wordt door Burgemeester en Wethouders onverwijld kennis gegeven aan hem, die het beroep heeft ingesteld.

4. Wijkt het besluit van den gemeenteraad van dat van Burgemeester en Wethouders af, dan geldt bedoelde kennisgeving als eene door Burgemeester en Wethouders verleende vergunning.

---

1. nadere eischen vaststellen, 1e lid a. Aan de onzekerheid, of en zoo ja, in hoeverre de gemeenteraad een gedeelte van hare bevoegdheid aan B. en W. kan overdragen wordt, wat de bouwpolitie betreft, hier een einde gemaakt. Vooral op dit gebied was gebleken, dat de gemeenteraad voldoende kennis omtrent alle technische punten, welke bij eene bouwverordening ter sprake komen, mist. Bovendien moeten onderdeelen daarvan dikwijls wijziging ondergaan, wat bij door B. en W. gegeven voorschriften gemakkelijker gaat. B. en W. kunnen nu ook hunne voorschriften in eene algemeene regeling neerleggen, terwijl deze vroeger in afzonderlijke besluiten schuil gingen.

De gemeenteraad moet B. en W. nog uitdrukkelijk bevoegd verklaren en in de verordening behooren verder de punten, waaromtrent nadere eischen kunnen worden vastgesteld, bepaaldelijk te worden opgenoemd. Deze punten kunnen andere zijn dan in art. 3 vermelde. In het O. O. was als vereischte nog gesteld, dat in de verordening ook zouden moeten genoemd worden de gevallen, waarin door B. en W. nadere eischen zouden kunnen worden gesteld. Nadat in het V. daartegen bezwaren waren ingebracht, werd het door de Regeering geschrapt (V. blz. 16). Noodzakelijk is nu dus slechts, dat in de verordening min of

meer nauwkeurig worde aangewezen, omtrent welk deel der voorschriften nadere eischen kunnen worden gesteld. Tot eene algemeene opdracht aan B. en W. om nader te regelen is de bevoegdheid in elk geval afgesneden.

2. beroep op den gemeenteraad, 2e lid. Ook omtrent de nadere eischen kunnen belanghebbenden bij het verleenen van voorwaardelijke vergunning of bij weigering der vergunning bij den gemeenteraad in hooger beroep komen. Het beroep kan zich gronden zoowel op het feit dat het besluit van B. en W. is in strijd met wet of verordening als op het feit, dat het is in strijd met het algemeen belang of de billijkheid (Verslag M. blz. 17). Evenwel zullen deze eischen met het afwijkende besluit van den gemeenteraad nog niet uit de wereld zijn. Moreel zullen B. en W. zich dus wel verplicht achten daarin overeenkomstig het gemeenteraadsbesluit wijziging aan te brengen.

3. vrijstelling verleenen, 1e lid b. De gemeenteraad kan aan B. en W. de bevoegdheid tot dispensatie geven, maar deze ook aan zich houden. Hooger beroep van weigering der vrijstelling door B. en W. is niet toegelaten, ondat men daarvoor niet zoo veel reden vond als bij het opleggen van een last (Verslag M. 17). In het oog dient voorts te worden gehouden, dat de vrijstelling slechts mag worden verleend voor een concreet geval op verzoek van den belanghebbenden persoon en slechts mag betreffen dezen persoon. In de gemeenteverordening zal dus b. v. niet mogen worden geschreven, dat B. en W. onder bepaalde omstandigheden den door den gemeenteraad gestelden regel uit eigen beweging mogen opheffen of wijzigen. Dit laatste zou de grenzen van het dispensatierecht te buiten gaan en evenmin kunnen worden opgevat als het stellen van nadere eischen. Nu art. 6, lid 1, eenmaal eenen grens trekt, zal deze niet overschreden mogen worden.

Art. 7.

1. De besluiten tot vaststelling, aanvulling, wijziging of intrekking van de in artikel 1 bedoelde voorschriften zijn aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten aan wie zij binnen tweemaal 24 uren na de vaststelling worden toegezonden onderworpen. De goedkeuring betreft,

zoo zij aan eene verordening in haar geheel wordt verleend, alleen die voorschriften, welke aan goedkeuring onderworpen zijn. De artikelen 196 en 197 der Gemeentewet zijn ten deze van toepassing met dien verstande, dat de daar genoemde termijn wordt gesteld op twee maanden.

2. Alvorens te beslissen winnen Gedeputeerde Staten het advies van den inspecteur in.

3. Het besluit van Gedeputeerde Staten, waarbij de goedkeuring wordt geweigerd, is altijd met redenen omkleed. Van dit besluit kan de gemeenteraad binnen 30 dagen, te rekenen van de dagteekening der beslissing van Gedeputeerde Staten, bij Ons voorziening vragen. Artikel 201 der Gemeentewet is ten deze van toepassing.

4. Gedeputeerde Staten deelen, met overlegging van het raadsbesluit en van het advies van den inspecteur, hunne beslissing mede aan den centralen gezondheidsraad. Deze brengt daaromtrent, zoo hij termen tot vernietiging dezer beslissing aanwezig acht, een met redenen omkleed advies uit aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

5. Wordt, buiten het geval van voorziening bedoeld in het derde lid, door Ons het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, dan hebben deze opnieuw uitspraak te doen met inachtneming van Onze beslissing.

6. De artikelen 166 en 169—173 der Provinciale wet en de artikelen 166, 168, 172 en 174—177 der Gemeentewet zijn ten deze van toepassing, met dien verstande, dat de afkondiging geschiedt binnen veertien dagen na dagteekening van het besluit, waarbij de goedkeuring wordt verleend en dat het formulier van afkondiging bij algemeenen maatregel van bestuur wordt vastgesteld.

---

1. Zie over het beginsel van de artt. 7 en 8 Inleiding blz. 50—53.

De Gedeputeerde Staten hebben de woningverordeningen zoowel te toetsen aan de wet als aan het algemeen belang en de billijkheid. Uitdrukkelijk heeft men hier voorzien het geval, dat

de voorschriften worden opgenomen in eene algemeene politieverordening. De goedkeuring heeft dan alleen betrekking op de ingevolge art. 1 vastgestelde. Bezwaren zal deze samenkoppeling evenwel kunnen opleveren, nu lid 6 voor deze voorschriften een afzonderlijk formulier van afkondiging in het uitzicht stelt. Ingevolge de artt. 196 en 197 der gemeentewet, welke hier met eene geringe wijziging van toepassing zijn verklaard, moeten de Gedeputeerde Staten voorts binnen twee maanden eene beslissing nemen. Doen zij dat niet, dan worden zij geacht het besluit te hebben goedgekeurd.

2. Aangenomen werd, bij amendement van de heeren ASCH VAN WIJK (Ede), DE WAAL MALEFIJT en VAN DE VELDE, om aan den gemeenteraad, evenals bij zijne financieele, aan goedkeuring onderworpen, besluiten, beroep van de door Gedeputeerde Staten genomen beslissing bij de Koningin toe te kennen (H. II blz. 1298). Ook deze voorziening kan zoowel op aan de wet als aan het algemeen belang en de billijkheid ontleende bezwaren betrekking hebben. Volgens art. 201 der gemeentewet moet de beslissing van de Koningin binnen twee maanden bij met redenen omkleed besluit worden gegeven.

3. Ook zelfstandig kan de beslissing van Gedeputeerde Staten door de Koningin vernietigd worden. De vernietiging geschiedt dan echter slechts, evenals in gewone gevallen, wegens strijd met de wet of met het algemeen belang (Verslag M. blz. 18). Ten einde de aandacht der Regeering steeds op dergelijke gevallen van strijd te doen vestigen, is mededeeling der beslissing van Gedeputeerde Staten aan den centralen gezondheidsraad en advies van dezen omtrent gewenschte vernietiging voorgeschreven. De uitvoering der wet is opgedragen aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

4. Ingevolge de van toepassing verklaarde artt. 166, 168, 172 en 174—177 der gemeentewet zullen ook de woningverordeningen door de commissie voor de strafverordeningen ontworpen en op de wijze, bij plaatselijke verordening te bepalen, afgekondigd moeten worden; treden zij in werking op den derden dag na die afkondiging; liggen gedurende drie maanden op de secretarie der gemeente voor een ieder ter lezing; en worden, hetzij in druk, hetzij in afschrift, tegen betaling der kosten algemeen verkrijgbaar gesteld.

ART. 8.

1. Indien binnen twee jaren na het in werking treden dezer wet geene voorschriften, als bedoeld in artikel 1 en goedgekeurd overeenkomstig artikel 7, tot stand zijn gekomen, noodigen Gedeputeerde Staten Burgemeester en Wethouders uit zoodanige voorschriften te ontwerpen en binnen een bepaalden termijn bij hen in te zenden.

2. Over het ingediend ontwerp winnen Gedeputeerde Staten het advies van den inspecteur in en stellen daarna zoodanige voorschriften vast, als zij tot uitvoering van de bepalingen dezer wet noodig achten.

3. Wordt door Burgemeester en Wethouders binnen den bepaalden termijn geen ontwerp ingediend, dan gaan Gedeputeerde Staten, den inspecteur gehoord, zelfstandig tot vaststelling van de voorschriften over.

4. De besluiten, door Gedeputeerde Staten ingevolge het tweede en derde lid vastgesteld, zijn aan Onze goedkeuring onderworpen.

5. Bij de toezending van de vastgestelde en door Ons goedgekeurde voorschriften leggen Gedeputeerde Staten aan den gemeenteraad over het advies van den inspecteur, alsmede het ontwerp van Burgemeester en Wethouders, indien dit binnen den gestelden termijn is ingekomen.

6. De door Ons goedgekeurde voorschriften worden door Burgemeester en Wethouders binnen veertien dagen, nadat zij die van Gedeputeerde Staten hebben ontvangen, afgekondigd, met inachtneming van het bij algemeenen maatregel van bestuur vastgestelde formulier. De artikelen 172, 174, 175, eerste lid, en 176 der Gemeentewet zijn ten deze van toepassing.

7. De gemeenteraad is bevoegd de door Gedeputeerde Staten vastgestelde voorschriften aan te vullen, te wijzigen of in te trekken. De bepalingen van artikel 7 zijn daarbij van toepassing.

8. Zijn Gedeputeerde Staten, den inspecteur gehoord, van oordeel, dat aanvulling, wijziging of intrekking van voorschriften, als bedoeld in artikel 1, noodzakelijk is, zoo noodigen zij, met overlegging van het advies van den inspecteur, den gemeenteraad uit tot die aanvulling, wijziging of intrekking over te gaan.

9. Voor zoover medewerking hiertoe door den raad wordt geweigerd kunnen Gedeputeerde Staten, Burgemeester en Wethouders gehoord, na verloop van zes maanden sedert de in het voorgaande lid vermelde uitnoodiging, met Onze goedkeuring die voorschriften aanvullen, wijzigen of intrekken.

---

1. Binnen twee jaren na het inwerkingtreden der wet moet niet alleen de verordening door den gemeenteraad zijn vastgesteld, maar moet zij ook door Gedeputeerde Staten zijn goedgekeurd en, bij door den gemeenteraad ingesteld beroep, de beslissing van de Koningin zijn gevallen. Is dit binnen dien termijn niet geschied, dan worden B. en W. tot het ontwerpen van zoodanige voorschriften uitgenoodigd. Volgens het O. O. zouden Gedeputeerde Staten dan reeds dadelijk zelfstandig tot het vaststellen der voorschriften kunnen overgaan. Naar aanleiding van het door de C. v. V. bij het M. O. gevoerde betoog, dat bij gebleken onwil van den gemeenteraad evenals in art. 126 der gemeentewet de uitvoering der wet beter aan B. en W. ware op te dragen, werd het artikel door de Regeering in dien zin gewijzigd, dat, alvorens zelfstandig tot het geven van voorschriften over te gaan, Ged. Staten in elk geval het advies van het college van B. en W. hebben in te winnen. (Verslag M. O. blz. 19.)

De aldus door Gedeputeerde Staten vastgestelde voorschriften behoeven weer goedkeuring door de Koningin en gelden dan als door den gemeenteraad vastgestelde verordeningen.

2. Evenals de vaststelling geschiedt ook de aanvulling, wijziging en intrekking der voorschriften door den gemeenteraad onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten. Tot het laatste kunnen Gedeputeerde Staten ook zelfstandig onder goedkeuring van de Koningin overgaan, echter niet dan na den gemeenteraad daartoe te hebben aangemaand.

3. Aan B. en W. wordt de verplichting opgelegd de door Gedeputeerde Staten vastgestelde voorschriften af te kondigen. Het formulier daarvoor zal weer bij algemeenen maatregel van bestuur worden voorgeschreven. Overigens worden eenige artikelen der gemeentewet, welke op afkondiging, inwerkingstelling, bekendmaking enz. betrekking hebben, toepasselijk verklaard.

---

§ 2. *Aangifte omtrent het aantal bewoners.*

ART. 9.

1. Verhuurders van woningen, welke drie of minder ter bewoning bestemde vertrekken bevatten, zijn, onverschillig of de woning op zich zelve een gebouw vormt dan wel van een gebouw deel uitmaakt, verplicht bij het bestuur der gemeente, waarin de woning is gelegen, binnen een door het gemeentebestuur vast te stellen termijn, aangifte te doen van:

a. hunnen naam, hunne voornamen en woonplaats;

b. de ligging, zoo mogelijk met aanduiding van straat en nummer, van het gebouw, waarin zich de woning bevindt;

c. het aantal vertrekken der woning;

d. het aantal der bewoners met vermelding van naam en beroep.

2. Onder verhuurders worden verstaan de personen, die hetzij voor zich zelven hetzij in eenige hoedanigheid eene woning schriftelijk of mondeling verhuren.

3. De eerste aangiften geschieden binnen den door het gemeentebestuur vastgestelden termijn, uiterlijk twee jaren na het in werking treden dezer wet.

4. Verhuurders, in het eerste lid vermeld, zijn voorts verplicht nieuwe aangifte te doen binnen eene maand nadat de woning door een nieuwen huurder is betrokken tenzij deze inmiddels de bewoning heeft gestaakt.

5. Binnen vier jaren na het in werking treden dezer wet wordt bij algemeenen maatregel van bestuur volgens daarbij vast te stellen regelen, met betrekking tot kostgangers en daarmede gelijkgestelden, verplichting tot aangifte opgelegd aan hen, bij wie bedoelde personen inwonen.

6. De modellen voor de aangiften worden vastgesteld door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

7. De formulieren van aangifte worden ter gemeentesecretarie kosteloos verkrijgbaar gesteld.

8. Geene andere formulieren dan bedoeld in het voorgaand lid mogen worden gebezigd.

9. Bij algemeenen maatregel van bestuur worden nadere voorschriften vastgesteld betreffende de inrichting van registers van aangifte.

---

1. De verplichte aangifte van verhuurders is opgenomen in navolging van het Hessische: „Gesetz, die polizeiliche Beaufsichtigung van Miethwohnungen und Schlafstellen betreffend" van 1 Juli 1893. Het doel is een nieuw middel aan de hand te geven om tegen de voor gezondheid en zedelijkheid schadelijke overbevolking te waken. Niet alleen strekt het om bestaande voorschriften te handhaven, maar vooral om bouwstoffen te leveren voor de beoordeeling of eene verordening noodig is en hoe die verordening moet worden ingericht. In het O. O. was de verplichting beperkt tot gemeenten met meer dan 20.000 zielen, maar tengevolge van het M. O., waarbij op het noodzakelijke van deze bepaling juist voor kleine gemeenten, waar goed ingerichte bevolkingsregisters ontbreken, was gewezen, werd zij tot eene algemeene gemaakt. (Verslag M. O. blz. 21.)

2. drie of minder ter bewoning bestemde vertrekken, 1e lid. Door de Regeering werd het eerste lid aldus gewijzigd in plaats van de oorspronkelijk gestelde „minder dan drie". (Verslag blz. 20 en 21). Het amendement van de heeren VAN KOL, SCHAPER en TROELSTRA om „drie" te veranderen in „vier" werd verworpen. (H. II blz. 1310.) Over de vraag of de vertrekken ter bewoning bestemd zijn, beslist het feit van de

inrichting der woning op het tijdstip der verhuring. Op de feitelijke wijze van bewoning en bestemming der vertrekken door den huurder behoeft bij de aangifte geen acht te worden geslagen. (Verslag M. blz. 21)

8. hetzij voor zich zelven hetzij in eenige hoedanigheid, 2e lid. Deze woorden hier hebben dezelfde beteekenis als in art. 5, lid 1 *b*. In het O. O. was door de Regeering geschreven: „hetzij als eigenaars of vruchtgebruikers", waartegen het bezwaar gold, dat de verplichting alsdan niet zou rusten op erfpachters-, opstallers-verhuurders. Na de M. werden zij daarom gewijzigd in: „hetzij voor zich zelven hetzij als gemachtigden". Door den heer VAN STYRUM werd er alsnu op gewezen, dat sommige verhuurders, zooals voogden, curators, bewindvoerders voor afwezigen, niet als gemachtigden waren te beschouwen en het toch ook wenschelijk ware hen onder de uitdrukking te begrijpen. Met dit doel werd door hem een amendement tot wijziging in „hetzij in eenige hoedanigheid" voorgesteld, dat door de Regeering werd overgenomen. (H. II blz. 1307.)

4. Eene algemeene aangifte door alle verhuurders van woningen behoeft slechts te geschieden binnen de eerste twee jaren na de inwerkingtreding der wet. Om een blijvend beeld van den toestand te verkrijgen is daarenboven eene nieuwe aangifte voorgeschreven bij betrekking door eenen nieuwen huurder. Op wisseling der bewoners bij denzelfden huurder behoeft dus geen acht te worden geslagen.

5. kostgangers, 5e lid. Verplichte aangifte van kostgangers werd eerst na den daartoe in het V. geuiten wensch in de wet opgenomen. Aangezien weinig gemeenten zich nog hadden bezig-gehouden met het euvel der overbevolking door kostgangers en eene bijzondere regeling daarvan gewenscht scheen, werd de verplichting hiervan tot een binnen vier jaren vast te stellen algemeenen maatregel van bestuur opgeschort. Aan den wensch dezelfde verplichting op te leggen aan slaapsteehouders werd niet voldaan, omdat het daarbij geene eigenlijke woningtoestanden betreft. (Verslag blz. 20.)

ART. 10.

Burgemeester en Wethouders brengen vóór den 15den van elke maand de opgaven, in de afgeloopen maand ontvangen, ter kennis van de gezondheidscommissie.

---

1. Dit voorschrift geldt ook ten aanzien van de eerste algemeene aangifte.

2 gezondheidscommissie. Zie Inleiding blz. 58 en den tekst der Gezondheidswet, artt. 2 en 23—29.

---

§ 3. *Verbetering van woningen; overbevolking.*

ART. 11.

De gezondheidscommissie wijst bij met redenen omkleed advies het gemeentebestuur de woningen aan:

a. die wegens niet-inachtneming van de voorschriften, bedoeld bij artikel 1, of uit anderen hoofde ongeschikt ter bewoning zijn, met bijvoeging van eene omschrijving der noodzakelijke verbeteringen, indien de commissie van oordeel is, dat de woning alsnog in bewoonbaren staat kan worden gebracht;

b. waarbij, ofschoon zij niet ter bewoning ongeschikt zijn, het aanbrengen van bepaaldelijk aangeduide verbeteringen noodzakelijk is;

c. waarin meer personen zijn gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is.

---

1. De aanwijzing van woningen door de gezondheidscommissie heeft ten doel, onbewoonbaarverklaring door den gemeenteraad of aanschrijving tot verbetering door B. en W. uit te lokken. Bij *a* en *b* worden onderscheiden de gevallen, dat de woning ter bewoning ongeschikt is en dat zij niet ter bewoning ongeschikt, doch noodzakelijk verbetering behoeft.

2. gezondheidscommissie. Zie hierover aant. 2 op art. 10. Terwijl de gezondheidscommissie reeds ingevolge de gezondheidswet de aandacht van het gemeentebestuur heeft te vestigen op in het belang der volksgezondheid te nemen maatregelen, wordt haar hier in het bijzonder de verplichting opgelegd onbewoonbare, verbetering behoevende en overbevolkte woningen het gemeentebestuur, d. w. z B. en W., aan te wijzen. Met hare verplichting loopt die van B. en W. ingevolge art. 16 echter evenwijdig. Noch de rol van de gezondheidscommissie, noch die van B. en W. is hier een secundaire. (Verslag M. O. blz. 22). Door wijziging van de redactie van art. 16 heeft de Regeering juist trachten duidelijk te maken, dat evenzeer als de gezondheidscommissie B. en W. verplicht zijn voortdurend hunne aandacht op dit punt te vestigen. Het advies der gezondheidscommissie heeft eene bijzondere beteekenis, omdat B. en W. ingevolge art. 13 naar aanleiding daarvan verplicht zijn een besluit te nemen.

3. of uit anderen hoofde, sub a. Deze woorden waren noodzakelijk, omdat ook gedurende de eerste twee jaren, wanneer in vele gemeenten nog geene verordeningen zijn tot stand gebracht, ingrijpen van overheidswege gewenscht kan zijn en het bovendien onmogelijk scheen alle gevallen van verwaarloozing bij verordening te voorzien. (Verslag blz. 22).

Art. 12.

1. Indien drie of meer meerderjarige ingezetenen eener gemeente bij het gemeentebestuur een met redenen omkleed bezwaarschrift indienen betreffende een of meer woningen, die, blijkens persoonlijk onderzoek hetzij wegens niet-inachtneming van de voorschriften, bedoeld bij artikel 1, hetzij uit anderen hoofde ongeschikt ter bewoning zijn, of waarbij het aanbrengen van bepaaldelijk aangeduide verbeteringen noodzakelijk is, of wel waarin meer personen zijn gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, wint het gemeentebestuur, met overlegging van het ingediende bezwaarschrift, onverwijld het advies van de gezondheidscommissie in.

2. Hetzelfde geldt, indien het hoofd van een gezin of een afzonderlijk levend persoon zoodanig bezwaarschrift indient betreffende de door hem bewoonde woning.

3. De zakelijke inhoud van het bezwaarschrift wordt door het gemeentebestuur medegedeeld aan den eigenaar der woning of aan dengene, die tot het aanbrengen der vereischte verbeteringen bevoegd is; ingeval het bezwaarschrift betreft woningen waarin meer personen zijn gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, tevens aan den bewoner, hoofd van het gezin.

4. De gezondheidscommissie geeft bij met redenen omkleed advies en met inachtneming van het voorgaand artikel, binnen eene maand kennis aan het gemeentebestuur, of zij het bezwaarschrift geheel of ten deele gegrond dan wel ongegrond oordeelt.

5. Afschrift van dit advies wordt onverwijld door Burgemeester en Wethouders gezonden aan den eersten of den eenigen onderteekenaar van het bezwaarschrift.

---

1. Het recht hier aan drie ingezetenen en den bewoner gegeven heeft eene wijdere strekking dan dat van petitie, hetwelk aan ieder ingezetene reeds krachtens art. 4 der Grondwet toekomt, daar B. en W. naar aanleiding van het ingediende bezwaarschrift tot het nemen van een met redenen omkleed besluit verplicht worden. Het werd gegeven op voorbeeld van de Engelsche woningwet van 1890 en in aansluiting met bestaande werkzaamheid in het belang der volkshuisvesting van vele particulieren.

Als waarborg voor de degelijkheid van het bezwaarschrift was door de Regeering in het O. O. als vereischte gesteld, dat de klagers zouden moeten zijn „hoofden van gezinnen of afzonderlijk levende personen", alsmede dat de klacht slechts zou mogen betreffen woningen „in de buurt gelegen". In het V. en bij de behandeling in de Tweede Kamer werd echter de opmerking gemaakt, dat de werkzaamheid van vele dames-opzichteressen van arbeiderswoningen in dat geval niet zou kunnen worden benut. Beide vereischten werden daarop door de Regeering ge-

schrapt en daarvoor in de plaats gesteld het vereischte, dat de klacht zou moeten rusten op persoonlijk onderzoek. (Verslag blz. 22 en 23 en Nota van Wijziging dd. 20 Maart 1901.)

In tegenstelling met den heer VAN KARNEBEEK, die voor overdreven ijveraars vreesde, meende de Regeering, dat, in aanmerking genomen ons volkskarakter, er eerder te weinig dan te veel gebruik van de hier gegeven bevoegdheid zou worden gemaakt. Het amendement van den heer VAN KARNEBEEK om te herstellen de woorden „hoofden van gezinnen of afzonderlijk levende personen" werd daarop met 56 tegen 5 stemmen verworpen. (H. II blz. 1315).

2. een met redenen omkleed bezwaarschrift, 1e lid. Het bezwaarschrift kan op ongezegeld papier worden geschreven. Daar motiveering geeischt wordt, moeten de gebreken van de woning in het kort worden vermeld.

3. blijkens persoonlijk onderzoek, 1e lid. Het vereischte van persoonlijk onderzoek door de klagers werd door de Regeering bij het M. O. gesteld in de plaats van het vereischte, dat de woningen zouden moeten zijn „in de buurt gelegen". Het persoonlijk onderzoek moet hebben plaats gehad door alle onderteekenaars. (H. II blz. 1313). In het bezwaarschrift moet daarvan worden melding gemaakt. Er wordt allerminst een recht tot binnentreden aan particulieren toegekend. De klacht moet berusten op persoonlijk onderzoek en dit kan alleen met instemming van het gezin zelf geschieden. (M. v. A. I blz. 14, H. I blz. 422).

4. of aan dengene, die tot het aanbrengen der vereischte verbeteringen bevoegd is, 3e lid. Zie hierover art. 14 aant. 1.

5. met inachtneming van het voorgaand artikel, 4e lid. De gezondheidscommissie dient dus voor het geval zij de woning ter bewoning ongeschikt acht, evenals bij zelfstandige aanwijzing ingevolge art. 11, eene omschrijving der noodzakelijke verbeteringen te voegen, indien zij van oordeel is dat de woning alsnog in bewoonbaren staat kan worden gebracht.

ART. 13.

1. Burgemeester en Wethouders nemen, naar aanleiding van het bij de artikelen 11 en 12 bedoeld advies binnen

eene maand na de dagteekening daarvan, een met redenen omkleed besluit.

2. Ingeval het advies der gezondheidscommissie strekt tot onbewoonbaarverklaring, zijn Burgemeester en Wethouders verplicht eene beslissing van den gemeenteraad omtrent het al of niet onbewoonbaar verklaren uit te lokken.

3. Burgemeester en Wethouders zenden binnen acht dagen een afschrift van elk ingevolge dit artikel genomen besluit aan de gezondheidscommissie en aan den eersten of den eenigen onderteekenaar van het bezwaarschrift.

---

1. een met redenen omkleed besluit, 1e lid. Blijkens de volgende artikelen kan dit besluit vierderlei strekking hebben 1°. tot uitlokking van een besluit van den gemeenteraad omtrent onbewoonbaarverklaring, 2°. tot aanschrijving van den eigenaar om verbeteringen aan te brengen, 3°. tot aanschrijving van den bewoner om de overbevolking te doen ophouden, 4°. tot verklaring dat er geen termen voor de onder 2°. en 3°. vermelde aanschrijvingen zijn.

2. onbewoonbaarverklaring, 2e lid. Uit artikel 19 blijkt, dat de beslissing omtrent onbewoonbaarverklaring binnen drie maanden na het advies der gezondheidscommissie door B. en W. moet zijn uitgelokt.

Art. 14.

1. Indien Burgemeester en Wethouders beslissen, dat het aanbrengen van verbeteringen noodzakelijk is, schrijven zij te gelijker tijd, met overlegging van een afschrift van het advies der gezondheidscommissie, den eigenaar der woning of dengene, die tot het aanbrengen der vereischte verbeteringen bevoegd is, aan om de noodig bevonden verbeteringen aan te brengen, of, zoo hij daaraan de voorkeur geeft, de bewoning te staken of te doen staken, een en ander binnen een door Burgemeester en Wethouders vast

te stellen termijn van ten minste eene maand of ten hoogste een jaar.

2. Van de in het eerste lid bedoelde aanschrijving wordt door Burgemeester en Wethouders te gelijker tijd schriftelijk kennis gegeven aan hen, die in de daartoe bestemde registers als hypothecaire schuldeischers zijn ingeschreven. Deze kennisgeving geschiedt aan de bij die inschrijving gekozen woonplaats.

---

1. den eigenaar der woning of dengene, die tot het aanbrengen der vereischte verbetering bevoegd is, 1e lid. De vraag, aan wie de aanschrijving tot verbetering moet worden gericht is van gewicht, omdat de wet er twee belangrijke gevolgen aan verbindt n.l. onbewoonbaarverklaring (art. 18 lid 2) en strafbaarheid (art. 40). In plaats van deze woorden stond in het O. O.: „met inachtneming van de artikelen 840 en 841 van het Burgerlijk Wetboek, den eigenaar, vruchtgebruiker of beheerder." In het V. was de opmerking gemaakt, dat niet werd gesproken van hen, die een recht van opstal, erfpacht, gebruik of bewoning hebben, naar aanleiding waarvan door de Regeering waren geschrapt de woorden: „met inachtneming van de artikelen 840 en 841 van het Burgerlijk Wetboek" en het overige deel werd gewijzigd in: „den eigenaar der woning of dengene, die voor het onderhoud daarvan aansprakelijk is." (Verslag. blz. 23).

Bij de behandeling in de Tweede Kamer werden meerdere amendementen voorgesteld. Vooreerst een van den heer VAN RAALTE om te herstellen de uitdrukking: „den eigenaar, vruchtgebruiker of beheerder der woning," welke in verschillende gemeenteverordeningen o.a. in die van Rotterdam voorkwam en daar volgens hem tot geene moeilijkheden had aanleiding gegeven. Een bezwaar tegen deze redactie achtte men echter vooral, dat dikwijls niet voldoende vaststaat wie beheerder is, en wanneer het vaststaat, deze niet altijd tot het aanbrengen der vereischte verbeteringen bevoegd is. Een tweede amendement, van den heer DE SAVORNIN LOHMAN, stelde voor slechts te lezen: „dengene, die voor het onderhoud der woning aansprakelijk is" omdat uit het Regeeringsvoorstel nog zou kunnen gelezen wor-

den, dat bij aansprakelijkheid voor het onderhoud van anderen de vrijheid bestond of dezen of den eigenaar aan te schrijven, wat blijkbaar niet de bedoeling was. Volgens een amendement van den heer VAN KARNEBEEK zou de zinsnede moeten luiden: „dengene, die de woning in gebruik heeft gegeven of zelf krachtens eenig zakelijk recht gebruikt," waaraan de gedachte ten grondslag lag, dat de aanschrijving slechts zou mogen gericht worden tot hem, die de bevoegheid heeft de bewoning te staken of te doen staken. Een vierde amendement van den heer VAN STYRUM stelde voor: „dengene, die hetzij voor zich zelven, hetzij in eenige hoedanigheid over de woning beheer voert," terwijl een amendement van den heer PIJNAPPEL luidde: „richten zij aan hen, die alleen, of aan hen, die te zamen krachtens den aard van hun zakelijk recht bevoegd zijn tot het aanbrengen der noodig bevonden verbeteringen, eene aanschrijving om die verbeteringen tot stand te brengen". De heer PIJNAPPEL grondde zijn amendement op de meening, dat het aanbrengen van verbeteringen veel verder kan gaan dan onderhoud en onderhoudsplicht daarom het criterium niet zou kunnen zijn. Verbeteringen als die welke betrekking hebben op beschikbaarheid van drinkwater, voorkoming van brandgevaar, verwijdering van rook, water en vuil en toevoer van licht en lucht hebben met het eigenlijke onderhoud dikwijls niets te maken. Bovendien kunnen ook derden, die aan het gemeentebestuur niet bekend kunnen zijn, met den onderhoudsplicht belast zijn. In de eerste plaats is noodig, dat de aangeschrevene tot het aanbrengen der verbeteringen bevoegd is. Of dat in een bepaald geval de eigenaar, de vruchtgebruiker, de erfpachter of de opstaller is, zou telkens naar den aard van het zakelijk recht onderzocht kunnen worden. In hoofdzaak met deze redeneering meegaande, stelde de Regeering ten slotte de nu geldende redactie voor. De amendementen van de heeren VAN RAALTE, DE SAVORNIN LOHMAN, VAN KARNEBEEK en PIJNAPPEL werden daarop ingetrokken en dat van den heer VAN STYRUM met 64 tegen 15 stemmen verworpen (H. II blz. 1372—1378).

Art. 14 zal nu volgens de toelichting der Regeering aldus moeten worden opgevat. Als regel moet de aanschrijving gericht worden tot den eigenaar. Is deze niet bevoegd de verbeteringen aan te brengen, dan zullen B. en W. die aanschrijving steeds moeten richten tot hem, die daartoe wel bevoegd is. Zoo zal bij

vruchtgebruik niet moeten aangeschreven worden de eigenaar, die het niet in zijne macht heeft verbeteringen aan te brengen of de bewoning te staken of te doen staken, maar enkel de vruchtgebruiker. Evenzoo als regel de opstaller, die uit den aard der zaak, en de erfpachter, die ingevolge art. 770 al. 3 van het Burgerlijk Wetboek tot het aanbrengen van verbeteringen bevoegd is. In de beide laatste gevallen kan door partijen echter ook anders zijn bepaald en zal het dus aanbeveling verdienen telkens met den titel van aankomst rekening te houden. Denkbaar is nog het geval, dat de eigenaar bv. wegens een op zijn erf rustend servituut van waterloop of het niet hebben van een servituut van uitzicht geen recht heeft bepaalde verbeteringen, als het dempen van een sloot, een waterloop, het maken van vensters of deuren, aan te brengen, terwijl daartoe natuurlijk evenmin de naburige eigenaar de bevoegdheid heeft. De oplossing zal dan deze moeten zijn, dat de aanschrijving tot beide eigenaars, welke die bevoegdheid wel gezamenlijk bezitten, wordt gericht.

Kunnen voogden en curators en in het algemeen ook anderen dan zakelijk gerechtigden tot het aanbrengen van verbeteringen worden aangeschreven? In het bijzonder kan een aanschrijving gericht worden tot lasthebbers, beheerders en administrateurs van woningen. Het antwoord moet ten aanzien van voogden, curators, bewindvoerders en dergelijke zeker bevestigend luiden. Daar zij verplicht zijn de hun toevertrouwde goederen als een goed huisvader te besturen, kan hun moeilijk de bevoegdheid om bewoonde woningen in bewoonbaren staat te houden of te brengen, worden ontzegd. Maar in denzelfden zin moet ook de beslissing luiden bij lasthebbers en aannemers, welke zich bij overeenkomst tot het aanbrengen van verbeteringen hebben verbonden. Deze zijn dan daartoe bevoegd, zij het ook niet „krachtens den aard van een zakelijk recht". De laatste woorden voorkomende in het amendement van den heer PIJNAPPEL werden door de Regeering juist niet overgenomen, omdat men in dezen geene beperking wilde hebben gesteld. In het geval dat de eigenaar geen bekende woon- of verblijfplaats binnen de gemeente heeft, of dat de woning aan meerdere eigenaars toebehoort, verdient het zeker aanbeveling zich tot den bevoegden lasthebber of administrateur te wenden.

2. Het tweede lid is het gevolg van de overneming door de Regeering van een amendement van den heer VEEGENS. De be-

doeling is de hypothecaire schuldeischers te waarschuwen, dat onbewoonbaarverklaring zal kunnen volgen, en hen in staat te stellen dit te voorkomen door den eigenaar de benoodigde gelden voor het aanbrengen der verbeteringen voor te schieten. (H. II blz. 1375 en 1378).

Art. 15.

Indien aan Burgemeester en Wethouders blijkt, dat in de woning meer personen zijn gehuisvest, dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, schrijven zij te gelijker tijd, met overlegging van een afschrift van het advies der gezondheidscommissie, den bewoner, hoofd van het gezin, aan, de overschrijding te doen ophouden binnen een door Burgemeester en Wethouders vast te stellen termijn van ten minste eene maand en ten hoogste een jaar.

---

1. Aangeschreven tot het doen ophouden der overbevolking en strafbaar gesteld bij nalatigheid wordt volgens dit artikel slechts de hoofdbewoner, niet de verhuurder, omdat deze op het aantal der bewoners geen onmiddellijken invloed heeft, noch de bewoner, die de overbevolking te weeg brengt, zelf, omdat een bepaalde persoon daarvoor dikwijls moeilijk is aan te wijzen. (Verslag M. blz. 24).

2. volgens plaatselijke verordening. Ingevolge art. 2, lid 3, moet bij eene verordening betreffende overbevolking met bestaande toestanden en de eenheid van het gezin worden rekening gehouden. Hij, die overschrijding van bevolking uit dien hoofde toelaat, zal dus niet aangeschreven en, indien aangeschreven, niet gestraft mogen worden. Mocht de gemeenteverordening met art. 2, lid 3, geene rekening hebben gehouden en toch aan de Koninklijke vernietiging wegens strijd met de wet zijn ontsnapt, dan zal desniettegenstaande geen straf tegen den hoofdbewoner mogen worden uitgesproken. (H. II blz. 1318).

ART. 16.

Burgemeester en Wethouders zijn evenals de gezondheidscommissie verplicht na te gaan, welke woningen ongeschikt ter bewoning zijn, verbetering behoeven of overbevolkt zijn, invoege als omschreven bij artikel 11. Zij doen, ook indien geene aanwijzing overeenkomstig artikel 11 en geen bezwaarschrift overeenkomstig artikel 12 is ingekomen, zelfstandig aanschrijvingen, als vermeld in de artikelen 14 en 15, uitgaan, maar zijn daarbij gehouden vooraf het advies der gezondheidscommissie in te winnen. Bij de aanschrijving wordt een afschrift van dat advies overgelegd.

Het overeenkomstig artikel in het O O., waarin slechts van de bevoegdheid van B. en W. om zelfstandig aanschrijvingen te doen was melding gemaakt en dat bovendien den indruk had kunnen geven alsof aan B. en W. hier slechts een secundaire rol was toebedeeld, werd bij het M. O. door de Regeering in bovenstaanden zin gewijzigd. (Verslag blz. 21 en 22). Op gelijken voet als de gezondheidscommissie zijn B. en W. bij voortduring verplicht zich te vergewissen of woningen ongeschikt ter bewoning zijn, verbetering behoeven of overbevolkt zijn. Schieten zij in deze taak te kort, dan kan zelfs ingevolge art. 127 der gemeentewet de Commissaris der Koningin, ten koste der nalatigen, in de uitvoering voorzien.

ART. 17.

1. De gezondheidscommissie en in de gevallen, bij artikel 12 omschreven, eveneens zij, die het bezwaarschrift hebben ingediend, kunnen binnen veertien dagen na het verstrijken van den termijn, gesteld bij artikel 13, eerste lid, bij den gemeenteraad voorziening vragen, indien in het advies der commissie is verklaard, dat het aanbrengen van bepaaldelijk aangeduide verbeteringen noodzakelijk is of wel, dat in de woning meer personen zijn

gehuisvest dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, en Burgemeester en Wethouders geene beslissing overeenkomstig dat advies hebben genomen.

2. Gelijke voorziening kan worden gevraagd door hen, tot wie eene aanschrijving, als vermeld in de artikelen 14–16 wordt gericht; in dit geval binnen dertig dagen na dagteekening der aanschrijving.

3. De gemeenteraad beslist binnen zes weken na den dag, waarop de voorziening is gevraagd.

4. Hangende de termijnen tot en de behandeling der voorziening, blijft de aanschrijving buiten werking.

Tusschen het beroep bij den gemeenteraad in te stellen door de gezondheidscommissie of drie meerderjarige ingezetenen en dat door de aangeschrevenen bestaat dit verschil, dat de laatstgenoemden daartoe ook bevoegd zijn, wanneer de beslissing van B. en W. met het advies van de gezondheidscommissie overeenstemt. De waarborg, dat eigenaars niet met de kosten van onnoodige, belangrijke uitgaven eischende, verbeteringen zullen worden belast, is aldus op aandrang van de C. v. V. versterkt. (Verslag M. O., blz. 24). Neemt de gemeenteraad een besluit, dat in strijd met de wet is, dan kan de vernietiging door de Kroon natuurlijk aangevraagd worden.

---

§ 4. *Onbewoonbaarverklaring, ontruiming, sluiting en afbraak.*

Art. 18.

1. Indien eene woning ongeschikt is ter bewoning en niet door het aanbrengen van verbeteringen in bewoonbaren staat kan worden gebracht, wordt zij bij besluit van den gemeenteraad, de gezondheidscommissie gehoord, onbewoonbaar verklaard.

2. Gelijke verklaring wordt uitgesproken, indien na het verstrijken van den ingevolge artikel 14 gestelden termijn de geeischte verbeteringen niet zijn aangebracht en de woning dientengevolge ongeschikt ter bewoning is.

3. Het besluit tot onbewoonbaarverklaring houdt tevens in den last tot ontruiming binnen een daarbij bepaalden termijn, te rekenen van den dag, waarop de tijd tot voorziening is verstreken of het besluit tot onbewoonbaarverklaring is gehandhaafd.

4. De termijn, in het voorgaand lid bedoeld, wordt gesteld op ten hoogste zes maanden, behoudens in geval:

a. eene woning onbewoonbaar wordt verklaard, zonder dat blijkt van niet-inachtneming van de eischen, omschreven bij krachtens artikel 1 vastgestelde voorschriften;

b. Gedeputeerde Staten, den inspecteur gehoord, goedkeuring hebben verleend aan een door den gemeenteraad vastgesteld plan waarin de woning is opgenomen en dat de geleidelijke ontruiming verzekert, binnen een bij dat plan bepaalden tijd, van de in de gemeente of in een bepaaldelijk aangewezen deel der gemeente gelegen woningen, welke ongeschikt ter bewoning zijn en niet door het aanbrengen van verbeteringen in bewoonbaren staat kunnen worden gebracht;

c. de woning is opgenomen in een door den gemeenteraad vastgesteld plan van onteigening, als bedoeld bij artikel 26.

5. De termijn van ontruiming kan door den gemeenteraad telkens voor ten hoogste zes maanden worden verlengd onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, aan wie het advies der gezondheidscommissie wordt overgelegd.

6. Het besluit tot onbewoonbaarverklaring wordt onverwijld met overlegging van een afschrift van het advies der commissie ter kennis gebracht van den bewoner, hoofd van het gezin of afzonderlijk levend persoon en van den eige-

naar der woning of dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen.

7. Aan de onbewoonbaar verklaarde woning wordt, binnen veertien dagen nadat de termijn van voorziening is verstreken of het besluit tot onbewoonbaarverklaring is gehandhaafd, door of van wege Burgemeester en Wethouders, op de wijze, bij plaatselijke verordening te bepalen, een kenteeken bevestigd, waarop met duidelijke letters te lezen is: onbewoonbaar verklaarde woning.

8. Na den dag, waarop het kenteeken in het voorgaand lid vermeld aan de woning is bevestigd, mogen, behoudens de bepaling van artikel 25, personen, die de woning op dien dag niet bewoonden, daarin geen intrek nemen, met uitzondering van de leden van het gezin, dat daarin sedert dien dag gevestigd is gebleven.

9. Artikel 2, vierde lid, is ten aanzien van het bepaalde in het voorgaand lid van toepassing.

---

1. Waar het besluit tot onbewoonbaarverklaring wordt genomen door den gemeenteraad, ligt het in den aard der zaak, dat het initiatief zoowel van B. en W. en van leden van den gemeenteraad als van de gezondheidscommissie en van particulieren bedoeld in art. 12, kan uitgaan (M. v. T. op art. 18).

2. In het eerste lid werd door de Regeering met opzet niet gekozen de uitdrukking: „Indien eene woning *naar het oordeel van den gemeenteraad* ongeschikt is ter bewoning," om de vragen òf de woning ongeschikt is ter bewoning en òf zij niet door het aanbrengen van verbeteringen in bewoonbaren staat kan worden gebracht, niet bij eventueele invoering van de administratieve rechtspraak bij voorbaat aan het oordeel van den administratieven rechter te onttrekken (M. v. T. op art. 18).

3. In het tweede lid is het de bedoeling, dat niet altijd na het verstrijken van den termijn, binnen welken de vereischte verbeteringen moeten zijn aangebracht, onbewoonbaarverklaring zal worden uitgesproken, maar eerst dan wanneer tevens de woning

dientengevolge ongeschikt ter bewoning is geworden (M. v. T. op art. 18).

4. Het onmiddellijk gevolg der onbewoonbaarverklaring is, dat personen, niet tot het inwonende gezin behoorende (dus wel bv. de uitwonende zoon of dochter), geen intrek in de woning meer mogen nemen. Ontruiming door het inwonende gezin behoeft eerst te geschieden binnen een door den gemeenteraad bepaalden termijn, welke echter, behoudens latere verlenging, op niet langer dan zes maanden mag worden gesteld.

5. Daar de eischen, welke bij gemeenteverordening zullen worden gesteld, steeds minimum-eischen moeten blijven en bovendien in den beginne eischen nog niet vastgesteld zullen zijn of wegens dispensatie voorshands achterwege blijven, zal onbewoonbaarverklaring veelal moeten worden uitgesproken, zonderdat van overtreding der verordening blijkt Uit billijkheidsoverwegingen tegenover den eigenaar, die onbewoonbaarverklaring dan niet met zekerheid had kunnen voorzien, is vaststelling van een langeren termijn voor ontruiming dan mogelijk gesteld.

6. een door den gemeenteraad vastgesteld plan, lid 4 *b*. Het plan heeft geen directe beteekenis maar is slechts eene aanwijzing voor den gemeenteraad zelf om geregeld en stelselmatig met onbewoonbaarverklaring voort te gaan. Het besluit tot vaststelling van het plan wordt evenals alle andere raadsbesluiten betreffende de volkshuisvesting ingevolge art. 6 der Gezondheidswet slechts genomen na ingewonnen advies van de gezondheidscommissie.

7. hoofd van het gezin of afzonderlijk levend persoon, 6e lid. Het bevolkingsregister duidt aan, wie als hoofd van een gezin en wie als afzonderlijk levend persoon is aan te merken. (Verslag M. blz. 26.)

eigenaar der woning of dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen, 6e lid. Zie hierover art. 14 aant. 1.

8. op de wijze, bij plaatselijke verordening te bepalen, een kenteeken enz., 7e lid. De verordening zal één artikel kunnen bevatten. Het wegnemen, vernielen of onleesbaar maken van het kenteeken wordt in art. 42 strafbaar gesteld.

9. In het O. O. kwam een art. 20 voor, dat na het V. door de

Regeering werd geschrapt, waarbij aan den gemeenteraad uitdrukkelijk de bevoegdheid werd verleend den eigenaar, wiens woning onbewoonbaar was verklaard, zonderdat de toestand der woning in strijd was met de voorschriften der woningverordening, uit de gemeentekas eene tegemoetkoming in de te lijden schade toe te kennen. (Verslag M. blz. 26.) Zie over de beweegreden, die tot schrapping leidde, Inleiding blz. 65.

ART. 19.

1. Indien aan een advies der gezondheidscommissie tot onbewoonbaarverklaring binnen drie maanden na dagteekening van dat advies geen gevolg is gegeven door den gemeenteraad, kunnen de commissie en in de gevallen, bij artikel 12 omschreven, eveneens zij, die het bezwaarschrift hebben ingediend, bij Gedeputeerde Staten gedurende zes weken voorziening vragen.

2. Voorziening bij Gedeputeerde Staten kan ook worden gevraagd door de commissie en in de gevallen, bij artikel 12 omschreven, mede door hen, die het bezwaarschrift hebben ingediend, indien de verklaring, bedoeld bij het tweede lid van het voorgaand artikel, niet binnen twee maanden na het verstrijken van den voor het aanbrengen van verbeteringen gestelden termijn is uitgesproken.

3. Binnen dertig dagen na dagteekening van het besluit tot onbewoonbaarverklaring, kan bij Gedeputeerde Staten voorziening worden gevraagd door den bewoner, hoofd van het gezin of afzonderlijk levend persoon en door den eigenaar der woning of dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen.

4. Gedeputeerde Staten beslissen, den inspecteur gehoord, binnen zes weken na den dag, waarop de voorziening is gevraagd.

5. Hangende de termijnen tot en de behandeling van de voorziening blijft het besluit tot onbewoonbaarverklaring buiten werking.

6. Wordt door Ons het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, dan doen deze opnieuw uitspraak met inachtneming van Onze beslissing.

---

1. Ten aanzien van voorziening bij Gedeputeerde Staten in het geval, dat vereischte verbeteringen niet binnen twee maanden na de aanschrijving zijn aangebracht, is geen termijn gesteld, omdat de aangeschrevene in strafwaardige nalatigheid verkeert en het gewenscht is dat onbewoonbaarverklaring hem steeds boven het hoofd hangt. (M. v. T. op art. 19).

2. Lid 3 staat aan den bewoner en den eigenaar voorziening bij Gedeputeerde Staten toe, ook wanneer het besluit tot onbewoonbaarverklaring werd genomen overeenkomstig het advies der gezondheidscommissie. Dit omdat hetzelfde bij art 17 lid 2 reeds was toegestaan voor het mindere, de aanschrijving tot verbetering.

Art. 20.

1. Bij besluit van Burgemeester en Wethouders wordt onverwijlde ontruiming van eene onbewoonbaar verklaarde woning gelast, ingeval na verloop van den volgens artikel 18 gestelden termijn de bewoning voortduurt of, in strijd met het bepaalde bij het achtste lid van dat artikel, opnieuw aanvangt.

2. Tevens kan bij gebleken noodzakelijkheid door hen tot sluiting, voor zoolang noodig, worden overgegaan.

Met den maatregel van executie, ontruiming, gaat gepaard de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van den bewoner ingevolge art. 24. Ook na de ontruiming zal het gebouw voor andere doeleinden dan bewoning, als pakhuis of bergplaats, gebruikt kunnen worden. Na de sluiting zal gebruik ten eenenmale onmogelijk zijn.

ART. 21.

De ontruiming en de sluiting geschieden op vertoon van den daartoe strekkenden last, in tegenwoordigheid hetzij van den kantonrechter, hetzij van den burgemeester of eenen wethouder der gemeente, hetzij van een commissaris van politie.

Het artikel is in overeenstemming met art. 4 van de Gezondheidswet, dat aan de leden van den centralen gezondheidsraad, aan de inspecteurs en de leden van de gezondheidscommissiën de bevoegdheid tot binnentreding van eene woning tegen den wil van den bewoner toekent op vertoon van eenen schriftelijken last van den kantonrechter of den burgemeester en in het bijzijn van den kantonrechter, eenen wethouder der gemeente of eenen commissaris van politie.

ART. 22.

Indien eene onbewoonbaar verklaarde woning na verloop van den voor ontruiming gestelden termijn blijkt gevaar of overwegenden hinder te veroorzaken voor de bewoning van andere woningen, besluiten Burgemeester en Wethouders, de gezondheidscommissie gehoord, tot afbraak van het gebouw, of van het gedeelte van het gebouw, waarin zich die woning bevindt, of wel tot andere maatregelen, waardoor het gevaar of de hinder worden weggenomen.

In tegenstelling met art. 180 der gemeentewet geeft het artikel de bevoegheid tot den politierechtelijken maatregel van afbraak over te gaan, ook zonderdat van overtreding der gemeenteverordening is gebleken. Vereischte is slechts gevaar of overwegende hinder voor de bewoning van andere woningen, hetgeen mede ter beoordeeling van den aanstaanden administratieven rechter zal staan.

Voor het geval, dat de bouwvallige woning beneden andere goed bewoonbare woningen mocht liggen of een kelder mocht zijn, waarbij afbraak dus niet zal kunnen geschieden, wordt de mogelijkheid van andere maatregelen, bv. verbouwing, stutting, geopend.

ART. 23.

Van het bevel tot sluiting alsmede van elk besluit, bedoeld in het voorgaande artikel, wordt onverwijld kennis gegeven aan den eigenaar der woning of aan dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen.

---

den eigenaar der woning of aan dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen. Zie hierover art. 14 aant. 1.

ART. 24.

In geval van afbraak worden de bouwmaterialen in het openbaar verkocht en wordt de opbrengst na aftrek der kosten van afbraak en verkoop den rechthebbende ter hand gesteld.

ART. 25.

1. Opheffing der onbewoonbaarverklaring kan, mits voldoende blijkt, dat de woning alsnog in bewoonbaren staat is gebracht, geschieden bij besluit van den gemeenteraad, de gezondheidscommissie gehoord; in geval de onbewoonbaarverklaring niet is uitgesproken door den gemeenteraad, bij besluit van Gedeputeerde Staten, den inspecteur gehoord.

2. Bij opheffing der onbewoonbaarverklaring wordt het kenteeken, in artikel 18 bedoeld, verwijderd.

Volgens het O. O. zou opheffing der onbewoonbaarverklaring ook kunnen geschieden, wanneer de woning in bewoonbaren staat *wordt* gebracht. Naar aanleiding van eene opmerking in het V. werd de opheffing later echter beperkt tot het geval, dat herstel in bewoonbaren staat in werkelijkheid reeds is geschied. Men vreesde, dat anders misleiding niet zou uitblijven. (Verslag blz. 27.)

Om begrijpelijke redenen werd daarbij eveneens bepaald, dat eene door Gedeputeerde Staten bevolen onbewoonbaarverklaring ook slechts door deze zou kunnen worden opgeheven.

---

§ 5. *Onteigening.*

Art. 26.

I.

Aan de wet van den 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 125) laatstelijk gewijzigd bij de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) wordt toegevoegd een IVde Titel „Over onteigening in het belang der volkshuisvesting."

Deze Titel bevat de volgende bepalingen:

Art. 77. Zonder voorafgaande verklaring bij de wet, dat het algemeen nut de onteigening vordert, kan in het belang der volkshuisvesting onteigening plaats vinden:

1°. ter ontruiming van oppervlakten, waarop ten gevolge van gebrekkigen toevoer van licht of lucht of gemis van andere voor bewoonbaarheid noodzakelijke vereischten in verband met den onderlingen zamenhang of met de ligging der gebouwen, afdoende verbetering der woningen langs anderen weg bezwaarlijk uitvoerbaar is;

2°. ter verwijdering van één of meer woningen, waarvan afdoende verbetering in verband met hare ligging, onderling of ten opzigte van andere woningen of perceelen, bezwaarlijk uitvoerbaar is;

3°. ter verwijdering van één of meer woningen of perceelen, die, al of niet geschikt ter bewoning of niet ter

bewoning bestemd, beletten, dat aangrenzende of nabijgelegen woningen in bewoonbaren staat kunnen worden gebragt;

4°. ter verkrijging van de beschikking over ongebouwde of gebouwde eigendommen, ten einde uitvoering te kunnen geven aan een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouwplan of aan een plan van uitbreiding, vastgesteld in verband met § 6 der Woningwet.

In de genoemde gevallen geschiedt de onteigening overeenkomstig de volgende artikelen.

---

1. Art. 26 der Woningwet voegt aan de Onteigeningswet een reeks artikelen toe, die daarmee één geheel zullen uitmaken. Bij vermelding van deze artikelen zal dus steeds de Onteigeningswet moeten worden aangehaald.

2. Als regel eischt art. 151 der Grondwet in ieder geval van onteigening eene verklaring bij bijzondere wet, dat het algemeen nut de onteigening vordert. Bij wijze van uitzondering mag de gewone wet echter gevallen opnoemen, waarin deze voorafgaande verklaring bij de wet niet wordt vereischt, waarmee kennelijk gedoeld op gevallen, waarin het algemeene nut der onteigening van te voren reeds voldoende vaststaat. Als zoodanig werden door de Onteigeningswet tot dusver genoemd 1°. onteigening bij vestingbouw, den aanleg, het herstel of onderhoud van dijken, bij besmetting of andere dringende omstandigheden 2°. onteigening bij oorlog, brand of watersnood. De Woningwet voegt daaraan nu een derde groep toe „de onteigening in het belang der volkshuisvesting". Zie hierover overigens Inleiding blz. 66 en 67.

3. Uit art. 77 blijkt, dat in de genoemde 4 gevallen de bijzondere voorschriften der volgende artikelen moeten worden toegepast, eene bijzondere wet dus niet wordt gevorderd, de gewijzigde procedure wordt gevolgd en ten aanzien der schadevergoeding een andere maatstaf wordt aangelegd. Bij uitsluiting zelfs. Het zal niet meer vrijstaan in die gevallen langs den weg der gewone procedure tot onteigening te geraken.

Geenszins belet het artikel echter, dat, mocht onteigening in het belang der volkshuisvesting buiten de genoemde 4 gevallen

noodzakelijk blijken, van de gewone bepalingen der onteigeningswet wordt gebruik gemaakt. De beoordeeling of genoemde gevallen zich al dan niet voordoen ligt bij den gemeenteraad, die het besluit tot onteigening neemt, bij den Koning, die dit besluit goedkeurt of in hooger beroep beslist, en in het laatste geval ook bij den wetgever, die de Koninklijke beslissing bekrachtigt. Bij doorvoering der administratieve rechtspraak zal de beslissing in hoogste instantie natuurlijk moeten komen bij den rechter.

4. Eerste lid 1°. Hiermee heeft de wet op het oog onteigening van ongezonde oppervlakken, de „unhealthy areas" van de Engelsche Housing of the Working Classes Act van 1890. Terwijl in de volgende gevallen van onteigening, als bij alle raadsbesluiten in het belang der volkshuisvesting, slechts het advies der gezondheidscommissie wordt vereischt, wordt hier ingevolge art. 79, lid 2, zelfs een voorafgaand beredeneerd verslag harerzijds gevorderd.

of met de ligging, 1e lid 1°. Deze woorden, welke niet in het O. O. voorkwamen, werden naar aanleiding van een in het V. gemaakte opmerking toegevoegd, omdat niet enkel samenhang, maar ook reeds te lage of te vochtige ligging afdoende verbetering kan in den weg staan. (Verslag blz. 29.)

langs anderen weg bezwaarlijk uitvoerbaar is, 1e lid 1°. De afdoende verbetering behoeft niet geheel onmogelijk te zijn. Het is voldoende dat deze bv. wegens aanzienlijke kosten aan groote bezwaren onderhevig is.

5. Eerste lid, 2° en 3°. Onder 2° heeft de wet op het oog onteigening van op zich zelf staande gebrekkige of onbewoonbare woningen (unhealthy dwelling-houses), onder 3° onteigening van woningen of gebouwen, die zelf in goeden staat verkeerende, bewoonbaarmaking van andere woningen echter in den weg staan (obstructive buildings).

6. in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouwplan, 1e lid 4°. Uit den aard der zaak moet dit plan in hoofdzaak ten doel hebben den bouw van woningen. In verband met de ruime beteekenis van het woord „volkshuisvesting" (Verslag M. blz. 7 en 8), is echter geen vereischte dat worden gebouwd arbeiderswoningen; ook bv. op woningen van ambtenaren en die met eene hoogere huurwaarde kan het plan betrekking hebben. Of onteigening voor het plan echter gewenscht is, staat uitsluitend ter beoordeeling van den gemeenteraad en de Koningin.

een plan van uitbreiding, vastgesteld in verband met § 6 der Woningwet, eerste lid 4°. In tegenstelling met het vorige, behoeft dit plan niet in hoofdzaak ten doel hebben den bouw van woningen. Ook fabrieken, pakhuizen, bergplaatsen kunnen daarin als bij elke uitbreiding opgenomen zijn. Uit den aanhef van art. 77 „in het belang der volkshuisvesting kan onteigening plaats vinden" mag echter worden afgeleid, dat woningen in het plan zeker niet mogen ontbreken. Een plan van uitbreiding, waarin enkel een haven met aanliggende pakhuizen en bergplaatsen voorkwam, zou dus niet tot onteigening volgens deze bepalingen kunnen leiden.

Voor de aanvrage om onteigening is voorafgaande vaststelling van een plan van uitbreiding ingevolge art. 28 voorwaarde. De onteigening geschiedt tegelijkertijd voor de in het plan begrepene straten, grachten, pleinen, bruggen enz. (M. v. T. op art. 77.)

Het amendement VAN KARNEBEEK, om het geval sub 4° geheel te doen vervallen, omdat het algemeene nut van dergelijke plannen à priori niet voldoende zou vaststaan, werd met 46 tegen 16 stemmen verworpen. (H. II blz. 1334.)

Art. 78. De onteigening geschiedt ten name der gemeente of van vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam en als zoodanig, door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, toegelaten.

De vereischten voor toelating worden nader bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

---

1. In dit artikel is ten aanzien van eene belangrijke vraag eene beslissing genomen. Bij de behandeling van het woningvraagstuk werd er steeds met nadruk op gewezen, dat de oplossing daarvan in een belangrijk opzicht afhankelijk is van de mate waarin en de wijze waarop nieuwe woningen aan den bestaanden woningvoorraad zullen toegevoegd worden. Wat zou het baten, dat aan bestaande hooger eischen werden gesteld, dat zij werden afgekeurd en afgebroken, wanneer de verdreven bevolking geene nieuwe woningen, aan hoogere eischen beantwoordende in vol-

doende mate aanwezig vond. De vraag aan wien ten behoeve van dien aanbouw gemakkelijke onteigening moest worden toegelaten, was dus eene belangrijke. In art. 78 is nu daaromtrent beslist, dat onteigening in de genoemde gevallen zal kunnen geschieden ten name der gemeente of van vereenigingen, in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam. Afgeweken wordt hier dus van het beginsel van art. 2 der Onteigeningswet, dat onteigening zoowel ten name van bijzondere personen als van vereenigingen kan geschieden. Ten name van particuliere personen onteigening toe te staan had naar de meening der Regeering zin in gewone gevallen, waar bij den aanleg van publieke werken privaat en publiek belang gewoonlijk hand aan hand gingen, maar niet bij onteigening in het belang der volkshuisvesting, waarbij alleen het algemeen welzijn drijfveer moest zijn. In dit geval zou men haar slechts mogen toevertrouwen aan lichamen, die zich krachtens hunne wettelijke roeping of krachtens den aard van hun streven in die richting bewogen. Niet enkel de gemeente maar ook vereenigingen tot dit doel samengesteld wenschte de Regeering dus tot deze taak te roepen. Alleen, zij moeten dan ook uitsluitend in het belang der volkshuisvesting werkzaam zijn. Dergelijke vereenigingen hadden in het verleden uitstekende diensten bewezen. Het verdiende dus aanbeveling haar werkzaamheid ook in de toekomst te begunstigen. Bovendien was ook van elders uit de ervaring gebleken, dat het uit menig oogpunt wenschelijk is dat in dit opzicht de gemeente niet in directe betrekking tot de bewoners staat, maar dat deze laatste slechts te maken hebben met de bouwmaatschappij, welke op haren beurt dan weer steun ontvangt van de gemeente.

Hoe nu echter te waken, dat deze vereenigingen, deze bouwmaatschappijen van de hun verleende faciliteiten slechts zullen gebruik maken in het belang der volkshuisvesting? In het O. O. kwam o. a. de eisch voor, dat zij in het belang van verbetering der volkshuisvesting zouden moeten werkzaam zijn en als zoodanig door de Koningin, Gedeputeerde Staten gehoord, toegelaten. Bij de behandeling in de Tweede Kamer werd daartegen door den heer MACKAY opgemerkt, dat bij vereenigingen, die behalve behartiging der volkshuisvesting die van andere doeleinden ten doel hebben, geen voldoende waarborg bestaat dat niet de eene tak van hunne werkzaamheid ten koste van eenen anderen

zou worden gesteund en daarom den eisch, in een amendement belichaamd, gesteld, dat zij „uitsluitend" behartiging van de volkshuisvesting moeten ten doel hebben. Door de Regeering werd daarop tot overneming van het amendement besloten. Na deze overneming trok ook de heer TYDEMAN zijn amendement in, om onteigening slechts ten name der gemeente toe te staan. (H. II blz. 1341).

Dat vereenigingen overigens van de hun bij deze wet toegedachte taak geen misbruik zullen maken, vindt overigens een waarborg in het feit, dat zij zullen moeten voldoen aan vereischten, welke nader bij algemeenen maatregel van bestuur zullen worden gesteld. Hoewel het voor de werking van deze wet zeker van het grootste belang is te weten, welke deze vereischten zullen zijn, achtte de Regeering het toch beter deze niet in de wet, maar in eenen algemeenen maatregel van bestuur op te nemen, omdat men naar gelang van de opgedane ervaring daarin alsdan gemakkelijk wijziging zou kunnen brengen.

Als voorbeelden werden door haar genoemd: beperking van uitkeering aan leden en deelhebbers, bestemming van het kapitaal bij liquidatie voor een doeleinde van algemeen nut, benoeming door den gemeenteraad van een lid in het bestuur, goedkeuring van wijziging der reglementen of statuten door den gemeenteraad en de Koningin. Daarentegen liet de Regeering zich in zeer afkeurenden zin uit over een verbod van vervreemding van grond of woningen, omdat vervreemding in sommige gevallen zelfs zeer gewenscht kon zijn.

2. vereenigingen, vennootschappen of stichtingen. De hier genoemde vereenigingen zullen moeten zijn of die, welke ingevolge de wet van 22 April 1855 (Stb. 32), tot regeling en beperking der uitoefening van het regt van vereeniging en vergadering, door de Koningin, met goedkeuring van hunne statuten of reglementen, zijn goedgekeurd, of coöperatieve vereenigingen, welke als zoodanig ingevolge de wet van 17 November 1876 (Stb. 227), tot regeling der coöperatieve vereenigingen, zijn samengesteld. In het V. werd de vraag gesteld, wat het geval zou moeten zijn, indien voor de toelating ingevolge art. 78 eischen werden gesteld, welke in strijd waren met de statuten, ingevolge de wet van 1855 goedgekeurd. Door de Regeering werd daarop geantwoord, dat dergelijke vereenigingen dan hunne sta-

tuten zullen moeten wijzigen en daarop de Koninklijke goedkeuring aanvragen. (Verslag M. blz. 30.)

Betreffende de hier genoemde vennootschappen werd in de Tweede Kamer eene belangrijke redevoering gehouden door den heer PIJNAPPEL. Door dezen afgevaardigde werd betoogd, dat de vennootschappen voor het beoogde doel volgens de bestaande wetgeving in het geheel niet in aanmerking kunnen komen en daarom bij den algemeenen maatregel van bestuur geheel zullen moeten worden uitgesloten. Er zijn vier soorten van vennootschappen: de burgerlijke maatschap, de vennootschap onder eene firma, de commanditaire vennootschap en de naamlooze vennootschap. Van de eerste drie zal hier in het geheel geen sprake kunnen zijn, omdat zij van particuliere personen in dezen niet verschillen en er dus geen reden is om de laatsten niet en hen wel toe te laten. Maar ook een naamlooze vennootschap zou niet in aanmerking kunnen komen. Immers besliste de Hooge Raad bij arrest van 7 Februari 1889 (Weekblad van het Recht n°. 5692), dat vereischte van eene naamlooze vennootschap is het verrichten van daden van koophandel. En eene bouwmaatschappij doet dit zeker niet. Door den heer PIJNAPPEL werd daarom aangedrongen op wetswijziging in dien zin, dat naamlooze vennootschappen zoowel voor burgerlijke handelingen als voor daden van koophandel gebezigd kunnen worden. (H. II blz. 1336 en 1337.)

Art. 79. Onteigening in het belang der volkshuisvesting heeft, behoudens het geval omschreven in artikel 87, plaats uit kracht van een besluit van den gemeenteraad, door Ons, den Raad van State gehoord, goedgekeurd.

In het geval, omschreven bij artikel 77, 1°., brengt de gezondheidscommissie, ingevolge de Gezondheidswet ingesteld, een beredeneerd verslag uit aangaande den toestand der woningen, met opgaaf van de te onteigenen gebouwen, welke haars inziens alsnog aan voor bewoonbaarheid noodzakelijke vereischten voldoen.

---

1. behoudens het geval omschreven in artikel 87. Deze woorden, welke niet in het O. O. voorkwamen, werden

later door de Regeering ingevoegd naar aanleiding van de opmerkingen in het V. en den aandrang uitgegaan van de Commissie van voorbereiding. (Verslag blz. 81). Daar men het mogelijk achtte, dat de gemeenteraad de onteigening op gronden, niet aan het algemeen belang ontleend, weigerde, wenschte men dat de vereeniging, vennootschap of stichting van eene weigerende beslissing in hooger beroep zouden kunnen gaan bij de Koningin. Door de Regeering werd daarop art. 87 tusschengevoegd, er echter bij bepalende, dat het Koninklijk besluit in dat geval binnen zes maanden bij de wet zou moeten worden bekrachtigd.

2. Terwijl bij andere raadsbesluiten in zake de volkshuisvesting en dus ook bij raadsbesluiten tot onteigening krachtens art. 77 2°, 3° en 4° ingevolge de Gezondheidswet enkel *advies* der gezondheidscommissie is voorgeschreven, moet deze in het geval van art. 77 1° tevoren een beredeneerd verslag uitbrengen, waarbij de bewoonbare en onbewoonbare woningen alsnog worden aangewezen. Hoofddoel schijnt te zijn, dat ten aanzien van de laatsten de onbewoonbaarheid nog kan worden uitgesproken en dus ook ingevolge art. 98 bij eventueele onteigening geen onmatige schadevergoeding zal behoeven te worden betaald. (Verslag blz. 31).

Het woord „beredeneerd" werd bij Nota van wijziging gesteld in plaats van het in het O. O. voorkomende „uitvoerig".

Art. 80. Belanghebbenden worden, voordat eene beslissing van den gemeenteraad omtrent de onteigening wordt genomen, in de gelegenheid gesteld hunne bezwaren te doen hooren.

Te dien einde doen Burgemeester en Wethouders, indien onteigening ten name der gemeente wordt beoogd, een uitgewerkt, bij besluit van den gemeenteraad voorloopig goedgekeurd plan, met uitvoerige kaarten en grondteekeningen en met duidelijke aanwijzing van de te onteigenen eigendommen, met hunne kadastrale nummers en de namen hunner in de registers van het kadaster aangeduide eigenaars gedurende ten minste dertig dagen op de gemeentesecretarie ter inzage voor een ieder nederleggen.

Eene vereeniging, vennootschap of stichting, als bedoeld

in artikel 78, die onteigening ten haren name verlangt, legt aan Burgemeester en Wethouders over een uitgewerkt plan met verdere bescheiden, als vermeld in het tweede lid. Binnen eene maand, nadat hieraan is voldaan, doen Burgemeester en Wethouders die stukken gedurende ten minste dertig dagen op de gemeentesecretarie ter inzage voor een ieder nederleggen.

Van elke nederlegging wordt door het hoofd van het gemeentebestuur in een of meer nieuwsbladen der gemeente of, bij het ontbreken daarvan, eener naburige gemeente, onverwijld kennis gegeven. Zij wordt daarenboven door hem op de gebruikelijke wijze aan de ingezetenen bekend gemaakt.

Bij de stukken, die ter inzage worden nedergelegd, voegen Burgemeester en Wethouders in het geval, bedoeld bij artikel 79, tweede lid, het daar genoemde verslag der gezondheidscommissie.

De artt. 80—84 bevatten eene vereenvoudigde regeling, op de wijze van de in de Onteigeningswet neergelegde, in het belang van voldoende publiciteit en gelegenheid tot het indienen van reclames.

Volgens dit artikel moeten de betrekkelijke stukken, kaarten, grondteekeningen en aanwijzingen van eigendommen en eigenaars gedurende dertig dagen op de gemeentesecretarie ter inzage liggen. Bij onteigening ten name der gemeente rust de verplichting tot neerlegging op B. en W., bij onteigening ten name van eene vereeniging, een vennootschap of stichting op deze. In het eerste geval moet het plan voorloopig door den gemeenteraad zijn goedgekeurd.

Art. 81. De belanghebbenden kunnen uiterlijk veertien dagen na verloop van den termijn voor nederlegging hunne bezwaren schriftelijk aan het gemeentebestuur opgeven. Burgemeester en Wethouders brengen die bezwaren ten spoedigste ter kennis van de gezondheidscommissie, met verzoek om advies.

Art. 82. Artikel 9 is ten deze van toepassing, met dien verstande, dat hetgeen daar van den Staat gezegd wordt, van toepassing wordt op de gemeente.

Art. 9 der Onteigeningswet bepaalt, dat de gebruikers van gronden de voor een plan noodige gravingen, opmetingen of het stellen van teekeningen moeten gedoogen, mits hun dit slechts twee maal vier en twintig uren te voren door den burgemeester schriftelijk wordt aangezegd. De eventueele schade wordt door den kantonrechter begroot en door den Staat vergoed, welke laatste het weer op den ondernemer kan verhalen. De vergoeding geschiedt hier dus door de gemeente en het verhaal op de bouwvereeniging.

Art. 83. Besluit de gemeenteraad tot onteigening ten name der gemeente of van eene vereeniging, vennootschap of stichting, dan worden bij het raadsbesluit tot onteigening de perceelen aangewezen, welke onteigend zullen worden, door aanhaling van de plans of kaarten, waarop die perceelen nauwkeurig zijn aangewezen en vermelding van hunne kadastrale nummers en de namen der in de registers van het kadaster aangeduide eigenaars.

Indien andere perceelen dan die, welke bij het eerste plan vermeld zijn, moeten worden onteigend, worden de bepalingen der vier voorgaande artikelen ten aanzien dier perceelen toegepast.

---

1. Aangezien naar aanleiding der ingebrachte bezwaren andere perceelen dan volgens het oorspronkelijke plan kunnen worden aangewezen, is hernieuwde neerlegging, voor zoover de nieuw aangewezen perceelen betreft, voorgeschreven.

2. Uit art. 87 blijkt, dat bij eene onteigeningsplan ten name van eene vereeniging, vennootschap of stichting, de raad eene beslissing dienaangaande moet nemen binnen eene maand na den termijn van veertien dagen, vermeld in art. 81.

Art. 84. Het raadsbesluit tot onteigening wordt in een of meer nieuwsbladen der gemeente of, bij het ontbreken daarvan, eener naburige gemeente openbaar gemaakt. Het wordt daarenboven door het hoofd van het gemeentebestuur op de gebruikelijke wijze aan de ingezetenen bekend gemaakt.

Art. 85. Het raadsbesluit tot onteigening wordt met de plannen, kaarten, grondteekeningen, verslagen, bezwaarschriften en adviezen, in de artikelen 79—81 vermeld, voorgedragen aan Gedeputeerde Staten, die Ons binnen twee maanden na ontvangst verslag doen.

Gedeputeerde Staten winnen, alvorens verslag te doen, het advies in van den inspecteur, belast met het toezigt op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting.

Verslag van Gedeputeerde Staten is hier voorgeschreven in navolging van dat, hetwelk aan de Koningin ingevolge art. 233 der gemeentewet bij gemeenteraadsbesluiten tot het invoeren, wijzigen of afschaffen eener plaatselijke belasting moet gedaan worden.

Advies van den inspecteur achtte de Regeering noodzakelijk, opdat niet locale invloeden te zeer zouden wegen.

Art. 86. Onze beslissing, binnen drie maanden nadat Gedeputeerde Staten Ons verslag hebben gedaan, bij een met redenen omkleed besluit te nemen, wordt aan Gedeputeerde Staten medegedeeld en door dezen ter kennis gebragt van het gemeentebestuur en van de onteigenende partij.

Wordt het raadsbesluit door Ons goedgekeurd, zoo wordt Ons daartoe strekkend besluit in de *Staatscourant* opgenomen.

Art. 87. Indien de gemeenteraad naar aanleiding van een tot onteigening strekkend verzoek van eene vereeniging, vennootschap of stichting niet tot onteigening besluit, kan door den aanvrager binnen vier maanden na verloop van

den termijn, genoemd in artikel 81, maar niet eerder dan eene maand na verloop van dien termijn, voorziening bij Ons worden gevraagd.

Wordt door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, de onteigening toegestaan, zoo zijn de artikelen 83 en 84 van toepassing, met dien verstande, dat hetgeen daar van het raadsbesluit wordt gezegd, van toepassing wordt op Ons besluit.

Ons besluit tot onteigening behoeft bekrachtiging door de wet en vervalt indien deze wet niet binnen zes maanden na dagteekening van Ons besluit is afgekondigd.

---

1. Het beroep op de Koningin bij weigering van den gemeenteraad om een besluit tot onteigening te nemen, werd op aandrang van eenige leden der Tweede Kamer en de C. v. V. in de wet gebracht, omdat het mogelijk scheen, dat weigering door den gemeenteraad zou geschieden op gronden, aan bijzondere belangen ontleend. (Verslag blz. 31). Als waarborg echter dat, bij blijkbaren tegenstand in plaatselijken kring, onteigening niet te spoedig zal plaats hebben, is bekrachtiging van het Koninklijk besluit bij eene wet voorgeschreven.

2. Uit het feit, dat het beroep reeds na verloop van eene maand na den termijn, gedurende welken belanghebbenden bezwaren tegen het plan kunnen inbrengen, kan worden ingesteld, blijkt het wenschelijke dat de gemeenteraad ook binnen eene maand na verloop van dien termijn eene beslissing omtrent de onteigening neme, daar anders hooger beroep zou kunnen worden ingesteld ook wanneer van de zijde des gemeenteraads geene tegenstand bestond. Hooger beroep na een bepaald raadsbesluit heeft ook dit voordeel, dat de Koningin alsdan bij hare beslissing met de beweegredenen van 's raads weigering zal kunnen rekening houden.

Art. 88. De artikelen 3 en 4, alsmede de artikelen 17—22, 24, 26—38, 40, 41, 42, 1ste en 2de lid, 43—47, 49—54 zijn ten deze van toepassing behoudens dat, indien de gemeenteraad tot onteigening heeft besloten, hetgeen

van Ons besluit gezegd wordt, van toepassing wordt op het besluit van den gemeenteraad en dat, wanneer de onteigening geschiedt ten name van eene vereeniging, vennootschap of stichting, deze als eischende partij optreedt.

In dit artikel worden verschillende bepalingen zoowel van materieel-rechtelijken als van processueelen aard uit de Onteigeningswet van toepassing verklaard. De artt. 3 en 4 kwamen niet in het O. O. voor, doch zijn een gevolg van een, door de Regeering overgenomen, amendement van de heeren VAN RAALTE, VEEGENS en WILLINGE. Zij bepalen, dat, in afwijking van het gewone recht, in de onteigeningsprocedure als eigenaars worden beschouwd zij, die als zoodanig op het kadaster zijn ingeschreven, en de eventueele niet ingeschreven werkelijke eigenaar slechts zijne rechten kan doen gelden op de geconsigneerde schadevergoeding, voorts dat, behoudens de uitdrukkelijke afwijkingen, op het geding tot onteigening het Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering toepasselijk is.

De artt. 17—22 schrijven voor, dat de onteigende vooraf het goed bij minnelijke overeenkomst moet trachten te verkrijgen en geven voorts eenige regels omtrent de procedure. Hetzelfde doen art. 24 en de artt 26—38.

Art. 40, mede het gevolg van een door de Regeering overgenomen amendement van de heeren VAN RAALTE c.s., houdt in, dat alleen de werkelijke waarde der goederen, niet de denkbeeldige, welke zij uitsluitend voor den persoon des eigenaars hebben, in *aanmerking* komt. Door de Regeering was in het O. O. in art. 92 geschreven, dat alleen de werkelijke waarde zou worden *vergoed*, waarvan de bedoeling was den kring der schadevergoeding nauwer te doen trekken dan nu veelal geschiedde. De heer VAN RAALTE meende evenwel, dat er geene reden bestond eene andere redactie dan die van art. 40, welke volkomen duidelijk is, te kiezen, omdat dit tot eene bijzondere interpretatie van het laatste artikel zou kunnen aanleiding geven.

Art. 41 zegt, dat bij de berekening der schadeloosstelling acht wordt geslagen op de mindere waarde, welke voor de niet-onteigende goederen het noodzakelijk gevolg van de onteigening is; de artt. 42, 1ste en 2de lid, regelen de vergoeding van den huur-

der, die een nog langeren huur dan één jaar heeft; de artt. 43–47 het gevolg der onteigening voor zakelijk gerechtigden, voor den hypotheekhouder, den vruchtgebruiker, erfpachter enz.; terwijl de artt. 49–54 voorschriften geven omtrent schadevergoeding bij gedeeltelijke onteigening, omtrent de kosten, die ten laste van de onteigenende partij komen, wanneer de bij vonnis bepaalde schadevergoeding de aangebodene overtreft, en omtrent cassatie, terwijl het hooger beroep geheel wordt uitgesloten.

Oorspronkelijk was door de Regeering voorgesteld de verplichting tot voorafgaande minnelijke overeenkomst op te heffen om zoodoende tot eene snellere behandeling te geraken. Gepaard ging daarmee haar voorstel om iedere partij in het vervolg zijne eigene kosten te laten betalen, omdat zonder minnelijke overeenkomst de onteigende partij geplaatst zou kunnen worden voor een aanbod, dat hij niet bestrijdt. Toen door de C. v. V. echter op wijziging van dit voorschrift werd aangedrongen, werd ook de poging tot minnelijke overeenkomst door de Regeering weer in eere hersteld. (M. O. blz. 36).

Overgenomen door de Regeering werd voorts nog het amendement van de heeren VAN RAALTE c.s. om uitdrukkelijk te vermelden, dat de betreffende vereeniging, vennootschap of stichting in het geding tot onteigening als eischende partij optreedt, daar uit het toepasselijk verklaarde art. 19 der Onteigeningswet iets anders zou kunnen worden afgeleid (H. II blz. 1342–1346).

Verworpen werd daartegen een amendement van de heeren DE WAAL MALEFIJT, VAN ASCH VAN WIJK en VAN DE VELDE om ook art. 42, 3de lid, toepasselijk te verklaren en dus den huurder, die minder dan een jaar huur heeft, steeds de huurprijs van een vol jaar te vergoeden (H. II blz. 1344–1348). Zie hierover art. 95.

Art. 89. Ten minste drie dagen vóór de verschijning legt de onteigenende partij tot staving van haren eisch ter griffie van de regtbank over

a. indien de gemeenteraad tot onteigening heeft besloten:

1°. het raadsbesluit, waarbij de te onteigenen perceelen worden aangewezen;

2°. Ons besluit tot goedkeuring daarvan;

3°. een door het hoofd van het gemeentebestuur afgegeven bewijs, dat de artikelen 80 en 84 zijn nageleefd;

b. indien tot onteigening is besloten overeenkomstig het bepaalde in art. 87:

1°. Ons besluit, waarbij de te onteigenen perceelen worden aangewezen;

2°. een nummer van het *Staatsblad*, waarin de wet tot bekrachtiging van Ons besluit is opgenomen.

In het O. O. was nog aan B. en W. de verplichting opgelegd een afschrift van het advies der gezondheidscommissie ter griffie van de rechtbank neer te leggen, opdat dit als richtsnoer zou kunnen strekken bij de bepaling der schadevergoeding. Naar aanleiding van eene opmerking, in de Tweede Kamer gemaakt, dat het niet wenschelijk is verplichtingen op te leggen aan hen, die in het proces geene partij zijn, werd het voorschrift ingetrokken (H. II blz. 1348 en 1349).

Art. 90. De regtbank kan aan de onteigenende partij haren eisch niet toewijzen:

1°. wanneer de volgens artikel 89 door de onteigenende partij over te leggen bescheiden niet zijn overgelegd;

2°. wanneer het blijken mogt, dat de artikelen 80 en 84 niet zijn nageleefd.

Art. 91. Bij de berekening der schadevergoeding wordt niet gelet op nieuwe getimmerten of op veranderingen, gemaakt na de nederlegging ter inzage van het in artikel 80, tweede en derde lid, bedoeld plan.

De artt. 91—96 geven eenige regels omtrent de schadevergoeding. Evenals het overeenstemmende art. 39 der Onteigeningswet heeft art. 91 der Woningwet ten doel, den te onteigenen eigenaar de gelegenheid te ontnemen de schadevergoeding door het aan-

brengen van veranderingen willekeurig op te drijven. Daar de terinzagelegging der plans ingevolge art. 80 moet worden bekend gemaakt, kunnen de belanghebbende eigenaars geacht worden van dat tijdstip kennis te dragen.

Art. 92. Als de werkelijke waarde, bedoeld in artikel 40, wordt aangemerkt, behoudens het bepaalde in de volgende artikelen, de som, die de goederen in het tijdperk, beginnende achttien maanden en eindigende zes maanden vóór den dag, waarop het plan, bedoeld in artikel 80, tweede en derde lid, ter inzage is nedergelegd, elk in het bijzonder hadden kunnen opbrengen, bijaldien alle goederen, op welke het besluit tot onteigening betrekking had, in het bovengenoemde tijdperk ten verkoop waren aangeboden.

---

1. In dit artikel wordt eene nadere omschrijving gegeven van wat bij onteigening in het belang der volkshuisvesting onder werkelijke waarde moet worden verstaan. De Onteigeningswet geeft voor de laatste geen richtsnoer. Door de Regeering werd evenwel te kennen gegeven, dat in de practijk dikwijls meer dan de werkelijke waarde werd vergoed door den bijzonderen uitleg, die aan art. 40 werd gegeven, en dat het daarom aanbeveling verdiende deze practijk, vooral waar het er op aankwam onteigeningen in het belang der volkshuisvesting mogelijk te maken, te keeren. Oorspronkelijk was door haar daartoe in art. 92 gesteld: „Alleen de werkelijke waarde der goederen wordt vergoed" en in art. 94: „Van ongebouwde eigendommen wordt vergoed de som, die zij in het tijdperk beginnende achttien en eindigende zes maanden vóór den dag, waarop het voorstel tot het raadsbesluit betreffende de onteigening werd ingediend, bij volledigen verkoop hadden kunnen opbrengen." Op voorstel van den heer VAN RAALTE, die in verschil van redactie tusschen art. 40 der Onteigeningswet en het nieuwe art. 92 aanleiding tot onjuiste opvattingen zag, werd art. 40 echter ook hier toepasselijk verklaard en de inhoud van art. 94 naar art. 92 overgebracht met deze, naar aanleiding van eene opmerking van de C. v. V. aangebrachte wijziging evenwel, dat het daar bepaalde algemeen, ook voor gebouwde eigendommen, zou gelden.

Het aldus gewijzigde artikel vond zoowel in de Tweede Kamer bij monde van de heeren TYDEMAN en DE WAAL MALEFIJT als in de Eerste Kamer bij monde van de heeren MELVIL VAN LIJNDEN en VLIELANDER HEIN felle bestrijding, omdat het naar hunne meening zou veroorloven minder dan de werkelijke waarde te vergoeden.

2. Volgens de uitlatingen der Regeering is het de bedoeling door dit artikel te beletten, dat de verkoopwaarde van een deel der te onteigenen oppervlakte tot maatstaf wordt genomen voor die van het geheel en dat de aangekondigde onteigening zelve oorzaak wordt van overdreven schattingen. Daartoe moet worden ondersteld dat alle goederen, waarop het raadsbesluit tot onteigening betrekking heeft, geleidelijk binnen het jaar beginnende achttien maanden en eindigende zes maanden voor de terinzagelegging ten verkoop worden aangeboden. De waarde van ieder der te onteigenen perceelen moet dan berekend worden naar de waarde van ieder in betrekking tot die van het geheel. Om dit vooral duidelijk te doen uitkomen, werd het slot van het artikel door de Regeering in den aangegeven zin gewijzigd. Door den heer TYDEMAN werd daarentegen in de Tweede Kamer betoogd, dat men een fictie in het leven riep, door te onderstellen dat alle goederen binnen een bepaalden termijn ten verkoop zouden worden aangeboden en stelde daarom voor het slot van het artikel te doen luiden: „elk in het bijzonder bij aanbieding ten verkoop hadden kunnen opbrengen." Dit amendement werd met 41 tegen 39 stemmen verworpen. (H. II blz. 1352).

Art. 93. Indien het te onteigenen gebouw onbewoonbaar is verklaard, wordt vergoed de waarde van den grond en van de bouwmaterialen, ingeval het gebouw voor geen enkel doeleinde kan worden gebruikt. Ingeval het gebouw tot eenig ander doeleinde dan bewoning zoude kunnen worden gebruikt, wordt vergoed de waarde van den grond en van de bouwmaterialen, vermeerderd met zoodanig bedrag, als billijk kan worden geacht in verband met de meerdere voordeelen, welke de eigenaar uit bedoeld gebruik zou kunnen trekken. Voor de bepaling van de waarde van den grond is artikel 92 van toepassing.

Indien slechts een gedeelte van het te onteigenen gebouw onbewoonbaar is verklaard, wordt bij de bepaling der waarde van het geheel daarmede rekening gehouden. Daarbij wordt gelet op de geschiktheid of ongeschiktheid van het onbewoonbaar verklaarde deel voor andere doeleinden dan bewoning.

---

1. Dit artikel is evenals het volgende ontleend aan de Engelsche Housing of the Working Classes Act van 1890 en heeft ten doel eigenaars, die hunne woningen in onvoldoenden staat houden, niet te vergoeden de waarde, welke deze woningen juist ingevolge niet-naleving der wet bezitten, maar de werkelijke waarde, berekend naar de opbrengst, welke zij bij naleving der wet zouden hebben.

De leiddraad, welke hier omtrent de bepaling der schadevergoeding wordt gegeven, is den rechter alleen ter toepassing voorgeschreven, indien onbewoonbaarverklaring is uitgesproken, en wel vóór de terinzagelegging van de stukken ingevolge art. 80.

Naar aanleiding van eene desbetreffende opmerking in het V., gaf de Regeering als hare meening te kennen, dat het tegenover den eigenaar eene niet te rechtvaardigen hardheid zou zijn, wanneer men ook buiten onbewoonbaarverklaring door den raad den gestelden regel toepasselijk verklaarde. Evenwel zou de rechter uit hoofde van den slechten staat van het gebouw in dat geval toch zeer laag kunnen dalen. (Verslag blz. 33 en 34).

Tengevolge van een amendement van den heer Willinge, door de Regeering overgenomen, werd nog uitdrukkelijk bepaald, dat voor de bepaling van de waarde van den grond art. 92 van toepassing zou zijn.

Lid 2 werd door de Regeering toegevoegd naar aanleiding van eene opmerking van de C. v. V. (Verslag blz. 34).

2. In het O. O. kwam als 1e lid van dit artikel voor de volgende zinsnede: „Bij de bepaling der werkelijke waarde wordt niet gelet op verhuiskosten, kosten voor inrigting van een nieuw gebouw, overdragtskosten bij aankoop van zoodanig gebouw en renteverlies." Met dit voorschrift bedoelde de Regeering, naar haar zeggen, te geven eenige explicatieve bepalingen, welke o.a. als gevolg van

het vooropgestelde beginsel van vergoeding der werkelijke waarde zouden moeten gelden, omdat haar inziens ten onrechte dikwijls op deze kosten bij de bepaling der schadevergoeding was acht geslagen.

In de Tweede Kamer werd door de heeren VAN RAALTE, VEEGENS en WILLINGE een amendement voorgesteld, om dit eerste lid te doen vervallen, op grond dat, daar in de practijk dergelijke kosten reeds niet meer werden vergoed, een uitdrukkelijk voorschrift overbodig ware en het bovendien de algemeene strekking vaa art. 92 zoude verslappen.

Ook de heer DE SAVORNIN LOHMAN betoonde zich een voorstander van de schrapping, evenwel juist op grond, dat vergoeding van dergelijke persoonlijke schade volkomen billijk ware. Daar de Regeering zeide van hetzelfde gevoelen te zijn als de voorstellers van het amendement, nam zij dit over en werd lid 1 dus geschrapt. (H. II blz. 1352—1354).

Zie overigens art. 32, lid 1*a*, volgens hetwelk bij besluit van den gemeenteraad een bedrag ter gemoetkoming in de kosten van voorziening in de huisvesting, verhuiskosten hieronder begrepen, kan worden beschikbaar gesteld. Dit schijnt er op te wijzen, dat verhuiskosten in elk geval niet onder de te vergoeden schade kunnen worden begrepen.

Art. 94. Indien eene aanschrijving tot het aanbrengen van verbeteringen volgens artikel 14 der Woningwet is gedaan, zonder dat daaraan gevolg is gegeven, wordt vergoed de waarde, die het gebouw zoude hebben in geval zoodanige verbeteringen waren aangebragt, met aftrek van de kosten van verbetering.

Indien het gebouw door een grooter aantal personen wordt bewoond dan volgens plaatselijke verordening geoorloofd is, wordt bij het bepalen van de werkelijke waarde geene rekening gehouden met de vermeerdering van huurprijs, welke uit die overschrijding voortvloeit.

Ook dit artikel werd ontleend aan de Engelsche Housing of the Working Classes Act van 1890. Het ligt in de rede, dat ter beoordeeling van het tijdstip, sedert hetwelk deze berekening kan

worden gevolgd, moet worden acht geslagen op de termijnen van beroep en voorziening, gedurende welke ingevolge art. 17, lid 4, de aanschrijving buiten werking blijft. Ook hier geldt de opmerking der Regeering, dat waar aanschrijving korten tijd voor onteigening geen zin heeft, de rechter uit hoofde van den slechten staat van het gebouw bij de bepaling der schadevergoeding toch zeer laag zal kunnen afdalen, in enkele gevallen wellicht tot geen hooger bedrag dan toepassing van de artt. 93 en 94 zoude medebrengen. (Verslag blz. 34.)

Art. 95. Indien de huurder minder dan een jaar huur had, wordt hem het viervoud van den huurprijs, berekend per tijdperk, waarvoor de huur was aangegaan, tot ten hoogste dien van een jaar, of de waarde der te velde staande vruchten, zoo die meer beloopt, vergoed.

Indien de verhuring of hare verlenging na het tijdstip, in artikel 91 aangewezen, heeft plaats gehad, wordt door de onteigenende partij aan den huurder geene schadeloosstelling betaald, maar heeft deze eene vordering tot schadevergoeding tegen den verhuurder, ten ware anders mogt zijn overeengekomen.

Voortzetting van huur, bij de week aangegaan, wordt niet als verlenging in den zin van het vorige lid beschouwd.

Verschil met de regeling der schadevergoeding van den huurder bij gewone onteigening ligt slechts hierin, dat huurders, die nog minder dan een jaar huur hebben, niet op den huurprijs van een jaar, maar slechts op het viervoud van den huurprijs van den aangegeven huurtijd, doch ten hoogste op dien van een jaar aanspraak hebben. Heeft de huurder dus nog een week huur, dan ontvangt hij vier weken, heeft hij nog een maand 4 maanden huur. Heeft hij evenwel nog 4 maanden huur dan ontvangt hij slechts een jaar huur als schadevergoeding. Het amendement van den heer DE WAAL MALEFIJT om den regel van de Onteigeningswet ook hier te behouden werd verworpen. (H. II blz. 1344—1348). Op voorstel van den heer VEEGENS werd door de Regeering het laatste lid toegevoegd, omdat weekhuurders, wier huur na de

terinzagelegging der plans telkens wordt verlengd, ingevolge het tweede lid in het geheel geen recht op vergoeding zouden hebben en deze in de practijk veelal ook niet kregen, terwijl men het toch billijk achtte, dat zij eenigermate zouden worden schadeloos gesteld. (H. II blz. 1354.)

Art. 96. Ten aanzien van de betaling der schadeloosstelling gelden de bepalingen van het Vierde Hoofdstuk van den Eersten Titel, behoudens dat, in de gevallen, genoemd bij artikel 61, de onteigende de keuze heeft tusschen terugvordering, als omschreven bij dat artikel, en eene vordering tot uitkeering van eene door den regter naar billijkheid te bepalen schadeloosstelling boven de reeds genotene en dat de daar genoemde termijnen van één jaar worden gesteld op tien juren.

II.

Artikel 77 der wet van den 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 125), laatstelijk gewijzigd bij de wet van den 15den April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) wordt artikel 97; artikel 78 dier wet wordt artikel 98.

---

1. Het vierde hoofdstuk van den eersten titel der Onteigeningswet houdt voorschriften in omtrent de betaling der schadeloosstelling en den daarmee gepaard gaanden eigendomsovergang. Art. 61 bepaalt, dat, wanneer het werk niet binnen een jaar is aangevangen of gedurende meer dan een jaar is gestaakt of indien uit andere omstandigheden is aan te toonen, dat het werk blijkbaar niet tot stand zal komen, de onteigende het goed kan terug vorderen. Dit laatste is billijk, omdat dan is gebleken, dat de onteigening in werkelijkheid niet ten algemeenen nutte plaats had. Daar de aanvang en voortzetting van werken in het belang der volkshuisvesting evenwel niet aan te korte termijnen dienen te worden gebonden, werden ingevolge opmerkingen in het V. en door de C. v. V. gemaakt de beide termijnen van één in dezen in die van tien jaar gewijzigd. (Verslag blz. 36 en 37).

2. Geheel nieuw is, dat den onteigende in het bovengenoemde geval de keuze is gelaten eene naar billijkheid te bepalen schadeloosstelling boven de reeds genotene te vorderen. De bedoeling schijnt te zijn, dat de rechter nog eene bijzondere vergoeding zal kunnen toekennen enkel voor het feit, dat de eigenaar zich zijn goed buiten noodzaak zag ontnomen. Als maatstaf wordt slechts voorgeschreven, dat zij naar billijkheid moet worden berekend.

---

§ 6. *Uitbreiding van bebouwde kommen.*

ART. 27.

1. De gemeenteraad is bevoegd in het belang van stelselmatige bebouwing te verbieden, dat gebouwen worden gebouwd of herbouwd op grond, welke ingevolge een voorafgaand raadsbesluit in de naaste toekomst voor den aanleg van eene straat, eene gracht of een plein bestemd is.

2. Bij een raadsbesluit, hetwelk een verbod tot aanbouw of herbouw inhoudt, wordt aangegeven, op welk deel van den grond, aan één en denzelfden eigenaar toebehoorende, het verbod betrekking heeft en worden, ingeval het verbod meer dan één derde gedeelte van zijn in het plan begrepen grond betreft, de redenen medegedeeld, waarom niet tot aankoop of onteigening wordt overgegaan.

3. Op dit raadsbesluit zijn de bepalingen van artikel 7 van toepassing, met dien verstande, dat ook belanghebbenden bij Ons voorziening kunnen vragen tegen het verleenen van goedkeuring door Gedeputeerde Staten.

4. Het ontwerp van dit raadsbesluit ligt met uitvoerige kaarten en grondteekeningen ten minste gedurende vier weken vóór de vaststelling op de gemeentesecretarie voor een ieder ter inzage.

5. Het raadsbesluit ligt met uitvoerige kaarten en grondteekeningen op de gemeentesecretarie voor een ieder ter inzage.

6. Van de nederlegging en van de goedkeuring door Gedeputeerde Staten wordt door het hoofd van het gemeentebestuur in een of meer nieuwsbladen der gemeente of, bij het ontbreken daarvan, eener naburige gemeente, onverwijld kennis gegeven. Zij worden daarenboven door hem op de gebruikelijke wijze aan de ingezetenen bekend gemaakt.

---

1. Dit artikel geeft den gemeenten uitdrukkelijk de bevoegdheid, het bouwen op voor de toekomst tot straten bestemden grond te verbieden, en houdt als bevorderende eene regelmatige en ruime bebouwing van nieuwe stadsgedeelten met de zaak der volkshuisvesting verband. Daar bij verschillende Koninklijke besluiten een direct bouwverbod als onwettig was gestempeld, had men in vele gemeenten, overtuigd dat regeling noodzakelijk was, langs omwegen (bv. door verbod om te bouwen anders dan aan straten, wegen of pleinen, aangelegd ter plaatse, volgens afmeting en ter hoogte, door den gemeenteraad bepaald of goedgekeurd en voor den openbaren dienst bestemd) hetzelfde trachten te bereiken. Voor de hand lag nu echter den gemeenten bij de wet direct datgene toe te staan, wat zij langs indirecten weg toch reeds deden. Daarbij was dan de gelegenheid waarborgen te scheppen, dat naast het algemeen belang op de bijzondere belangen van grondeigenaars, die door willekeurige traceering van straten konden worden benadeeld, behoorlijk werd acht geslagen.

Door de Regeering werd volgens hare mededeeling art. 27 vóór art. 28, waar van een plan van uitbreiding sprake is, geplaatst, omdat het eerste van algemeene strekking is, terwijl art. 28 slechts op bepaalde gemeenten betrekking heeft. Met betrekking tot het verband tusschen beide artikelen gaf zij te kennen, dat een plan van uitbreiding niet noodwendig aan inwerkingtreding van een bouwverbod behoeft vooraf te gaan. Het zou bv. kunnen gebeuren, dat een terrein buiten de gemeente, waartoe het uitbreidingsplan zich nog niet had uitgestrekt, door bouwers plotseling tot villapark werd bestemd. Een bouwverbod zou dan dadelijk moeten kunnen tot stand komen. Zie overigens Inleiding blz. 73—77.

2. In het O. O. waren waarborgen voor de bijzondere belangen der grondeigenaars enkel gezocht in de goedkeuring van het raadsbesluit, houdende het bouwverbod, door Gedeputeerde Staten

en de mogelijke Koninklijke vernietiging van dit besluit tot goedkeuring na advies van den centralen gezondheidsraad. Op den in het V. geuiten aandrang voegde de Regeering daar evenwel aan toe het tweede lid betreffende de mededeeling aan den eigenaar, indien meer dan een derde gedeelte van den hem toebehoorenden grond door het bouwverbod wordt getroffen, en werd door haar evenals ten aanzien van het plan van uitbreiding van art. 28 publicatie van het ontwerp en het raadsbesluit, inhoudende het bouwverbod, voorgeschreven.

Het verdient de aandacht, dat in het eerste lid sprake is van twee raadsbesluiten. Bij het eerste worden de gronden aangewezen, welke in de naaste toekomst voor den aanleg van eene straat, eene gracht of een plein bestemd zijn. Bij het tweede wordt het bouwverbod uitgesproken. Daar nu in de leden 3—5 gesproken wordt van een raadsbesluit zonder nadere aanduiding, zou twijfel kunnen ontstaan, of het eerste dan wel het tweede aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen is en op de voorgeschreven wijze gepubliceerd dient te worden. Uit het feit echter, dat lid 3 spreekt van „dit raadsbesluit", terwijl het laatst, in lid 2, gehandeld werd over het raadsbesluit, houdende het bouwverbod, en uit de toelichting der Regeering moet echter worden afgeleid, dat hier sprake is van het raadsbesluit, houdende het bouwverbod.

Naar aanleiding van bij de beraadslagingen in de Tweede Kamer geuite wenschen, werd ook aan belanghebbenden de bevoegdheid toegekend bij de Koningin tegen het verleenen der goedkeuring door Gedeputeerde Staten in hooger beroep te komen. (H. II blz. 1366—1369.)

3. in het belang van stelselmatige bebouwing, 1e lid. In het O. O. kwamen in de plaats van deze voor de woorden: „in het belang van regelmatige uitbreiding van de bebouwde kom der gemeente" en was de bevoegdheid tot vaststelling van het bouwverbod slechts gegeven voor grond „welke aan die bebouwde kom grenst." Door den gemeenteraad van Amsterdam en ook in het V. was er evenwel op gewezen, dat het niet voldoende zou zijn enkel bij uitbreiding der bebouwde kom het bouwen op den stratengrond te verbieden, omdat eene stelselmatige bebouwing niet minder gewenscht scheen, wanneer de te bebouwen gronden niet grensden aan de bebouwde kom der gemeente, zooals met

IJmuiden ten aanzien van de gemeente Velsen en met Hoek van Holland ten aanzien van de gemeente 's Gravensande het geval was. Daar het woord „regelmatige" bovendien zou kunnen worden opgevat in den zin van „gelijkvormig", wat natuurlijk niet de bedoeling was, werd eveneens op vervanging daarvan door „stelselmatige" aangedrongen. De Regeering vereenigde zich met de gemaakte opmerkingen en bracht de betreffende wijzigingen aan. (Verslag blz. 73—79.)

Bij eventueele invoering der administratieve rechtspraak zullen de belanghebbende eigenaars een waarborg, dat niet in het bijzonder belang van enkelen hunner een bouwverbod wordt in het leven geroepen, te meer hebben, daar zij alsdan een vordering zullen kunnen instellen tot intrekking van het raadsbesluit of tot schadevergoeding op grond dat het bouwverbod niet is uitgevaardigd „in het belang van stelselmatige bebouwing", maar willekeurig.

4. te verbieden, dat gebouwen worden gebouwd of herbouwd, 1e lid. Het verbod treft alleen den bouw of herbouw van gebouwen. Hieruit valt in de eerste plaats of te leiden, dat niet mag worden verboden het plaatsen van hekken of getimmerten, die niet het karakter van gebouwen dragen, zooals door den Minister van Binnenlandsche Zaken in de Tweede Kamer uitdrukkelijk werd erkend. (H. II blz. 1370.) Om den juisten scheidslijn in dezen te trekken, lette men op de strekking van het voorschrift, welke is dat de gemeente bij lateren aankoop of onteigening van den stratengrond daarin niet worde bemoeilijkt door koopprijs of schadevergoeding verhoogende bebouwing. Ingevolge art. 49 der wet vallen in elk geval buiten het bouwverbod „ter tijdelijke bewoning bestemde loodsen, keeten, tenten en andere soortgelijke inrichtingen, tenzij de bewoning, zij het door verschillende bewoners, langer dan vijf jaren aanhoudt."

Daar slechts gesproken wordt van bouw of herbouw, blijft gedeeltelijke vernieuwing niettegenstaande het verbod geoorloofd.

5. op grond, welke..... voor den aanleg van eene straat, eene gracht of een plein bestemd is, 1e lid.

Uit de bewoordingen van de leden 2, 4 en 5 blijkt, dat de bestemming van den grond moet worden aangeduid door uitvoerige kaarten en grondteekeningen en door nauwkeurige aanwijzing op welk deel van ieders grond het bouwverbod betrekking heeft.

Uit het feit, dat hier slechts van aanleg sprake is, mag niet worden afgeleid, dat een bouwverbod wegens bestemming van grond voor verbreeding of verlegging van eene straat buiten de bestaande rooilijnen niet geoorloofd zou zijn. Daar de bevoegdheid van den gemeenteraad hiertoe niet was betwist, bestond er geene aanleiding, deze hier uitdrukkelijk te vermelden. Ingevolge art. 45 der wet blijft de raad dus bevoegd dergelijke voorschriften te geven.

In het O O. kwamen in plaats van de aangehaalde voor de woorden: „eene straat, plein of park." Door den heer MACKAY werd er echter bezwaar tegen gemaakt, dat het bouwverbod ook zou kunnen gelden voor parken, die eene groote oppervlakte gronds beslaan, en wier eigenaars zich niet door gedeeltelijke bestemming van hun overigen grond tot bouwterrein tegen benadeeling gevrijwaard zouden zien. Een amendement om het woord „park" te schrappen, door hem ingediend, werd ten slotte door de Regeering overgenomen, met deze toelichting evenwel, dat daarin niet zou mogen worden gezien eene erkenning, dat aanleg van parken bij uitbreiding van steden minder noodzakelijk zou zijn, maar enkel, dat bij bestemming tot park steeds aankoop of onteigening zou moeten plaats hebben.

Aangenomen werd eveneens een amendement van den heer PIJNAPPEL, om hier melding te maken van grachten, daar aanleg daarvan bij uitbreiding o.a. te Amsterdam nog geschiedt en niet duidelijk bleek, dat deze reeds onder „straten" konden begrepen worden.

in de naaste toekomst, 1e lid. Bij de behandeling in de Tweede Kamer werd in verband met de voorgeschreven 10-jarige herziening van het plan van uitbreiding als zoodanig genoemd een termijn van 25 jaar.

6. Lid 2. Toevoeging hiervan geschiedde door de Regeering naar aanleiding van de in het V. gemaakte opmerkingen. Buiten de Kamer was van deskundige zijde het voorstel gedaan, om voor het geval, dat meer dan een derde gedeelte van den aan één eigenaar toebehoorenden grond door het bouwverbod zou moeten worden getroffen, steeds aankoop of onteigening voor te schrijven. De Regeering achtte dit evenwel niet gewenscht, eenerzijds omdat in sommige gevallen ook dan nog een bouwverbod te billijken ware, anderzijds omdat aankoop of onteigening, ook

wanneer minder dan een derde gedeelte getroffen werd, noodzakelijk kon zijn. (Verslag blz. 37—39).

ART. 28.

1. In gemeenten, die meer dan 10 000 zielen tellen, alsmede in gemeenten, wier zielental in de laatste vijf jaren met meer dan een vijfde is toegenomen, stelt de raad behoudens vrijstelling van Gedeputeerde Staten een plan van uitbreiding vast, waarbij de grond wordt aangewezen, die in de naaste toekomst voor den aanleg van straten, grachten of pleinen is bestemd.

2. Dit plan wordt ten minste eenmaal in de tien jaren herzien.

3. Het plan van uitbreiding alsmede de plannen tot herziening daarvan zijn aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen. Tegen weigering van de goedkeuring kan door den raad en tegen het verleenen van de goedkeuring door belanghebbenden binnen eene maand beroep bij Ons worden ingesteld.

4. Het ontwerp van het plan van uitbreiding alsmede de ontwerpen tot herziening daarvan liggen met uitvoerige kaarten en grondteekeningen ten minste gedurende vier weken vóór de vaststelling op de gemeentesecretarie voor een ieder ter inzage.

5. Het plan van uitbreiding alsmede de plannen tot herziening daarvan liggen met uitvoerige kaarten en grondteekeningen op de gemeentesecretarie voor een ieder ter inzage.

6. Van de nederlegging en van de goedkeuring door Gedeputeerde Staten wordt door het hoofd van het gemeentebestuur in een of meer nieuwsbladen der gemeente of, bij het ontbreken daarvan, eener naburige gemeente, onverwijld kennis gegeven. Zij worden daarenboven door

hem op de gebruikelijke wijze aan de ingezetenen bekend gemaakt.

7. Bij algemeenen maatregel van bestuur worden voorschriften gegeven betreffende de inrichting van plannen van uitbreiding overeenkomstig dit artikel.

---

1. Zie over het verband tusschen de artt. 27 en 28 aant. 1 op art. 27.

In tegenstelling met art. 27 wordt den gemeenten hier, ten aanzien van de vaststelling van een plan van uitbreiding, eene verplichting opgelegd. Daar niet, zooals in art. 8 ten opzichte van bouwverordeningen voor de vaststelling van het uitbreidingsplan een termijn is bepaald, na verloop waarvan Gedeputeerde Staten zullen kunnen optreden, zullen bij nalatigheid van den gemeenteraad ingevolge art. 126 der gemeentewet B. en W. daarin moeten voorzien. Bij de vaststelling moeten in acht genomen worden de voorschriften, die betreffende de inrichting der plannen bij algemeenen maatregel van bestuur zullen worden gegeven.

2. In het O. O. was de verplichting beperkt tot gemeenten, die blijkens de uitkomsten der laatstgehouden volkstelling meer dan 20.000 zielen tellen, alsmede tot die, wier zielental blijkens die uitkomsten meer dan 10.000 bedraagt en sedert de voorlaatste telling met meer dan een derde is toegenomen. Op aandringen van de C. v. V. werd het voorschrift evenwel in den aangegeven zin uitgebreid. Daar de uitkomsten der 10-jaarlijksche volkstelling geen duidelijk beeld geven van het wassen der bevolking, werd tevens de verwijzing daarnaar geschrapt, zoodat nu met de cijfers der bevolkingsregisters moet worden rekening gehouden. (Verslag blz. 40).

In gemeenten waar vaststelling van een uitbreidingsplan niet noodzakelijk is, zullen Gedeputeerde Staten altijd vrijstelling kunnen verleenen.

Ook gemeenten, wien geene verplichting is opgelegd, zijn bevoegd een uitbreidingsplan vast te stellen.

3. Evenals in art. 27 werden de woorden: „straten, pleinen en parken" gewijzigd in: „straten, grachten en pleinen". Daar het bezwaar tegen „parken" enkel betrekking had op het bouw-

verbod, mag het zeker vreemd heeten, dat ook in het uitbreidingsplan geen parken mogen worden opgenomen, wat zeker niet de bedoeling was.

4. In het V. werd de wensch geuit, dat bij dit artikel aan de gemeenten zou worden verboden gemeentegrond binnen het uitbreidingsplan na de vaststelling daarvan te verkoopen, en eveneens dat gemeenten de gronden, die zij door onteigening in het belang der volkshuisvesting verkrijgen, niet mogen vervreemden, maar slechts voor lange termijnen in erfpacht of huur mogen geven. Volgens de jurisprudentie van het bestaande art. 194c der gemeentewet zouden Gedeputeerde Staten alleen dan hunne goedkeuring aan raadsbesluiten tot vervreemding van grond kunnen onthouden, indien die verkoop in strijd is met het financieel belang der gemeente of indien het besluit leiden zou tot het leggen van overmatige lasten op het toekomstige geslacht. Men verlangde daarom bijzondere voorschriften omtrent verkoop van gemeentegrond.

De Regeering ging daar echter niet op in. Art. 194 der gemeentewet bevatte geene bijzondere bepaling ten aanzien der motieven, waarop Gedeputeerde Staten hunne goedkeuring kunnen onthouden. Bij de bestaande jurisprudentie was natuurlijk geen rekening gehouden met de Woningwet. Was deze wet tot stand gebracht, dan zou, naar de meening der Regeering, de bevoegdheid van Gedeputeerde Staten tot onthouding van goedkeuring aan verkoop van gemeentegrond op grond, dat de verkoop in strijd was met de bevordering der volkshuisvesting, niet ontkend kunnen worden. (Verslag blz. 40).

---

§ 7. *Geldelijke steun van gemeentewege.*

Art. 29.

1. Bij besluit van den gemeenteraad kunnen rentedragende voorschotten worden verleend aan hen, tot wie eene aanschrijving, als bedoeld in artikel 14, is gericht.

2. Deze voorschotten worden slechts verstrekt onder hypothecair verband van het gebouw met den ondergrond ten behoeve waarvan zij worden verleend.

3. Deze voorschotten worden alleen verleend onder voorwaarde van aflossing, uiterlijk in twintig jaren, in gelijke jaartermijnen of bij wege van annuïteiten.

4. Bij ontbinding eener vereeniging, vennootschap of stichting en bij faillissement worden de nog verschuldigde gelden terstond opvorderbaar.

---

1. Terwijl de artt. 29—31 handelen over geldelijken steun van gemeentewege aan particulieren en vereenigingen, heeft art. 32 op het oog directe werkzaamheid der gemeente in het belang der volkshuisvesting. Uitdrukkelijk gaf de Regeering te kennen, dat de voorschriften van § 7 niet zijn limitatief in dien zin, dat eene gemeente zich in geen geval uitgaven mag getroosten voor doeleinden en in vormen, niet met name in een der artikelen genoemd. Hier wordt slechts aangegeven, hoe financieele steun het meest gewenscht scheen en in den regel dus zal moeten geschieden. Afwijking is dus geoorloofd. (M. v. T. op § 8 (nu § 7))

2. rentedragende voorschotten, 1e lid. Aan den gemeenteraad blijft overgelaten, hoeveel rente zal moeten worden betaald. De eisch van rente werd volgens de Regeering gesteld, opdat de raad van lastige aanvragen van arme huurders om rentelooze voorschotten verschoond blijft (M. v. T. op art. 29). Het verzoekschrift tot het verleenen dezer voorschotten moet op gezegeld papier worden geschreven. In tegenstelling met het besluit tot financieelen steun aan bouwvereenigingen ingevolge art. 30, behoeft het hier bedoelde besluit geene goedkeuring van Gedeputeerde Staten, omdat het hier betreft geringere en telkens wederkeerende bedragen, voor terugbetaling waarvan, als op meer commercieele grondslagen rustende, de gemeenten wel zullen zorg dragen.

3. onder hypothecair verband, 2e lid. De hypotheek ontleent haren rang, als elke andere, aan den dag der inschrijving. De kosten der hypotheekacte en inschrijving komen uit den aard der zaak ten laste van den eigenaar der woning.

In het O. O. was aan de gemeente wegens deze voorschotten een voorrecht toegekend, rang nemende nà dat der gerechtkosten, bedoeld in art. 1185 1° van het Burgerlijk Wetboek, doch vóór hypotheek. Het grootste bezwaar hieraan verbonden was echter,

dat bij verkoop het voorrecht zou verdwijnen en de waarborg dan zou ophouden te bestaan. Op bij het M. O. gedane voorstel der C. v. V. wijzigde de Regeering het artikel in dien zin, dat voorschotten slechts zouden worden verleend onder verband van hypotheek, rang nemende vóór alle andere, ingeschreven na de inwerkingtreding der wet. Bij de behandeling in de Tweede Kamer werd echter aangenomen een amendement van de heeren VAN RAALTE, VEEGENS en WILLINGE, strekkende om deze hypotheek den gewonen rang te geven. (H. II blz. 1385—1391). Terecht werd zeker door hen betoogd, dat eene wet, welke beschikbaarstelling van gelden voor verbetering van woningen wenscht te bevorderen, in de eerste plaats dient te zorgen, dat niet in omgekeerde richting beschikbaarstelling daarvan door particulieren wordt bemoeilijkt.

4. aflossing, uiterlijk in twintig jaren, 3e lid. In het O. O. was deze termijn op veertig jaren gesteld. In het V. werd dienaangaande opgemerkt, dat, waar het gold verbetering van bestaande, wellicht reeds oude woningen, een maximum van twintig jaren aanbeveling verdiende. De Regeering bracht daarna de wijziging aan. (Verslag blz. 46.)

5. bij faillissement.... opvorderbaar, 4e lid. Dit in afwijking van art. 131, tweede lid, der faillissementwet, volgens hetwelk alle later dan één jaar na den aanvang van het faillissement vervallende schuldvorderingen worden geverifieerd voor de waarde, die zij hebben na verloop van een jaar sedert den aanvang van het faillissement.

ART. 30.

1. Bij besluit van den gemeenteraad kunnen onder nader bij algemeenen maatregel van bestuur te regelen voorwaarden aan vereenigingen, vennootschappen en stichtingen uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam en als zoodanig door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, toegelaten, voorschotten en bijdragen worden verleend ter tegemoetkoming in de door die vereenigingen, vennootschappen en stichtingen ten behoeve van de volkshuisvesting aan te wenden kosten.

2. Dit raadsbesluit wordt aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen.

3. Wordt door Ons het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, dan hebben deze opnieuw uitspraak te doen, met inachtneming van Onze beslissing.

4. De voorschotten en de bijdragen, in dit artikel bedoeld, worden alleen verleend onder voorwaarde, dat het bedrag, hetwelk voor rekening der vereeniging, vennootschap of stichting blijft, uiterlijk in vijftig jaren, in gelijke jaartermijnen of bij wege van annuïteiten, wordt afgelost.

5. Bij ontbinding en bij faillissement worden de nog verschuldigde gelden terstond opvorderbaar.

---

1. De vereenigingen, vennootschappen en stichtingen hier genoemd, aan welke voorschotten en bijdragen kunnen worden gegeven, zijn dezelfde als die vermeld in art. 78, ten wier name onteigening zal kunnen geschieden. De vereischten van toelating worden nader bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

2. voorschotten en bijdragen, 1e lid. In tegenstelling met den financieelen steun bij verbetering van woningen, kunnen aan bouwvereenigingen ook rentelooze voorschotten en zelfs bijdragen worden verleend. Goedkeuring van het raadsbesluit door Gedeputeerde Staten wordt evenwel steeds vereischt. Vooral zal het aan vereenigingen, die zich ten doel stellen oude stadsgedeelten op te ruimen en daarvoor nieuwe, gezonde arbeiderswijken in de plaats te stellen, dikwijls moeilijk zijn de noodige gelden beschikbaar te krijgen. Niet alleen voorschotten, maar bijdragen van gemeentewege zullen dan noodzakelijk zijn. In verband hiermee staat de bevoegdheid van het Rijk ingevolge art. 33, om aan de gemeenten voorschotten en bijdragen te verleenen.

Blijkens het V. wenschten enkele leden der Tweede Kamer, dat de gemeenten in sommige gevallen tot het geven van voorschotten en bijdragen zouden worden verplicht door hooger beroep tegen weigering door den gemeenteraad open te stellen. Door de Regeering werd dit denkbeeld evenwel krachtig bestreden, omdat alleen de gemeenten voldoende gegevens, om in dezen met oordeel te handelen, ter beschikking hebben (Verslag blz. 41 en 42).

3. Op eene bij de behandeling in de Tweede Kamer gedane vraag of ook steun in den vorm van garantie van door vereenigingen aangegane leeningen zou mogen geschieden, antwoordde de Minister van Binnenlandsche Zaken: „De Regeering acht dit niet den besten vorm, om redenen in het Verslag vermeld, maar heeft geen redenen gevonden ze uit te sluiten. Als nu de geachte afgevaardigde vraagt: blijkt dit uit het artikel, dan antwoord ik: Waar in het artikel gesproken wordt van bijdragen, daar zijn garantieleeningen niet uitgesloten, want als eene leening wordt gegarandeerd, wordt een bijdrage, zij het ook een voorwaardelijke bijdrage, in uitzicht gesteld" (H. II blz. 1392).

4. uiterlijk in vijftig jaren, 4e lid. Het O. O. had dezen termijn op veertig jaren gesteld. Nadat in het V. op belangrijke verlenging was aangedrongen, antwoordde de Regeering, dat de huurprijzen der woningen met den aflossingstermijn geen verband hielden, maar met het oog op toekomstige behoeften eene belangrijke verlenging van den gestelden termijn zeker niet gewenscht was. Eene aflossing, uiterlijk in vijftig jaren, vond bij haar echter geen bezwaar. (Verslag blz. 46 en 47).

Art. 31.

1. Bij besluit van den gemeenteraad kunnen gronden en gebouwen, aan de gemeente toebehoorende, aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, als genoemd in het voorgaand artikel, in eigendom, erfpacht of opstal worden overgedragen tot aanbouw of verbouw van woningen in het belang der volkshuisvesting en kunnen met gelijk doel gronden en gebouwen worden aangekocht.

2. Artikel 30, tweede en derde lid zijn op de raadsbesluiten bovenvermeld van toepassing.

---

1. In het O. O. werd alleen melding gemaakt van des gemeenteraads bevoegdheid gronden en gebouwen tot overdracht aan vereenigingen aan te koopen. Daar niet bleek of dergelijke overdracht ook zou kunnen geschieden ten aanzien van gronden en gebouwen, reeds in het bezit der gemeente, werd ook van deze bevoegdheid uitdrukkelijk melding gemaakt. Het gemeenteraads-

besluit tot overdracht is onderworpen aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

2. in eigendom, erfpacht of opstal, 1e lid. Deze woorden kwamen in het O. O. niet voor. Daar in het V. twijfel was geopperd of overdracht in erfpacht of opstal geoorloofd zou zijn, bracht de Regeering eene uitdrukkelijke vermelding aan. Bij de behandeling in de Tweede Kamer werd door de heeren VAN KOL, SCHAPER en TROELSTRA een amendement ingediend om het woord „eigendom" te doen vervallen. Zij betoogden, dat uit ervaring het minder wenschelijk was gebleken, dat gemeenten hun toebehoorende gronden voor goed uit handen geven. Zoowel de Minister van Binnenlandsche Zaken als de voorzitter der C. v. V., gaven hunne instemming met de algemeene strekking van het amendement te kennen, ontrieden de aanneming daarvan evenwel, omdat in bijzondere gevallen overdracht in eigendom zelfs noodzakelijk kon zijn. Het amendement werd ten slotte ingetrokken. (H. II blz. 1392—1395.)

3. worden overgedragen, 1e lid. Op een in het V. V. der Eerste Kamer gedane vraag of hier overdracht om niet werd bedoeld, antwoordde de Regeering: „Of overdrachten zullen geschieden om niet, zal afhangen van omstandigheden. Tot overdracht om niet in eigendom zal wel niet of hoogst zelden aanleiding bestaan, maar wel zal dit kunnen voorkomen met overdracht in erfpacht of opstal.

Naar aanleiding van eene opmerking in het V. der Tweede Kamer, werd in art. 48, lid 2, bepaald, dat alle acten van overdracht alsmede van uitgifte in erfpacht en opstal opgemaakt ingevolge art. 31, eerste lid, zijn vrijgesteld van de rechten van registratie en van overschrijving. Gelijke vrijstelling werd mede gegeven voor alle acten en vonnissen betreffende overdrachten van onroerende zaken krachtens art. 26.

ART. 32.

1. Bij besluit van den gemeenteraad kan een bedrag beschikbaar worden gesteld:

a. ter uitvoering van een onteigeningsplan, als genoemd bij artikel 26;

b. ter tegemoetkoming in de kosten van voorziening in de huisvesting, verhuiskosten hieronder begrepen, der bewoners van na onbewoonbaarverklaring ontruimde en van overeenkomstig artikel 26 onteigende gebouwen;

c. tot aankoop van gronden en tot aankoop, aanbouw of verbouw van woningen in het belang der volkshuisvesting voor rekening der gemeente, ingeval dit noodzakelijk is voor de richtige uitvoering van deze wet.

2. Artikel 30, tweede en derde lid zijn op de raadsbesluiten bovenvermeld van toepassing.

---

1. Dit artikel heeft op het oog directen financieelen steun van gemeentewege. Het gemeenteraadsbesluit behoeft goedkeuring door Gedeputeerde Staten. Zooals boven meegedeeld, is gemeentelijke steun niet tot de genoemde gevallen beperkt. Ter beoordeeling van den raad en het hooger gezag kan in bijzondere gevallen ook op andere wijze, bv. door subsidieering of aanleg van arbeiderstrams of -treinen, hulp worden verleend.

2. voorziening in de huisvesting, 1e lid *b*. Op eene vraag van de C. v. V. naar de beteekenis van deze uitdrukking, antwoordde de Regeering bij het M. O.: „hiermede te bedoelen het verleenen van tijdelijke ondersteuning aan personen, die hunne woning hebben moeten verlaten en tegen zoodanigen huurprijs, als zij in staat zijn te betalen, niet dadelijk eene andere woning kunnen bekomen. Eene kleine bijdrage zal in vele gevallen voldoende zijn tot het geven van gelegenheid onder dak te komen. (M. O. blz. 47 en 48.)

3. Eerste lid sub *c*. Vooreerst wordt hier de bevoegdheid gegeven tot aankoop van gronden in het belang der volkshuisvesting. Waar art. 32 sub *a* in verband met art. 26 toestond gronden en gebouwen van gemeentewege te onteigenen, o. m. ter uitvoering van een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouwplan of van een plan van uitbreiding, moest natuurlijk mede van aankoop worden melding gemaakt. Het artikel gaat echter verder. Ook aankoop, aanbouw, of verbouw van woningen zal voor gemeenterekening kunnen geschieden, en dit niet alleen met het oog op een bouwplan of een plan van uitbreiding, maar met het

enkele doel deze woningen te verhuren. Bij de behandeling in de Tweede Kamer werd door den heer DE WAAL MALEFIJT een amendement voorgesteld om niet te spreken van gemeentelijken aanbouw van woningen, maar enkel toe te staan aankoop van gronden en woningen, „waar dit in het belang der volkshuisvesting wenschelijk is." Daarentegen had een amendement van de heeren VAN KOL, SCHAPER en TROELSTRA ten doel gemeentelijken aankoop en aanbouw van woningen juist te bevorderen door wijziging van „noodzakelijk" in „wenschelijk."

Na het toelichtend betoog der Regeering, dat optreding van gemeentewege noodzakelijk moest worden geacht, wanneer aanbouw door particulieren en vereenigingen niet in voldoende mate plaats greep en ook wanneer aanmoediging van het particulier initiatief slechts door het stellen van een voorbeeld zou kunnen geschieden, werd het laatste amendement ingetrokken. Het amendement DE WAAL MALEFIJT werd met 56 tegen 6 stemmen verworpen. (H. II blz. 1396—1404).

---

§ 8. *Geldelijke steun van Rijkswege.*

ART. 33.

1. Aan gemeenten kunnen door Ons voorschotten uit 's Rijks kas worden verstrekt voor de doeleinden, in § 7 omschreven.

2. De rente en de aflossing dezer voorschotten moeten voldaan worden in ten hoogste vijftig gelijke annuïteiten.

3. Aan de gemeenten kunnen tot betaling dezer annuïteiten bijdragen worden verzekerd uit 's Rijks kas.

---

1. voor de doeleinden, in § 7 omschreven, 1e lid. Hieruit blijkt, dat niet enkel bij verleening van gemeentelijke voorschotten aan vereenigingen, doch ook bij die tot verbetering van woningen en bij direct optreden der gemeente in het belang der volkshuisvesting voorschotten uit 's Rijks kas kunnen worden gegeven.

2. ten hoogste vijftig, 2e lid. In het O. O. stond „veertig." In verband met den termijn van aflossing der gemeentelijke voorschotten in art. 30 werd ook deze tot „vijftig" verlengd.

3. bijdragen, 3e lid. Volgens mededeeling der Regeering was het de bedoeling, gewoonlijk juist zooveel annuïteitsdeelen, als de gemeente voor hare rekening neemt, door het Rijk voor de zijne te doen nemen. Mocht bv. de rentestandaard 4½ pct. zijn en de bouwvereeniging niet meer dan 2½ pct. kunnen betalen, dan zouden de gemeente en het Rijk ieder 1 pct. te hunnen laste nemen. De bijdragen zouden voorts afzonderlijk opgenomen worden, onder hoofdstuk V (Binnenlandsche Zaken) der Staatsbegrooting, zoodat hieruit met een oogopslag zou kunnen worden gezien, wat de Woningwet het Rijk telken jare in werkelijkheid zou kosten.

Omtrent het verleenen van voorschotten en bijdragen zullen ingevolge art 34 bij algemeenen maatregel van bestuur nadere regelen worden gesteld.

Art. 34.

1. Bij algemeenen maatregel van bestuur worden regelen gesteld met betrekking tot de voorwaarden, waaronder geldelijke steun, als bedoeld in het voorgaand artikel, wordt verleend.

2. Onze besluiten tot het verleenen van zoodanigen geldelijken steun worden, met redenen omkleed, in de *Staatscourant* openbaar gemaakt.

---

1. Regeling der voorwaarden bij de wet werd niet wenschelijk geacht, omdat bij opgedane ervaring spoedige wijziging noodzakelijk kan blijken.

2. Publicatie in de *Staatscourant* werd voorgeschreven, om controle en critiek en daarmee betere uitvoering der wet mogelijk te maken.

ART. 35.

1. Tot bijstand in de uitvoering van het bepaalde in de beide voorgaande artikelen wordt een college ingesteld, hetwelk de aanvragen om voorschotten en bijdragen onderzoekt, toezicht houdt op het richtig gebruik daarvan en overigens de werkzaamheden verricht, waarmede het bij algemeenen maatregel van bestuur wordt belast.

2. Dit college bestaat uit ten minste drie leden en wordt bijgestaan door een bezoldigden secretaris.

3. De leden en de secretaris worden door Ons benoemd en ontslagen.

4. Een der leden wordt door Ons als voorzitter aangewezen.

5. De leden en de secretaris genieten vergoeding van bureau-, reis- en verblijfkosten. Daarenboven genieten de leden presentiegeld.

ART. 36.

De bevoegdheid en de werkkring van het college, in het voorgaand artikel bedoeld, worden nader bij algemeenen maatregel van bestuur geregeld.

Het college is een van advies; de Regeering beslist. Volgens de Regeering was het de bedoeling het ook te belasten met de uitbetaling en het toezicht houden op het gebruik der uitgekeerde sommen. Het zal de bijdragen innen, welke voor rekening der gemeente blijven en die aan de schatkist overdragen, ten einde deze in staat te stellen de annuïteiten te voldoen. (M. v. T. op art. 35).

---

§ 9. *Strafbepalingen.*

ART. 37.

1. Op overtreding van de verordeningen, krachtens de artikelen 1, 8 en 27 vastgesteld, kan hechtenis van ten

hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden worden gesteld.

2. Indien tijdens het plegen van de overtreding nog geen jaar is verloopen, sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijke overtreding onherroepelijk is geworden, kan de rechter geldboete of hechtenis tot het dubbel van het voor elke overtreding gesteld maximum uitspreken.

---

1. In dit artikel en de volgende wordt afgeweken van de artt. 161 en 162 der gemeentewet, welke strafbaarstelling van verordeningen slechts tot een maximum van zes dagen hechtenis en vijfentwintig gulden geldboete toelaten. Den gemeentebesturen wordt hier de mogelijkheid geopend op overtreding der genoemde verordeningen hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden te stellen, maar het staat hun vrij een lager maximum voor te schrijven. Voor verschillende overtredingen zullen zelfs verschillende maxima kunnen worden gesteld.

2. tot het dubbel van het voor elke overtreding gesteld maximum, 2e lid. Met dit maximum wordt niet bedoeld dat genoemd in lid 1, maar het maximum, door den gemeenteraad gesteld.

In dit lid werden de woorden van art. 162 der gemeentewet „of daarvoor vrijwillig de geldboete is betaald" niet herhaald, omdat de toepasselijkheid reeds volgde uit art. 91 juncto art. 74 van het Wetboek van Strafrecht. (M. v. T. op art. 37).

ART. 38.

1. Hij, die zonder schriftelijke vergunning van Burgemeester en Wethouders of zonder nadere goedkeuring met afwijking van het bouwplan, overeenkomstig hetwelk de vergunning is verleend, een gebouw opricht of geheel of voor een gedeelte vernieuwt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

2. Met gelijke straf wordt gestraft hij, die zonder schriftelijke vergunning van Burgemeester en Wethouders hetzij krachtens eenig zakelijk recht tot woning in gebruik neemt, hetzij als eigenaar of in eenige andere hoedanigheid tot woning in gebruik geeft een gebouw of een gedeelte van een gebouw, laatstelijk niet als woning gebezigd, of wel eene inrichting, als bedoeld in artikel 49, eerste lid, voor zoover die niet aan het Rijk, de provincie of de gemeente toebehoort of daarbij in gebruik is.

---

1. Zie over de beteekenis der uitdrukkingen in lid 2 ook aant. 4 op art. 5.

Art. 49, 1e lid, heeft betrekking op ter tijdelijke bewoning bestemde loodsen, keeten en andere soortgelijke inrichtingen.

ART. 39.

Hij, die niet of niet behoorlijk voldoet aan eene der verplichtingen, in artikel 9 of krachtens dat artikel bij algemeenen maatregel van bestuur of bij plaatselijke verordening opgelegd, wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden.

---

niet of niet behoorlijk voldoet. Met „niet voldoen" wordt bedoeld het nalaten van aangifte, met „niet behoorlijk voldoen" het doen van onvolledige aangifte. (H. II blz. 1405).

eene der verplichtingen. Bij niet-nakoming van meerdere in art. 9 genoemde verplichtingen kunnen dus meerdere geldboeten van ten hoogste vijfentwintig gulden opgelegd worden.

plaatselijke verordening. Hiervan werd in verband met den door het gemeentebestuur ingevolge art. 9, lid 4, vast te stellen termijn melding gemaakt om duidelijk te doen uitkomen, dat art. 161 der gemeentewet in dezen werd ter zijde gesteld. (M. v. T. op art. 39).

ART. 40.

Hij, die niet of niet tijdig gevolg geeft aan eene aanschrijving overeenkomstig artikel 14, wordt, tenzij hij de bewoning heeft gestaakt of de noodige maatregelen genomen heeft om haar te doen staken vóór den afloop van den termijn, binnen welken de verbeteringen moeten zijn aangebracht, gestraft met eene geldboete van ten hoogste vijf gulden voor elken dag, volgende op dien, waarop gemelde termijn verstrijkt, tot en met dien, waarop hetzij de verbeteringen zijn aangebracht, hetzij de bewoning alsnog is gestaakt, hetzij onbewoonbaarverklaring is uitgesproken.

---

1. **of de noodige maatregelen genomen om haar te doen staken.** Deze woorden werden bij de behandeling in de Tweede Kamer toegevoegd naar aanleiding van het geopperde bezwaar, dat iemand, die het noodige geld voor verbeteringen niet heeft, gestraft zou kunnen worden, ook wanneer hij den huurder tot verlating der woning niet heeft kunnen bewegen maar daartoe wel pogingen heeft in het werk gesteld. Als voldoende maatregelen kunnen worden beschouwd een dagvaarding tot ontruiming, ook een sommatie bij deurwaarders exploit. De beoordeeling daarvan is aan den rechter. (H. II blz. 1409).

2. **geldboete van ten hoogste vijf gulden voor elken dag.** Het stelsel der oploopende boete, ontleend aan de Engelsche woningwet van 1890, werd gekozen als een voortdurende prikkel om alsnog aan de aanschrijving gehoor te geven.

De woorden „voor elken dag" hebben ten doel het maximum der geldboete met iederen dag te doen stijgen, niet om voor iederen dag eene afzonderlijke geldboete in het leven te roepen. (H. II blz. 1407). Heeft de overtreding dus 10 dagen lang voortgeduurd, dan kan geldboete tot ten hoogste $10 \times 5 = 50$ gulden worden uitgesproken, terwijl het minimum blijft 50 cents.

3. Daar onbewoonbaarverklaring als straf op zich zelve kan worden beschouwd, werd na het uitspreken daarvan de boven genoemde overtreding als geëindigd beschouwd.

ART. 41.

Hij, die na verloop van den in artikel 15 bedoelden termijn geen gevolg geeft aan de aanschrijving, in dat artikel genoemd, wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste drie gulden voor elken dag van verzuim.

Strafbaar gesteld wordt hier slechts de bewoner, hoofd van het gezin, niet de andere leden. Zie overigens aant. 2 op art. 40.

ART. 42.

Hij, die het kenteeken, bedoeld in artikel 18, zevende lid, wegneemt, vernielt of onleesbaar maakt, wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste honderd gulden.

Daar het hier bedoeld kenteeken eene meer duurzame bestemming heeft dan in den regel het geval is met bekendmakingen in art. 447 van het Wetboek van Strafrecht bedoeld, werd het maximum der straf hier hooger gesteld. (Verslag blz. 48).

ART. 43.

1. De bewoner, hoofd van een gezin of afzonderlijk levend persoon, eener onbewoonbaar verklaarde woning, die na verloop van den gestelden termijn van ontruiming de woning niet verlaat, wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste drie gulden voor elken dag van verzuim, tenzij blijkt, dat het hem onmogelijk was andere huisvesting te bekomen.

2. Hij, die in strijd met artikel 18, achtste lid, eene onbewoonbaar verklaarde woning betrekt en daarin blijft wonen wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste drie gulden voor elken dag van verzuim.

3. Met gelijke straf wordt gestraft hij, die in de boven omschreven gevallen de woning ter bewoning afstaat.

---

1. Bij meerdere gezinsleden wordt hier slechts strafbaar gesteld het hoofd van het gezin. Zie over het maximum en minimum der straf aant. 2 op art. 40.

2. tenzij blijkt, dat het hem onmogelijk was andere huisvesting te bekomen, 1e lid. Deze zinsnede werd bij amendement voorgesteld door de heeren VAN KOL, SCHAPER en TROELSTRA, omdat het eene overdreven hardheid zou zijn, den bewoner, die geene andere woning heeft kunnen vinden, in dezen te straffen. Met eene kleine wijziging werd zij door de Regeering overgenomen (H. II blz. 1410–1411). Uit den aard der zaak werd hetzelfde niet toepasselijk verklaard op hem, die in het tweede lid wegens het betrekken van eene onbewoonbaar verklaarde woning wordt strafbaar gesteld.

3. ter bewoning afstaat, 3e lid. Hieronder behoeft niet enkel het opnieuw verhuren en het blijven verhuren te worden verstaan, maar kan ook b.v. het kostelooze afstaan worden begrepen. Uit de omstandigheid, dat de eigenaar geenerlei pogingen in het werk stelt om de bewoners uit de woning te doen gaan, mag zijne instemming daarmee worden afgeleid (Verslag M. blz. 49).

ART. 44.

De in de artikelen 37–43 bedoelde strafbare feiten worden als overtredingen beschouwd.

---

§ 10. *Slotbepalingen.*

ART. 45.

De bevoegdheid, den gemeenteraad toekomende ingevolge artikel 135 der Gemeentewet, blijft ten aanzien van het onderwerp, waarin deze wet voorziet, gehandhaafd, voor zoover de door hem te maken verordeningen niet met de bepalingen dezer wet in strijd zijn.

Volgens art. 150 der gemeentewet mogen plaatselijke verordeningen niet treden in hetgeen van algemeen Rijks- of provinciaal belang is. Meermalen was echter twijfel gerezen, in hoeverre gemeenten ten aanzien van een bij de wet geregeld

onderwerp aanvullende voorschriften zouden mogen maken. Om allen twijfel in dezen op te heffen, werd eene uitdrukkelijke bepaling in dien zin opgenomen.

De zinsnede „voor zoover de door hem te maken verordeningen niet met de bepalingen dezer wet in strijd zijn", welke niet in het O. O. voorkwam doch steeds in de bedoeling had gelegen, werd door de Regeering naar aanleiding van eene in het V. gemaakte opmerking toegevoegd.

Wanneer strijd der verordeningen met de bepalingen der wet moet worden aanwezig geacht, hangt af van den inhoud en het onderling verband (Verslag blz. 49 en 50).

ART. 46.

1. Waar de uitvoering van deze wet en van de krachtens deze wet vastgestelde verordeningen en besluiten aan het gemeentebestuur is opgedragen, behoort onder die uitvoering de bevoegdheid tot het, desnoods ten koste der overtreders, doen wegnemen, beletten of verrichten van hetgeen in strijd met die wet of die verordeningen en besluiten, wordt daargesteld, ondernomen of nagelaten. Spoedeischende gevallen uitgezonderd, geschiedt dit niet, dan nadat de belanghebbende schriftelijk is gewaarschuwd.

2. De kosten, ingevolge het voorgaand lid aangewend in het belang der volkshuisvesting, zijn bevoorrecht op het gebouw, ten aanzien waarvan zij zijn besteed, en worden nà de kosten tot behoud, bedoeld in artikel 1185, 4°. van het Burgerlijk Wetboek, uit de opbrengst van het goed gekweten.

---

1. Zie over de artt. 46 en 47 de Inleiding blz. 84—85. In art. 180 der gemeentewet wordt als behoorende tot de uitvoering van gemeenteverordeningen uitdrukkelijk melding gemaakt van het zgn. politierecht, het recht om nevens strafbedreiging ook feitelijk, met den sterken arm, uitvoering van het verordende te verzekeren. Naar aanleiding van een in het V. gemaakte opmerking en om uitoefening van dit politierecht ook bij verordeningen

en besluiten ter uitvoering der Woningwet buiten twijfel te stellen, werd het eerste lid opgenomen. (Verslag blz. 50.)

2. desnoods ten koste der overtreders, 1e lid. Hieruit volgt 1° dat bij de uitoefening van het politierecht zoo noodig bijzondere kosten kunnen worden gemaakt, 2° dat deze kosten op den overtreder kunnen worden verhaald. Zie over de gemakkelijke wijze van executie art. 47.

3. Tweede lid. Toekenning van een voorrecht wegens deze kosten achtte men gewenscht, opdat met minder angstvalligheid dan tot dusverre art. 180 der gemeentewet, ten bate der volkshuisvesting, zoude kunnen worden toegepast. (M. v. T. op art. 47).

Art. 47.

1. Aan den schuldenaar of aan diens woning wordt door den beambte, daartoe aangewezen door het gemeentebestuur, beteekend eene door het bestuur opgemaakte en geteekende acte, die het bedrag der overeenkomstig het voorgaand artikel gemaakte kosten, zooveel mogelijk door bescheiden gestaafd, vermeldt en de waarschuwing inhoudt het bedrag binnen drie dagen te voldoen ter plaatse, in de acte aan te wijzen.

2. Indien de schuldenaar hieraan niet voldoet, wordt hij schriftelijk aangemaand binnen drie dagen het verschuldigde te betalen, onder kennisgeving, dat dit anders zal worden ingevorderd bij dwangbevel.

3. Bij niet-voldoening aan deze aanmaning wordt het verschuldigde ingevorderd bij dwangbevel, uitgevaardigd door den beambte, met de ontvangst der verschuldigde gelden belast en uitvoerbaar verklaard door den kantonrechter, in wiens kanton de invordering geschiedt.

4. Dit dwangbevel wordt beteekend en ten uitvoer gelegd op de wijze, bij het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ten aanzien van vonnissen en authentieke akten voorgeschreven.

5. De tenuitvoerlegging van het dwangbevel wordt geschorst door verzet, binnen veertien dagen na de uitvaardiging bij de arrondissements-rechtbank aanhangig te maken.

6. Dit verzet, dat met redenen moet zijn omkleed, is toegelaten hetzij op grond, dat de kosten niet zijn aangewend of wel tot een geringer bedrag dan het dwangbevel aangeeft, hetzij op grond van het niet krachtens wet of verordening verschuldigd zijn van het ingevorderd bedrag.

7. Ten laste van den schuldenaar komen ook de uitgaven, vallende op de invordering der boven vermelde kosten.

8. Zij worden betaald volgens de berekening en op quitantie van het bestuur, van hetwelk de invordering uitgaat.

9. Binnen veertien dagen na de aanbieding der quitantie kan de schuldenaar in verzet komen bij de arrondissementsrechtbank. Dit verzet schorst de verplichting tot betaling niet op. Wordt het gegrond verklaard, dan wordt het te veel betaalde onverwijld teruggegeven.

---

1. Waar vroeger door het gemeentebestuur gemaakte kosten slechts door het instellen van eene vordering bij den burgerlijken rechter konden worden teruggeëischt, scheen hier, waar in het belang der volkshuisvesting krachtdadig optreden noodzakelijk was, vereenvoudigde executie gewenscht. (M. v. T. op art. 47.)

2. door den beambte, 1e lid. Daar beteekening bij deurwaarders exploit in kleinere gemeenten, waar geen deurwaarder woont, te veel omslag zou vereischen, wordt hier slechts van een beambte gesproken. In kleinere gemeenten kan als zoodanig een ambtenaar ter secretarie of een veldwachter worden aangewezen. (Verslag M. blz. 50).

3. dwangbevel.... uitvoerbaar verklaard door den kantonrechter, 3e lid. Tegen de beschikking tot uitvoerbaarverklaring kan ingevolge lid 5 verzet bij de arrondissementsrechtbank worden ingesteld. Hooger beroep is niet toegelaten,

wel cassatie ingevolge de algemeene bepalingen van de wet op de rechterlijke organisatie. (Verslag M. blz. 50).

4. hetzij op grond van het niet krachtens wet of verordening verschuldigd zijn van het ingevorderd bedrag, 6e lid. Deze zinsnede, welke niet in het O. O. voorkwam, werd door de Regeering opgenomen naar aanleiding van de in de Tweede Kamer gemaakte opmerking van den heer Loeff, dat waar de gemeente tot krachtdadigen ingrijpen werd in staat gesteld en bij gebreke van eene volledige administratieve rechtspraak, bijzondere waarborgen voor het individu gewenscht waren. De heer Loeff deed daarom aan de hand aan het eerste lid van art. 46 toe te voegen: „Over geschillen betreffende de rechtmatigheid dier uitvoering oordeelt de burgelijke rechter." Was alsdan niet verkregen eene beslissing van den gewenschten, den administratieven rechter, rechtspraak en waarborg tegen willekeur ware er dan toch. Mocht daartegen echter bezwaar staan, dan ried hij geheele schrapping van art. 47 aan, waardoor de kosten weer als totnutoe, niet bij dwangbevel, maar door instelling van eene vordering bij den burgerlijken rechter zouden moeten worden verhaald. De Minister van Justitie zeide echter huiverig te zijn, door weer een aantal publiekrechtelijke geschillen bij den burgerlijken rechter te brengen, een stap terug te doen op den gewenschten weg. Daarentegen verklaarde hij zich bereid de aangehaalde zinsnede voor te stellen, ten einde te keeren de tegenstrijdigheid, dat iemand van rechtsvervolging wegens overtreding ontslagen wordt maar wel de kosten van uitoefening van het politierecht zou moeten betalen.

De rechtstoestand is dus op het oogenblik deze, dat wel kan opgekomen worden tegen de onrechtmatigheid van de executie der kosten, maar niet tegen de onrechtmatige uitoefening van het politierecht zelve. (H. II blz. 1412—1414).

Art. 48.

1. De in de artikelen 12—20 dezer wet bedoelde bezwaar- en verzoekschriften, beslissingen, aanschrijvingen en kennisgevingen zijn vrij van zegelrecht en van de formaliteit van registratie. Hetzelfde geldt ook ten aanzien

van de vergunningen bedoeld in de artikelen 5 en 49 en van de ter verkrijging daarvan in te dienen verzoekschriften.

2. Alle acten en vonnissen betreffende overdrachten van onroerende zaken krachtens artikel 26, en alle acten van overdracht, alsmede van uitgifte in erfpacht en opstal opgemaakt ingevolge artikel 31, eerste lid, zijn vrijgesteld van de rechten van registratie en van overschrijving.

3. De aanschrijvingen en kennisgevingen, in de artikelen 14—16 en 18 bedoeld, geschieden bij te adviseeren dienstbrief.

---

1. De stukken van het eerste lid zijn geheel vrijgesteld van de formaliteit van registratie; die van het tweede moeten wel geregistreerd worden, maar de registratie geschiedt dan kosteloos.

2. Het tweede lid werd ingevoegd naar aanleiding van de opmerkingen in het V. en bij het M. O. over art. 31, dat uitzonderingsbepalingen in de geest van die der Belgische wet van 9 Augustus 1889 hier gewenscht schenen. (Verslag blz. 47). Vrijheid van zegelrecht wordt hier niet gegeven.

Art. 49.

1. De artikelen 1—25 en 27 dezer wet zijn niet van toepassing op ter tijdelijke bewoning bestemde loodsen, keeten, tenten en andere soortgelijke inrichtingen, tenzij de bewoning, zij het door verschillende bewoners, langer dan vijf jaren aanhoudt.

2. Inrichtingen als bedoeld in het eerste lid van dit artikel mogen, voor zoover zij niet aan het Rijk, de provincie of de gemeente toebehooren, of daarbij in gebruik zijn, alleen met schriftelijke vergunning van Burgemeester en Wethouders ter bewoning worden gebezigd.

3. Burgemeester en Wethouders verbinden aan het verleenen van die vergunning voorwaarden in het belang van gezondheid, veiligheid en zedelijkheid.

4. Burgemeester en Wethouders zijn bevoegd op kosten der overtreders te doen wegnemen of te beletten hetgeen zonder de vereischte vergunning of in strijd met de opgelegde voorwaarden wordt daargesteld of ondernomen en te doen verrichten, hetgeen in strijd met die voorwaarden wordt nagelaten. Spoedeischende gevallen uitgezonderd, geschiedt dit niet, dan nadat de belanghebbende schriftelijk is gewaarschuwd.

5. De artikelen 46 en 47 zijn op de in het vierde lid bedoelde kosten van toepassing.

---

1. Daar het onredelijk scheen aan loodsen, keeten, tenten enz. dezelfde eischen te stellen als aan eigenlijke woningen werd te hunnen opzichte eene uitzondering gemaakt. Houdt de bewoning echter langer dan vijf jaren aan, dan vallen zij geheel onder de toepassing der wet. In het O. O. was deze termijn op twee jaren gesteld. In het V. werd echter de opmerking gemaakt, dat dit met het oog op kanaal- en spoorwegwerken te kort zou zijn en bij de behandeling in de Tweede Kamer werd hetzelfde betoogd door den heer ROESSINGH met het oog op den veenarbeid, waarbij plaatsing van loodsen, keeten enz. gedurende langen tijd noodzakelijk is. Een amendement, door den laatsten voorgesteld, om dergelijke inrichtingen geheel aan de voor woningen gestelde voorschriften te onttrekken, werd evenwel teruggenomen, toen de termijn van twee jaren door de Regeering gewijzigd werd in die van vijf. (Verslag blz. 50, H. II blz. 1414 en 1415.)

2. Tweede lid. Het zonder schriftelijke vergunning van B. en W. krachtens eenig zakelijk recht tot woning in gebruik nemen of als eigenaar of in eenige andere hoedanigheid tot woning in gebruik geven van een loods, keet enz. wordt in art. 48, lid 2, strafbaar gesteld. Zie over de terminologie art. 5, lid 1 sub *b* en de aant. daarop.

3. verbinden, 3e lid. Hierin ligt de verplichting van B. en W. om bij het verleenen der vergunning voorwaarden in het belang van gezondheid, veiligheid en zedelijkheid te stellen. In het O. O. was slechts de bevoegdheid daartoe gegeven. Door overname door de Regeering van een amendement van de heeren VAN KOL,

SCHAPER en TROELSTRA werd in dezen echter eene stellige verplichting in het leven geroepen. De voorwaarden moeten zoowel in het belang van gezondheid als in dat van veiligheid en van zedelijkheid zijn.

ART. 50.

1. De artikelen 11 tot en met 25 dezer wet alsmede de voorschriften in gemeentelijke verordeningen omtrent de afmetingen der ter bewoning in te richten vertrekken, zijn niet van toepassing op gebouwen, aan het Rijk of de provincie toebehoorende of daarbij in gebruik.

2. Deze wet is niet van toepassing op woonwagens en woonschepen.

---

1. In het O. O. waren de Rijks-, provinciale- en gemeentegebouwen geheel buiten de werking der wet gesteld. In het V. en bij het M. O. werd daartegen opgemerkt, dat ook te hunnen opzichte verkeerde toestanden mogelijk waren en voorziening eischten. Volgens de gekozen redactie zouden zelfs gemeentelijke gebouwen, buiten het grondgebied der gemeente gelegen, niet aan de voorschriften der wet kunnen worden onderworpen. In elk geval ware voor onteigening en uitbreiding der bebouwde kom toepasselijkheid der wet noodzakelijk. De Regeering bracht daarop de gewenschte wijzigingen aan. Alleen mocht natuurlijk hier van ingrijpen der gemeentebesturen, aanschrijving tot verbetering en onbewoonbaarverklaring, geen sprake zijn en moest ook met het oog op de afmetingen der vertrekken (gevangenissen enz.) noodzakelijk eene uitzondering worden gemaakt. (Verslag blz. 51.)

2. Ten aanzien van woonwagens en woonschepen blijven de gemeentebesturen ingevolge art. 45 bevoegd zelfstandig voorschriften te geven. (M. v. T. op art. 50).

ART. 51.

Alle plaatselijke verordeningen, regelende het onderwerp, waarin deze wet voorziet, vervallen drie jaren na het tijd-

stip, waarop zij in werking treedt, indien zij niet met inachtneming van de bepalingen dezer wet binnen dien termijn zijn herzien.

Daar Gedeputeerde Staten eerst twee jaren na de inwerkingtreding der wet kunnen optreden, werd de in het O. O. gestelde termijn van twee jaren bij de M. door de Regeering gewijzigd in dien van drie. (Verslag blz. 52.)

ART. 52.

1. Jaarlijks doen Burgemeester en Wethouders aan den raad een beredeneerd verslag van hetgeen met betrekking tot verbetering der volkshuisvesting in de gemeente is verricht.

2. Dit verslag wordt ingericht in den vorm, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te bepalen.

3. Het wordt aan Gedeputeerde Staten en aan het college, bedoeld bij artikel 35, alsmede aan den centralen gezondheidsraad medegedeeld.

4. Van Regeeringswege wordt jaarlijks een algemeen verslag samengesteld, aan de Staten-Generaal aangeboden en in afdruk tegen betaling der kosten verkrijgbaar gesteld.

Dit artikel, dat niet in het O. O. voorkwam, werd naar aanleiding van het V. en het M. O. over de §§ 7 en 8, waarbij ter bevordering van gemeentelijken financieelen steun aan bouwvereenigingen op het publiceeren van een verslag van Rijkswege was aangedrongen, door de Regeering bij Nota van wijziging ingelascht. (Verslag blz. 41 en 44.)

Ten einde een gemakkelijk overzicht van het verrichte te verkrijgen, is voor het gemeentelijk verslag, dat zeker ook de werkzaamheid van vereenigingen en particulieren zal moeten omvatten, een door den Minister van Binnenlandsche Zaken te bepalen vorm voorgeschreven.

ART. 53.

Deze wet kan worden aangehaald onder den titel van „Woningwet".

Dit heeft ten doel vermijding van een anders noodzakelijke aanhaling van den langeren titel.

ART. 54.

Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip.

Het tijdstip der inwerkingtreding moest met het oog op de nog te nemen algemeene maatregelen van besturen en ministerieele besluiten aan een later Koninklijk besluit ter bepaling worden overgelaten. (Zie Inleiding blz. 40).

KONINKLIJK BESLUIT

van den 28sten Juli 1902 (Staatsblad N°. 160),

tot uitvoering van de artikelen 7, 8, 9, 26, 27, 28, 30, 34, 35 en 36 der Woningwet.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Justitie en van Financiën van 14 April 1902, nº. 2704, afdeeling Binnenlandsch Bestuur;

Gezien de artikelen 7, 6de lid, 8, 6de lid, 9, 9de lid, 26, 27, 3de lid, 28, 7de lid, 30, 1ste lid, 34, 1ste lid, 35, 1ste lid en 36 der Woningwet;

Overwegende, dat bij algemeenen maatregel van bestuur moeten worden vastgesteld: het formulier van afkondiging voor de krachtens artikel 1 der Woningwet door den gemeenteraad of krachtens artikel 8 dier wet door Gedeputeerde Staten vastgestelde voorschriften en voor de besluiten van den gemeenteraad houdende verbod tot aanbouw of herbouw; voorschriften betreffende de inrichting van registers van aangifte van verhuurders van woningen; de vereischten van toelating van vereenigingen, vennootschappen of stichtingen als uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam; voorschriften betreffende de inrichting van plannen van uitbreiding van

de in artikel 28 der wet bedoelde gemeenten; voorwaarden waaronder door de gemeenten aan vereenigingen, vennootschappen en stichtingen en door het Rijk aan de gemeenten voorschotten ingevolge de artikelen 30 en 31 der Woningwet, zoomede bijdragen in de aflossing hiervan kunnen worden verleend; en bepalingen betreffende de werkzaamheden, de bevoegdheid en den werkkring van het college van bijstand, bedoeld in artikel 35 der wet;

Den Raad van State gehoord (advies van 8 Juli 1902, no. 17);

Gelet op het nader rapport van Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Justitie en van Financiën van 15 Juli 1902, n°. 5146, afdeeling Binnenlandsch Bestuur;

Hebben goedgevonden en verstaan vast te stellen het navolgende:

§ 1. *Formulieren van afkondiging van verordeningen.*

ARTIKEL 1.

Het formulier van afkondiging, bedoeld in artikel 7, zesde lid, en het formulier van afkondiging van het raadsbesluit, bedoeld in artikel 27, derde lid, der Woningwet, luiden:

„De burgemeester en wethouders van
doen te weten, dat door den raad dier gemeente in zijne vergadering van is vastgesteld de volgende verordening:

(titel der verordening.)

(inhoud der verordening.)

„Zijnde deze verordening door de Gedeputeerde Staten van bij besluit van
(bij Koninklijk besluit van) goedgekeurd.

„En is hiervan afkondiging geschied, waar het behoort, den enz."

In geval van toepassing van artikel 197 der Gemeentewet worden de woorden: „bij besluit van . . . . . goedgekeurd" vervangen door de woorden: „goedgekeurd blijkens het niet inzenden van hunne beslissing of van bericht, de beslissing verdagende, binnen twee maanden na den dag waarop de verordening hun is aangeboden."

ART. 2.

Het formulier van afkondiging, bedoeld in artikel 8, zesde lid, der Woningwet, luidt:

„De burgemeester en wethouders van
doen te weten, dat door de Gedeputeerde Staten van
bij besluit van , goedgekeurd
bij Koninklijk besluit van is vastgesteld
de volgende plaatselijke verordening:

(titel der verordening.)

(inhoud der verordening.)

„En is hiervan afkondiging geschied, waar het behoort, den enz."

§ 2. *Registers van aangifte van verhuurders van woningen.*

ART. 3.

In elke gemeente des Rijks wordt door burgemeester en wethouders volgens het model, gevoegd bij dit besluit, een register gehouden van de aangiften, gedaan ingevolge artikel 9, eerste en vierde lid, der Woningwet.

ART. 4.

Voor elke woning, die op zich zelve een gebouw vormt, wordt een afzonderlijk blad van het register, in het voorgaand artikel bedoeld, bestemd.

Woningen, die van een en hetzelfde gebouw deel uitmaken, worden op hetzelfde blad ingeschreven.

ART. 5.

Wanneer een blad van het register volgeschreven is, wordt het vervolgd op een nieuw blad, volgende op het laatst beschrevene in het register of in dezelfde afdeeling van het register, nimmer op open plaatsen van gedeeltelijk beschreven bladen. Aan den voet van het volgeschreven blad wordt verwezen naar het nommer van het blad, waarop de inschrijvingen vervolgd worden.

ART. 6.

Het register kan gesplitst worden in boekdeelen of reeksen van boekdeelen, al dan niet volgens het kaartenstelsel ingericht, naar de plaatselijke indeeling in dorpen, buurtschappen, wijken of andere hoofdafdeelingen.

Het register wordt ingericht naar de plaatselijke indeeling (dorp, buurtschap, wijk enz.) en naar de straten, zooveel mogelijk met inachtneming van de alphabetische volgorde van de namen of letters — of van de volgorde van de nommers — der dorpen, buurtschappen, wijken enz. en der straten.

§ 3. *Toelating van vereenigingen, vennootschappen en stichtingen als uitsluuitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam.*

ART. 7.

De in artikel 78 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 125), laatstelijk gewijzigd bij artikel 26 der Woningwet, bedoelde toelating van vereenigingen, vennootschappen en stichtingen als uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam geschiedt op op een daartoe tot Ons gericht verzoekschrift van haar bestuur.

Ons besluit tot toelating wordt met redenen omkleed en wordt openbaar gemaakt in de *Nederlandsche Staatscourant*; ingeval het afwijkt van het advies van Gedeputeerde Staten, met bijvoeging van dit advies.

ART. 8.

Bij het verzoekschrift, in het voorgaand artikel bedoeld, moeten worden overgelegd:

a. een authentiek afschrift van de statuten of de akte, waarbij het bestaan en de werkkring der vereeniging, vennootschap of stichting geregeld zijn;

b. het bewijs, dat op deze statuten of deze akte, voor zooveel noodig, de vereischte goedkeuring of bewilliging is verkregen overeenkomstig de te dien aanzien geldende wettelijke voorschriften;

c. voorzooveel openbaarmaking van statuten of akten als bovenbedoeld door de wet is voorgeschreven, het bewijs, dat deze openbaarmaking is geschied.

ART. 9.

De toelating wordt geweigerd indien uit de overgelegde statuten of akte of op andere wijze blijkt, dat de vereeniging, vennootschap of stichting niet uitsluitend ten doel heeft in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam te zijn.

De toelating wordt mede geweigerd, indien de overgelegde statuten of akte niet voldoen aan de eischen, bij de artikelen 10 en 11 gesteld.

Ons besluit tot weigering van de toelating wordt met redenen omkleed en wordt openbaar gemaakt in de *Nederlandsche Staatscourant*; ingeval het afwijkt van het advies van Gedeputeerde Staten, met bijvoeging van dit advies.

ART. 10.

Behalve hetgeen daarin overigens ter voldoening aan wettelijke voorschriften moet worden opgenomen zullen de statuten of de akte moeten bevatten:

a. eene bepaling, die aan het bestuur de bevoegdheid geeft om de verlangde toelating te verzoeken;

b. voorschriften, waaruit blijkt, dat buiten eene matige rente, in geen geval 4 ten honderd 's jaars te boven gaande, over het bijeengebracht stamkapitaal en de eventueel door leening verkregen fondsen, alsmede eene billijke vergoeding voor verrichte werkzaamheden of bewezen diensten, geldelijk voordeel voor de leden, aandeelhouders, bestuurders, commissarissen of bewindvoerders geheel is buitengesloten en dat aan de winsten der vereeniging, vennootschap of stichting geene andere bestemming kan worden gegeven dan ter bevordering van haar doel;

c. het voorschrift, dat vervreemding of bezwaring van de onroerende goederen der vereeniging, vennootschap of stichting niet anders zal kunnen geschieden dan met goedkeuring van burgemeester en wethouders der gemeente, waarin die goederen zijn gelegen en indien de vereeniging, vennootschap of stichting voorschot genoot van eene andere gemeente, zoolang dit niet is afgelost, ook met goedkeuring van burgemeester en wethouders dezer laatste gemeente, of in beide gevallen, bij weigering der goedkeuring, niet anders dan met goedkeuring van Gedeputeerde Staten, de besturen van bedoelde gemeenten gehoord;

d. het voorschrift, dat intrekking der toelating, ontbinding of opheffing van de vereeniging, vennootschap of stichting medebrengt:

e. het voorschrift, dat bij ontbinding of opheffing van de vereeniging, vennootschap of stichting voorhanden overschotten boven het bijeengebracht, gestort of ter vestiging van de stichting afgezonderd kapitaal ter beschikking zullen komen van de gemeente, waarin de onroerende goederen der vereeniging, vennoootschap of stichting zijn gelegen, ten einde te worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting; dat bijaldien die onroerende goederen in meer dan ééne gemeente zijn gelegen bedoelde overschotten voor hetzelfde doel ter beschikking zullen komen van de gemeenten, indien zij bij minnelijke schikking tot

verdeeling geraken en bij gebreke van zoodanige minnelijke schikking binnen een jaar na de ontbinding of opheffing of wel bij ontstentenis van zoodanige goederen overeenkomstig de regeling tot verdeeling, te treffen door Gedeputeerde Staten, behoudens beroep op Ons, of — zoo de goederen in verschillende provinciën zijn gelegen — door Ons, Gedeputeerde Staten dier provinciën gehoord;

f. het voorschrift, waarbij aan het bestuur de verplichting wordt opgelegd om jaarlijks aan burgemeester en wethouders der gemeente of gemeenten, waarin de vereeniging, vennootschap of stichting werkzaam is, een beredeneerd verslag te doen toekomen van hare werkzaamheden gedurende het afgeloopen jaar met bijvoeging van balans en van winst- en verliesrekening, opgemaakt volgen model, vast te stellen door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken;

g. het voorschrift, waarbij aan het bestuur de verplichting wordt opgelegd om Onzen Minister van Justitie onmiddellijk in kennis te stellen met de ontbinding of opheffing der vereeniging, vennootschap of stichting, indien de ontbinding of opheffing een andere oorzaak heeft dan het verloop van den tijd, voor welken de vereeniging, vennootschap of stichting is opgericht of gevestigd.

ART. 11.

De statuten of de akte mogen geene bepaling bevatten, waaraan leden, aandeelhouders of derden het recht ontleenen tot het verkrijgen van den eigendom van onroerende goederen der vereeniging, vennootschap of stichting.

ART. 12.

De toelating wordt door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, ingetrokken, indien Ons blijkt, dat de vereeniging, vennootschap of stichting niet uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam is of handelt in strijd met de voorschriften, bij artikel 10 gesteld, als-

mede indien bij wijziging of aanvulling van de statuten of de akte die wijziging of aanvulling niet binnen eene maand ter Onzer kennis is gebracht of niet langer wordt voldaan aan de eischen, gesteld bij de artikelen 10 en 11.

Ons besluit tot intrekking van de toelating wordt met redenen omkleed en wordt openbaar gemaakt in de *Nederlandsche Staatscourant*; ingeval het afwijkt van het advies van Gedeputeerde Staten, met bijvoeging van dit advies.

ART. 13.

De statuten of akten van vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, alsmede de daarin gebrachte wijzigingen of aanvullingen worden na Ons besluit tot toelating zoo spoedig mogelijk door de zorg van Onzen Minister van Justitie openbaar gemaakt in de *Nederlandsche Staatscourant* met vermelding tevens van bedoeld besluit.

Indien de statuten of akten of de daarin gebrachte wijziging of aanvulling reeds, ter voldoening aan eenig wettelijk voorschrift, in de *Nederlandsche Staatscourant* openbaar zijn gemaakt, kan worden volstaan met de vermelding van Ons besluit tot toelating onder verwijzing naar de dagteekening en het nummer der *Nederlandsche Staatscourant*, waarin de statuten of akten of de daarin gebrachte wijziging of aanvulling zijn opgenomen.

§ 4. *Inrichting van plannen van uitbreiding voor de in artikel 28 der Woningwet bedoelde gemeenten.*

ART. 14.

Ontwerpen voor plannen van uitbreiding, ontwerpen tot herziening daarvan, vastgestelde plannen van uitbreiding en vastgestelde plannen tot herziening daarvan, overeenkomstig artikel 28 der Woningwet, worden ingericht met inachtneming van de volgende voorschriften:

a. de ontwerpen en de plannen worden vervat in kaarten op een schaal van minstens 1 op 2500, met aanduiding van schaal en noordpijl;

b. de kaarten duiden de kadastrale sectie en de nummers der in het ontwerp of in het plan begrepen perceelen aan, benevens den aanleg, waarvoor ieder perceel is bestemd;

c. op de kaarten wordt duidelijk aangegeven, welk deel van den grond, aan een en denzelfden eigenaar toebehoorende, voor den aanleg van eene straat, eene gracht of een plein bestemd is en welk deel van zijnen grond overigens in het ontwerp of in het plan is begrepen;

d. bij de kaarten wordt gevoegd een staat van de namen en van de woonplaatsen van de eigenaars der in het ontwerp of in het plan begrepen perceelen met vermelding van kadastrale sectie en nummers;

e. de kaarten gaan voorts vergezeld van eene situatiekaart, waaruit de aansluiting van den in het ontwerp of in het plan begrepen grond aan het overig grondgebied der gemeente en zijne verkeerswegen blijkt en van eene toelichtende beschrijving;

f. op de kaarten of in de toelichtende beschrijving worden lengte en breedte der aan te leggen straten, pleinen en grachten duidelijk aangegeven.

§ 5. *Geldelijke steun van gemeentewege.*

ART. 15.

Voorschotten, als bedoeld in artikel 30 der Woningwet, worden verleend onder de navolgende voorwaarden:

a. dat het voorschot uiterlijk binnen vijftig jaren in gelijke jaartermijnen of bij wege van annuiteiten wordt afgelost;

b. dat bij faillissement der vereeniging, vennootschap of stichting, bij ontbinding der vereeniging of der vennootschap of opheffing der stichting alsmede indien de voorwaarden, waaronder het voorschot is verleend, niet worden nageleefd, het voorschot of het onafgeloste gedeelte daarvan terstond opvorderbaar wordt;

c. dat bij vervreemding of bezwaring van onroerende goederen der vereeniging, vennootschap of stichting zonder goedkeuring van burgemeester en wethouders der gemeente, die geldelijken steun verleent, of anders van Gedeputeerde Staten het bestuur aan de gemeente zal verbeuren een bij het verleenen van het voorschot te bepalen geldsom, waarvoor de leden van het bestuur hoofdelijk ieder voor het geheel aansprakelijk zullen zijn; onverminderd het recht der gemeente om, zoo daartoe termen zijn, in plaats van de geldboete schadevergoeding te eischen en om de vervreemding of bezwaring, niet als geldig te erkennen.

ART. 16.

Wordt een voorschot renteloos verleend of tegen eene rente beneden 3½ ten honderd 's jaars, dan wordt daaraan bovendien de voorwaarde verbonden, dat de gemeente ten allen tijde met goedkeuring van Gedeputeerde Staten, of, bij weigering, met Onze goedkeuring, het recht zal hebben alle bezittingen met de daarop rustende lasten en verplichtingen en alle schulden der vereeniging, vennootschap of stichting gezamenlijk over te nemen tegen betaling van een bedrag, bij het verleenen van het voorschot vast te stellen, met dien verstande, dat boven het bijeengebracht, gestort of ter vestiging van de stichting afgezonderd kapitaal slechts eene billijke vergoeding voor liquidatiekosten wordt uitgekeerd.

ART. 17.

Bijdragen uit de gemeentekas, als bedoeld in artikel 30 der Woningwet, worden alléén verleend bij wijze van tegemoetkoming in de aflossingstermijnen van een renteloos voorschot.

Zoodanige bijdragen beloopen ten hoogste de helft van de aflossingstermijnen gedurende de eerste vijf jaren en ten hoogste een derde gedeelte gedurende verdere jaren, en worden alleen verleend onder voorwaarde, dat, indien

het voorschot of het onafgeloste gedeelte daarvan wordt opgevorderd krachtens artikel 15*b*, de termijnen, tot welker betaling de gemeente zich nog in de toekomst verbonden had, niet meer zullen zijn verschuldigd.

ART. 18.

De verstrekking en de aanvaarding van een voorschot geschieden bij eene wederzijdsche overeenkomst, waarvan eene notarieele akte wordt opgemaakt.

De akte vermeldt de voorwaarden, waaronder het voorschot is verleend en aanvaard.

§ 6. *Geldelijke steun van Rijkswege.*

ART. 19.

De voorschotten uit 's Rijks kas, bedoeld in artikel 33 der Woningwet, worden alléén verleend tegen vergoeding van rente. Deze wordt in elk bijzonder geval bepaald ongeveer op het bedrag aan rente, hetwelk in verband met den koers van het oogenblik op de beurs te Amsterdam, de 3 percents Nationale Schuld afwerpt.

De rente en de aflossing dezer voorschotten moeten voldaan worden in ten hoogste vijftig gelijke annuiteiten.

Het voorschot of het onafgeloste gedeelte daarvan kan door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, terstond worden teruggevorderd, indien Ons blijkt dat de gelden door de gemeente worden aangewend voor een ander doel dan waarvoor zij zijn verstrekt.

Ons besluit tot terugvordering wordt met redenen omkleed en wordt openbaar gemaakt in de *Nederlandsche Staatscourant;* ingeval het afwijkt van het advies van Gedeputeerde Staten, met bijvoeging van dit advies.

ART. 20.

Bijdragen uit 's Rijks kas, als bedoeld in art. 33 der Woningwet, kunnen aan eene gemeente worden toegekend, indien de betrokken gemeente door de verschuldigde annuiteit te zeer is of zou worden bezwaard.

De bijdrage mag niet stijgen boven de helft der door de gemeente verschuldigde annuiteit.

De bijdrage kan door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, worden ingetrokken, indien Wij van oordeel zijn, dat de geldelijke toestand der gemeente haar niet langer noodzakelijk maakt, of dat de voorgeschoten gelden door de gemeente niet op richtige wijze in het belang der volkshuisvesting worden aangewend, alsmede indien overeenkomstig het bepaalde bij artikel 10*e* overschotten ter beschikking komen van de gemeente; bij tusschentijdsche aflossing van een voorschot, als bedoeld in artikel 15, en in het geval van naasting, bedoeld in artikel 16.

Op Ons besluit tot intrekking is van toepassing hetgeen in artikel 19, vierde lid, is bepaald omtrent Ons besluit tot terugvordering.

ART. 21.

Het aan eene gemeente toegekend voorschot wordt uitgekeerd wanneer en naarmate de uitgaven verschuldigd zijn, in verband waarmede het is verleend.

ART. 22.

Al hetgeen de gemeente aan het Rijk schuldig is ter zake van rente of aflossing van verstrekte voorschotten wordt ingehouden op de Rijksuitkeering krachtens artikel 1 der wet van 24 Mei 1897 (*Staatsblad* n°. 156). Bedraagt het verschuldigde meer dan die Rijksuitkeering, zoo wordt het meerdere, op aanschrijving van Onzen Minister van Financiën, door het gemeentebestuur onverwijld in 's Rijks kas gestort.

§ 7. *Van het Rijkscollege van bijstand.*

ART. 23.

Het Rijkscollege van bijstand, bedoeld in artikel 35 der Woningwet, is gevestigd te 's Gravenhage.

Wij behouden ons voor, zoo noodig buiten den secretaris

nog andere bezoldigde ambtenaren aan het college toe te voegen.

ART. 24.

Omtrent aanvragen van voorschotten en bijdragen wordt het advies ingewonnen van het college. In dit advies wordt eene volledige financieele beoordeeling gegeven van de plannen, ter zake waarvan de aanvrage geschiedt. Voorts spreekt het college in het advies zijn gevoelen uit omtrent de vraag, of en in hoeverre de geldelijke toestand der gemeente aanleiding geeft tot inwilliging van de gedane aanvrage.

Bovenstaand advies wordt niet uitgebracht dan nadat het college in kennis is gesteld met het ingewonnen advies van het Staatstoezicht op de volksgezondheid over de wenschelijkheid der plannen in verband met den toestand der volkshuisvesting in de betrokken gemeente.

Alvorens door Ons wordt besloten tot vervroegde opvordering ingevolge artikel 19, 3de lid, of tot intrekking van eene bijdrage ingevolge artikel 20, 3de lid, wordt het advies van het college ingewonnen.

ART. 25.

Behalve de werkzaamheden, het college bij het vorige artikel opgedragen, brengt dit advies uit in alle zaken, de uitvoering van de Woningwet of van de krachtens die wet uitgevaardigde algemeene maatregelen van bestuur betreffende, waaromtrent zijn gevoelen door Onze Ministers van Binnenlansche Zaken, van Justitie of van Financiën wordt ingewonnen.

Het college is verplicht, zich op de hoogte te houden van het gebruik van gelden, voorgeschoten krachtens art. 33 der Woningwet. Is het college van oordeel, dat dit gebruik niet overeenkomt met de bedoeling, waarmede het voorschot werd verleend, of dat de gelden niet op richtige wijze in het belang der volkshuisvesting worden aange-

wend, dan vestigt het daarop de aandacht van Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Financiën.

ART. 26.

Het college is bevoegd bij gemeentebesturen, aan wie voorschotten als bedoeld in art. 33 der Woningwet zijn verleend of die aanvragen daartoe hebben ingediend, de inlichtingen in te winnen, die het wenschelijk acht.

Wordt geldelijke steun van het Rijk gevraagd of is deze verleend in verband met voorschotten, door de gemeente te geven of gegeven krachtens art. 30 der Woningwet, dan wint het college bij het bestuur der betrokken vereeniging, vennootschap of stichting de inlichtingen in, die het wenschelijk acht, ook door inzage te vragen van de boeken der vereeniging, vennootschap of stichting.

Zoo dikwijls het college dit in het belang acht van zijne werkzaamheden kan het door een of meer zijner leden met den secretaris plaatselijk onderzoek doen instellen.

ART. 27.

Jaarlijks brengt het college aan Ons een beredeneerd verslag uit omtrent zijne werkzaamheden in het afgeloopen jaar. Dit verslag wordt opgenomen in het algemeen verslag, bedoeld in artikel 52, vierde lid, der Woningwet.

ART. 28.

Wij behouden Ons voor zoo noodig nadere instructiën voor het college alsmede eene instructie voor zijnen secretaris vast te stellen.

ART. 29.

Dit besluit treedt in werking op den tweeden dag na dien der dagteekening van het *Staatsblad* en van de *Staatscourant*, waarin het geplaatst is.

Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Justitie en van Financiën zijn belast met de uitvoering van dit

besluit, hetwelk in het *Staatsblad* en gelijktijdig in de *Staatscourant* geplaatst en in afschrift aan den Raad van State gezonden zal worden.

Het Loo, den 28sten Juli 1902.

WILHELMINA.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

KUYPER.

De Minister van Justitie.

J. A. LOEFF.

De Minister van Financiën,

HARTE VAN TECKLENBURG.

Uitgegeven den *achtsten* Augustus 1902.

De Minister van Justitie,

J. A. LOEFF.

MODEL.

Plaatselijke indeeling (dorp, buurtschap, wijk, enz.) en straten.	Huisnummers.	Naam en voornamen van den verhuurder.	Woonplaats van den verhuurder.	Aantal vertrekken der woning.	Aantal bewoners.	Naam en beroep der bewoners.

Behoort bij Koninklijk besluit van 28 Juli 1902 (*Staatsblad* n°. 160).

Ons bekend,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KUYPER.

De Minister van Justitie,
J. A. LOEFF.

De Minister van Financiën,
HARTE VAN TECKLENBURG.

GEZONDHEIDSWET.

WET

van den 21sten Juni 1901 (*Staatsblad No.* 157),

houdende regeling van het Staatstoezicht op de volksgezondheid.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, met intrekking der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 58), gewijzigd bij de wetten van 16 April 1867 (*Staatsblad* n°. 28), 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) en 15 April 1891 (*Staatsblad* n°. 81), het Staatstoezicht op de volksgezondheid nader bij de wet te regelen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

§ 1. *Algemeene bepalingen.*

ARTIKEL 1.

Het Staatstoezicht op de volksgezondheid omvat:

a. het onderzoek naar den staat der volksgezondheid en, waar noodig, de aanwijzing en bevordering van middelen ter verbetering;

b. de handhaving der wetten en verordeningen in verband daarmede vastgesteld, voor zoover te dien aanzien geen andere wettelijke regeling is gemaakt.

ART. 2.

Het is, onder Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, opgedragen aan:

a. den centralen gezondheidsraad;

b. hoofdinspecteurs van de volksgezondheid;

c. inspecteurs van de volksgezondheid; en

d. gezondheidscommissiën.

ART. 3.

1. Alvorens hunne betrekking te aanvaarden leggen de leden en de buitengewone leden van den centralen gezondheidsraad, de hoofdinspecteurs en de inspecteurs in handen van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, en de leden en de secretarissen van de gezondheidscommissiën in handen van den burgemeester van de gemeente waarin hunne commissie haren zetel heeft, de belofte af, dat zij de verplichtingen verbonden aan hunne betrekking naar behooren en getrouw vervullen zullen.

2. Deze belofte wordt geacht te zijn afgelegd voor den geheelen tijd, gedurende welken de betrekking, ook na herbenoeming, vervuld wordt.

3. De belofte mag ook worden afgelegd bij eigenhandig geschreven en onderteekende verklaring, die vóór de aanvaarding der betrekking moet worden ingediend hetzij aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, hetzij aan den burgemeester, naar de onderscheiding in het eerste lid van dit artikel gemaakt.

4. Deze belofte treedt voor den ambtseed in de plaats.

ART. 4.

1. De leden en de buitengewone leden van den centralen gezondheidsraad zijn in het geheele Rijk, de inspecteurs

en de leden van de gezondheidscommissiën zijn binnen hun ambtsgebied bevoegd, alle openbare gebouwen, alle scholen en andere tot het geven van onderwijs bestemde lokalen, kinderbewaarplaatsen, gestichten van liefdadigheid, weeshuizen, herbergen, logementen, slaapsteden, fabrieken, werkplaatsen, magazijnen, winkels, gevangenissen, ziekeninrichtingen, badhuizen en — voor zoover dit noodig is voor de handhaving van de wetten en verordeningen betreffende de volkshuisvesting — alle woningen binnen te treden ten einde zich zooveel mogelijk bekend te maken met den toestand en de inrichting dier gebouwen of woningen. Van deze bevoegdheid wordt op Zon- en algemeen erkende Christelijke feestdagen geen gebruik gemaakt.

2. Wanneer tot het in het eerste lid van dit artikel omschreven doeleinde eene woning moet worden binnengetreden tegen den wil van den bewoner, kan de aldaar bedoelde bevoegdheid slechts worden uitgeoefend op vertoon van eenen schriftelijken bijzonderen of algemeenen last van den kantonrechter of van den burgemeester en in bijzijn van den kantonrechter, den burgemeester, eenen wethouder der gemeente of eenen commissaris van politie.

3. Van dit binnentreden en van de redenen die daartoe geleid hebben, wordt door dengene, die deze handeling heeft verricht, proces-verbaal opgemaakt en binnen tweemaal 24 uren aan den ingezetene wiens woning is binnengetreden, in afschrift medegedeeld.

4. De in het tweede lid van dit artikel bedoelde last houdt in voor hoe langen tijd hij geldig is en mag niet tusschen zonsondergang en zonsopgang worden uitgevoerd, tenzij hij inhoudt, dat de uitvoering daarvan te allen tijde mag plaats hebben. De bepaling, dat de uitvoering te allen tijde mag plaats hebben, kan alleen in een bijzonderen last worden opgenomen.

ART. 5.

1. De in het eerste lid van het voorgaand artikel genoemde personen alsmede de secretarissen van de gezondheidscommissiën zijn bevoegd van overtreding der wetten en algemeene, provinciale of gemeentelijke verordeningen, in artikel 1 dezer wet genoemd, proces-verbaal op te maken.

2. Zij zenden die processen-verbaal aan het openbaar ministerie, wat de leden en de secretarissen van de gezondheidscommissiën betreft, door tusschenkomst van den voorzitter van hunne commissie.

3. Aan die processen-verbaal wordt gelijke bewijskracht toegekend als aan de bescheiden bedoeld in artikel 401 van het Wetboek van Strafvordering, indien zij zijn opgemaakt op de belofte vóór de aanvaarding der betrekking afgelegd.

ART. 6.

1. De besluiten en verordeningen van de gemeenteraden betreffende: de volkshuisvesting; de verwijdering en den afvoer van vuil; de reinheid van wegen en wateren; voorkoming, wering of beteugeling van besmettelijke ziekten; drinkwaterleidingen of andere voorzieningen tot verkrijging van drinkwater; gezondheidstoezicht op levensmiddelen, en alle overige besluiten en verordeningen dier raden in het belang der volksgezondheid, worden niet vastgesteld, aangevuld, gewijzigd of ingetrokken dan na ingewonnen advies van de gezondheidscommissie, voor de gemeente ingesteld.

2. In de besluiten, waarbij verordeningen, als in het eerste lid van dit artikel genoemd, worden vastgesteld, gewijzigd of ingetrokken, alsmede in de overige daar bedoelde besluiten wordt het daarop betrekking hebbend advies van de gezondheidcommissie aangehaald.

3. Indien in een spoedeischend geval het advies van de gezondheidscommissie niet is uitgebracht binnen den door burgemeester en wethouders daarvoor bepaalden tijd, kan

de gemeenteraad zonder dat advies een besluit of verordening, als in het eerste lid van dit artikel bedoeld, vaststellen, aanvullen, wijzigen of intrekken, maar wordt daarin van die omstandigheid melding gemaakt.

ART. 7.

1. Burgemeester en wethouders zenden aan de gezondheidscommissie, voor hunne gemeente ingesteld, een afschrift of afdruk van elk der verordeningen of besluiten, de volksgezondheid rakende, en van de daarin gemaakte aanvullingen of wijzigingen.

2. Zij zijn verplicht aan den centralen gezondheidsraad, aan den hoofdinspecteur en de inspecteurs, binnen wier ambtsgebied hunne gemeente ligt, en aan de gezondheidscommissie, voor hunne gemeente ingesteld, alle door dezen verlangde inlichtingen betreffende de naleving der wetten of verordeningen, in artikel 1 dezer wet genoemd, te geven.

ART. 8.

1. Burgemeester en wethouders zenden aan den hoofdinspecteur, binnen wiens ambtsgebied hunne gemeente ligt, maandelijks en, bij meer dan gewone sterfte, op zijn verzoek, wekelijks eene opgave van de in hunne gemeente overledenen, volgens een daartoe door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken voorgeschreven model.

2. Zij geven aan den hoofdinspecteur kennis van de vestiging, het vertrek, het overlijden en, voor zooveel hun bekend is, van het neerleggen der praktijk door een geneeskundige, een tandmeester, een apotheker of eene vroedvrouw in hunne gemeente.

§ 2. *Van den centralen gezondheidsraad.*

ART. 9.

1. De centrale gezondheidsraad heeft zijn zetel te Utrecht.

2. Hij bestaat met inbegrip van de hoofdinspecteurs van

de volksgezondheid, die ambtshalve lid zijn, uit zeven leden, die door Ons worden benoemd, geschorst en ontslagen.

3. Door Ons wordt een der leden als voorzitter en een ander der leden als secretaris aangewezen; dezen zijn gevestigd te Utrecht.

4. De leden genieten eene vaste bezoldiging en vergoeding van reis- en verblijfkosten.

5. Zonder Onze toestemming bekleeden zij geen ander ambt of bediening en oefenen zij geen beroep uit.

6. Met het einde van het kalenderjaar, waarin een lid den ouderdom van zeventig jaren bereikt, wordt hem ontslag verleend.

7. Aan den raad kunnen buitengewone leden worden toegevoegd. Dezen worden door ons benoemd, geschorst en ontslagen en genieten vergoeding voor reis- en verblijfkosten benevens eene door Ons te bepalen vergoeding voor het bijwonen van vergaderingen en het verrichten van andere werkzaamheden ten behoeve van den raad.

8. De buitengewone leden zijn bevoegd, met raadgevende stem aan de bijeenkomsten van den raad deel te nemen.

9. Bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis van een lid van den raad kan de voorzitter ter tijdelijke vervanging van dat lid, een buitengewoon lid tot deelneming aan de werkzaamheden en de bijeenkomsten van den raad uitnoodigen. Deze heeft alsdan in de bijeenkomsten eene beslissende stem.

ART. 10.

1. De centrale gezondheidsraad is bevoegd, de inspecteurs of andere deskundigen tot deelneming aan de bijeenkomsten van den raad uit te noodigen. Dezen hebben eene raadgevende stem.

2. Deze deskundigen genieten vergoeding voor reis- en verblijfkosten benevens, voor zoover zij geen inspecteur

zijn, eene door Ons te bepalen vergoeding voor het bijwonen van vergaderingen.

ART. 11.

1. De voorzitter en de secretaris van den centralen gezondheidsraad zijn belast met de uitvoering van de besluiten van den raad en met de dagelijksche leiding der zaken. Zij teekenen alle stukken die van den raad uitgaan.

2. Onder den raad zijn de ambtenaren en de bedienden werkzaam, die de raad voor de uitvoering van zijne taak behoeft. Dezen worden door Ons of, krachtens Onze machtiging, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken benoemd, geschorst en ontslagen.

3. De raad voert het beheer over de behulpmiddelen die, ten behoeve van de uitvoering van zijne taak, te zijner beschikking zijn gesteld.

ART. 12.

De centrale gezondheidsraad:

a. dient aan de Regeering desgevraagd van bericht en raad in alle zaken, de volksgezondheid betreffende;

b. houdt zich op de hoogte van den staat der volksgezondheid;

c. vestigt de aandacht van de Regeering op maatregelen, die naar zijn oordeel zijn te nemen in het belang der volksgezondheid;

d. doet door een of meer zijner leden of buitengewone leden of een inspecteur verrichten de onderzoekingen, die hem noodig voorkomen;

e. zendt jaarlijks vóór 1 Juli aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken een verslag van de bevindingen en handelingen van het Staatstoezicht op de volksgezondheid en over de toepassing van de in artikel 1 dezer wet genoemde wetten en verordeningen in het afgeloopen kalen-

derjaar, ingericht naar een door genoemden Minister vast te stellen model, welk verslag aan de Staten-Generaal wordt medegedeeld;

f. verricht overigens de werkzaamheden, die hem, behalve de bovengenoemde, krachtens de wet of door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken worden opgedragen.

§ 3. *Van de hoofdinspecteurs van de volksgezondheid.*

ART. 13.

1. De hoofdinspecteurs van de volksgezondheid worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen en zijn gevestigd in de gemeente, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken aan te wijzen.

2. Zij genieten eene vaste bezoldiging benevens vergoeding van bureau-, reis- en verblijfkosten.

ART. 14.

1. Het ambtsgebied van een hoofdinspecteur is een door Ons aangewezen gedeelte van het Rijk.

2. Binnen dat gebied oefent hij, in overeenstemming met de beslissingen van den centralen gezondheidsraad, het in artikel 1 dezer wet omschreven Staatstoezicht op de volksgezondheid uit of heeft hij, voor zoover de uitoefening van dat toezicht door inspecteurs geschiedt, de leiding daarvan.

ART. 15.

De hoofdinspecteurs:

a. dienen aan de Regeering, aan den centralen gezondheidsraad, aan de Gedeputeerde Staten of Onzen Commissaris in de provinciën en aan den raad of het college van burgemeester en wethouders in de gemeenten, in hun ambtsgebied gelegen, desgevraagd van bericht en raad in alle zaken, de volksgezondheid betreffende;

b. houden zich op de hoogte van den staat der volksgezondheid in hun ambtsgebied;

c. overwegen alle klachten, ter zake van benadeeling der volksgezondheid tot hen gekomen en vestigen de aandacht van den centralen gezondheidsraad of van het bestuur van eene in hun ambstgebied gelegen provincie of gemeente op maatregelen die naar hun oordeel van overheidswege zijn te nemen in het belang der volksgezondheid;

d. verrichten de onderzoekingen die hun noodig voorkomen en die, welke hun door den centralen gezondheidsraad zijn opgedragen, en kunnen onderzoekingen opdragen aan de inspecteurs en aan de gezondheidscommissiën in hun ambtgebied;

e. geven van het voorkomen van besmettelijke ziekten ten spoedigste bericht aan den centralen gezondheidsraad en aan den inspecteur en de gezondheidscommissie wien het aangaat;

f. houden een register van de geneeskundigen, tandmeesters, apothekers, apothekersbedienden, vroedvrouwen en leerling-vroedvrouwen, gevestigd in elke gemeente van hun ambtsgebied en wier bewijs van bevoegdheid door hen is geviseerd of die, wat den leerling-vroedvrouwen betreft, bij hen zijn ingeschreven; dit register is ingericht naar een daarvoor door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken vast te stellen model; van dit register berust, voor zooveel het den apothekers en apothekersbedienden betreft, een duplicaat bij den inspecteur, wien het aangaat;

g. zenden vóór 1 April aan den centralen gezondheidsraad een verslag van hunne bevindingen en handelingen in het afgeloopen kalenderjaar, ingericht naar een door dien raad vast te stellen model, met bijvoeging van de verslagen van de inspecteurs in hun ambtsgebied;

h. verrichten overigens de werkzaamheden, die hun, behalve de bovengenoemde, krachtens de wet of door Onzen

Minister van Binnenlandsche Zaken of door den centralen gezondheidsraad worden opgedragen.

ART. 16.

1. De hoofdinspecteurs zijn in hun ambtsgebied belast met de leiding van en het toezicht op de werkzaamheden der inspecteurs.

2. Zij zijn bevoegd die inspecteurs of enkelen van hen tot eene bespreking bijeen te roepen.

ART. 17.

1. De hoofdinspecteurs houden toezicht op de werkzaamheden van de gezondheidscommissiën in hun ambtsgebied.

2. Zij zijn bevoegd de vergadering van eene gezondheidscommissie in hun ambtsgebied bij te wonen; telkens wanneer zij dit verlangen is de voorzitter van eene gezondheidscommissie verplicht deze tot eene vergadering bijeen te roepen.

3. Zij zijn bevoegd de voorzitters van de gezondheidscommissiën in hun ambtsgebied of enkelen van hen tot eene bespreking bijeen te roepen.

4. Een hoofdinspecteur, van eene gezondheidscommissie in zijn ambtsgebied een verzoek om voorlichting of medewerking betreffende een onderwerp, dat tot zijnen werkkring behoort, ontvangende, is verplicht daaraan zooveel mogelijk gevolg te geven.

§ 4. *Van de inspecteurs van de volksgezondheid.*

ART. 18.

1. De inspecteurs, voor een bepaalden tijd of voor vast aan te stellen, worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen en zijn gevestigd in de gemeente door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken aan te wijzen.

2. Zij genieten eene vaste bezoldiging benevens vergoeding van bureau- reis- en verblijfkosten.

3. Zonder Onze toestemming bekleeden zij geen ander ambt of bediening en oefenen geen beroep uit.

ART. 19.

1. Als ambtsgebied van een inspecteur wordt door Ons aangewezen het Rijk of een gedeelte van het Rijk.

2. Binnen dat gebied oefent hij het in artikel 1 dezer wet omschreven Staatstoezicht uit ten aanzien van een of meer door Ons aangewezen bijzondere takken van gezondheidszorg.

ART. 20.

De inspecteurs:

a. dienen aan den volgens artikel 14 dezer wet bevoegden hoofdinspecteur, aan de Gedeputeerde Staten of Onzen Commissaris in de provinciën en aan den raad of het college van burgemeesters en wethouders in de gemeenten, in hun ambtsgebied gelegen, desgevraagd van bericht en raad in alle zaken, hunnen werkkring betreffende;

b. houden zich op de hoogte van de toepassing van de wetten welker handhaving aan hun toezicht is onderworpen, in elke gemeente van hun ambtsgebied, en houden aanteekening van de provinciale en gemeentelijke verordeningen te dezer zake in hun ambtsgebied bestaande;

c. overwegen alle klachten ter zake van de toepassing van de onder *b* bedoelde wetten en verordeningen tot hen gekomen en vestigen de aandacht van den hoofdinspecteur *of* van het bestuur van eene in hun ambtsgebied gelegen provincie of gemeente op maatregelen die naar hun oordeel van overheidswege zijn te nemen tot verbetering dier toepassing;

d. verrichten de onderzoekingen die hun noodig voorko-

men en die, welke hun door den hoofdinspecteur zijn opgedragen, en zijn verplicht, ingevolge opdracht van dien hoofdinspecteur, bij onderzoekingen behulpzaam te zijn;

e. zenden vóór 1 Maart aan den hoofdinspecteur een verslag van hunne bevindingen en handelingen in het afgeloopen kalenderjaar, ingericht naar een door den centralen gezondheidsraad vast te stellen model;

f. verrichten overigens de werkzaamheden, die hun, behalve de bovengenoemde, krachtens de wet of door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken of den hoofdinspecteur worden opgedragen.

ART. 21.

1. De inspecteurs zijn bevoegd de vergadering van eene gezondheidscommissie in hun ambtsgebied bij te wonen.

2. Een inspecteur, van eene gezondheidscommissie binnen zijn ambtsgebied een verzoek om voorlichting of medewerking betreffende een onderwerp, dat tot zijn werkkring behoort, ontvangende, is verplicht daaraan zooveel mogelijk gevolg te geven.

ART. 22.

De inspecteurs gedragen zich bij het volvoeren van hunne taak naar de aanwijzingen te dien aanzien door den volgens artikel 14 dezer wet bevoegden hoofdinspecteur gegeven.

§ 5. *Van de gezondheidscommissiën.*

ART. 23.

1. Eene gezondheidscommissie wordt ingesteld voor elke gemeente, die meer dan 18 000 inwoners heeft; voorts — wat de overige gemeenten betreft — voor elke gemeente, waarvoor dit door Ons wegens bijzondere in Ons besluit te vermelden omstandigheden wenschelijk wordt geoordeeld, en overigens voor elke door Ons nader aan te wijzen vereeniging van twee of meer in ééne provincie gelegen ge-

meenten, gezamenlijk niet meer dan 40 000 inwoners hebbende. In eene dienovereenkomstig vastgestelde regeling wordt op grond van wijziging in de bevolkingscijfers geen verandering gebracht voordat die regeling gedurende vijf jaren van kracht is geweest.

2. Eene gezondheidscommissie, voor twee of meer gemeenten gezamenlijk ingesteld, heeft haren zetel in de door Ons aan te wijzen gemeente.

ART. 24.

1. Elke gezondheidscommissie bestaat uit ten minste vijf leden; het aantal wordt nader bepaald door Onzen Commissaris in de provincie.

2. De leden worden door Onzen Commissaris in de provincie benoemd, geschorst en ontslagen. De benoeming geschiedt voor een bepaalden tijd, met dien verstande, dat jaarlijks zooveel mogelijk een vijfde gedeelte van het aantal leden aftreedt.

3. Voor iedere benoeming wordt eene voordracht, zooveel mogelijk van ten minste twee personen, aan Onzen Commissaris ingediend door den centralen gezondheidsraad, die vooraf burgemeester en wethouders der gemeente of — indien het betreft eene gezondheidscommissie voor meer dan ééne gemeente ingesteld — burgemeester en wethouders dier gemeenten in de gelegenheid stelt hem daarvoor, binnen een door den raad te bepalen termijn, eene aanbeveling te doen toekomen en deze aanbeveling of aanbevelingen bij de voordracht aan Onzen Commissaris overlegt.

4. Een der leden wordt door Onzen Commissaris als voorzitter aangewezen.

ART. 25.

1. De gezondheidscommissiën zijn bevoegd deskundigen met raadgevende stem, tot deelneming aan hare bijeenkomsten uit te noodigen.

2. Zij geven van het houden eener vergadering, zooveel mogelijk met opgave van de te behandelen onderwerpen, tijdig kennis aan den hoofdinspecteur en aan de inspecteurs binnen wier ambtsgebied de gemeente of gemeenten, waarvoor zij zijn ingesteld, gelegen zijn.

ART. 26.

1. Elke gezondheidscommissie wordt bijgestaan door een secretaris, die door Onzen Commissaris in de provincie wordt benoemd, geschorst en ontslagen, gevestigd is in de gemeente waar de commissie haren zetel heeft en eene vaste toelage geniet, waarvan het bedrag wordt bepaald door de Gedeputeerde Staten der provincie. Zijne benoeming geschiedt voor vijf jaar.

2. Bij aftreding, ontslag of overlijden van den secretaris zendt de commissie, ter vervulling van de plaats, eene aanbeveling aan Onzen Commissaris.

3. Het ambt van secretaris is vereenigbaar met dat van lid der commissie.

ART. 27.

De gezondheidscommissiën:

a. dienen aan den hoofdinspecteur, aan de inspecteurs, aan de Gedeputeerde Staten of Onzen Commissaris in de provincie en aan den raad of het college van burgemeester en wethouders van eene gemeente, waarvoor zij zijn ingesteld, desgevraagd van bericht en raad in alle zaken, de volksgezondheid betreffende;

b. houden zich op de hoogte van den staat der volksgezondheid in elke gemeente waarvoor zij zijn ingesteld en houden aanteekening van de verordeningen in het belang der volksgezondheid in die gemeente vastgesteld;

c. overwegen alle klachten, ter zake van benadeeling der volksgezondheid tot haar gekomen en vestigen de aan-

dacht van den hoofdinspecteur, van den inspecteur wien het aangaat, of van het bestuur van de provincie of van eene gemeente waarvoor zij zijn ingesteld, op maatregelen die naar haar oordeel van overheidswege zijn te nemen in het belang der volksgezondheid;

d. doen door een of meer harer leden of deskundigen verrichten de onderzoekingen die haar noodig voorkomen en voor zooveel mogelijk die, welke haar door den hoofdinspecteur zijn opgedragen, en zijn voor zooveel mogelijk verplicht, ingevolge opdracht van dien hoofdinspecteur, bij onderzoekingen behulpzaam te zijn;

e. zenden vóór 1 Maart aan den hoofdinspecteur een verslag van hare bevindingen en handelingen in het afgeloopen kalenderjaar, ingericht naar een door den centralen gezondheidsraad vast te stellen model, welk verslag in openbare vergadering behandeld en vastgesteld wordt; een afschrift daarvan zenden zij aan de gemeentebesturen, wien het aangaat;

f. verrichten overigens de werkzaamheden, die haar, behalve de bovengenoemde, krachtens de wet worden opgedragen.

ART. 28.

1. Aan de gezondheidscommissiën wordt door de gemeente of de gemeenten waarvoor zij zijn ingesteld, jaarlijks eene som toegekend ter bestrijding van hare uitgaven, uit welke som ook de reis- en verblijfkosten van de leden, van den secretaris en van de in het eerste lid van artikel 25 bedoelde deskundigen worden voldaan.

2. Indien eene gezondheidscommissie voor meer dan ééne gemeente is ingesteld, draagt elk dier gemeenten tot de bestrijding harer uitgaven bij naar evenredigheid van het cijfer der bevolking. In het geval dat tusschen die gemeenten geene overeenstemming wordt verkregen om-

trent de bepaling van de aan de gezondheidscommissie toe te kennen som, wordt het bedrag daarvan door de Gedeputeerde Staten der provincie vastgesteld.

3. Op dezelfde wijze komt ook de toelage van den secretaris ten laste van de gemeente of van de gemeenten, waarvoor de gezondheidscommissie is ingesteld, met dien verstande evenwel dat voor elke toelage vierhonderd gulden per jaar uit 's Rijks kas zal worden betaald.

ART. 29.

1. Op het verzoek van den raad van eene gemeente, waarin eene van gemeentewege behoorlijk ingerichte commissie voor het toezicht op de volksgezondheid of voor een of meer bijzondere takken van gezondheidszorg bestaat, kan door Ons worden bepaald, dat die commissie voor een door Ons te bepalen tijd in die gemeente voor het toezicht op de volksgezondheid in zijn geheelen omvang of voor een of meer bijzondere takken van gezondheidszorg, in de plaats van eene volgens deze wet in te stellen gezondheidscommissie zal treden.

2. In dat geval rusten op die commissie de verplichtingen en de bevoegdheden die volgens deze en andere wetten en verordeningen, in artikel 1 dezer wet genoemd, aan de gezondheidscommissiën zijn opgelegd.

3. De bepalingen dezer wet betreffende de vaste toelage, te genieten door den secretaris eener gezondheidscommissie, zijn niet op de in het eerste lid van dit artikel bedoelde gemeentelijke commissiën toepasselijk.

4. Onze besluiten, krachtens dit artikel te nemen, worden in de *Nederlandsche Staatscourant* geplaatst.

§ 6. *Slot- en overgangsbepalingen.*

ART. 30.

Voor zoover daarin niet bij deze wet of bij andere wetten is voorzien, worden bij algemeenen maatregel van

bestuur, voor zooveel noodig, regelen gesteld omtrent de werkzaamheden van den centralen gezondheidsraad, van de hoofdinspecteurs, van de inspecteurs en van de gezondheidscommissiën en de door deze commissiën af te leggen rekening en verantwoording van de te harer beschikking gestelde gelden; omtrent de werkzaamheden en de plaatsvervanging van den voorzitter, de leden en den secretaris van den centralen gezondheidsraad; omtrent de werkzaamheden en de plaatsvervanging van de voorzitters en de secretarissen van de gezondheidscommissiën; omtrent den diensttijd en de aftreding van de leden van die commissiën; omtrent het beheer en het gebruik van de hulpmiddelen van den centralen gezondheidsraad; en omtrent de archieven en — voor zoover die er zijn — de bibliotheken van den raad, van de hoofdinspecteurs, van de inspecteurs en van de commissiën.

ART. 31.

In de wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 60), regelende de uitoefening der geneeskunst, gewijzigd bij de wet van 23 April 1880 (*Staatsblad* n°. 65) en 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 4, eerste lid: „door den inspecteur der provincie,"	„door den hoofdinspecteur van de volksgezondheid van het district,"
Artikel 4, derde lid: „door den inspecteur der provincie,"	„door den hoofdinspecteur van de volksgezondheid van het district,"
Artikel 6, „den inspecteur hunner provincie"	„den hoofdinspecteur van hun district"
Artikel 9, derde lid: „den geneeskundigen raad"	„den hoofdinspecteur"

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 9, vierde lid: „door den inspecteur"	„door den inspecteur, krachtens de gezondheidswet belast met het toezigt op de handhaving der wettelijke bepalingen op de uitoefening der artsenijbereidkunst,"
Artikel 9, vijfde lid: „door de commissie van toezigt en den inspecteur"	„door den inspecteur"
Artikel 12, eerste lid: „door den inspecteur der provincie".	„door den hoofdinspecteur van het district."
Artikel 13, „door den inspecteur"	„door den hoofdinspecteur"
Artikel 14, tweede lid: „aan den inspecteur der provincie".	„aan den hoofdinspecteur van het district".
Artikel 15, derde lid: „aan den inspecteur"	„aan den hoofdinspecteur"
Artikel 17, „de geneeskundige ambtenaren"	„aan de ambtenaren van het Staatstoezigt op de volksgezondheid"
Artikel 19, eerste lid: „aan den inspecteur"	„aan den hoofdinspecteur"

ART. 32.

In de wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* nº. 61), regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst, gewijzigd bij de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* nº. 64), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 2, eerste lid: „door den inspecteur der provincie",	„door den hoofdinspecteur van de volkgezondheid van het district",
Artikel 4, tweede lid: „Eene commissie uit den geneeskundigen raad"	„De inspecteur, krachtens de gezondheidswet belast met het toezigt op de handhaving der wettelijke bepalingen op de uitoefening der artsenijbereidkunst"
Artikel 4, derde lid: „de inspecteur".	„de hoofdinspecteur".
Artikel 4, vierde lid: „door de commissie of den inspecteur"	„door den inspecteur of den hoofdinspecteur"
Artikel 12, eerste lid: regterlijke of geneeskundige ambtenaren",	„regterlijke ambtenaren of de ambtenaren van het Staatstoezigt op de volksgezondheid",
Artikel 16, „aan de geneeskundige ambtenaren en de commissiën uit den geneeskundigen raad"	„aan de ambtenaren van het Staatstoezicht op de volksgezondheid"
Artikel 19, eerste lid: „door den inspecteur"	„door den hoofdinspecteur"
Artikel 22, tweede lid: „door den inspecteur".	„door den hoofdinspecteur"
Artikel 22, derde lid: „aan den inspecteur"	„aan den hoofdinspecteur"
Artikel 24, „door commissiën uit den geneeskundigen raad".	„door den inspecteur".

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 25, eerste lid: „de in het vorig artikel genoemde commissiën, den inspecteur en den adjunct-inspecteur".	„den hoofdinspecteur en den inspecteur".
Artikel 26, eerste lid: dan maken zij die het onderzoek doen"	„dan maakt de inspecteur"
Artikel 26, tweede lid: „door hen"	„door hem"
Artikel 26, derde lid: „den inspecteur",	„den hoofdinspecteur",
„hen die het onderzoek deden,"	„den inspecteur"
Artikel 26, vierde lid: „den inspecteur."	„den hoofdinspecteur."
Artikel 27, eerste lid: „door eene commissie uit den geneeskundigen raad."	„door of van wege den hoofdinspecteur."
Artikel 27, derde lid: „de commissie."	„dengene, die het onderzoek verrichtte,"
„geeft zij"	„geeft hij"
Artikel 31, eerste lid: „regterlijke of geneeskundige ambtenaren"	„regterlijke ambtenaren of ambtenaren van het Staatstoezigt op de volksgezondheid"

ART. 33.

In de wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), tot

vaststelling van bepalingen betrekkelijk het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisrechten, gewijzigd bij de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), wordt de volgende wijziging gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 16, derde lid: „van den geneeskundigen inspecteur in de provincie."	„van den hoofdinspecteur van de volksgezondheid in het district."

ART. 34.

In de wet van 20 Juli 1870 (*Staatsblad* n°. 131), tot regeling van het veeartsenijkundig Staatstoezicht en de veeartsenijkundige politie, aangevuld bij de wet van 1 Augustus 1880 (*Staatsblad* n°. 123) en gewijzigd bij de wetten van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) en 15 April 1896 (*Staatsblad* n°. 68), wordt de volgende wijziging gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 10, tweede lid: „den geneeskundigen inspecteur in den kring waarin zij gevestigd zijn"	„den inspecteur, krachtens de gezondheidswet belast met het toezigt op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende besmettelijke ziekten",

ART. 35.

In de wet van 4 December 1872 (*Staatsblad* n°. 134), tot voorziening tegen besmettelijke ziekten, gewijzigd bij de wetten van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 188), 28 Maart 1877 (*Staatsblad* n°. 36), 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), 8 April 1893 (*Staatsblad* n°. 64) en 21 Juli 1899 (*Staatsblad* n°. 166), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 3, eerste lid: „van den geneeskundigen ambtenaar,"	„van den inspecteur, krachtens de gezondheidswet belast met het toezigt op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende besmettelijke ziekten",
Artikel 3, tweede lid: „van den geneeskundigen ambtenaar,"	„van den inspecteur",
Artikel 16, eerste lid: „aan den geneeskundigen inspecteur"	„aan den hoofdinspecteur"
Artikel 16, tweede lid: „aan den geneeskundigen ambtenaar".	„aan den inspecteur".
Artikel 21, „den geneeskundigen ambtenaar"	„den inspecteur"
Artikel 26, eerste lid: „den geneeskundigen ambtenaar".	„den inspecteur".
Artikel 26, tweede lid: „den geneeskundigen ambtenaar"	„den inspecteur"
„de geneeskundige ambtenaar"	„de inspecteur"
„door den geneeskundigen ambtenaar"	„door den inspecteur"
„van den geneeskundigen ambtenaar"	„van den inspecteur"
„aan den geneeskundigen ambtenaar"	„aan den inspecteur".

Artikel 27 wordt gelezen als volgt:

„Bij het verschijnen van besmettelijke ziekten zijn de leden en de buitengewone leden van den centralen gezondheidsraad in het geheele Rijk, de inspecteurs en de leden van de gezondheidscommissiën binnen hun ambtsgebied bevoegd de woningen der ingezetenen binnen te treden.

Wanneer in het in het eerste lid van dit artikel omschreven geval eene woning moet worden binnengetreden tegen den wil van den bewoner, kan de aldaar bedoelde bevoegdheid slechts worden uitgeoefend op vertoon van eenen schriftelijken bijzonderen of algemeenen last van den kantonregter of van den burgemeester en in bijzijn van den kantonregter, den burgemeester, eenen wethouder der gemeente of eenen commissaris van politie.

Van dit binnentreden en van de redenen die daartoe geleid hebben, wordt door dengene, die deze handeling heeft verrigt, proces-verbaal opgemaakt en binnen tweemaal 24 uren aan den ingezetene wiens woning is binnengetreden, in afschrift medegedeeld.

De in het tweede lid van dit artikel bedoelde last houdt in voor hoe langen tijd hij geldig is en mag niet tusschen zonsondergang en zonsopgang worden uitgevoerd, tenzij hij inhoudt, dat de uitvoering daarvan te allen tijde mag plaats hebben. De bepaling, dat de uitvoering te allen tijde mag plaats hebben, kan alleen in een bijzonderen last worden opgenomen."

ART. 36.

In de wet van 24 Juni 1876 (*Staatsblad* n°. 117), houdende regeling van de voorwaarden tot verkrijging der afzonderlijke bevoegdheid tot uitoefening der tandheelkunst en van de uitoefening dier kunst, gewijzigd bij de wetten van 25 December 1878 (*Staatsblad* n°. 222) en 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 8, eerste lid: „door den geneeskundigen inspecteur der provincie,"	„door den hoofdinspecteur van de volksgezondheid van het district,"
Artikel 8, derde lid: „aan den geneeskundigen inspecteur"	„aan den hoofdinspecteur"
Artikel 8, vierde lid: „door den inspecteur voor de provincie,"	„door den hoofdinspecteur voor het district,"

ART. 37.

In de wet van 28 Maart 1877 (*Staatsblad* n°. 35), tot wering van besmetting door uit zee aankomende schepen, gewijzigd bij de wetten van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) en 8 April 1893 (*Staatsblad* n°. 63), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 7, eerste lid: „door de ambtenaren van het geneeskundig Staatstoezigt of, onder hun opzigt,"	„door den inspecteur, krachtens de gezondheidswet belast met het toezigt op de handhaving der wettelijke bepalingen betreffende besmettelijke ziekten of, onder zijn opzigt,"
Artikel 14, zevende lid: „door den geneeskundigen ambtenaar"	„door den inspecteur"

ART. 38.

In de wet van 17 Augustus 1878 (*Staatsblad* n°. 127), houdende herziening der wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* n°. 103) tot regeling van het lager onderwijs, gewijzigd

bij de wetten van 27 Juli 1882 (*Staatsblad* n°. 117), 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 2), 11 Juli 1884 (*Staatsblad* n°. 123), 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), 8 December 1889 (*Staatsblad* n°. 175), 13 September 1895 (*Staatsblad* n°. 159), 28 December 1896 (*Staatsblad* n°. 230) en 7 Juli 1900 (*Staatsblad* n°. 111), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 4, eerste lid: „Art. 5 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 58)"	„Artikel 4 der gezondheidswet"
Artikel 5, eerste lid: „door den inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt"	„door den hoofdinspecteur van de volksgezondheid,"
Artikel 5, tweede lid: inspecteur"	„hoofdinspecteur"
Artikel 5, derde lid: „inspecteur"	„hoofdinspecteur"
Artikel 5, vierde lid: „inspecteur"	„hoofdinspecteur"
Artikel 5, achtste lid: „de inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt"	„de hoofdinspecteur van de volksgezondheid"
Artikel 5, negende lid: de inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt"	„de hoofdinspecteur"

ART. 39.

In de wet van 25 December 1878 (*Staatsblad* n°. 222), houdende regeling der voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van arts, tandmeester, apotheker, vroedvrouw en apothekersbediende, gewijzigd bij de wetten van 28 Juni

1881 (*Staatsblad* n°. 103), 26 October 1889 (*Staatsblad* n°. 137) en 12 December 1892 (*Staatsblad* n°. 261), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 16, tweede lid: „bij een geneeskundigen inspecteur"	„bij een hoofdinspecteur van de volksgezondheid"
Artikel 20, tweede lid: „wijst den geneeskundigen inspecteur of adjunct-inspecteur binnen wiens dienstkring het examen wordt afgenomen, of een lid of plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad als voorzitter der commissie aan en benoemt"	„benoemt den voorzitter en"
Artikel 20, derde lid: „Het lid of plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad, als voorzitter fungeerende, en"	„De voorzitter en"

ART. 40.

In de wet van 27 April 1884 (*Staatsblad* n°. 96), tot regeling van het Staatstoezicht op krankzinnigen, gewijzigd bij de wetten van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) en 7 December 1896 (*Staatsblad* n°. 191), wordt de volgende wijziging aangebracht:

	voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 6,	eerste lid: „van den geneeskundigen inspecteur of adjunct-inspecteur, of zoo deze verhinderd zijn, van een door dien inspecteur aan te wijzen niet met den geneeskundigen dienst van eenig gesticht belast lid of plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad,"	„van den hoofdinspecteur van de volksgezondheid of, zoo deze verhinderd is, van een door hem aan te wijzen inspecteur of niet met den geneeskundigen dienst van eenig gesticht belast lid van de voor de gemeente ingestelde gezondheidscommissie,"

ART. 41.

Deze wet kan worden aangehaald onder den titel van: „Gezondheidswet."

ART. 42.

1. Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip.

2. Alsdan vervalt de wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 58), regelende het geneeskundig Staatstoezicht, gewijzigd bij de wetten van 16 April 1867 (*Staatsblad* n°. 28), 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64) en 15 April 1891 (*Staatsblad* n°. 81).

3. De op dat tijdstip in functie zijnde inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezicht worden eervol ontslagen en de geneeskundige raden houden op te bestaan.

4. De bestemming van de archieven van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezicht en van de archieven, bibliotheken, gelden en andere voorwerpen, die onder het

beheer van de geneeskundige raden zijn, wordt door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken geregeld.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven op het Loo, den 21sten Juni 1901,

WILHELMINA.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
H. Goeman Borgesius.

Uitgegeven den tweeden Juli 1901.

De Minister van Justitie,
Cort v. d. Linden.

KONINKLIJK BESLUIT

van den 27sten Mei 1902 (Staatsblad N°. 77),

tot uitvoering van artikel 30 der Gezondheidswet.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Overwegende, dat ter uitvoering van artikel 30 der Gezondheidswet, voor zoover daarin niet bij die wet of bij andere wetten is voorzien, bij algemeenen maatregel van bestuur, voor zooveel noodig, regelen moeten worden gesteld omtrent de werkzaamheden van den centralen gezondheidsraad, van de hoofdinspecteurs, van de inspecteurs en van de gezondheidscommissiën en de door deze commissiën af te leggen rekening en verantwoording van de te harer beschikking gestelde gelden; omtrent de werkzaamheden en de plaatsvervanging van den voorzitter, de leden en den secretaris van den centralen gezondheidsraad; omtrent de werkzaamheden en de plaatsvervanging van de voorzitters en de secretarissen van de gezondheidscommissiën; omtrent den diensttijd en de aftreding van de leden van die commissiën; omtrent het beheer en het gebruik van de hulpmiddelen van den centralen gezondheidsraad; en omtrent de archieven, en — voor zoover die er

zijn — de bibliotheken van den raad, van de hoofdinspecteurs, van de inspecteurs en van de commissiën;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Januari 1902, n°. 641, afdeeling Binnenlandsch Bestuur;

Den Raad van State gehoord (advies van 4 Maart 1902, n°. 22);

Gelet op het nader rapport van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 Mei 1902, n°. 1819, afdeeling Binnenlandsch Bestuur;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met ingang van het tijdstip, waarop de Gezondheidswet in werking treedt, het navolgende te bepalen:

§ 1. *Van den centralen gezondheidsraad.*

ART. 1.

Onder goedkeuring van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken stelt de centrale gezondheidsraad een reglement van orde voor zijne werkzaamheden vast, alsmede een reglement betreffende het beheer en het gebruik van de hulpmiddelen, die te zijner beschikking zijn gesteld, het archief en de bibliotheek.

De raad stelt de instructie vast voor de onder hem werkzaam gestelde ambtenaren en bedienden.

ART. 2.

De voorzitter van den centralen gezondheidsraad ontvangt en opent alle aan den raad gerichte stukken.

ART. 3.

De secretaris van den centralen gezondheidsraad houdt een register, waarin alle zaken, met eene beknopte opgave van het onderwerp, worden ingeschreven in de volgorde,

waarin zij bij den raad in overweging worden gebracht. Bij elke zaak wordt kortelijk aanteekening gehouden van hetgeen daarin achtereenvolgens voorvalt.

Het model van dit register wordt door den raad vastgesteld.

ART. 4.

De gewone vergaderingen van den centralen gezondheidsraad worden gehouden op zoodanige dagen — de Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen uitgesloten — en op zoodanige uren als de raad in zijn reglement van orde vaststelt.

Buitengewone vergaderingen worden door den voorzitter belegd, zoo dikwijls hij of de raad dit noodig oordeelt of dit door drie leden schriftelijk, met opgave van redenen, is verzocht.

Van het houden der buitengewone vergaderingen wordt, zoo mogelijk vooraf, kennis gegeven aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

ART. 5.

Bij elke oproeping tot eene vergadering worden de onderwerpen, in de vergadering te behandelen, opgegeven.

Is geheimhouding omtrent eenig onderwerp noodig, dan wordt zulks daarbij vermeld.

Alleen een onderwerp, dat met algemeene stemmen spoedeischend wordt verklaard, mag behandeld worden zonder dat het bij de oproeping tot de vergadering is opgegeven.

ART. 6.

Voor zoover zij daartoe door den centralen gezondheidsraad gemachtigd zijn, kunnen de voorzitter en de secretaris namens den raad de zaken afdoen, waarvan de behandeling naar hun oordeel niet tot de eerstvolgende vergadering kan worden uitgesteld.

De voorzitter doet in elke vergadering mededeeling van

hetgeen door hem en den secretaris na de sluiting der laatste vergadering is verricht ter uitvoering van de besluiten van den raad, in zake de dagelijksche leiding der zaken, of krachtens het eerste lid van dit artikel.

ART. 7.

Bij verhindering om de vergadering van den centralen gezondheidsraad bij te wonen, geschiedt hiervan schriftelijke kennisgeving, door den voorzitter aan het lid, dat hem vervangt, door de overige leden aan den voorzitter.

ART. 8.

De voorzitter van den centralen gezondheidsraad, of anders deze zelve, kan de voorbereiding van hetgeen waarover de raad heeft te besluiten, aan subcommissiën of aan een der leden opdragen.

De vergaderingen der sub-commissiën kunnen ook elders dan te *Utrecht* worden gehouden en op uitnoodiging van haren voorzitter door inspecteurs van de volksgezondheid of andere deskundigen worden bijgewoond. De deskundigen genieten voor het bijwonen van de vergaderingen vergoeding van reis- en verblijfkosten benevens, voorzoover zij geen inspecteur zijn, en ingeval de uitnoodiging geschiedde met goedkeuring van den voorzitter van den centralen gezondheidsraad eene door Ons te bepalen vergoeding voor het bijwonen van vergaderingen.

ART. 9.

De centrale gezondheidsraad neemt over eene zaak, die den werkkring van een der hoofdinspecteurs van de volksgezondheid raakt, geen besluit dan na dien hoofdinspecteur in de gelegenheid te hebben gesteld, daarover zijn advies uit te brengen, tenzij in eene spoedeischende zaak de gelegenheid daartoe ontbreekt.

ART. 10.

De leden van den centralen gezondheidsraad, alsmede

de buitengewone leden, die ter tijdelijke vervanging van een lid in de bijeenkomsten van den raad optreden, zijn verplicht in eene vergadering over alle zaken waarover een besluit moet worden genomen, hunne stem uit te brengen.

Zij onthouden zich echter van medestemmen over die zaken, welke hen, hunne echtgenooten of hunne bloed- of aanverwanten, tot den derden graad ingesloten, persoonlijk aangaan, of wanneer zij als gelastigden daarin zijn betrokken.

ART. 11.

Zij, die aan de beraadslagingen van den centralen gezondheidsraad deelnemen of daarbij tegenwoordig zijn, nemen de geheimhouding in acht, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken opgelegd.

Geheimhouding wordt ook in acht genomen wanneer de meerderheid van hen, die aan de beraadslaging deelnemen, daartoe besluit.

ART. 12.

De centrale gezondheidsraad kan alleen besluiten nemen, indien tenminste vier leden of volgens het 9e lid van artikel 9 der gezondheidswet aangewezen plaatsvervangende leden, met inbegrip van den voorzitter of van dengene, die hem vervangt, tegenwoordig zijn.

ART. 13.

De besluiten van den centralen gezondheidsraad worden vastgesteld bij volstrekte meerderheid van stemmen. Wanneer (ingeval het personen geldt na op herhaalde vrije stemming volgende herstemming) de stemmen staken, beslist de stem van den voorzitter of van het lid, dat hem vervangt, indien het zaken, en het lot, indien het personen geldt.

In adviezen en voordrachten wordt van het feit, dat de stemmen hebben gestaakt, melding gemaakt.

ART. 14.

Een advies dat gevoelens ontwikkelt, welke van dat der meerderheid afwijken, wordt op verlangen van hem die het advies uitbracht bij 's raads advies gevoegd, mits het in de vergadering van den raad is medegedeeld.

ART. 15.

Jaarlijks vóór 1 Mei zendt de centrale gezondheidsraad aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken een gedetailleerd en met redenen omkleed advies omtrent de op de Staatsbegrooting voor het volgend kalènderjaar uit te trekken gelden voor het Staatstoezicht op de volksgezondheid.

ART. 16.

De voorzitter van den centralen gezondheidsraad wordt bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis vervangen door het oudste aanwezige te *Utrecht* gevestigde lid, naar rang van benoeming, of, bij gelijkheid van zoodanigen rang, naar leeftijd, uitgenomen den secretaris.

ART. 17.

De secretaris van den centralen gezondheidsraad wordt bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis vervangen door een der andere leden, door den voorzitter aan te wijzen.

ART. 18.

De leden van den centralen gezondheidsraad, uitgenomen de hoofdinspecteurs van de volksgezondheid, mogen niet zonder voorafgaande kennisgeving aan den voorzitter hunne standplaats verlaten.

De voorzitter doet deze kennisgeving aan den secretaris.

Voor een afwezigheid van meer dan drie dagen behoeven zij de toestemming van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

§ 2. *Van de hoofdinspecteurs en de inspecteurs van de volksgezondheid.*

ART. 19.

Elke hoofdinspecteur van de volksgezondheid stelt, ter uitvoering van artikel 22 der gezondheidswet, eene instructie vast voor elk van de onder hem werkzaam gestelde inspecteurs. Hij deelt die instructie in afschrift mede aan den centralen gezondheidsraad.

De hoofdinspecteurs en de inspecteurs van de volksgezondheid gedragen zich, met betrekking tot hunne archieven en — voor zoover die er zijn — hunne bibliotheken, naar de aanwijzingen, te dien aanzien door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken gegeven.

ART. 20.

Een hoofdinspecteur van de volksgezondheid neemt over eene zaak, die den werkkring van een der inspecteurs raakt, geen besluit, dan na dien inspecteur in de gelegenheid te hebben gesteld, daarover zijn advies uit te brengen, tenzij in eene spoedeischende zaak de gelegenheid daartoe ontbreekt.

ART. 21.

Een hoofdinspecteur van de volksgezondheid wordt bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis als zoodanig vervangen door een hoofdinspecteur of een inspecteur, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken aan te wijzen.

Een inspecteur wordt bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis vervangen door een anderen inspecteur, door den voorzitter van den centralen gezondheidsraad aan te wijzen.

ART. 22.

Verlof wordt aan een hoofdinspecteur van de volksgezondheid verstrekt door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

Een inspecteur behoeft voor een afwezigheid van ten hoogste drie dagen de toestemming van den hoofdinspecteur onder wien hij werkzaam is, voor een langere afwezigheid die van den centralen gezondheidsraad.

§ 3. *Van de gezondheidscommissiën.*

Art. 23.

Zooveel mogelijk een vijfde gedeelte van het aantal leden van elke gezondheidscommissie treedt jaarlijks op den eersten Juli af, volgens een daarvan te maken rooster.

De aftredenden zijn dadelijk weder benoembaar.

Elke gezondheidscommissie stelt, onder goedkeuring van Onzen Commissaris in de provincie, den rooster van aftreding harer leden vast, en deelt dien, nadat hij is goedgekeurd, mede aan den centralen gezondheidsraad.

De eerste aftreding heeft plaats op 1 Juli 1903.

Wie ter vervulling eener buiten den bij den rooster bepaalden tijd opengevallene plaats tot lid eener gezondheidscommissie benoemd is, treedt af op het tijdstip, waarop degeen, in wiens plaats hij is benoemd, moest aftreden.

Art. 24.

Onder goedkeuring van Onzen Commissaris in de provincie, den hoofdinspecteur van de volksgezondheid gehoord, stelt elke gezondheidscommissie een reglement van orde voor hare werkzaamheden vast. Dit reglement bevat tevens bepalingen betreffende haar archief en — voor zoover die er is — hare bibliotheek. Zij deelt dit reglement, nadat het is goedgekeurd, mede aan den hoofdinspecteur van de volksgezondheid.

Art. 25.

De voorzitter en de secretaris van eene gezondheidscommissie zijn belast met de uitvoering van de besluiten der commissie en met de dagelijksche leiding der zaken. Zij teekenen alle stukken, die van de commissie uitgaan.

ART. 26.

De voorzitter van eene gezondheidscommissie ontvangt en opent alle aan die commissie gerichte stukken.

ART. 27.

De secretaris eener gezondheidscommissie houdt een register, als omschreven in artikel 3. Het model van dit register wordt door de commissie vastgesteld.

ART. 28.

De voorzitter eener gezondheidscommissie wordt bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis vervangen door het oudste aanwezige lid, naar diensttijd of bij gelijkheid van diensttijd, naar leeftijd, uitgenomen den secretaris.

ART. 29.

De secretaris eener gezondheidscommissie wordt bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis vervangen door een der leden, door den voorzitter aan te wijzen.

ART. 30.

Elk lid eener gezondheidscommissie geeft, wanneer hij voor langer dan drie dagen zijne woonplaats verlaat, daarvan vooraf kennis aan den voorzitter.

De voorzitter doet deze kennisgeving aan den secretaris.

ART. 31.

De gewone vergaderingen eener gezondheidscommissie worden gehouden op zoodanige plaatsen, dagen — de Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen uitgesloten — en op zoodanige uren als de commissie in haar reglement van orde vaststelt.

Buitengewone vergaderingen worden, onverminderd het bepaalde bij artikel 17, 2e lid der gezondheidswet, door den voorzitter belegd, zoo dikwijls hij of de commissie dit noodig oordeelt of dit door ten minste een derde van

het aantal leden schriftelijk, met opgave van redenen, is verzocht.

Hetgeen in de artikelen 5, 6 en 7 voor den centralen gezondheidsraad is bepaald, geldt ook voor de gezondheidscommissiën. Op hare secretarissen is van toepassing hetgeen aan het slot van artikel 7 omtrent de overige leden bepaald is.

ART. 32.

De voorzitter eener gezondheidscommissie of anders deze zelve, kan de voorbereiding van hetgeen, waarover zij heeft te besluiten, aan sub-commissiën of aan een der leden opdragen.

De vergaderingen eener sub-commissie kunnen ook elders dan in de gemeente waar zij haren zetel heeft, worden gehouden en kunnen op uitnoodiging der sub-commissie door de inspecteurs van de volksgezondheid worden bijgewoond.

ART. 33.

De leden eener gezondheidscommissie zijn verplicht in eene vergadering over alle zaken, waarover een besluit moet worden genomen, hunne stem uit te brengen. Zij onthouden zich van mede te stemmen over die zaken, welke hen, hunne echtgenooten, of hunne bloed- of aanverwanten tot den derden graad ingesloten, persoonlijk aangaan of wanneer zij als gelastigden daarin zijn betrokken.

Geheimhouding wordt in acht genomen wanneer de meerderheid van hen, die aan de beraadslaging deelnemen, daartoe besluit.

ART. 34.

Eene gezondheidscommissie kan alleen besluiten nemen, indien ten minste de helft van het aantal leden, met inbegrip van den voorzitter of van dengene, die hem vervangt, tegenwoordig is.

Hetgeen in de artikelen 13 en 14 voor den centralen gezondheidsraad is bepaald, geldt ook voor de gezondheidscommissiën.

ART. 35.

Elke gezondheidscommissie doet jaarlijks vóór 1 Juni aan het bestuur van de gemeente of aan elk van de besturen van de gemeenten, waarvoor zij is ingesteld, eene raming van hare ontvangsten en uitgaven voor het volgend kalenderjaar toekomen, vergezeld van de noodige toelichting. Een afschrift hiervan zendt zij tegelijkertijd aan den hoofdinspecteur van de volksgezondheid. Daarbij wordt opgegeven welke som elke gemeente volgens die raming, ingevolge het eerste of het tweede lid van artikel 28 der gezondheidswet, zou moeten bijdragen tot bestrijding van de uitgaven der commissie, nadat van het hiervoor benoodigde bedrag dat der Rijksbijdrage voor de toelage van den secretaris is afgetrokken.

Eene gezondheidscommissie, voor meer dan ééne gemeente ingesteld, overtuigt zich, door zoo spoedig mogelijk inzage te nemen van de begrootingen der plaatselijke inkomsten en uitgaven, zooals die door de colleges van burgemeester en wethouders aan de raden van die gemeenten zijn aangeboden, of de sommen tot bestrijding van de uitgaven der commissie daarop zijn uitgetrokken met inachtneming van de eerste zinsnede van het tweede lid van artikel 28 der gezondheidswet.

Zoo dit niet het geval is, geeft de commissie hiervan onverwijld kennis aan de Gedeputeerde Staten der provincie, opdat dezen nog vóór de behandeling van de begrooting in de gemeenteraden de noodige overeenstemming kunnen bevorderen.

ART. 36.

Elke gezondheidscommissie doet jaarlijks vóór 15 April rekening en verantwoording van hare ontvangsten en uitgaven over het afgeloopen kalenderjaar ter goedkeuring toekomen aan het bestuur van de gemeente of aan elk van de besturen van de gemeenten, waarvoor zij is ingesteld.

Deze rekening en verantwoording gaat vergezeld van de

noodige toelichting en van de bewijzen van uitgaaf voor zooveel betreft de uitgaven van meer dan drie gulden.

Moet de rekening en verantwoording aan meer dan één gemeentebestuur worden toegezonden, dan worden de bewijzen van uitgaaf gevoegd bij het exemplaar bestemd voor het bestuur van de gemeente die de grootste som heeft bijgedragen tot bestrijding van de uitgaven der commissie. Evenwel kunnen ook de andere gemeentebesturen de bewijzen van uitgaaf ter inzage bekomen.

Geschillen over de rekening en verantwoording worden op verzoek, hetzij van een gemeentebestuur, hetzij van de gezondheidscommissie, beslist door de Gedeputeerde Staten der provincie.

Van de rekening en verantwoording zendt de commissie, zoodra zij is goedgekeurd, een afschrift aan den hoofdinspecteur van de volksgezondheid.

ART. 37.

De artikelen 23–36 van dit besluit zijn niet van toepassing op eene gemeentelijke gezondheidscommissie, als bedoeld in het eerste lid van artikel 29 der Gezondheidswet.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State.

Het Loo, den 27sten Mei 1902.

WILHELMINA.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

KUYPER.

Uitgegeven den twaalfden Juni 1902.

De Minister van Justitie.

J. A. LOEFF.

KONINKLIJK BESLUIT

van den 4den Juni 1902, (Staatsblad N°. 80),

tot wijziging of nadere wijziging van de Koninklijke besluiten

VAN

28 Februari 1873, (Staatsblad N°. 35), 21 Juni 1877, (Staatsblad N°. 152), 12 Februari 1879, (Staatsblad N°. 36), 27 Juli 1882, (Staatsblad N°. 118) en 21 September 1901, (Staatsblad N°. 213).

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Overwegende, dat het in werking van de Gezondheidswet wijziging of nadere wijziging noodig maakt van eenige Koninklijke besluiten;

Op de voordracht van Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Financiën en van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 27 Januari 1902, No. 642, afdeeling Binnenlandsch Bestuur, van 10 Februari 1902, No. 95, Invoerrech-

ten en Accijnzen, en van 13 Februari 1902, La. Q, afdeeling Handel en Nijverheid;

Den Raad van State gehoord (advies van 25 Maart 1902, No. 24);

Gelet op het nader rapport van Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Financiën en van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 16 Mei 1902, No. 2400, afdeeling Binnenlandsch Bestuur, van 21 Mei 1902, No. 76, Generale Thesaurie, en van 29 Mei 1902, No. 224, afdeeling Handel en Nijverheid;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met ingang van het tijdstip, waarop de Gezondheidswet in werking treedt, het navolgende te bepalen:

ARTIKEL 1.

In het Koninklijk besluit van 28 Februari 1873 (*Staatsblad* No. 35) ter uitvoering van het tweede lid van artikel 17 der wet van 4 December 1872 (*Staatsblad* No. 134), tot voorziening tegen besmettelijke ziekten, gewijzigd bij het Koninklijk besluit van 14 April 1875 *Staatsblad* No. 69), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 8, tweede lid:	
„Den geneeskundigen ambtenaar".	„den inspecteur, krachtens de Gezondheidswet belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende besmettelijke ziekten".
Artikel 10:	
„de geneeskundige ambtenaren en de leden of plaatsvervangende leden van den geneeskundigen raad".	„en de ambtenaren van het Staatstoezigt op de volksgezondheid".

ART. 2.

In de instructie voor den geneeskundige, belast met het gezondheidsonderzoek, bedoeld bij artikel 7 der wet van 28 Maart 1877 (*Staatsblad* n°. 35), tot wering van besmetting door uit zee aankomende schepen, vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 21 Juni 1877 (*Staatsblad* n°. 152) en gewijzigd bij het Koninklijk besluit van 9 Mei 1886 (*Staatsblad* n°. 103), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 1:	
„den betrokken ambtenaar van het geneeskundig Staatstoezigt".	„den inspecteur, krachtens de Gezondheidswet belast met het toezigt op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende besmettelijke ziekten".
Artikel 9. eerste lid:	
„den geneeskundigen ambtenaar".	„den inspecteur".
Artikel 9, derde lid:	
„den geneeskundigen ambtenaar".	„den inspecteur".
Artikel 12:	
„de geneeskundige ambtenaren".	„de inspecteurs".
„den geneeskundigen ambtenaar".	„den inspecteur".

ART. 3.

In het Koninklijk besluit van 12 Februari 1879 (*Staatsblad* n°. 36) tot regeling der examens als arts, tandmeester, apotheker, vroedvrouw en apothekersbediende, gewijzigd bij de Koninklijke besluiten van 17 November 1893 (*Staatsblad* n°. 166) en van 29 April 1899 (*Staatsblad* n°. 112), worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 8, eerste lid:	
„den geneeskundigen inspecteur of adjunct-inspecteur of het lid of plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad aan, onder wier voorzitterschap"	„den voorzitter aan van de commissie door welke"
Artikel 8, derde lid:	
„door den inspecteur of adjunct-inspecteur of het lid of plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad,"	„door het lid,"
Artikel 11, eerste lid:	
„den geneeskundigen inspecteur,"	„den hoofdinspecteur van de volksgezondheid,"
Artikel 11, tweede lid:	
„de inspecteur"	„de hoofdinspecteur"
Artikel 11, derde lid:	
„door den inspecteur"	„door den hoofdinspecteur"
Artikel 11, vijfde lid:	
„van een anderen inspecteur"	„van een anderen hoofdinspecteur"
„van den geneeskundigen inspecteur"	„van den hoofdinspecteur"

ART. 4.

In het Reglement voor 's Rijks kweekschool voor vroedvrouwen te *Amsterdam*, vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 27 Juli 1882 (*Staatsblad* n°. 118) en gewijzigd bij de Koninklijke besluiten van 6 October 1887 (*Staatsblad* n°. 169) en 30 November 1891 (*Staatsblad* n°. 179) wordt de volgende wijziging gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 3, eerste lid:	
„de voorzitter van elken geneeskundigen raad"	„elke hoofdinspectenr van de volksgezondheid"

ART. 5.

In het Reglement voor 's Rijks kweekschool voor vroedvrouwen te *Rotterdam*, vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 27 Juli 1882 (*Staatsblad* n°. 118) en gewijzigd bij het Koninklijk besluit van 30 November 1891 (*Staatsblad* n°. 179), wordt de volgende wijziging gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 5, eerste lid:	
„de voorzitter van elken geneeskundigen raad"	„elke hoofdinspecteur van de volksgezondheid"

ART. 6.

In Ons besluit van 21 September 1901 (*Staatsblad* n°. 213) tot nadere vaststelling van buitengewone maatregelen tot afwending der pest en tot wering harer uitbreiding en gevolgen, worden de volgende wijzigingen gebracht:

voor:	*wordt gelezen:*
Artikel 6, eerste lid:	
„den geneeskundigen inspecteur"	„den inspecteur, krachtens de Gezondheidswet belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende besmettelijke ziekten,"
Artikel 21, eerste lid:	
„de inspecteur of adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezicht,"	„de hoofdinspecteur of de inspecteur, krachtens de Gezondheidswet belast met het toezicht op de handhaving der wettelijke bepalingen betreffende besmettelijke ziekten,"
Artikel 21, derde lid:	
„den inspecteur of den adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezicht."	„den inspecteur."

Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Finan-

ciën en van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State.

Het Loo, den 4den Juni 1902.

WILHELMINA.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KUYPER.

De Minister van Financiën,
HARTE VAN TECKLENBURG.

De Minister van Waterstaat,
Handel en Nijverheid,
DE MAREZ OYENS.

Uitgegeven den *zes en twintigsten* Juni 1902.

De Minister van Justitie,
J. A. LOEFF.

KONINKLIJK BESLUIT

van 25 Juni 1902, (Staatsblad N°. 55),

houdende aanwijzing der gemeenten of vereenigingen van gemeenten, waarvoor gezondheidscommissiën worden ingesteld, en van den zetel dier commissiën.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 21 Juni 1902, n°. 4547, afdeeling Binnenlandsch Bestuur;

Overwegende, dat volgens art. 23 van de Gezondheidswet eene gezondheidscommissie wordt ingesteld voor elke gemeente, die meer dan 18,000 inwoners heeft, alzoo voor de gemeenten Breda, 's Hertogenbosch, Tilburg, Apeldoorn, Arnhem, Nijmegen, Zutphen, Delft, Dordrecht, Gouda, 's Gravenhage, Leiden, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Alkmaar, Amsterdam, Haarlem, Helder, Hilversum, Zaandam, Middelburg, Vlissingen, Amersfoort, Utrecht, Leeuwarden, Deventer, Enschedé, Kampen, Zwolle, Groningen, Emmen en Maastricht; voorts — wat de overige gemeenten betreft — voor elke gemeente waarvoor dit door Ons wegens bijzondere in Ons besluit te vermelden omstandigheden wenschelijk wordt geoordeeld, en overigens voor elke door Ons aan te wijzen vereeniging van twee of meer in ééne provincie gelegen gemeenten, gezamelijk niet meer

dan 40,000 inwoners hebbende; terwijl eene gezondheidscommissie voor twee of meer gemeenten gezamenlijk ingesteld, haren zetel heeft in de door Ons aan te wijzen gemeente;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

ART. 1.

Eene afzonderlijke gezondheidscommissie wordt ingesteld voor de gemeente Maassluis, uit hoofde van de bijzondere omstandigheden, waarin deze gemeente verkeert als havenplaats en wegens het aldaar ter reede ankeren van uit zee komende schepen.

ART. 2.

Eene afzonderlijke gezondheidscommissie wordt ingesteld voor de gemeente Harlingen, uit hoofde van de omstandigheid, dat vereeniging van deze gemeente, als zijnde eene zeehavenplaats en ook wegens de daarin voorkomende stedelijke toestanden, met omliggende gemeenten niet wenschelijk is.

ART. 3.

Eene gezondheidscommissie wordt ingesteld voor elke vereeniging van gemeenten, als aangeduid op den bij dit besluit behoorenden staat.

ART. 4.

De gezondheidscommissiën, in art. 3 bedoeld, hebben haren zetel in de gemeenten aangewezen op den bij dit besluit behoorenden staat.

Onze Minister van Binnenlandsche zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in de *Nederlandsche Staatscourant* zal worden geplaatst.

Schaumburg, 25 Juni 1902.

WILHELMINA.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KUYPER.

STAAT, *aanwijzende de vereenigingen van gemeenten, waarvoor eene gezondheidscommissie wordt ingesteld en den zetel dier commissie.*

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
Noordbrabant.	
I.	
Bergen op Zoom, Woensdrecht, Huybergen, Ossendrecht, Putte, Wouw, Halsteren, Nieuw Vosmeer, Steenbergen.	Bergen op Zoom.
II.	
Rosendaal, c. a., Dinteloord, O. en N. Gastel, Oudenbosch, Rucphen, Willemstad, Fijnaard, Standdaarbuiten.	Rosendaal c. a
III.	
Ginniken, Etten en Leur, Zundert, Rijsbergen, Teteringen, Prinsenhage, Chaam, Gilze en Rijen, Hoeven.	Ginneken.
IV.	
Geertruidenberg, Zevenbergen, Klundert, Zwaluwe, Terheyden, Made en Drimmelen, Oosterhout.	Oosterhout.
V.	
Oisterwijk, Udenhout, Bladel, Hoogelon, Hoog en Laag Nierde, Baarle-Nassau, Alphen en Riel, Goirle, Berkel, Moergestel, Oirschot, Hilvarenbeek, Best, Diessen, Oost-, West- en Middel-Beers, Vessem, Reussel, Liempde.	Oisterwijk.
VI.	
Capelle, Raamsdonk, Waspik, Dussen, Besoijen, Vrijhoeve Capelle, 's Gravenmoer, Waalwijk, Sprang, Loon op Zand, Dongen.	Waalwijk.
VII.	
Heusden, Drunen, Baardwijk, Heesbeen, Werken	Heusden.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
dam, de Werken en Sleeuwijk, Almkerk, Meeuwen, Woudrichem, Rijswijk, Giessen, Andel, Veen, Wijk c. a., Herpt, Bochoven, Hedikhuizen, Vlijmen, Oudheusden, Nieuwkuik, Drongelen.	
VIII.	
Alem c. a., Berghem, Deursen c. a., Dieden, Geffen, Heesch, Herpen, Huisseling c. a., Lith, Lithoyen, Megen, Nistelrode, Nuland, Oijen c. a., Oss, Ravenstein, Reek, Schayck.	Oss.
IX.	
Berlicum, Boxtel, Cromvoirt, Empel c. a., Engelen, Esch, Haaren, Helvoirt, St. Michielsgestel, Rosmalen, Schijndel, Vught.	Boxtel.
X.	
Beers, Beugen c. a., Boxmeer, Cuyk c. a., Escharen, Gassel, Grave, Haps, Linden, Maashees, Mill c. a., Oeffelt, Oploo c. a., Sambeek, Velp, Vierlingsbeek, Wanroy, Zeeland.	Boxmeer.
XI.	
Beek en Donk, Boekel, Dinther, den Dungen, Erp, Gemert, Heeswijk, Lieshout, St. Oedenrode, Son c. a., Uden, Veghel.	Veghel.
XII.	
Bergeyk, Borkel c. a., Budel, Dommelen, Duizel c. a., Eerzel, Heeze, Leende, Luykgestel, Maarheeze, Riethoven, Soerendonk, Valkenswaard, Waalre, Westerhoven.	Valkenswaard.
XIII.	
Aarle-Rixtel, Asten, Bakel c. a., Deurne c. a, Helmond, Lierop, Mierlo, Someren, Stiphout, Vlierden.	Helmond.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
XIV.	
Aalst, Eindhoven, Geldrop, Gestel c. a., Nuenen, Oerle, Stratum, Strijp, Tongelre, Veldhoven, Woensel, Zeelst, Zes-Gehuchten.	Eindhoven.
Gelderland.	
I.	
Hattem, Elburg, Oldebroek, Doornspijk, Heerde, Epe, Voorst.	Elburg.
II.	
Harderwijk, Ermelo, Putten, Nijkerk, Hoevelaken, Barneveld, Scherpenzeel.	Nijkerk.
III.	
Ede, Wageningen, Renkum, Doorwerth, Heteren, Hemmen.	Wageningen.
IV.	
Tiel, Ophemert, Echteld, IJzendoorn, Dodewaard, Valburg, Kesteren, Wamel, Druten, Appeltern.	Tiel.
V.	
Culenborg, Beusichem, Maurik, Buren, Buurmalsen, Geldermalsen, Wadenoijen, Deil, Beesd, Zoelen, Est en Opijnen, Lienden.	Culenborg.
VI.	
Zaltbommel, Waardenburg, Hurwenen, Varik, Dreumel, Heerewaarden, Rossum, Driel, Hedel, Ammerzoden, Kerkwijk, Nederhemert, Poederoijen, Brakel, Haaften, Vuren, Herwijnen, Zuilichem, Gameren.	Zaltbommel.
VII.	
Rheden, Rozendaal, Westervoort, Elst, Huissen.	Rheden.
VIII.	
Millingen, Ubbergen, Groesbeek, Heumen, Overas-	Ubbergen.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
selt, Balgoy, Wijchen, Beuningen, Ewijk, Bergharen, Horssen, Batenburg, Bemmel, Gent.	
IX.	
Stad-Doetinchem, Ambt-Doetinchem, Bergh, Hengelo, Zelhem, Wisch, Wehl, Didam.	Stad-Doetinchem.
X.	
Groenlo, Winterswijk, Lichtenvoorde, Aalten, Dinxperlo, Gendringen.	Winterswijk.
XI.	
Vorden, Warnsveld, Gorssel, Laren, Lochem, Borculo, Neede, Eibergen, Ruurlo.	Lochem.
XII.	
Doesburg, Angerlo, Duiven, Pannerden, Herwen en Aerdt, Zevenaar, Hummelo, Steenderen, Brummen.	Doesburg.
Zuidholland.	
I.	
Goedereede, Ouddorp, Stellendam, Melissant, Dirksland, Herkingen, Sommelsdijk, Nieuwe-Tonge, Oude-Tonge, Middelharnis, Stad aan 't Haringvliet, den Bommel, Ooltgensplaat.	Middelharnis.
II.	
Oostvoorne, Rockanje, Nieuw-Helvoet, Nieuwenhoorn, Hellevoetsluis, Brielle, Vierpolders, Zwartewaal, Oudenhoorn, Abbenbroek, Geervliet, Zuidland, Spijkenisse, Hekelingen, Heenvliet, Rozenburg.	Brielle.
III.	
Goudswaard, Zuid-Beijerland, Oud-Beierland, Nieuw-Beierland, Piershil, Numansdorp, Klaaswaal, Westmaas, Mijnsheerenland, Heinenoord, Maasdam, Puttershoek, 's Gravendeel, Strijen, Dubbeldam	Oud-Beijerland.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
IV.	
Poortugaal, Pernis, Hoogvliet, Rhoon, Barendrecht, IJsselmonde, Ridderkerk, Heerjansdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Zwijndrecht.	Barendrecht.
V.	
Alblasserdam, Oud-Alblas, Papendrecht, Sliedrecht, Wijngaarden, Bleskensgraaf, Brandwijk, Molenaarsgraaf, Giessendam, Giessen-Nieuwkerk, Hardinxveld, Schelluinen, Ottoland, Geursum, Goudriaan, Noordeloos, Hoornaar, Hoog-Blokland.	Sliedrecht.
VI.	
Arkel, Asperen, Everdingen, Hagestein, Hei- en Boeicop, Heukelum, Kedichem, Leerbroek, Leerdam, Lexmond, Meerkerk, Nieuwland, Schoonrewoerd, Vianen, Gorinchem.	Gorinchem.
VII.	
Krimpen a/d Lek, Krimpen a/d IJssel, Ouderkerk a/d IJssel, Lekkerkerk, Bergambacht, Berkenwoude, Stolwijk, Gouderak, Ammerstol, Schoonhoven, Haastrecht, Vlist, Hekendorp, Nieuw-Lekkerland, Streefkerk, Groot-Ammers, Langerak, Nieuwpoort, Ameide, Tienhoven.	Schoonhoven.
VIII.	
's Gravenzande, Monster, Loosduinen, Naaldwijk, Wateringen, de Lier, Maasland, Schipluiden, Hof van Delft, Vlaardinger-Ambacht, Rijswijk.	Naaldwijk.
IX.	
Overschie, Vrijenban, Pijnacker, Berkel, Nootdorp, Voorburg, Kethel, Hilligersberg, Schiebroek, Bergschenhoek, Bleiswijk, Moercapelle, Zevenhuizen, Nieuwerkerk, Capelle, Zoetermeer, Zegwaard.	Zoetermeer.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
X.	
Woerden, Barwoutswaarder, Waarder, Rietveld, Bodegraven, Zwammerdam, Lange-Ruige-Weide, Papekop, Oudewater, Reeuwijk, Boskoop, Waddinxveen, Nieuwkoop, Nieuwveen, Zevenhoven, Ter Aar, Moordrecht, Rijnsaterwoude.	Bodegraven.
XI.	
Noordwijkerhout, Noordwijk, Hillegom, Lisse, Oegstgeest, Rijnsburg, Katwijk, Valkenburg, Voorschoten, Wassenaar.	Katwijk.
XII.	
Sassenheim, Warmond, Alkemade, Woubrugge, Leimuiden, Koudekerk, Oudshoorn, Aarlanderveen, Alphen, Zoeterwoude, Hazerswoude, Benthuizen, Leiderdorp, Stompwijk, Veur, Voorhout.	Alphen.
Noordholland.	
I.	
Laren, Blaricum, Huizen, Naarden, Bussum, 's Graveland, Nederhorst, Ankeveen, Kortenhoef, Weesperkarspel, Weesp, Muiden.	Bussum.
II.	
Diemen, Watergraafsmeer, Ouderamstel, Nieuweramstel, Aalsmeer, Sloten, Uithoorn.	Aalsmeer.
III.	
Haarlemmermeer, Haarlemmerliede c.a, Spaarndam, Schoten, Bennebroek, Heemstede, Bloemendaal, Zandvoort, Velsen.	Bloemendaal.
IV.	
Beverwijk, Wijk aan Zee, Assendelft, Akersloot, Limmen, Uitgeest, Heemskerk, Castricum, Egmond-Binnen, Egmond aan Zee, Heilo, Ouddorp, Bergen, Koedijk, Schoorl.	Beverwijk.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
V.	
Ransdorp, Nieuwendam, Buiksloot, Landsmeer, Broek in Waterland, Oostzaan, Monnikendam, Marken, Ilpendam, Katwoude, Middelie, Edam, Oosthuizen, Warder, Kwadijk, Beets, Oudendijk.	Edam.
VI.	
Purmerend, Jisp, Wijdewormer, Wormer, Koog a/d Zaan, Westzaan, Zaandijk, Wormerveer, Krommenie, Beemster, de Rijp, Graft, Z. en N. Schermer, Schermerhorn, Oterleek, Ursem, Avenhorn.	Purmerend.
VII.	
Terschelling, Vlieland, Enkhuizen, Bovenkarspel, Grootebroek, Hoogkarspel, Wervershoof, Andijk, Venhuizen, Wijdenes, Schellinkhout, Blokker, Nibbixwoud, Westwoud, Urk.	Enkhuizen.
VIII.	
Hoorn, Wognum, Berkhout, Zwaag, Hembroek, Obdam, Spanbroek, Sybekarspel, Abbekerk, Twisk, Opperdoes, Medemblik, Midwoud, Opmeer, Hoogwoud, Winkel, Oude Niedorp, Nieuwe Niedorp, Hugowaard.	Hoorn.
IX.	
Texel, Anna Paulowna, Wieringen, Wieringerwaard, Callantsoog, Petten, Zijpe, Schagen, Barsingerhorn, St. Maarten, Oudkarspel, Harenkarspel, Warmenhuizen, Noord-Scharwoude, Zuid Scharwoude, Broek op Langendijk, St. Pancras.	Schagen.
Zeeland.	
I.	
Aagtekerke, Arnemuiden, Biggekerke, Domburg, Grijpskerke, Koudekerke, St. Laurens, Melis-	Veere.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
kerke, Nieuw- en St. Joosland, Oostkapelle, Oost- en West-Souburg, Ritthem, Serooskerke (W.), Veere, Vrouwenpolder, Westkapelle, Zoutelande Colijnsplaat, Kats, Kortgene, Wissekerke.	
II.	
Borsselen, Driewegen, Ellewoutsdijk, Goes, 's Heer Abtskerke, 's Heer Arendskerke, 's Heerenhoek, Heinkenszand, Kattendijke, Kloetinge, Nisse, Oudelande, Ovezande, Wolphaartsdijk.	Goes.
III.	
Baarland, 's Gravenpolder, Hoedekenskerke, Yerseke, Kapelle, Krabbendijke, Kruiningen, Rilland-Bath, Schore, Waarde, Wemeldinge.	Kruiningen.
IV.	
Brouwershaven, Bruinisse, Burgh, Dreischor, Duivendijke, Elkerzee, Ellemeet, Haamstede, Kerkwerve, Nieuwerkerk, Noordgouwe, Noordwelle, Oosterland, Ouwerkerk, Renesse, Serooskerke, Zierikzee, Zonnemaire, St. Philipsland.	Zierikzee.
V.	
St. Annaland, St. Maartensdijk, Oud-Vossemeer, Poortvliet, Scherpenisse, Stavenisse, Tholen.	Tholen.
VI.	
Aardenburg, Biervliet, Breskens, Cadzand, Eede, Groede, Hoofdplaat, IJzendijke, St. Kruis, Nieuwvliet, Oostburg, Retranchement, Schoondijke, Sluis, Waterlandkerkje, Zuidzande.	Oostburg.
VII.	
Boschkapelle, Clinge, Graauw en Langendam, Hengstdijk, Hontenisse, Hulst, St. Janssteen, Koewacht, Ossenisse, Stoppeldijk.	Hulst.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
VIII.	
Axel, Hoek, Neuzen, Overslag, Philippine, Sas van Gent, Westdorpe, Zaamslag, Zuiddorpe.	Neuzen.
Utrecht.	
I.	
Abcoude-Baambrugge, Abcoude-Proostdij, Nigtevecht, Loenen, Loenersloot, Vreeland, Loosdrecht, Vinkeveen, Mijdrecht, Wilnis, Ruwiel, Kockengen, Laag-Nieuwkoop, Haarzuilens, Vleuten, Kamerik, Zegveld, Harmelen, Veldhuizen, Oudenrijn, Zuilen, Maarssen, Maarsseveen, Tienhoven, Breukelen-St. Pieters, Breukelen-Nijenrode.	Loenen.
II.	
Eemnes, Bunschoten, Baarn, Hoogland, Soest, Stoutenburg, Leusden, Maartensdijk, Achttienhoven, Westbroek, de Bildt.	Baarn.
III.	
Zeist, Rijsenburg, Driebergen, Doorn, Maarn, Woudenberg, Renswoude, Veenendaal, Rhenen, Amerongen, Leersum, Bunnik.	Zeist.
IV.	
Wijk bij Duurstede, Schalkwijk, Tull en 't Waal, Houten, Jutphaas, Vrieswijk, IJsselstein, Benschop, Jaarsveld, Lopik, Willige Langerak, Polsbroek, Hoenkoop, Willeskop, Snelrewaard, Montfoort, Linschoten, Langbroek, Cothen, Werkhoven, Odijk.	Wijk bij Duurstede.
Friesland.	
I.	
Dokkum, Oostdongeradeel, Schiermonnikoog, Westdongeradeel, Ameland, Dantumadeel.	Dokkum.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
II.	
Achtkarspelen, Kollumerland, Tietjerksteradeel.	Achtkar-spelen.
III.	
Leeuwarderadeel, Ferwerderadeel, 't Bildt, Menaldumadeel.	Menaldu-madeel.
IV.	
Franeker, Franekeradeel, Barradeel, Hennaarderadeel.	Franeker.
V.	
Workum, Wonseradeel, Bolsward, Hindeloopen, Hemelumer, Oldephaert en Noordwolde, Stavoren, Gaasterland.	Bolsward.
VI.	
Sneek, Wijmbritseradeel, Ylst, Doniawerstal, Sloten, Lemsterland.	Sneek.
VII.	
Rauwerderhem, Utingeradeel, Haskerland, Idaarderadeel, Baarderadeel.	Rauwerder-hem.
VIII.	
Opsterland, Smallingerland, Ooststellingwerf.	Opsterland.
IX.	
Schoterland, Ængwirden, Weststellingwerf.	Schoterland.
Overijssel.	
I.	
Steenwijk, Steenwijkerwold, Oldemarkt, Kuinre, Blankenham, Blokzijl, Stad-Vollenhove, Ambt-Vollenhoven, Giethoorn, Zwartsluis, Hasselt, Genemuiden, Wanneperveen.	Steenwijk.
II.	
Wijhe, Olst, Diepenveen, Bathmen, Raalte, Heino,	Wijhe.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
Zwollerkerspel, Grafhorst, Wilsum, IJsselmuiden, Kamperveen, Zalk en Veecaten.	
III.	
Stad-Hardenberg, Ambt-Hardenberg, Gramsbergen, Dalfsen, Nieuw-Leusen, Avereest, Staphorst.	Stad-Hardenberg.
IV.	
Hengelo, Borne, Ambt-Delden, Stad-Delden, Goor, Matkelo, Diepenheim.	Hengelo.
V.	
Wierden, Hellendoorn, den Ham, Ambt-Ommen, Stad-Ommen, Rijssen, Holten.	Wierden.
VI.	
Stad-Almelo, Ambt-Almelo, Vriezenveen, Weerselo, Tubbergen, Ootmarsum.	Stad-Almelo.
VII.	
Oldenzaal, Losser, Denekamp, Lonneker, Haaksbergen.	Oldenzaal.
Groningen.	
I.	
Winsum, Leens, Ulrum, Kloosterburen, Eenrum, Baflo, Adorp.	Winsum.
II.	
Warffum, Usquert, Uithuizen, Uithuizermeeden, Kantens, Middelstum, Bedum.	Warffum.
III.	
Appingedam, Delfzijl, Termunten, Nieuwolda, Loppersum, Stedum, 't Zandt, Bierum.	Appingedam.
IV.	
Winschoten, Beerta, Nieuweschans, Finsterwolde, Midwolda, Scheemda, Noordbroek, Oude-Pekela.	Winschoten.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
V.	
Wedde, Bellingwolde, Onstwedde, Vlagtwedde.	Wedde.
VI.	
Veendam, Meeden, Muntendam, Zuidbroek, Wildervank, Nieuwe-Pekela.	Veendam.
VII.	
Hoogezand, Sappemeer, Slochteren, Haren, Noorddijk, ten Boer.	Hoogezand.
VIII.	
Zuidhorn, Hoogkerk, Aduard, Ezinge, Oldehove, Grijpskerk, Grootegast, Oldekerk, Leek, Marum.	Zuidhorn.
Drenthe.	
I.	
Assen, Roden, Peize, Eelde, Vries, Zuidlaren, Smilde, Norg.	Assen.
II.	
Borger, Gasselte, Gieten, Anlo, Rolde, Odoorn, Sleen, Zweelo.	Borger.
III.	
Meppel, de Wijk, Ruinerwold, Nijeveen, Dwingelo, Vledder, Diever, Havelte, Ruinen.	Meppel.
IV.	
Hoogeveen, Zuidwolde, Beilen, Westerbork, Oosterhesselen, Dalen, Coevorden, Schoonebeek.	Hoogeveen.
Limburg.	
I.	
Ambij, Beek, Bemelen, Berg en Terblijt, Borgharen, Bunde, Cadier en Keer, Eysden, Elsloo, Geulle, Gronsveld, Heer, Houthem, Itteren, Meers-	Meerssen.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
sen, Mesch, Oud-Vroenhoven, St. Pieter, Rijckholt, Schimmert, Ulenstraten.	
II.	
Bocholtz, St. Geertruid, Gulpen, Hulsberg, Margraten, Mheer, Noorbeek, Oud-Valkenburg, Schin op Geul, Simpelveld, Slenaken, Vaals, Valkenberg, Wijlre, Wittem.	Gulpen.
III.	
Amstenrade, Brunssum, Eygelshoven, Heerlen, Hoensbroek, Kerkrade, Klimmen, Merkelbeek, Nieuwenhagen, Nuth, Schaesberg, Schinnen, Spaubeek, Ubach over Worms, Voerendaal, Wijnandsrade.	Heerlen.
IV.	
Bingelrade, Born, Broeksittard, Echt, Geleen, Grevenbicht, Jabeek, Limbricht, Munstergeleen, Nieuwstadt, Obbicht en Papenhoven, Oirsbeek, Roosteren, Schinveld, Sittard, Stein, Susteren, Urmond.	Sittard.
V.	
Buggenum, Haelen, Herten, Horn, Linne, Maasbracht, Maasniel, Melick en Herkenbosch, Montfort, Neer, Nunhem, St. Oediliënberg, Ohé en Laak, Posterholt, Roermond, Stevensweert, Swalmen, Vlodrop.	Roermond.
VI.	
Baexem, Beegden, Grathem, Heel en Panheel, Heythuizen, Helden, Hunsel, Ittervoort, Meijel, Nederweert, Neeritter, Roggel, Stramproy, Thorn, Weert, Wessem.	Weert.
VII.	
Arcen en Velden, Beesel, Belfeld, Kessel, Maasbree, Tegelen, Venlo.	Venlo.

GEMEENTEN.	Zetel der Gezondheids-commissie.
VIII.	
Bergen, Broekhuizen, Gennep, Grubbenvorst, Horst, Meerlo, Mook en Middelaar, Ottersum, Sevenum, Venray, Wanssum.	Venray.

Behoort bij Koninklijk besluit van 25 Juni 1902 No. 55.

Mij bekend,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

KUYPER.

Tot uitvoering der Gezondheidswet, welke evenals de Woningwet met 1 Augustus 1902 in werking is getreden, werden bij Koninklijk besluit in den Centralen Gezondheidsraad te Utrecht benoemd 7 leden, waaronder de 4 hoofdinspecteurs. Het ambtsgebied der hoofdinspecteurs werd verdeeld als volgt: één voor de provinciën Noordholland en Utrecht met de standplaats Utrecht; één voor de provinciën Friesland, Overijssel, Groningen en Drenthe met de standplaats Zwolle; één voor de provinciën Zuidholland en Zeeland met de standplaats 's-Gravenhage; en één voor de provinciën Noordbrabant, Gelderland en Limburg met de standplaats 's-Hertogenbosch.

In het geheel werden voorts benoemd: 16 inspecteurs van de volksgezondheid nl. 4 voor ieder hoofdinspectie, welke hunne standplaats hebben in dezelfde gemeente als de hoofdinspecteur. In ieder hoofdinspectie werden van deze 4 inspecteurs één in het bijzonder belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende besmettelijke ziekten en met de zaken rakende de hygiène van bodem, water en lucht; één met het toezicht op de hand-

having der wettelijke bepalingen op de uitoefening der artsenijbereidkunde en met de zaken rakende het toezicht op de levensmiddelen; en twee met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting.

Ten aanzien der gezondheidscommissiën werd bij Koninklijk besluit op verzoek van de gemeenteraden van Arnhem, Nijmegen, Rotterdam, Amsterdam en Haarlem bepaald, dat de van gemeentewege volgens de thans daaromtrent vastgestelde plaatselijke verordening ingerichte gezondheidscommissiën in die gemeenten voor het toezicht op de volksgezondheid in zijn geheelen omvang voor den tijd van twee jaren, ingaande 1 Augustus 1902, in de plaats zullen treden van eene volgens de Gezondheidswet in te stellen gezondheidscommissie.

REGISTER.

De vette cijfers duiden de artikelen der Woningwet aan.

A.

Bladz.

Aanbouw. Overdracht van gronden en gebouwen aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen tot — of verbouw van woningen **31**.....157—158

„ Beschikbaarstelling van gelden tot aankoop, — of verbouw van woningen voor rekening der gemeente **32** 158—160

Aangifte. — omtrent het aantal bewoners § **2**.....104—107

„ — door verhuurders **9**.....104—106

„ — met betrekking tot kostgangers en daarmee gelijkgestelden, te regelen bij algemeenen maatregel van bestuur binnen 4 jaren na het inwerkingtreden der wet **9**.....104—106

Aangrenzende. Onteigening ter verwijdering van één of meer woningen, die beletten dat — of nabijgelegen woningen in bewoonbaren staat kunnen worden gebragt **26** (**77** 3°).....125—128

Aankoop. — van gronden en gebouwen door de gemeente tot overdracht aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen **31**.....157—158

„ Beschikbaarstelling van gelden tot — van gronden en tot —, aanbouw of verbouw van woningen voor rekening der gemeente **32**.....158—160

Aanschrijving. — van B. en W. tot het aanbrengen van verbeteringen of het staken of doen staken der bewoning **14**, **16**.....111—115, 116

„ — door B. en W. tot het doen ophouden der overbevolking **15**, **16**.....115—116

„ Schadevergoeding bij onteigening na — tot verbetering of omtrent overbevolking **26** (**94**).....143—144

Aanvullende. Erkenning van de — bevoegdheid van den gemeenteraad **45**.....167—168

Bladz.

Afbraak. — van het gebouw, indien eene onbewoonbaar verklaarde woning gevaar of overwegenden hinder oplevert **22**.....123—124

Afkondiging. Formulier van — van de door den gemeenteraad vastgestelde woningverordening bij algemeenen maatregel van bestuur **7**.....99—101

„ Formulier van — van de door Gedeputeerde Staten vastgestelde woningverordening bij algemeenen maatregel van bestuur **8**.....102—104

Aflossing. — van voorschotten **29, 30, 33**..... 153—157, 160—161

Afmetingen. Voorschriften betreffende — der vertrekken en van trappen en portalen **3**.....90—92

„ Voorschriften omtrent — der vertrekken niet toepasselijk op Rijks- en provinciale gebouwen **50**..... 174

Afzonderlijk levend persoon. Bezwaarschrift van het hoofd van een gezin of een — betreffende de door hem bewoonde woning **12**.....108—110

Algemeene maatregelen van bestuur. **7**, 6e lid; **8**, 6e lid; **9**, 5e lid; **9**, 9e lid; **26 (78)**; **28**, 7e lid; **30**, 1e lid; **34**, 1e lid; **36**.

B.

B. en W. **5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 26 (80, 81), 38, 46, 47, 49, 52.**

Beroep. Zie ook *Voorziening.*

— betreffende de bouwvergunning bij den gemeenteraad **5**.....94—97

„ — betreffende nadere eischen, door B. en W. vastgesteld ten opzichte van in de bouwverordening bepaaldelijk aangewezen punten bij den gemeenteraad **6**.97—99

„ — door belanghebbenden tegen goedkeuring van het uitbreidingsplan bij de Koningin **28**.....151—153

Bestaande woningen. Voorschriften betreffende — **1, 3**.. 86—87, 90—92

Bewoners. Voorschriften betreffende het aantal — in verband met de ruimte der vertrekken **2**.....88—90

„ Aangifte omtrent het aantal — § **2, 9**.....104—107

„ Tegemoetkoming in de kosten van voorziening in de huisvesting der — na ontruiming en onteigening **32** 158—160

Bewoning. Voorschriften betreffende behoorlijke — **1, 2**.....86—90

Bewoonbaarheid. Onteigening ter ontruiming van oppervlakten, waarbij wegens gemis van voor — noodzakelijke vereischten in verband met den zamenhang of de ligging verbetering bezwaarlijk is **26 (77)**.....125—128

Bladz.

Bezwaren. Gelegenheid voor belanghebbenden tot het inbrengen van — bij onteigening **26 (80, 81)**.....132—133
Bouwen. Voorschriften betreffende het — van woningen **1, 3** 86—87, 90—92
Bouwplan. Onteigening ter uitvoering van een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld — of van een plan van uitbreiding **26 (77 4°)**.....125—128
Bouwverbod. — op voor straten, grachten of pleinen bestemden grond **27**.....146—151
Brandgevaar. Voorschriften betreffende voorkoming van — **3**..90—92
Bijdragen. — van gemeentewege aan vereenigingen, uitsluitend in het belang der volkshuisvesting werkzaam **30** 155—157
„ — van Rijkswege aan gemeenten **33**.....160—161
Bijstand. College van — **35, 36**..... 162

C.

Centrale gezondheidsraad. Advies van den — tot vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten tot vrijstelling **4** 92—94
„ Advies van den — tot vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten omtrent goedkeuring der woningverordening **7**.....99—101
„ Mededeeling van het jaarlijksch verslag van B. en W. aan den — **52**..... 175
College van bijstand. **35, 36**..... 162
„ Mededeeling van het jaarlijksch verslag van B. en W. aan het — **52**..... 175

D.

Dak. Voorschriften betreffende hechtheid van — **3**.....90—92
Drinkwater. Voorschriften betreffende beschikbaarheid van — **3** 90—92

E.

Eigendom. Overdracht van gronden en gebouwen aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen in — erfpacht of opstal **31**.....157—158
Eigendommen. Onteigening ter verkrijging van de beschikking over ongebouwde of gebouwde — voor een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouwplan of voor een plan van uitbreiding **26 (77 4°)**.....125—128
Erfpacht. Overdracht van gronden en gebouwen aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen in eigendom, — of opstal **31**.....157—158

F.

Bladz.

Faecaliën. **3**, aant. 2 92
Faillissement. Voorschotten, opvorderbaar bij — **29, 30.** 153—155, 155—157
Formulieren. — van aangifte omtrent het aantal bewoners **9** 104—106
Fundamenten. Voorschriften betreffende hechtheid van — **3**...90- 92

G.

Gebouwen. Voorschriften ten aanzien van als woning in gebruik te nemen — of gedeelten van — **3**.....90—92
„ Voorschriften betreffende de plaatsing van de — ten opzichte van den openbaren weg en van elkander **3** 90—92
„ Voorschriften betreffende de plaatsing, het hoogtepeil en de hoogte van — **3**.....90—92
„ Verbod om zonder vergunning van B. en W. — op te richten of te vernieuwen of tot woning in gebruik te nemen of te geven **5**.....94—97
„ Onteigening ter ontruiming van oppervlakten, waarbij wegens gemis van noodzakelijke vereischten in verband met den zamenhang of de ligging der — afdoende verbetering der woningen bezwaarlijk is **26** (**77**) 125—128
Gedeputeerde Staten. Vrijstelling door — van het vaststellen van voorschriften ingevolge art. 1 **4**.....92—94
„ Goedkeuring door — van de vaststelling, aanvulling, wijziging en intrekking der woningverordening **7, 8** 99—104
„ Zelfstandige vaststelling, aanvulling, wijziging en intrekking van eene woningverordening door — **8** 102—104
„ Goedkeuring door — van een plan van ontruiming **18** 117—121
„ Voorziening bij — omtrent onbewoonbaarverklaring **19** 121—122
„ Toelating van vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, uitsluitend in het belang der volkshuisvesting werkzaam door de Koningin, — gehoord **26** (**78**) 128—131
„ Verslag van — betreffende onteigening **26** (**85**)..... 135
„ Goedkeuring door — van het bouwverbod **27**.....146—151
„ „ „ — van het plan van uitbreiding **28** 151—153
„ Vrijstelling door — van vaststelling van een plan van uitbreiding **28**.....151—153
„ Goedkeuring door — van het verleenen van voorschotten en bijdragen aan vereenigingen **30**.....155—157
„ Goedkeuring door — van overdracht en aankoop tot overdracht van gronden en gebouwen aan vereenigingen **31**.....157—158

Bladz.

Gedeputeerde Staten. Goedkeuring door — van beschikbaarstelling van bedragen in het belang der volkshuisvesting **32** 158—160

„ Mededeeling van het jaarlijksch verslag van B. en W. aan — **52** 175

Geldelijke steun. — van gemeentewege § **7**.....153—160

„ — van Rijkswege § **8**.....160—162

Gemeente. Onteigening ten name der — **26** (**78**).....128—131

Gemeenteraad. **1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 17, 18, 19, 25, 26** (**79, 80, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89**), **27, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 45, 52.**

Getimmerten. Geene schadevergoeding voor —, gemaakt na ter-inzagelegging van het onteigeningsplan **26** (**91**)...139—140

Gezondheidscommissie. Maandelijksche kennisgeving aan de — omtrent het aantal bewoners **10**..... 107

„ Aanwijzing door de — van ter bewoning ongeschikte, verbetering eischende en overbevolkte woningen **11** 107—108

„ Advies van de — omtrent ter bewoning ongeschikte, verbetering eischende en overbevolkte woningen **12, 16** 108—110, 116

„ Advies van de — omtrent onbewoonbaarverklaring **18** 117—121

„ Beredeneerd verslag van de — bij onteigening ingevolge art. 77 1° der onteigeningswet **26** (**79**).....131—132

Goedkeuring. — der vaststelling, aanvulling, wijziging of intrekking eener woningverordening door Gedeputeerde Staten **7** en **8**.....99—104

„ — van het gemeenteraadsbesluit tot onteigening door de Koningin **26** (**79**).....131—132

„ — van het gemeenteraadsbesluit, inhoudende het bouwverbod door Gedeputeerde Staten **27** .....146—151

„ — van het plan van uitbreiding door Gedeputeerde Staten **28**.....151—153

„ — van het verleenen van voorschotten en bijdragen aan vereenigingen door Gedeputeerde Staten **30**..155—157

„ — van overdracht en aankoop tot overdracht van gronden en gebouwen aan vereenigingen door Gedeputeerde Staten **31**..... .....157—158

„ — van beschikbaarstelling van bedragen in het belang der volkshuisvesting door Gedeputeerde Staten **32** 158—160

Gracht. Verbod om te bouwen op grond, bij gemeenteraadsbesluit voor den aanleg van eene straat, eene — of een plein bestemd **27**.....146—151

„ Plan van uitbreiding met aanwijzing van den grond, voor den aanleg van straten, —en of pleinen bestemd **28** 151—153

H.

Bladz.

Hechtheid. Voorschriften betreffende – van fundamenten, muren, vloeren, trappen, zolderingen en dak **3**.....90–92

Hoofd van een gezin. Bezwaarschrift van het – of een afzonderlijk levend persoon betreffende de door hem bewoonde woning **12**.....108–110

„ Aanschrijving door B. en W. aan den bewoner, –, tot het doen ophouden der overbevolking **15**..... 115

Hoogte. Voorschriften betreffende de – van de gebouwen **3**...90–92

Hoogtepeil. Voorschriften betreffende het – van den vloer der benedenwoonvertrekken **3**.....90–92

Huisvesting. Beschikbaarstelling door den gemeenteraad van een bedrag wegens kosten voor – na ontruiming en onteigening **32**.....158–160

Huurder. Schadevergoeding aan den – bij onteigening **26 (95)** 144–145

Hypothecair. Kennisgeving aan de –e schuldeischers van de aanschrijving tot verbetering der woning **14**.....111–115

„ Voorschotten tot verbetering van woningen onder – verband van het gebouw **29**.....153–155

I.

Ingezetenen. Aanwijzing door drie of meer meerderjarige – omtrent ter bewoning ongeschikte, verbetering eischende en overbevolkte woningen **12**.....108–110

Inrichting. Voorschriften omtrent het aantal woningen in één zelfde gebouw in verband met de – van dat gebouw **2** 88–90

Inspecteur, belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting.....

„ – bij het verleenen van vrijstelling door Gedeputeerde Staten **4**.....92–94

„ – bij het goedkeuren van voorschriften door Gedeputeerde Staten **7**..... 99–101

„ – bij het vaststellen, aanvullen, wijzigen of intrekken van voorschriften door Gedeputeerde Staten **8**...102–104

„ – bij beslissing van Gedeputeerde Staten omtrent onbewoonbaarverklaring **19**.....121–122

„ – bij het verslag van Gedeputeerde Staten betreffende onteigening **26 (85)**..... 135

„ – bij de goedkeuring van het bouwverbod door Gedeputeerde Staten **27**..... 146–151

Inwerkingtreding. – der wet **54**..... 176

K.

Bladz.

Keeten. Bijzondere voorschriften voor — **49**.....172—174

Kennisgeving. — aan de hypothecaire schuldeischers bij aanschrijving tot verbetering **14**.....111—115

„ — van het besluit tot onbewoonbaarverklaring aan den bewoner en aan den eigenaar of aan dengene, die bevoegd is de woning alsnog in bewoonbaren staat te brengen **18**.....117—121

Kenteeken. — te hechten aan onbewoonbaar verklaarde woning **18** 117—121

„ Verwijdering van het — bij opheffing der onbewoonbaarverklaring **25**.....124—125

Koningin. Voorziening te vragen door den gemeenteraad bij de — van het besluit van Gedeputeerde Staten tot niet-goedkeuring der woningverordening **7**.....99—101

„ Goedkeuring door de — van de vaststelling, aanvulling, wijziging en intrekking door Gedeputeerde Staten van eene woningverordening **8**.....102—104

„ Toelating door de — van vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, uitsluitend in het belang der volkshuisvesting werkzaam **26** (**78**).....128—131

„ Goedkeuring door de — van het gemeenteraadsbesluit tot onteigening **26** (**79**).....131—132

„ Voorziening bij de — ten aanzien van het bouwverbod **27**.....146—151

„ Voorziening bij de — ten aanzien van het plan van uitbreiding **28**.....151—153

Kostgangers. Aangifte betreffende — en daarmede gelijkgestelden **9** 104—106

L.

Licht. Voorschriften betreffende toevoer van — **3**.....90—92

„ Onteigening ter ontruiming van oppervlakten, waarbij wegens gemis aan — of lucht in verband met den zamenhang of de ligging verbetering bezwaarlijk is **26** (**77**) 125—128

Ligging. Voorschriften omtrent woningen kunnen verschillend zijn naar gelang van den aard en de bestemming der woningen, alsmede van hare — **2**.....88—90

„ Aangifte omtrent de — van het gebouw **9**.....104—106

„ Onteigening ter verwijdering van één of meer woningen, waarvan afdoende verbetering in verband met hare — bezwaarlijk is **26** (**77**).....125—128

Bladz.
Loodsen. Bijzondere voorschriften voor — **49**.....172—174
Lucht. Voorschriften betreffende toevoer van — **3**.....90—92
„ Onteigening ter ontruiming van oppervlakten, waarbij wegens gemis aan licht of — in verband met den zamenhang of ligging verbetering bezwaarlijk is **26** (**77**) 125—128

M.

Minister van Binnenlandsche Zaken. — belast met de uitvoering der Woningwet **7**.....99—101
„ Modellen van aangifte omtrent het aantal bewoners, vastgesteld door den — **9**.....104—106
„ Vorm van het jaarlijksche verslag van B. en W., vastgesteld door den — **52**..... 175
Modellen van aangifte. — omtrent het aantal bewoners, vastgesteld door den Minister van Binnenlandsche Zaken **9** 104—106
Muren. Voorschriften betreffende hechtheid van — **3**.....90—92

O.

Onbewoonbaarverklaring. § **4**.
„ Uitlokking van eene beslissing van den gemeenteraad omtrent — door B. en W. bij daartoe strekkend advies van de gezondheidscommissie **13**.....110—111
„ Gemeenteraadsbesluit tot — **18**.....117—121
„ Voorziening omtrent — bij Gedeputeerde Staten **19** 121—122
„ Opheffing der — bij gemeenteraadsbesluit **25**.....124—125
„ Schadevergoeding bij onteigening na — **26** (**93**).....141—143
Ongedierte. Voorschriften betreffende zuivering van — **2**.....88—90
Ontbinding. Voorschotten, opvorderbaar bij — eener vereeniging, vennootschap of stichting **29**, **30**.....153—157
Onteigening. § **5**.
„ Beschikbaarstelling door den gemeenteraad van een bedrag ter uitvoering van een —splan **32**.....158—160
Ontruiming. § **4**.
„ Termijn van — **18**.....117—121
„ Plan van — **18**.....117—121
„ — van eene onbewoonbaar verklaarde woning bij besluit van B. en W. **20**..... 122
„ Onteigening ter — van oppervlakten **26** (**77**.).....125—128
Opheffing. — der onbewoonbaarverklaring bij gemeenteraadsbesluit **25**.....124—125
Oppervlakten. Onteigening ter ontruiming van — **26** (**77**)....125—128

Bladz.

Opstal. Overdracht van gronden en gebouwen aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen in eigendom, erfpacht of — **31**.....157—158

Overbevolking. **1, 2**; § **3**..... ..... 86—90, 107—117

„ Schadevergoeding bij onteigening na aanschrijving omtrent — **26 (94)**.....143—144

P.

Parate executie. — van de kosten bij uitoefening van het politierecht **47, 49**..... 169—171, 172—174

Plaatselijke verordening. — houdende voorschriften omtrent woningen **1, 2, 3**..... ....86—92

„ Regeling bij — van het beroep betreffende de bouwvergunning en de nadere eischen, door B. en W. vastgesteld **5, 6**.....94—99

„ — betreffende het kenteeken van onbewoonbaarverklaring **18**.....117—121

„ — en, regelende het onderwerp, vervallen 3 jaren na de inwerkingtreding der wet **51**.....174—175

Plaatsing. Naschriften betreffende — van de gebouwen ten opzichte van den openbaren weg en van elkander **3**.90—92

Plan. — van ontruiming **18**.....117—121

„ Onteigening ter uitvoering van een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouw— of van een — van uitbreiding **26 (77 4°)**.....125—128

Plein. Verbod om te bouwen op grond, voor den aanleg van eene straat, eene gracht of een — bestemd **27**...146—151

„ Plan van uitbreiding met aanwijzing van den grond, voor den aanleg van straten, grachten en —en bestemd **28**..... .....151—153

Politierecht. Uitoefening van het — door het gemeentebestuur **46, 47; 49**..... 168—171, 172—174

Portalen. Voorschriften betreffende de afmetingen van — **3**...90—92

Privaten. Voorschriften betreffende — **3**.....90—92

Provinciale gebouwen. Niet-toepasselijkheid van voorschriften op — **50**..... 174

R.

Raad van State. Goedkeuring door de Koningin van het gemeenteraadsbesluit tot onteigening, den — gehoord **26 (79)** 131—132

Register. — van aangifte van verhuurde woningen **9**.....104—106

Bladz.
Rook. Voorschriften betreffende verwijdering van — **3**.....90—92
Ruimte. Zie *Vertrekken*.....
Rijksgebouwen. Niet-toepasselijkheid van voorschriften op — **50**. 174

S.

Schadevergoeding. — bij onbewoonbaarverklaring **18** aant. 9 .120—121
„ — bij onteigening **26** (**91**—**96**).....139—146
„ — „ „ na onbewoonbaarverklaring **26** (**93**) 141—143
„ — „ „ na aanschrijving tot verbetering of tot het doen ophouden der overbevolking **26** (**94**).143—144
„ — aan den huurder **26** (**95**).....144—145
„ Nadere — aan den onteigende bij niet-totstandkoming van het werk **26** (**96**).....145—146
Slaapplaatsen. Voorschrift betreffende de afscheiding van — **2**..88—90
Sluiting. — bij ontruiming van eene onbewoonbaar verklaarde woning **20**..... 122
Straat. Verbod om te bouwen op grond, bij gemeenteraadsbesluit voor den aanleg van eene —, een gracht of een plein bestemd **27**.....146—151
„ Plan van uitbreiding met aanwijzing van den grond, voor den aanleg van —en, grachten of pleinen bestemd **28**.....151—153
Strafbepalingen. § **9**.

T.

Tenten. Bijzondere voorschriften voor — **49**.....172—174
Terugvordering. — van het onteigende bij niet-totstandkoming van het werk **26** (**96**).....145—146
Trappen. Voorschriften betreffende de afmetingen der — **3**....90—92
„ „ „ hechtheid van — **3**.....90—92

U.

Uitbreiding. Onteigening ter uitvoering van een in het belang der volkshuisvesting vastgesteld bouwplan of van een plan van — **26** (**77** 4°).....125—128
„ — van bebouwde kommen § **6**.
„ Plan van — **28**.....151—153

V.

Verbetering. — van woningen § **3**.
„ Aanwijzing door de gezondheidscommissie van — eischende woningen **11**.....107—108

Bladz.

Verbetering. Aanschrijving tot — door B. en W. aan den eigenaar der woning of dengene, die tot het aanbrengen der vereischte —en bevoegd is **14, 16**.... .... 111—115, 116

„ Onteigening ter ontruiming van oppervlakten waarbij wegens gemis van noodzakelijke vereischten in verband met den zamenhang of de ligging afdoende — bezwaarlijk is **26** (**77** 1°).....125—128

„ Onteigening ter verwijdering van één of meer woningen, waarvan afdoende — in verband met hare ligging bezwaarlijk is **26** (**77** 2°)..... ....125—128

„ Schadevergoeding bij onteigening na aanschrijving tot — **26** (**94**).....143—144

Verbouw. Overdracht van gronden en gebouwen aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen tot aanbouw of — van woningen **31**..... ....157—158

Vereenigingen. Onteigening ten name van —, vennootschappen of stichtingen, uitsluitend in het belang der volkshuisvesting werkzaam **26** (**76**).....128—131

„ Voorschotten en bijdragen aan —, vennootschappen en stichtingen **30**.....155—157

„ Overdracht van gronden en gebouwen aan —, vennootschappen of stichtingen **31**.....157—158

Vereischten. Onteigening ter ontruiming van oppervlakten, waarbij wegens gemis van voor bewoonbaarheid noodzakelijke — in verband met den zamenhang of met de ligging afdoende verbetering bezwaarlijk is **26** (**77** 1°) 125—128

„ — voor toelating van vereenigingen, vennootschappen of stichtingen, uitsluitend in het belang der volkshuisvesting werkzaam, vastgesteld bij algemeenen maatregel van bestuur **26** (**76**)..... ...128—131

Vergunning. — van B. en W. tot het oprichten of vernieuwen van een gebouw of tot woning in gebruik nemen of geven van een gebouw **5**.....94—97

„ — van B. en W. tot bewoning van loodsen, keeten, tenten enz. **49**..... .....172—174

Verhuiskosten. Beschikbaarstelling door den gemeenteraad van een bedrag wegens kosten van huisvesting, waaronder —, na ontruiming en onteigening **32**.....158—160

Verhuurders. Aangifte door — omtrent het aantal bewoners **9** 104—106

Vernieuwen. Voorschriften betreffende het — van woningen **1, 3**..... 86—87, 90—92

„ Vergunning van B. en W. tot het — van gebouwen **5** 94—97

Bladz.

Verslag. — van de gezondheidscommissie bij onteigening ingevolge art. 26 (77 1°) **26 (79)**.....131—132
„ Jaarlijksch — door B. en W. aan den raad **52**..... 175
„ Jaarlijksch algemeen — van Regeeringswege aan de Staten-Generaal **52**..... 175
Vertrekken. Voorschriften betreffende het aantal bewoners in verband met de ruimte der — **2**.....88—90
„ Verplichting tot het vaststellen van voorschriften betreffende de afmetingen der ter bewoning in te richten — **3**.....90—92
„ Aangifte omtrent het aantal — **9**.....104—106
„ Voorschriften omtrent de afmetingen der ter bewoning in te richten — niet toepasselijk op Rijks- en provinciale gebouwen **50**..... 174
„ Niet-toepasselijkheid van voorschriften betreffende het aantal bewoners in verband met de ruimte der — **2** 88—90
Verwijdering. Onteigening ter — van één of meer woningen, waarvan afdoende verbetering in verband met hare ligging bezwaarlijk is **26** (77 2°).....125—128
„ Onteigening ter — van één of meer woningen, die beletten dat aangrenzende of nabijgelegen woningen in bewoonbaren staat kunnen worden gebragt **26** (77 3°) 125—128
Vloeren. Voorschriften betreffende hechtheid van — **3**.....90—92
Vochtigheid. Voorschriften betreffende voorkoming van — **3**...90—92
Voorrecht. — voor de kosten bij uitoefening van het politierecht **46**.....168—169
Voorschotten. Rentedragende — na aanschrijving tot verbetering **29**.....153—155
„ — en bijdragen van gemeentewege aan vereenigingen, vennootschappen en stichtingen **30**.....155—157
„ — van Rijkswege aan gemeenten **33**.....160—161
„ Aflossing van — van Rijkswege in ten hoogste vijftig gelijke annuïteiten **33**.....160—161
Voorziening. Zie ook *Beroep.*
— bij den gemeenteraad ten aanzien van de aanschrijving tot verbetering of het doen ophouden der overbevolking **17**.....116—117
„ — bij Gedeputeerde Staten omtrent onbewoonbaarverklaring **19**.....121—122
„ — bij de Koningin ten aanzien van het gemeenteraadsbesluit tot onteigening **26** (**87**).....135—136

Bladz.
Voorziening — bij de Koningin ten aanzien van het bouwverbod **27** 146—151
„ — „ „ „ „ „ „ „ plan van uitbreiding **28** ..... 151—153
Vrijdom. — van de rechten van zegel, registratie en overschrijving **48** ..... 171—172
Vrijstelling. — door Gedeputeerde Staten van het vaststellen van voorschriften ingevolge art. 1 **4** ..... 92—94
„ — door Gedeputeerde Staten van vaststelling van een plan van uitbreiding **28** ..... 151—153
Vuil. Voorschriften betreffende verwijdering van — **3**..... 90—92

W.

Waarde. Aanwijzing omtrent vergoeding der werkelijke — bij onteigening in het belang der volkshuisvesting **26** (**92**) 140—141
Water. Voorschriften betreffende verwijdering van — **3**..... 90—92
Wet. Bekrachtiging bij de — van het Koninklijk besluit tot onteigening **26** (**87**) ..... 135—136
Woning. Verplichting van den gemeenteraad tot het vaststellen van voorschriften betreffende —en **1, 2, 3**..... 86—92
„ Voorschriften betreffende het aantal —en in éénzelfde gebouw in verband met de inrichting van dat gebouw **2**..... 88—90
„ Verbod om zonder schriftelijke vergunning van B. en W. tot — in gebruik te nemen of te geven een gebouw of een gedeelte van een gebouw, laatstelijk niet als — gebezigd **5**..... 94—97
„ Aangifte omtrent de — **9**..... 104—106
Woonschepen. Niet-toepasselijkheid der wet op — **50**..... .. 174
Woonwagens. „ „ „ „ — **50**..... .. 174

Z.

Zamenhang. Onteigening ter ontruiming van oppervlakten, waarbij wegens gemis van noodzakelijke vereischten in verband met den — of de ligging afdoende verbetering bezwaarlijk is **26** (**77 1°**) ..... 125—128
Zolderingen. Voorschriften betreffende hechtheid van — **3**..... 90—92